

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

5. SNOPIČ

Fogar - Grabrijan

GORICA 1978
GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

6387

VI 12. VI. 1978 / 118

SODELAVCI V. SNOPIČA IN NJIHOVE ZNAČKE

Poleg sodelavcev v snopičih 1-4 sodelujejo še:

Arnež	John A. Arnež, publicist, New York (ZDA)
J. K.	Jože Kunčič, župnik, Sv. Križ pri Trstu
Nev.	Nevin Birsá, književnik, Branik
P. S.	Peter Sorli, kaplan pri Sv. Ivanu, Trst
Rut.	Tone Rutar, učitelj v p. in publicist, Nova Gorica
Vh	Jožko Vetrih, profesor na nižji srednji šoli »Ivan Trinko«, Gorica (od 3. snopiča dalje)

(s S. Suligojem); Medeot, Cattolici, pass.; PZDG 1/2, 228-38 (Milica Kacinova); Kacinova 240; InizI 1975, 39-45: Teofilo Simčič, Le persecuzioni del clero slavo durante il ventennio fascista; Milano-vič, II, 536-44 s. sl.; isti, Moje uspomene, Pazin 1976, 95-99; I. Juvančič, Leto bazoviških žrtev 1930, Kron 1974, 2, 112-21; isti, Dr. F. Sedej in fašizem, GorLtk 1974, 99-102; isti, Fašistična ofenziva proti dr. A. F. v Trstu, GorLtk 1975; isti, Goriška duhovščina v spopadu s fašizmom, Znamenje, Celje 1976, 6, 553-39; Chiesa e società, Trieste 1973, vol. 1, 2-11 (slov. prevod v PZDG 1973, 1-2, 227-38).

R. K.

FOGAR Galliano, zgodovinar in publicist, r. 14. dec. 1921 v Trstu. F. sodi v skupino it. zgodovinarjev, ki v okviru trž. in videmskega inštituta za zgod. osvobodilnega gibanja (Istituto regionale per la storia del movimento di liberazione) proučuje novejšo zgod. v deželi F-JK. Je tudi tajnik trž. inštituta. Objavil je nekaj samostojnih del ter več razprav in člankov. Njegovo prvo delo v knjigi je *Sotto l'occupazione nazista nelle province orientali* (1961¹, 1968²). Sledila je monografija o antifaš. Foschiattiju *Dall'irredentismo alla resistenza nelle province adriatiche: Gabriele Foschiatti* (1966), samostojno delo o it. deležu pri »goriški fronti« (1943) pod naslovom *Dalla cospirazione antifascista alla Brigata Proletaria* (1973; slov. prevod 1974 pod naslovom *Od ilegalnega antifašizma do proletarske brigade*) ter krajši tekst *La zona libera del Friuli orientale* (1975). Stevilne so njegove razprave. Pisal je o brigadah Osoppo-Friuli (v zborn. *Fascismo-guerra-resistenza. Lotte politiche e sociali nel Friuli-Venezia Giulia 1918-1945*, str. 269-360), članek *Dalle aggressioni fasciste alla occupazione nazista (Fašistična agresija in nacistična okupacija)* je izšel v zborniku *Dallo squadristo fascista alle stragi della Risiera* (*Od fašističnega škvadrizma do pokolov v Rižarni*; 1974, v it. str. 73-122, v slov. str. 73-120). Prispeval je članke za revije *Il mondo*, *Resistenza*, *Il movimento di liberazione in Italia* itd. Od 1973 je odgov. ur. glasila *Bollettino dell'istituto regionale per la storia del movimento di liberazione nel Friuli-Venezia Giulia* (od 1978 *Qualestoria*) in je zanj prispeval več člankov, poročil in recenzij. Sodeloval je tudi pri zajetni knjigi *Nazionalismo e neofascismo nella lotta politica al confine orientale 1945-75* (1977) ter pri drugih publikacijah, ki govore o zgod. odporniškega gibanja v F-JK. V slov. je izšel tudi F-jev govor ob odkritju spomenika zapornikom v Zdravščini 7. dec. 1975 (Sreč. 1976, št. 47, 26-9). F. se je aktivno udeležil tega gibanja (Partito

d'Azione) in po vojni urejeval dnevnik trž. CLN *La Voce libera* (1945-8).

Prim.: PDK 124, 26. 5. 1974; 48, 26. 2. 1976; 7 D, 8. 8. 1974, 21; *Il Piccolo*, 8639, 18. 2. 1975; B. Marušič, *Beseda o avtorju in njegovi knjigi*, v: »Od ilegalnega antifašizma do proletarske brigade«, 89-92; I. Juvančič, PZDG, št. 1-2/1963, 193-205.

B. Mar.

FOGH Krizostom (pri krstu Peter), šolnik in matematik, r. v Karlovcu (Golušnik) pri Novem mestu 28. sept. 1777, u. v Zgbu 26. okt. 1834. Osn. š. obiskoval v Št. Petru pri Novem mestu, gimn. v Novem mestu (1793-96), vstopil v frančiškanski red 25. okt. 1796 in v samostanih v Novem mestu in Karlovcu opravil noviciat in filozofski študij (1797-99), nakar je študiral teologijo v Lj. (1799-1802) in bil ordiniran 3. jan. 1802. Nato je bil suplent na gimn. v Karlovcu (1802-04), obenem pa študiral matematiko in fiziko na akademiji v Zgbu in tu napravil od vlade zahtevane izpite za pouk na gimn. (1804). Potem je bil prof. (lektor) na frančiškanskem filozofskem učilišču v Klanjcu (1805-09) in gvardijan samostana (1808-09), nakar se je vrnil v Karlovac, kjer je po odhodu gimn. ravn. J. Sabljaka 1809 prevzel upravo gimn. in 7. dec. 1810 bil z dekretom francoske uprave ilirskih provinc imenovan za direktor prefekta gimn. (1810-17) in istočasno tudi za prof. generalne fiz. in mat. na liceju (1810-14). V tem času je bil tudi gvardijan karlovškega samostana (1809-18), nato pa pridigar v Novem mestu (1818), prof. na frančiškanskem filoz. učilišču na Trsatu (1818-20) in gvardijan v Novem mestu (1820-21). 1821 je postal prvi lektor na frančiškanskem filoz. učilišču na Kostanjevici pri Gor. (1821-32) in istočasno predaval-vestvo, mat. in fiz. tudi na gor. gimn. Jun. 1832 se je vrnil v Karlovac in prevzel službo administratorja mestne župnije, gvardijana samostana (1832-34) in ravnatelja dekliške š. (1933-34). V okt. 1832 je ponovno prevzel tudi ravnateljstvo karlovške gimn. (1832-34), a je težko zbolel in šel iskat pomoči v bolnišnico usmiljenih bratov v Zgbu (pri dr. Daubachyju), kjer je u., pokopan pa je na Dubovcu pri Karlovcu. F. se je 8. avg. 1810 udeležil generalnega kapitlja ponovnega zedinjenja slov. in hrv. province, pa tudi kapitlja 9. avg. 1814 in 8. marca 1817, ko je predlagal, da bi službo provinciala izmenoma opravljala Slovenec in Hrvat, ker se je pet hrvaških samostanov proti štirim slov. zaradi manjšega števila menihov čutilo v neenakem položaju. Vendar s predlogom, ki ga je tudi pismeno obrazil, ni razdelil vsem članom kapitlja, ni

uspeh. V redu je bil trikrat tudi definitor province (1817-23, 1826, 1829). F. je veljal za izvrstnega pedagoga in zelo učenega matematika in fizika. V tisku je objavil delo *Theoria de virga stereometrica, tum cylindrica seu quadrata tum cubica...*, Carolostadii 1817, a v rkp. je ostal spis *Paradigmata mathematica, mechanica, hydrostatica etc., calculus differentialis et integralis, item mathesis ac geometria sublimis... conscripta*. Poleg tega spisa je v njegovi zapuščini ostalo še nekaj zvezkov podobne vsebine v nedokončani redakciji (hrani arhiv. franč. samostana v Karlovcu) in 18 njegovih pridig v latinščini iz razletja 1819-32 (v arhivu franč. samostana Samobor).

Prim.: Arhiv franč. samostana Karlovac: Kronika, 231-32; Verzeichniss der in die Verlassenschaft des Herrn Bartholom. Kopitar... gehörigen wertvollen Bücher und Handschriften..., Wien 1845, 17; Vascotti, 115, 121-22, 184; R. Lopašić, Karlovac, poviest i mjestopis grada i okolice, Zgb 1879, 120, 134-35; I. Vrhovec, Zgodovina Novega mesta, Lj. 1891, 154; T. Erber, Storia dell'i.r. Ginnasio Superiore in Zara..., Zara 1903, 131; R. Strohal v Izvješće kr. velike realne gimnazije u Karlovcu 1904/05, 81-87; Cvetje iz vertov sv. Frančiška XXIII., Gorica 1906, 341; R. Strohal, Grad Karlovac opisan i orisan, Karlovac 1906, 80-81, 106, 132; Prosvjeta XVI, Zgb 1909, šte. 16; A. Cuvaj, Gradja za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas, II, Zgb 1910, 398, 414-15, 438; B. Brix, v Naša misao, Zgb 1916, 132-72; A. Furlan v ČZN 1926, 29-57; S. Jurić, Jugoslaviea scriptores latini recentioris actatis, Pars I, Tomus I, Zgb 1968, 198; Tomus II, Zgb 1971, 316; M. Radeka v Karlovac, radovi i gradja iz dalje i bliže prošlosti, Karlovac 1970, 472; O. Hajnšek, Marijine božje poti, Clc 1971, 269, 271; F. E. Hoško v Kačić, Zbornik VII, Split 1975, 71-104.

Lc.

FON Josip, pravnik, politik, r. 26. apr. 1865 v Volčah, u. 26. dec. 1925 v Mariboru. Gimn. je obiskoval v Gor. Nato je študiral na Dunaju pravo, katero je dovršil 1891. Posvetil se je sodni službi. Bil je sodnik v Gor. Po prvi svet. vojni se je preselil v Lj. V marcu 1920

je bil imenovan za poverjenika za pravosodje v dež. vladi za Slovenijo. Jeseni 1922 pa je postal podpreds. okrožnega sodišča v Mrbu. S politikom se je začel baviti 1907. V aprilu 1907 ga je društvo Sloga ob volitvah v drž. zbor predlagalo za kandidata v gor. okraju. F. je govoril na volivnih

shodih v Sempasu, Sovodnjah in Čepovanu (apr. 1907), v Kozani in Kojškem (maja 1907). Povsod je poudarjal, da mora biti vera osnova vsega delovanja. F. je bil izvoljen s 3.587 glasovi proti Gabrijelčiču (gl. čl.) s 1.652 glasovi. Kot drž. poslanec je stopil v Slov. klub. V drž. zboru je bil zelo delaven. Nov. 1907 je zahteval, naj se na gor. srednjih š. nastavlja slo. profesorji. Slov. klub je 8. nov. 1907 sprejel sklep o premestitvi slo. učit. iz Kopra v Gor. Nov. 1907 je F. kot soustanovitelj SLS za Goriško postal njen odbornik. Na ustanovnem občnem zboru je govoril o š. programu gor. Sloge. V febr. 1908 je v drž. zboru zahteval premestitev slo. učit. iz Kopra v Gor. ter ustanovitev slo. gimn. in realke, slo. ljudske š. in slo. trgovske in obrtne š. v Gor. V apr. 1908 je s posebno interpelacijo v drž. zboru zahteval, naj se dijaki pri maturi v Gor. izprašujejo v materinščini in ne v nemščini. 3. dec. 1908 je v drž. zboru spet govoril o prenosu slo. učiteljsišča iz Kopra v Gor. in o slo. osn. šolstvu. Slovenci nimajo v Gor. niti ene javne ljudske š., čeprav obiskuje zasebne ljudske š. nad 1.000 otrok. Ko se je v maju 1909 razvedelo, da so it. elementi dosegli preklic premestitve učit. iz Kopra v Gor., je F. takoj odšel na Dunaj posredovati in je uspel. Zasluge ima tudi pri ustanovitvi slo. gimn. v Gor. (1913). F. se je stalno zanimal za kmečka vprašanja, zlasti za briške kolone. Predlagal je, naj se kmetom delijo umetna gnojila iz drž. sredstev. V dec. 1907 je dosegel, da je poljedelsko ministrstvo dalo 60.000 kron v pomoč kmetom za nabavo sena. V začetku 1908 je zahteval uravnavo Soče in Vipave, pitno vodo na Krasu in v Brdih ter rešitev kolonskega vprašanja. 24. jan. 1909 je sklical shod kolonov v Kozani in poročal o delu na Dunaju. Dr. Andrej Pavlica pa je predložil v potrditev pravila Zveze slo. kolonov, ki so bila potrjena. 16. maja 1909 je na shodu slo. kolonov v Vipolzah poročal, da je v pripravi nova postava za rešitev kolonskega vprašanja; zanjo je tudi on dal nekaj predlogov. Za drž. poslanca je bil F. izvoljen tudi pri volitvah 1911, ki so bile zadnje v stari Avstriji. 1909 je bil izvoljen v gor. dež. zbor. Tedaj se je nagibal k novostrujarjem. V dež. zboru je skupaj s furlanskimi poslanci začel akcijo za nov. kolonski zakon. Zanimal se je za povzdigo živinoreje, za ureditev planin in za pomoč vinogradnikom. V dež. zbor je bil spet izvoljen 1913 kot skupni kandidat stare in nove struje. Maja 1912 je postal preds. Goriške zveze, pri kateri je bilo včlanjenih 87 zadrug. V dec.

1917 je bil na zboru Vseslovenske ljudske stranke v Lj. izvoljen za podpreds. Pred prvo svet. vojno je bil F. član nadstrankarskega odbora za ustanovitev gor. banke, a do ustanovitve ni prišlo. Po kobariškem prodoru v okt. 1917 so se begunci začeli vračati domov. F. je bil član osrednjega odbora za vrnitev beguncev in obnovo Primorja. Bil je tudi član dež. komisije za obnovo Goriške.

Prim.: J. F., KolGMD 1928, 115 (nekrolog s sl.); Gabršček II, 249, 273, 319, 324, 374, 402, 422, 460, 535, 538; Erjavec 274, 292, 293; Kron 1934, 244; SP 1922, 322; PrimL 4. in 18. apr., 2., 9. in 16. maja, 14. in 28. nov. 19. in 27. dec. 1907; 6. in 27. febr., 16. apr., 24. dec. 1908; 28. jan. in 19. maja 1909.

K-n

FON Josip, duhovnik, r. 14. (v Statusu 15.) marca 1879 na Vrsnem pri Kobaridu v delavski družini, u. 29. nov. 1956 v bolnišnici na Jesenicah, pokopan v Vipolžah. Oče Lovrenc, delavec, mati Marija Skočir. Studiral je najprej v gor. Alojzijevišču, kjer je bil kasneje nekaj časa za prefekta. Gimn. in bogosl. v Gor., ord. 2. avg. 1903. Kpl. v Bovcu (1903-04) in v Volčah (1904-07), kurat v Novakih (1907-10). Služboval je med prvo svet. vojno kot vikar v Zapotoku (1910-19). Od 1919 do 1934 v Ajdovščini in zatem, premeščen na pritisk fašistov pod Sirottijem, v Vipolžah (1934-56), sprva kot vikar in nato, ko je bil vipolški vikariat dvignjen v župnijo (1935) kot prvi vipolški župnik. Vzrok za fašistično nasprotovanje je bilo odločno F-ovo stališče, naj slov. otroci obiskujejo slov. mašo, ne pa it., ki jo je opravljal it. kpl. Angelo Tagnin. Ko je bil 8. jul. 1933 zatožen, so mu zapretili s konfinacijo; cerkvena oblast mu je predlagala, naj bi se dal upokojiti, da bi se izognil težkim policijskim ukrepom. 20. febr. 1934 je pristal na premestitev v Vipolže, potem ko je zaradi groženj nevarno zbolel. 24. apr. je dobil ukaz s prefekturo, naj takoj vloži prošnjo za upokožitev in prekliče nalog, ki ga je bil dal prof. Filipu Terčelju, da ga je nadomestoval v času bolezni. F. je bil aktiven član ZbsvP, saj je v njem opravljal več funkcij; tako je bil že 1920 član (kasneje tajnik) odseka za šolstvo, ki se je potegoval za učenje (slov.) krščanskega nauka v š. S tem v zvezi je bila izročena posebna spomenica civilnemu komisarju v Trstu (1920). Prav tako je sodeloval pri Zajednici Srca Jezusovega za vipavski dekanat; 23. nov. 1921 je predaval v Šturijah o temi: Mi in misijonsko delo. V tem glasilu je prispeval tudi več poročil, tako: *Črniška zajednica Presv. S. J.* (ZbsvP 1922-23, 7, V), *Črniška dekanjska konferenca* (ZbsvP

1927, 2, 24-25). Na evharističnem kongresu v Logu (sept. 1923) je imel koreferat o skrbi za cerkvene paramente; pisal je o najemninjskih pogodbah (ZbsvP 1927, 40-41).

Prim.: Matice na Libušnjem; cit. letniki ZbsvP; Čermelj, Slovenci, 216; PrimL 1907, 12. sept.; SematGor; Klinec, GMD 112, 119, 122; IEfrem Mozetičl, † J. F., OrgV CMD 1957, 1/3, 64-5; isti, Ob smrti čg. J. F.-a, ki je pokopal Simona Gregorčiča, Družina 1957, 4, 6 s sl.; Medeot, Preti, 129; Inizl 1967, šte. 34, 82-3 skup. sl.; ustno sporočilo Pepce Skočir; osebni spomini.

Brj.

FONDA Enij Alojzij Ferdinand, klasični filolog, univ. prof. v Braziliji, r. 4. jan. 1927 v Trstu. Oče Alojzij, mati Dragotina roj. Fonda. Osn. š. v Lokvi pri Divači, kjer so živeli starši. 1941 je bil sprejet v Collegio, katerega so vodili palotinci nemške province presv. Srca Jez., v Masio pri Alessandrii v Piemontu. Tam končal klas. gimn. in po vojni bil premeščen v palatinski zavod v Konstanco ob Bodenskem jezeru. Tam diplomiral v filoz. in teolog. 1951 so ga poslali v Brazilijo, v Sao Paulo, kjer pa je iz zdravstvenih razlogov pred posvečenjem izstopil iz reda. Študije je nadaljeval 1954 na Papeški kat. U (PUC) v Sao Paulu in doktoriral 1961 iz klasične filologije s tezo *A Sintese Organica do Itinerarium Aetheriae* s summa cum laude. Delo je izšlo v knjigi (190 str.) 1966. To je bil prvi doktorat iz klasične filologije, ki ga je U podelila v 50 letih svojega obstoja. Kmalu zatem mu je država Sao Paulo poverila stolico lat. jezika in literature na drž U v mestu Assis. 1971 mu je vlada podelila naslov rednega prof. Tu predseduje izpitnim komisijam za podelitev doktoratov v filologiji in klasični zgodovini. Veliko piše v univerzitetne in strokovne revije. Ustanovil je in vodi Archivum generale Poetarum Latinorum Brasiliensium. 1969 je skupno z Vinkom Mirtom ustanovil v Sao Paulu heraldično društvo z imenom Archivum Heraldicum Brasiliense Slovenicum, ki se ukvarja s heraldiko, genealogijo in sorodnimi znanostmi v Sloveniji, zamejstvu in v svetu ter je do zdaj prvo in edino slov. društvo te vrste na svetu. V slov. župniji aktivno sodeluje pri liturg. bogoslužju, kakor tudi pri prosv. in družabnih prireditvah. Napisal je več strokovnih člankov v reviji Revista de letras, med njimi: *O centão poético na literatura latina* (separatum iz Revista de letras, 1964, str. 125-146). Pod njegovim ured. je izšlo več zvezkov *Corpus poetarum latinorum Brasiliensium*, Assis, Estado de Sao Paulo (vsak zv. ima okoli 100 str.).

Prim.: Naša vez, Sao Paulo 1961, št. 3-4; Zbornik SvSl 1971-72, 230-1 s sl.; E. A. Fonda, Poesia Novilatina, Sao Paulo 1973 s kratko biogr. in s sl. na pl.; Podatki Vinka Mirta in Ludvika Cegnarja.

R. K.

FORAMITI Andrej, arhidiakon v Tolminu, doktor sv. pisma in obojega prava. Čedadski kapitelj ga je 1737 imenoval za arhidiakona v Tolminu. Tu je ostal do 1752. Takoj je prišel v spor s tolminskim grofom Coroninijem, ki se je dve leti boril proti njemu in pošiljal pritožbe v Gradec, a brez uspeha, ker je imel F. tam svoje zagovornike. Coronini se je o njem izrazil, da ima v teh krajih neomejeno oblast, »kot bi bil papež in cesar«. F. je branil privilegije čedadskega kapitlja, ki jih je 1459 dobil od papeža Pija II. Duhovno oblast na Tolminskem je kapitelj ohranil vse do 1782. F. ni trpel, da bi bili duhovniki grofu podložni v civilnih in svetnih stvareh. Nad duhovniki si je lastil popolno pravico. Ko je uvedel neko novo cerkveno desetino, se mu je uprl knežki žpk Štefan Golja (gl. čl.), ki se je boril za svoje pravice tudi proti tolminskemu grofu Coroniniju. F., ki je prej zelo cenil žpk na Kneži in hvalil njegovo delovanje, je hipoma postal njegov sovražnik. Proti njemu je uvedel preiskavo, ki je trajala od 14. febr. do 21. maja 1743. F. je ostal v Podmelcu 16 dni in zaslišal 80 prič. 11. marca 1743 je izdal dekret o aretaciji žpk Golje, ki pa se je pravočasno umaknil. Zaradi tega ga je suspendiral »ab officio« in 14. jun. 1744 izrekel sodbo na zaplenbo celotnega premoženja. Po Goljevi pritožbi je vsa zadeva prešla na Dunaj, na nunciaturo, in nuncij kardinal Paolucci je 15. decembra 1744 izdal odlok, po katerem je F. moral vrniti zaplenjene predmete. Hkrati je ukazal, naj pride vizitator in ponovno zasliši priče ter žpk samega. Nova preiskava je pokazala, da je žpk Štefan Golja nedolžen.

Prim.: Rutar, Tolm., 175; Arhiv čedadskega kapitlja, ki hrani nad 6.000 strani zapisnika o tem procesu.

Jo. K.

FORČIČ Jožef, pospeševatelj modernega kmetijstva, r. 7. marca 1830 v Preserju pri Komnu in tu u. 3. maja 1903. Oče Janez, mati Katarina. V mladosti je veliko potoval; tako si je ogledal Dalmacijo, Črno goro, Srbijo, Lombardijo. Povsod je z bistrim očesom opazoval življenje in delo ljudi. Posebej se je zanimal za napredovanje na polju kmetijstva, poljedelstva, sadjarstva in še zlasti vinarstva. Ko se je vrnil domov, je vse

izkušnje sam preveril, potem pa učil okoliške kmetovalce. Vneto je pospeševal moderno kmetijstvo, bil član več kmetijskih društev. Svoje odlične pridelke je pošiljal na razne razstave in z njimi dosegal diplome in kolajne; od dunajske vlade je prejel srebrni križec za zasluge za kmetijstvo. Bil je markantna osebnost in ugleden ter splošno upoštevan mož.

Prim.: mrliška knjiga NadškAGor.; krstne knjige v Komnu; Gabršček II, 104.

Brj.

FORNAZARIČ Alojz, sadjar, r. 15. jul. 1901 na Vogrskem. Oče Jože, kmet-kolon, mati Frančiška Rijavec s Trnovega. Iz številne družine 10 otrok. V letih 1922-24 je obiskoval strokovne tečaje na kmetijski š. v Gor., kasneje pa se je udeležil še tečajev v Bocnu, Coneglianu, Massalombardi, Pistoii, kjer je prišel v stik z vodilnimi it. strokovnjaki (Dalmass, Ferragutij, Maier, Pieri). Praktično je delal na furlanskih veleposestvih in na tečajih višje š. v Coneglianu (1934-37). Leta 1937 se je preselil v Zgb na plantažno gospodarstvo Müllerov breg, 1941 pa je vzel v najem viničarijo dr. Trenca v Lokah pri Leskovcu, kjer je nasadil svoj prvi hektarski nasad breskev, drugega pa potem 1954 v Resi. Iz križanja sorte Halberta s sorto Pistoia je vzgojil novo sorto Slovenija, ki je bila priznana od jsl. sortne komisije. Nastopil je na lj. RTV s predavanji. Še vedno hodi v It. pregledovat nasade (na Vogrskem cepil breskev na češpljo). Za svoje delo je prejel več nagrad in diplom.

Prim.: Prof. dr. France Adamič, Delež primorskih Slovencev v jugoslovanskem sadjarstvu, Srečanja (Nova Gorica) 1969, 20, 26-7; Krško skozi čas, 551 s sl.

Brj.

FORNAZARIČ Elio, časnikar, publicist, r. 14. sept. 1932 v Trstu, oče Svetko, uradnik, mati Angela Lozej. V Trstu obiskoval it. osn. š. (Rojan), slov. nižjo srednjo š. in slov. znanstveni licej; diplomiral 1964 na ekonomski fakulteti na U v Trstu. Od 1955 do 1963 bil zaposlen kot časnikar pri Gosp, od 1965 pa je kot časnikar pri PDK. Njegovo polje so gospodarska vprašanja. Poleg tega je stalni sodelavec Gospodarskega vestnika v Lj. S članki, ki obravnavajo gospodarsko problematiko, je sodeloval v JKol, Sreč, Dnevu, Delu, Il Sole - 24 ore, Il Globo in drugih it. in jsl. listih in revijah. Zamejsko gospod. problematiko je obravnaval predvsem v člankih v JKol, tako: *Obmejni trgovinski promet med Tržaškim ozemljem in sosednim jugoslovanskim področjem*

(JKol 1962, 33-34); *Sedem let obmejne trgovine na Tržaškem* (JKol 1963, 42-44); *Deset let osebnega obmejnega prometa* (JKol 1966, 121-123); *Zgodovina ladjedelnice Sv. Marka in sklepi CIPE* (JKol 1967, 49-55); *Predlog gospodarsko-socialnega načrta za razvoj Furlanije-Juljske krajine* (JKol 1968, 9-15); *Vloga Slovenskega gospodarskega združenja* (JKol 1969, 11-12); *Dežela in Slovenci* (JKol 1972, 49-60; 1973, 41-44); *Dvojni suhozemni terminal Fernetiči-Sežana* (JKol 1974, 27-33); *Dvajset let maloobmejnih sporazumov* (JKol 1976, 28-34); *Petletni načrt dežele Furlanije-Juljske krajine* (Sreč 1968, XI), *Protosinhrottron v Doberdolu* (Sreč 1968, XII).

Prim.: SB 1955-; vpraš. pola.

Čošč.

FORTIČ Bojan, dr. medicine, specialist ftiziolog, r. 25. jul. 1921 v Idriji. Oče Ivan, elektrotehnik, mati Vida Kogovšek, gospodinja. Promoviral je na medicinski fakulteti v Lj. 1948, opravil specialistični izpit iz ftiziologije v Lj. 1959, promoviral za doktorja znanosti s področja interne medicine 1974. Od 1949 do 1950 referent za tuberkulozo na ministrstvu za ljudsko zdravje LRS; od 1950 do 1956 šef epidemiološkega oddelka, od 1956 do 1961 pomočnik direktorja in od 1961 direktor Inštituta za pljučne bolezni in tuberkulozo na Golniku. Od 1967 predava ftiziologijo in pnevmologijo na medicinski fak. v Lj. in je od 1968 predstojnik katedre za ftiziologijo. Opravljal je tudi razne družbene funkcije: član komisije za tuberkulozo pri Zveznem zavodu za zdravstveno varstvo, član raznih zdravstvenih odborov v Kranju, 1969 je bil izvoljen za poslanca socialno-zdravstvenega zbora Skupščine SRS. Za svoje delo je prejel številna priznanja in odlikovanja: 1957 red dela II. stopnje, 1969 red zaslug za narod s srebrnimi žarki, 1975 priznanje z zlato plaketo za posebne zasluge za delo in napredek medicinske fakultete na univerzi na Reki. Je dopisni član pri Mednarodni zvezi proti tuberkulozi v Parizu ter redni član American Thoracic Society. F.-evo publicistično delo je izredno obširno in se začne 1953. V prvih letih so prevladovala dela s področja epidemiologije tuberkuloze, nato pa so se pridružile številne študije o kroničnih nespecifičnih boleznih pljuč ter klinično-farmakološke, klinične in respiratorno-fiziološke študije. S svojimi raziskavami in s svojo funkcijo kot direktor Inštituta za pljučne bolezni in tuberkulozo na Golniku je pomagal krojiti in izgraditi pnevmoftiziološko doktrino

ne le za Slovenijo, ampak za vso Jslo. Poleg znanstvenih publikacij je napisal več poljudno-znanstvenih člankov v revije in časopise o tuberkulozi, pljučnih boleznih, kajenju. Do 1976 je pripravil kar 63 znanstvenih publikacij. Omenjamo le nekatere: *Fluorografija u Sloveniji* (Tuberkuloza 6, 1953, 368-84); *Tuberkulinski indeksi Slovenije* (Tuberkuloza 6, 1954, 47-64); *Problem tuberkuloze pri nas* (Rdeči križ Slovenije, Lj. 1955, 17); *Patologija bronhusa pri primarni tuberkulozi* (ZdrV 26, 1957, 408); *Zgodnje odkrivanje bronhialnega karcinoma* (Dela Interne klinike v Lj. 9, 1967, 58-60); *La situazione epidemiologica della tubercolosi in Slovenia*, v I nostri problemi attuali nel campo della tubercolosi (Univ. degli studi, Trieste 1973, 15-23); *Kronični bronhitis v starosti* (Raziskava o prevalenci kronične nespecifične pljučne bolezni. Disertacija, Med. fakulteta, Ljublj. 1974); *Obrambni mehanizem pljuč in kronični bronhitis* (Medicinski razgledi 14, 1975, II, 63-74). Med poljudnoznanstvenimi članki omenjamo: *Pravočasno odkrivanje bolezni omogoča uspešno zdravljenje* (Delo 1960, 11. 7.); *Preprečujemo tuberkulozo* (sinopsis za ozkotračni poljudnoznanstveni film; producent filma: Zavod za zdravstveno varstvo, Lj. 1961); *Kajenje in pljučni rak* (Delo 1971, 30. 5. in 5. 6.). Napisal pa je še številne ocene, poročila in prikaze; poročila o študijskih potovanjih, spominske članke itd.

Prim.: Vprašalna pola; Kojeko 2, 280.

Špac.

FORTIČ Dušan, direktor slovenske televizije, častnik in družbeni delavec, r. 28. julija 1923 v Idriji. Dovršil je trgovsko akademijo z abiturientskim tečajem in študiral pravo. V partizanih od 1942, član KPJ od 1943. Po vojni je bil urednik SPor, delal je v CK KPS, bil direktor urada za informacije vlade LRS, sekretar Agitpropa Oblastnega komiteja KPS za mariborsko oblast, ataše za tisk pri ambasadi SFRJ v Rimu, glavni urednik revije Tov, dopisnik Dela v Trstu, glavni urednik TT in LD. Med družbenimi funkcijami: član glavnega odbora sindikatov Sje (od 1966), in republiške konference sindikatov Sje.

Prim.: Kojeko 2, 280; JKol 1977, 92-9.

Brj.

FORTUNAT Franc, tigrovec, r. 11. nov. 1907 v Volčah pri Tolminu, padel kot partizan pri Brčkem. Oče Ivan, kmot, mati Neža Bajt. Družina je bila izredno slov. zavedna. Po osn. š. šel na tol. učiteljsko, a je bil v 3. letniku izključen zaradi demonstracij proti potujočevalni š. (1926).

Nato je končal kmetij. š. v Pazinu in živel kasneje kot brezposeln na domu. Kot odločen anti-fašist, ostrostrelec, brihten, drzen in še fizično močan je postal član TIGR 1927. Ob obletnici rapalske pogodbe je izobesil črno zastavo na tolm. Gradu (1927), prav tako je z I. Majnikom izobesil slov. zastavo na tolm. Gradu 28. oktobra 1928 (izdelali so jo pri Fortunatovih doma, sešila M. Majnikova). Maja 1929 zažgal it. otroški vrtec v Tolminu. Organiziral streljanje s puško zvečer iz Volč na tolm. policijski sedež, čemur je sledil prihod policistov, fašistov in karabinjerjev v Volče. Pripravljali so in pomagali prenašati razstrelivo iz Volč v Tolmin z namenom, da minira it. gimn. v Tolminu (poletje 1928). Za potrebe TIGR je s svojim bratom Mihom zbiral ekrazit, večkrat prenašal slov. knjige v Benečijo v družbi s T. in M. Majnikom, Sl. Koscem. Bil je najtesnejši sodelavec vodij tigrovskega gibanja Z. Jelinčiča, A. Rejca, T. Majnika, T. Rutarja, določen tudi kot vodja oborožene skupine TIGR. It. policija ga je zasledovala; ušel ji je iz obkoljene hiše (10. apr. 1930), prav tako še istega dne ob obkolitvi zaselka Foni. Aprila 1930 zbežal v Jso, tu se zaposlil v bohinjski ribogojnici, od 1934 živel v Ohridu. V letih 1930-34 je prenašal v It. ilegalni tisk in orožje (na Tolminsko, Kras, Pivko) sam, oborožen ali v družbi D. Zelena, T. Černača, št. Erjavca idr. Sodeloval v oboroženih spopadih z obmejnimi fašističnimi stražniki, pri raznih akcijah in strahovanju fašističnih vohunov. Svoj prihod ali prihod trojke je svojemu bratu Mihi najavljal s piščalko na žabji glas. Brat Miha je v Volčah zbiral podatke, skliceval tigrovice na sestanke, skrbel za hrano in varnost. F. je z oboroženo trojko hodil v Slov. Benečijo, preko Pivke v same tržaške okoliške vasi (npr. Boljunec), pod vasjo Gabrje je vzel ravnatelju banke lovsko puško, preoblečen v lovca je ležal v Kamenci poleg bataljona alpincev, pri Sv. Luciji (Most na Soči) se je srečal z maršalom karabinjerjev, a se je ta F-u umaknil stran, itd.

Prim.: T. R. (= Tone Rutar), Dramatičen beg F. F.-a iz Volč, PDK 1974, 1. maj, s sl.; isti, Kratek pregled delovanja ilegalne organizacije TIGR na Tolminskem 1927-1940, TolmZbornik 2, 315-361 (na več mestih, sl. str. 327); TV-15 1971, 4. jan.; TV-15 1975, 50, 18. dec.; Borec 1971, št. 12.

Rut.

FRANCHI Gašper, zvonar, r. 1657 v Vidmu (Udinu), u. v Ljubljani 25. avg. 1733. Iz znanega zvonarskega rodu z dolgo tradicijo, saj sta mu oče Jožef in stric Bernard bila zvonarja in zvonar

je bil tudi njun oče Gašper imenovan Uticensis. Od njega ima en zvon Koreno (1631), od očeta Bršec (1671), od strica Bernarda pa Zeja-Slavina (1668). Gašper je najprej delal z očetom kot potujoči livar in vlival zvonove po Istri, a 1688 se je nastanil v Lj. 1693 postal lj. meščan in ustanovil zvonarno, v kateri je kmalu vlival tudi topove (1703). Iz 1703 obstoji njegova pritožba lj. magistratu zoper kositrarski ceh, ker so kositrarji vlivali svinčene plošče in s tem posegali v njegovo obrt. F.-jeva livarna, v kateri sta v prvih desetletjih 18. stoletja delala tudi njegov nečak Franc in sin Dominik (1712 in 1717 vlil zvonove samostojno), se je kmalu močno razvila in vlivala zvonove, topove in druge metalne odlivke. V dokumentih o vlivanju enega zvona za zagrebško stolnico (1706) se F. imenuje »campanarum fusor« in »fonditor di metalli in Lubiana«, kar izrecno pove, da je v svoji delavnici vlival tudi druge kovinske predmete. Vsekakor je livarna že tedaj bila na visoki tehnični ravni, saj je v njej F. izdeloval celo gasilske brizgalne in 1717 eno dobavil lj. magistratu ter 1725 izdelal medenaste cevi za vodnjak na Starem trgu v Lj. Ko sta mu umrla sin in nečak, je v dec. 1720 naznačil magistratu, da bo livarno in zvonarno odstopil nekemu Francu Vidalu, kar se pa ni zgodilo. 1723 se je odločno uprl, ko je Luka Dimic iskal dovoljenje za zvonarsko obrt, vendar ni uspel. Ker je bil že star in onemogel, je vodstvo podjetja prepustil sorodniku Jožefu Samassi, katerega je 1729 poklical iz Forni Avoltri; 1732 je nekaj mesecev preživel v Dragi pri Bakru, kjer je imel hišo in vinograd. Pa ni imel miru; začutil je, da se mu bliža smrt in podaril hišo z vinogradom frančiškanom na Reki. Star in bolehen se je odpravil nazaj v Lj. in ko se je prepričal, da njegov sorodnik spretno in zadovoljivo nadaljuje njegovo delo, mu je po smrti zapustil zvonarno, iz katere se je pozneje razvila znana industrijska zvonolivarna Samassa. V skoraj petdesetih letih dela je Franchi vlil čez sto nam znanih zvonov, kar priča o slovesu njegovega solidnega dela in kakovosti zvonov, ki so se odlikovali po čistem in dobro donečem zvoku. Vlti zvonovi: Bršec (1685), Lovran (1685), Borovnica-Sv. Štefan (1688), Pograd (1690), Setnica (1690), Bodovlje-Log 2 (1691), Karlovac (1692), Log (1692), Selo (1692), Lovran (1692), Dubovac (1692), Dobrna (1693), Sv. Jošt nad Kranjem (1693), Višnja gora (1693), Voklo (1694), Krupa (1694), Žeželj (1695), Poljanica (1695), Podzemelj (1696), Briše (1697),

Dol (1697), Ajdovec (1697), Zdinja vas (1698), Račje selo (1698), Metlika (1698), Krasinec (1698), Senčur (1700), Ig (1701), Škocijan (1701), Čaber (1702), Log (1703), Trebnje (1703), Višnja gora (1704), Sora (1704), Breznica-Breg (1705), Stari trg-Sv. Uršula na Plešivcu 2 (1705), Višnja gora (1705), Komenda (1706), Mokronog (1706), Ljubljana stolnica (1706), Zagreb-Sv. Dizmuš (1706), Zagreb-Sv. Marko 3 (1707), Zagreb stolnica (1707), Zareč (1707), Višnja gora (1708), Log (1708), Predvdor (1708), Smlednik (1708), Stražišče (1709), Vrzdenec pri Horjulu (1709), Račje selo (1710), Kropa (1710), Log (1711), Češnjica-Olše (1711), Bosiljevo (1713), Reka-Sv. Jeronim (1713), Primskovo (1713), Kostel (1714), Kočevje (1715), Vrhnika (1716), Kranj-Ožbalt (1716), Kranj-Huje (1717), St. Vid pri Zatičini (1717), Planina (1717), Dolga vas pri Kočevju (1717), Dobrniče (1718), Ljubljana-Rotovž (1718), Nova štifta pri Ribnici (1718, rekviriran 1917), Blejski otok 2 (1719), Šent Rupert (1719), Sentjur pod Kumom (1719), Sela-Višnja gora (1719), Češnjica-Olše (1719), Knežja Lipa (1719), Spodnji Log pri Brezovici (1719), Dobrovlje pri Mozirju-Sv. Urban (1719), Ratje (1720), Dobrova (1720), Spodnji Log pri Brezovici (1720), Smolnik (1722), Kranjska gora (1722), Škofja Loka 3 (1722), Sv. Jošt nad Kranjem (1722), Kropa (1722), Ljubljana-Polje (1722), Šturje (1723), Sora (1724), Reka-Sv. Vid (1724), Breg pri Predvdoru (1724), Krško (1725), Mojstrana (1725), Gorje (1725), Gradišče (1725), Kočevje-Pokopališče (1726), Stražišče (1726), Visoko (1727), Črnuče (1727), Nova štifta pri Ribnici (1727, rekviriran 1917), Cerklje (1729), Ig (1729), Cerklje (1730), Grad Križ (1732), Motnik (1733), Reka-Sv. Jeronim (1733). Zapuže c. sv. Martina, Morsko, Gorenja Tribuša, Ločnik. Nekaj zvonov iz Franchijeve zvonarne, kolikor vemo, je signiral s svojim imenom Dominik Franchi, tako: Sipak 2 (1712) in Lopata-Hinj (1717).

Prim.: Kukuljević, 88; isti v Vienac zabavi i pouci XII, Zgb 1880, 121-22; I. K. Tkalčić, Prvostolna crkva zagrebačka nekoč i sada, Zgb 1885, 108-10; I. Kukuljević, Nadpisi sredovječni i novovjeki na crkvah, javnih i privatnih sgradah itd. u Hrvatskoj i Slavoniji, Zgb 1891, 347; I. Sašel v ZZ 1888-1908, 127, 137, 266-67, 459; isti v Carniola III, Lj. 1912, 223-31; VII, Lj. 1916, 80-04; V. Hoffiller v Sveta Cecilija 1919, 42-43; J. Mal v ZUZ IV, 1924, 153; F. Stelē, Politični okraj Kamnik, Lj. 1923-26, 261, 364, 398; V. Steska v SBL I, 185; R. Gigante, Le antiche campane di Fiume, v Fiume, 1926, 2, 3-24; M. Marolt, Dekanija Vrhnika, Lj. 1930, 44, 256-57; R. Andrejka v Kronika slovenskih mest I, 1934, 59, 135; M. Samassa v Kronika slovenskih mest I, 1934, 174-79; V. Klaić v Zagreb god. 1934, I, Zgb 1933, 6-42; Zagreb IV, Zgb 1936,

316; K. Dočkal, Naša zvona i njihovi lijevaoci, Zgb 1942, 78-80; O. Hajnšek, Marijine božje poti, Clc 1971, 158, 225, 304; I. Slokar v Ljubljanska obrt od srednjega veka do začetka 18. stoletja, Zbornik razprav, Lj. 1972, 55-113; KLSje III, 216. Lc.

FRANCOL Ivan Krstnik, zgodovinar, r. v Trstu 9. sept. 1655 in tu u. 11. okt. 1723. Sin patricija Danijela Francola in Ane Marije Garzarolli, sestre Franca Jožefa Garzarollija, doktorja teologije, žpk vikarja kranjskega (1676-86), general. vikarja lj. škofije (1682) in rektorja dunajske U (1690), ki je skrbel za njegovo šolanje in očitno vplival nanj. Grammaticalia je končal na jezuitski gimn. v Trstu (1665-69), humaniora pri jezuitih v Lj. (1669-72), filozofski študij pa v Padovi (1672-76). Ko se je vrnil v Trst, je bil sprejet v patricijsko četo trž. konzilija, a stric Franc Garzarolli ga je kmalu poklical k sebi v Lj. in ga pregovoril za duhovski stan ter ga poslal študirat teologijo na Dunaj (1677-81). Po ordinaciji (1681) je nekaj časa bival v Lj., nato pa služboval pri škof. ordinariatu v Trstu. Tu postal stolni kanonik (1691), apost. protonotar in kanonik skolastik (1693). Pozneje je bil celo generalni vikar trž. škofije (od 23. apr. 1720). Iz njegovih zapiskov ob pastoralnih vizitacijah je nastalo njegovo zelo pomembno delo *Istria reconosciuta*, Trieste 1689. V rkp. je zapustil tudi spis *Diocesi di Trieste*. Njegove zgodovinske podatke, ki jih ima po arhivskih virih, kakor tudi opis jame in Predjamskega gradu v zvezi z obleganjem in uničenjem poslednjega roparskega viteza Erazma Predjamskega (1483-84) na pobudo trž. glavarja Gašperja Ravbarja, sta prevzela v svoja dela F. Ireneo (*Historia antica e moderna, sacra e profana della città di Trieste, Venezia 1698*) in V. Scussa (*Storia cronografica di Trieste dai tempi più remoti fino al 1695...*, Trieste 1863, izd. P. Kandler), pa tudi J. W. Valvasor (*Die Ehre des Herzogthums Crain, Laibach-Nürnberg 1689*, IV, str. 525-29).

Prim.: P. Kandler, L'Istria VI, Trieste 1851, št. 6, 30-31; P. Kandler, Storia del Consiglio dei Patrizi di Trieste dall'anno 1382 all'anno 1809 con documenti, Trieste 1858, 55-56; C. Combi, Bibliografia, 217, 385, 410; B. Ziliotto, Storia letteraria di Trieste e dell'Istria, Trieste 1924, 51; Cella, 56. Lc.

FRANČESKIN Andrej, psiholog, r. 28. nov. 1939 v Kostanjevici na Krasu. Oče Ernest, mizar, mati Marija Pahor. Osn. š. v domači vasi, nižjo gimn. v Dobravljah pri Ajdovščini in Mirnu (1951-55), višjo v Novi Gorici (1955-59), psihologijo in

filozofijo na lju (diplomiral 1966). Absolvent 3. stopnje za poklicno usmerjanje na katedri za psihologijo, član PZE. Kot absolvent je bil šest mesecev honorarno v rudniku živega srebra v Idriji, kjer je zbiral gradivo za študijo o latentni brezposelnosti, šest mesecev pa je delal v Mariborski tekstilni tovarni kot član študijske skupine pod vodstvom Levina Šebka (ki je izsledke te skupine posredoval na svetovnem kongresu psihologov). Tu se je F-u izoblikovalo diplomsko delo *Vpliv delovodij na delovno moralo delavk*, za katero je prejel študentsko Prešernovo nagrado. Od 1956 zaposlen na Skupnosti zaposlovanja v Novi Gorici (prej Zavod za zaposlovanje) kot vodja službe za poklicno usmerjanje, ki zajema vse tri severnoprimske občine. F. je objavil nekaj prispevkov v reviji Sreč (*Samoocenjevanje in poklicna usmerjenost mladine, Sposobnosti in poklicna usmerjenost mladine*; oboje s sodel. Moma Mininčiča). Kasneje je raziskoval pomen in vlogo otroških igrac v sodelovanju z Oskarjem Kogojem. Oba sta se udeležila kongresa psihologov v Moskvi (1975), imela referat *Oblikovanje za otroke* (F-ov delež je v analizi in utemeljitvi novih otroških igrac, ki jih je konstruiral Oskar Kogoj). V skrajšani obliki je članek izšel v ruski reviji Tehničkeskaja estetika (1977) ter v Industrial design (1977). F. je 1975 sodeloval na kongresu psihologov v Skopju z referatom, ki je bil objavljen v kongresnem gradivu. V listu Občan in delo je objavil: *Komisija za psihodiagnostiko le usmerja* (1974), *Analiza in modifikacija testa »Diski«* (1975), ki ga je prej imel na simpoziju psihologov v Portorožu (1973), *Profili nekaterih šol II. stopnje, primerjava med njimi in poklicno svetovanje* (1978). Več člankov je izšlo v glasilu mirenkega Cicibana (*Nekatera izhodišča oblikovanja za otroke, Design za človeka in družbo* (skupaj z M. Mininčičem; oboje 1975), dalje: *Veljavnost informacij o osnovnošolcih za napovedovanje uspešnosti na poklicni šoli v Novi Gorici, O nadpovprečno nadarjenih učencih osnovnih šol* (referat na Simpoziju o talentovani omladini Jugoslavije v Sisku), *Igra in vzgoja* (katalog Cicibana v Mirnu). F. je bil tudi predavatelj na Delavski univerzi v Novi Gorici (industrijska psihologija), predaval je na Šoli za starše, tudi v Štandrežu in Doberdobi. Večkrat je predaval na slov. TV (1974 in 1977) o poklicnem usmerjanju, o usmerjenem izobraževanju. Napisal je oceno dela Ivana Omana, *Teorija in praksa poklicnega usmerjanja* (1976). Sam je konstruiral

dve igrači: *Pitagorov izrek* (Pitagorovi trikotniki) in *Mozak-Domino* (oboje odkupila tovarna igrač Ciciban; prvo proizvaja, druga je v izdelavi). Pri obeh je kar najbolj upošteval dejstvo, naj bi igrače v otroku razvijale kreativno miselnost.

Prim.: pg I = Peter Grum I, Prodoren uspeh na svetovnem kongresu industrijskega oblikovanja, PrimN 1977; Tit Doberšek, Design in družba, Delo 1977; NRazgl 1969, 19. apr., 24. maja, 7. junija.

Brj.

FRANČEŠKIN Hilarij, prosvetni delavec, r. 23. apr. 1894 v Rihenberku (Branik); oče Andrej, varovalni zastopnik in kmetovalec, mati Terezija Mozetič. Osn. š. v Biljah. V prvi svet. vojni je bil ranjen na ruski fronti in odpuščen iz vojaške službe. Nato je obiskoval kot begunec dvoletno trg. š. v Lj. Po vojni je odprl v Gor. mehanično delavnico in trgovino s kolesi poleg sodnije. 1920 je bil med obnovitelji prosvetnega društva v Biljah ter postal njegov predsednik. 1921 soustanovitelj telovadnega društva v Gor. in učitelj lahke atletike. Vodil je telovadne nastope; zadnji je bil 1926 v Prvačini. Društvo je imelo kolesarski oddetek, katerega je vodil F. Čeprav se je preselil v Gor., je ostal zvest društvu v Biljah, ki je imelo pevski zbor, tamburaški orkester in dramski odsek. Včlanjeno je bilo pri ZSPDGor. Zorko Jelinčič je F.-a pritegnil v ilegalno kult. delo, tako da ga je vključil v iredentistično skupino, v kateri je bila tudi F.-ova žena Sonja Korže iz Črnomlja. F. in soproga sta bila med prvimi aretiranci 5. aprila 1930. Na razpravi pred posebnim sodiščem v Rimu 5. dec. 1931 so jima očitali poskus odcepitve dela it. ozemlja v korist Jsle. F. je bil obsojen na pet let zapor, Jelinčič pa je dobil dvajset let. Tržačanom so sodili v Trstu na znanem procesu pred posebnim sodiščem za zaščito države 5. sept. 1930. Na tem procesu je bila Sonja Korže obsojena na dve leti in pol zapor. Skupaj z ženo je bil F. spet aretiran ob vstopu It. v vojno. V internaciji v južni It. je z ženo prebil dobra tri leta. Po vrnitvi v Gor. se je F. vključil v OF. F. ni bil član TIGR.

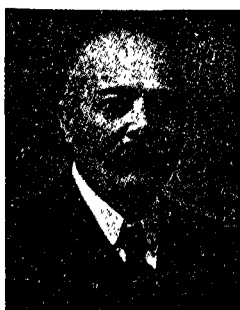
Prim.: Vprašalna pola (10. maja 1977); Aula IV. S. T.

FRANCIŠEK, jeremit v Štandrežu, pokopan 9. marca 1665. Na Goriškem je bilo več jeremitišč in puščavniških naselbin, npr. pri Sv. Mariji na polju v Štandrežu, na Vrhu sv. Valentina nad Štmavrom, na Mirenkem Gradu, na Vitovljah.

Prvi goriški nadškof Attems je na sinodi 1768, v konstituciji »De Eremitis - O puščavnikih«, izdal podrobne predpise o jeremitihi. Cerkvena reforma, ki jo je cesar Jožef II. izpeljal, je podobno kot številne samostane razpustila tudi jeremitišča. Štandreško Jeremitišče, jugovzhodno od cerkve sv. Andreja ob Mirenski cesti, je stalo tik cerkvice Sv. Marije na polju. Ob puščavnikovi hiši se je raztezal vrt, ki ga je obdeloval, v bližini je bila kmetija, last cerkve sv. Hilarija in Tacijana v Gor., dana v najem Trinkerjevim. O jeremitu Frančišku, frančiškanskem tretjeredniku, poroča zgodovinar G.M. Marussig: »V Jeremitišču v Štandrežu pri Gor. je bil dne 9. marca 1665 pokopan brat Frančišek, ki so ga našli v spalnici umorjenega.«

Prim.: G.M. Marussig, *Morti violente a Gorizia dall'anno 1641 al 1695 annotate dal Sac. Giammaria Marussig*, rkp.; arh. gor. stoln. kapitlja, Sessiones II, 366; ŠematGor 1863, VII; A. Marušič, *Moja doba in podoba*, Gor. 1898, 9; Ob stoletnici štandreške čitalnice 1869-1969, Gor. 1969, 45.

R. K.

FRANKO Alojzij, politik in publicist, rojen v Tolminu 10. marca 1863, umrl v Lj. 30. aprila 1921. Gimnazijo obiskoval v Gorici (1873-81), pravo študiral na U na Dunaju (1881-85) in tam promoviral za doktorja prava (1885). Najprej je bil koncipient v Ljubljani (1886-96), nato pa imel lastno odvetniško pisarno v Gorici (1897-1914). V septembru 1913 je bil imenovan za namestnika dež. glavarja v Gor., med prvo svet. vojno je večinoma bival v Lj., v sept. 1918 pa je postal član Narodnega sveta za Goriško, ki je kot pokrajinski odsek Narodnega veča v Zgibu dobil za glavno nalogo gospodarsko obnovo dežele. Ko je it. armada nov. 1918 zasedla Gor. in razpustila Narodni svet, je bil F. deportiran in se je vrnil v Lj. Politično se ni več udeleževal, ostal pa je aktiven v vodstvu CMD (DCM). F. se je v polit. življenje vključil že v študijskih letih na Dunaju kot član akad. društva »Slovenija« (1882-85), kateremu je bil tudi preds. (1884-85). Tedaj so ga imeli za klerikalca (užival je brezplačno stanovanje dunajske krščansko-socialne stranke), kar se je pa kmalu pokazalo kot napačna ocenitev. F. je sicer v začetku skušal biti nevtralen, a se je postopoma začel bližati libe-

ralcem. Na drugem vseslovanskem shodu v Lj. (avg. 1897) je prvič javno nastopil kot referent za Goriško. Na sodišču v Gor. je zagovarjal obtoženega Vinka Levičnika, urednika Soče (1897-98) in ob tej priložnosti zahteval, da se obtožnica prečita tudi v slov. 1898 je postal odbornik gor. Soče in njen tajnik, 22. febr. 1899 pa je bil izvoljen za podpreds. Trgovsko-obrtno zadrugo v Gor. in 29. apr. 1900 v načelstvo Goriške ljudske posojilnice. Na zborovanju slov. pravnikov v Devinu (jun. 1903) je bil zastopnik Goričanov in govoril o slov. uradovanju na Goriškem. 24. jun. 1912 je bil izvoljen v iniciativni nadstranski odbor za ustanovitev Goriške banke, ki se pa zaradi izbruha vojne ni ustanovila. Globlje je posegel v polit. življenje Goriške šele 1907, ko je z Antonom Štrekljem in Ivanom Mermoljo ustanovil Slovensko kmečko (agrarno) stranko, ki je predvsem nastala iz opozicije podeželskih učiteljskih vrst proti liberalcem (A. Gabršček). Istčasno je ustanovil in dejansko urejeval strankino glasilo *Naš Glas* (Gor. 13. nov. 1907-3. febr. 1910), ki je po njegovem odstopu spremenilo ime v *Kmečki glas*. Na zborovanju stranke 2. jan. 1908 je bil glavni govornik in nato na splošnih volitvah v deželni zbor 7. marca 1908 bil izvoljen za poslanca (v razredu veleposest.), a zaradi dvojne izvolitve je odstopil, bil pa izvoljen v splošni kuriji 9. marca 1908. Na shodu kmečke stranke 17. jan. 1909 je bil izvoljen za preds. stranke, a ker so se nesoglasja z Mermoljo zaostrila, je kmalu zapustil stranko. Nato je na shodu zaupnikov narodno-napredne stranke 9. sept. 1909 v Gor. bil določen za kandidata v deželni zbor in 26. sept. istega leta bil izvoljen v splošni kuriji, 30. okt. 1909 in 23. avg. 1910 pa v veleposestvu. Na prvi seji dež. zbora 27. dec. 1909 je razkril spletke okrog verificiranja volitvenih izidov v slov. trgih. Potem je na volitvah v drž. zbor 13. jun. 1911 bil skupni slovenski kandidat, a ni uspel (zmagali Italijani). 18. febr. 1912 se je udeležil protestnega shoda v Gor. zaradi nameranih sprememb statuta in volivnega reda na škodo Slov. 23. jul. 1913 je z naprednjaki (Gabršček, dr. Treco, dr. Puc) izdal tiskan protest proti skupnemu nastopu Slov. z it. klerikalci, nakar je na splošnih volitvah 10. avg. 1913 bil vnovič izvoljen za poslanca v dež. zbor (veleposestvo). V politiki je F. od vsega začetka zastopal pomirjevalno stališče in si želel posredovanja z vodstvi vseh slov. strank. Zato je skušal Kmečko stranko pridružiti Slovenski ljudski stranki kot agrarno

frakcijo, kar pa je vodstvo te stranke odklonilo. Večkrat se je dogovarjal za združitev vseh slov. strank tudi z vodstvi liberalne (Gabršček) in klerikalne (dr. Gregorčič) stranke, a brezuspešno, nakar se je končno popolnoma pridružil liberalcem. Po splošni cenzitvi je bil F. za kompromisne rešitve, sicer pa je bil mož akcije in hitrih opravil, praktičen in spreten politik, predvsem pa pošten in odkrit človek ter dober rodoljub. Slika v KCD 1922, 56.

Prim.: J. Vencajz, Spomenica o petindvajsetletnici akad. društva »Slovenija« na Dunaji, Lj. 1894, 92-94, 148, 156; Soča XXVIII, 15; XXXVIII, 6; Pertrattazioni, 1908-1913; Soča, 21. jun. 1912; Lončar, 72; SN LIV, 99; KCD 1922, 56; SBL I, 186; Erjavce, 286, 288, 292, 294, 296; Glonar, 382; Gabršček I, 436, 451, 455-56, 494, 538; II, pass.; Slebinger, Časniki, 55; Tuma, 119-20, 233, 236, 241-42, 245, 256, 305; Plesničar, 93-94; J. Petejan v GorZb I., 49-58; Koblar, 387; V. Melik, Volitve na Slovenskem 1861-1918, Lj. 1965, 279-80, 369, 378-79; KL Sje I, 426. Lc.

FRANKO Doloroza (pri krstu Vida Valentina Marija), nabožna pesnica, prevajalka in publicistka, karmeličanka (OCD), zadnja priorica Karmela na Selu (Lj.), r. 14. febr. 1898 v Solkanu, u. 27. jan. 1976 v Lj. Oče Alojzij, odvetnik, politik in družbeni delavec (gl. čl.), mati Gabrijela Doljak. Ljudsko š. je obiskovala v Solkanu, potem je bila gojenka pri gor. notredamkah, 1915 se je družina preselila v Lj. Tu je diplomirala na liceju, nato je poučevala v Trnovem pri Ilirski Bistrici v samostanski š. V Karmel na Selu je vstopila 1921, zaobljube opravila 1923, od 1927 do 1941 je bila subpriorica, od 1944 do 1948 priorica, ko je bil samostan razpuščen, oz. do 1969, ko je bil pravno začet Karmol v Mengšu. F.-ova je od 1948 bila izven redovne skupnosti v Mengšu z dovoljenjem redovnih in cerkvenih oblasti, da je stregla bolnim sestram in pozneje skrbela za samostansko hišo (nekdanje spiritualovo domovanje ob samostanu, ki je bil kasneje podrt). V redovni skupnosti je bila spočetka zakristanka, potem pa se je popolnoma posvetila književnemu delu, vodstvu Karmela ter zaupanih ji sester. Posebnega pomena je bilo njeno delovanje, ker je bil Karmel v času, ko je postala subpriorica, tako rekoč nemški. F.-ova je bila tista, ki je začela prevajati redovne predpise in molitve v redovni skupnosti v slovenščino. Z vneto se je potem lotila populariziranja zgodovine slov. karmeličank, svetnikov karmel. reda, pripravila za notranje potrebe samostana vrsto razmišljanj, nagovorov itd. za različne prilike (preobleka, obljube itd.).

Med izvirnimi deli so: *Karmelski spomini* (Lj. 1939), *Duhovne vaje v pripravo na sv. obljube* (tipk.), *Pridi, nevesta* (premišljanje za preobleko; tipk.). Med izvirnike in priredbe je treba šteti dela, kakor: *Rože sv. Male Terezije* (1927), *Mati s prebodenim srcem* (1930), *Karmelski škapulir* (1942), *Mala Terezija - pomagaj mi* (devetdnevica), *Sv. ura z Marijo, Misijonska sv. ura, Z Jezusom na Oljski gori*. Večja dela so njeni prevodi: *Sv. Terezija Deteta Jezusa, Povest duše* (Lj. 1940; druga izd. z vključenimi teksti iz Terezijinih avtobiografskih spisov izšla v redakciji Z. Revna v Mengšu, 1974), *R. Plus, Bog v nas* (1938), *Zadnje besede sv. male Terezije D. J.* (1934), *Duhovna lepota in bogastvo sv. Terezije D. J.* (1934), *Considine, Verno srce - veselo srce* (1936), isti. *Jasnine* (1938), *Anica* (Anica pl. Quiquè), 1930. Poleg tega je poskrbela, da so prevedli Življenjepis sv. Terezije Velike (1974), medtem ko je Duhovni grad še v rkp. Kot pesnica je pisala pretežno prigodno liriko, bodisi nabožnega značaja bodisi svetno. Tematsko se je gibala med nabožnimi motivi, ki jih je nudil njen duhovni svet karmeličanke (npr. pesmi o sv. Tereziji: *Moj Bog, jaz ljubim Te, Mlada svetnica naših dni, O sv. mala Cvetka*; o sv. Jožetu: *O sveti Jožef, ti vsekdar; Jožef, prisluhni; Sv. Jožefu*; o karmelski in lurški Mariji), kakor tudi več novomašniških in duhovniških. Nekatere njene pesmi je uglasbil V. Vodopivec, npr. *Sv. Mali Tereziji* (1933), *Sv. Jožef* (1934), *Sv. Tereziji Veliki* (1935), *Sv. Janez od Križa* (1935), *Jezus ti si moja sreča* (1936), *Ti si nas ljubila* (1937), *Flos Carmeli!* (1937), *Varstvo sv. Jožefa* (1938), *Le spavaj, sladko Detece*. Pretežno so ostale vse v rkp. F.-ova je bila po materi v sorodstvu s pesnico in pisateljico Pavlino Pajkovo.

Prim.: krstna knjiga Solkan; dopis Karmela v Mengšu (okt. 1977); dopis Z. Revna (okt. 1977); spomini in izjave sorodnikov; rkp. beležnice Vinke Vodopivca.

Brj.

FRANKO Metka, gledališka igralka, r. 16. febr. 1943 v Solkanu. Oče Otokar, politični delavec, mati Marija Gorjan. Osn. š. obiskovala v Solkanu (1949-54), gimn. v Novi Gorici (1954-58). Pri Mestnem gled. v Novi Gorici začela sodelovati 1961 in bila potem angažirana skozi vse faze njegovega razvoja do PDG. Od 1962 do 1970 je bila honorarni član, kasneje redni. Odigrala je naslednje vloge: Sodnikova (Cankar, Kralj na Betajnovi), Alina (Fabbri, Zapeljivec), Katrea (Držić-Rupel, Boter Andraž), v Jelačinovem Prepihu, v Mo-

lièrovi Soli za ljubosumne in neumne, v Delu čast in oblast, Giannina (Goldoni, Tast po sili), Sue Bayliss (Miller, Vsi moji sinovi), v Pregelji, Beraiči-Vest, Služkinja (Nušić, Pokojnik), Simka (Nušić, Zalujoči ostali), Ana (Partljič, Naj poje čuk), Pepka (Goldoni, Primorske zdrahe), v Integralih, Gospodična (Šušmel, Slon na trgu), Mica (Suhodolčan, Norčije v gledališču), Hortensia (Anouilh, Skušna ali Kaznovana ljubezen), Valerija (Shakespeare, Koriolan), Leis (Valentin, Selitev), Vila-Pikapolonica (Gorinšek, Rdeča kapica), Matilda (Partljič, Ščuke pa ni), Maček (Košuta, Štirje fantje muzikantje), Dekla in Meščanka (Cankar-Babič, Hlapec Jernej in njegova pravica), Profesor Hrošč (Eidam, Ostržkove dogodivščine), Marjeta (Cuderman, Igra o grešnem puntarju), Anaida (Labiche, Florentinski slamniki), vrtnarica (Brenkova, Modra vrtnica za princesko), Gospa Margareta (Athayde, Gospa Margareta), Meg Dillon (Behan, Talec), Viktoire (Feydeau, Hotel svobodne zamenjave), Tanja (Rudolf, Lenega čaka dolgčas). F.-va je snemala tudi za TV; igrala je v naslednjih gledaliških predstavah, posnetih za TV: Sopotnica v vlaku (Klopčič, Težka pot; po Bevkovi noveli Mati), Marinka (Bukovčan, Preden bo petelin zapel), Anita (Rozman, Primer tehnika Matka), kmetica (Jovanović, Konec tedna). Kot filmska igralka je nastopila najprej v domačih filmih: Ljubezen na odoru (Duletić), Na klancu, Đuro Đaković, 1975; Bele trave (Hladnik), 1975; potem v tujem Železni križ, angl.-nemško-amer. jug. koprodukcija (Jadran Film). Dvakrat je snemala za bavarsko TV v Münchnu (Einer Mann für Mami - natakarka; Paul und Paulichen - kmetica). Nastopala je tudi v Radiu Maribor. Več let je bila članica akcijskega odbora goriškega srečanja Malih odrov (1973, 1974). Do leta 1972 je nastopala pod imenom Ferrari Metka.

Prim.: GL GG 1961-62, (1), (10); GL GG+PDG 1962-1977 pass.; Novi filmi '73, enota 31; dnevni listi ob predstavah, pa tudi revije in časniki: Ekran, Stop, Antena, Delo, PrimN, NRazgl, Koroški fužinar, Mladina, Tov 1973; Družina 1977; Ilustrirana Politika 1977; Jana; TT (vse ob premierah); osebni podatki.

Brj.

FRANKO Vida, slikarka, profesorica, r. 1. jan. 1933 v Gor., u. 29. apr. 1972 v Gor. Oče Igor, zobni zdravnik, mati Gabrijela Divjak. Osn. š., gimn. in klas. licej je obiskovala v Gor. 1956 je diplomirala na ALU v Benetkah. Od 1957 do 1963 je poučevala risanje in stenografijo na slov. trgovski strokovni š., od 1963 do 1965 risanje na

slov. nižji gimn., od 1965 do 1969 pa likovno vzgojo na slov. drž. srednji š. V 1956, 1964-70 (razen v š. letu 1967-68) in v š. letu 1971-72 je poučevala risanje in umetnostno zgod. na slov. učiteljskišči. Kot slikarka se je udeležila raznih razstav (Al Cacciatore v Sredipolju s Silvijo Delneri, v Gradžu). Bila je pobudnica živahnega slikarskega delovanja na slov. šolah. Ustvarjala je v olju, grafiko in drobno plastiko. Med njenimi deli velja omeniti *Tihožitje z jabolki, Križani, Tri dekleta*.

Prim.: arhiv slov. drž. srednje š. v Gor.; arhiv slov. drž. učiteljskega v Gor.; KatG 1972, 4. 5.; NL 1972, 4. 5.; Gosp 1972, 5. 5.; IzvGor 1965-75, Gor. 1975.

V-č

FRANUL DE WEISSETHURN Vincenzo, slovniciar, r. 2. febr. 1771 na Reki, u. 2. avg. 1817 v Trstu. Oče Francesco je bil vodja naddijakonske kapiteljske pisarne na Reki, mati Margaritha. Predniki so prišli menda iz Albanije in se v 16. stol. naselili v Lovrani v Istri, kjer so obogateli in si pridobili ugled. Pozneje so se preselili na Reko in se posvetili javnim službam in pomorski trgovini. Vincenzov ded Ivan Krstnik je bil mestni sodnik in svetovalec ter lastnik brodov, z dunajsko diplomo 19. nov. 1713 je dobil viteško plemstvo, ki je pozneje postalo dedno, ker je pomagal cesarju Karlu VI. v vojni z Benečani. F. je dovršil na Reki osn. š. in gimn.; kje je doktoriral iz prava, ni ugotovljeno. 1798 se je naselil v Trstu in najbrž stopil kot koncipient v odvetniško pisarno Goričana Aleksandra de Cronnest, s čigar hčerjo Terezijo se je 4. jul. 1801 poročil. Z odlokom ces. namestništva 10. febr. 1803 je dobil pravico odpreti urad »javnega notarja« in lastno pisarno je vodil do smrti. Od 1808 je bil trž. plemič (patricij) in mestni svetovalec. 16. okt. 1815 je postal vladni nadzornik ilirsko-srbske zasebne šole v Trstu. F. se je seznanil s hrvaščino na Reki, s slov. v Ajdovščini, kamor je hodil v mladosti k sorodnikom, in v Trstu. Vsaj že v času Napoleonove Ilirije se je začel istiti s Slovani, »Iliri« in s »kranjskim jezikom«. Iz tega navdušenja in potrebe se je lotil pisanja slov. slovnice za It., za branje pa je sklenil dodati Linhartovega Matička. O tem je 21. jan. 1811 obvestil javnost v prilogi uradnega lista L'Osservatore Triestino: »Popolno pomanjkanje italijansko-kranjske slovnice me je pripravilo do tega, da sem zbral pravila in opombe tega domačega narečja, in me sili, da zdaj izdam Saggio Grammaticale Italiano-Cragnolino.« Ker

se sam ni čutil dovolj trdnega v slovenščini, se je osebno obrnil na Vodnika, da mu je prebral in popravil ves slovniški del, priredil Linhartovega Matička, pregledal slovar in dal navodila za uvod. Knjiga je izšla 7. avg. 1811 pod naslovom *Saggio grammaticale italiano-cragolino*, composto da Vincenzo Franul de Weissenthurn, dottore di legge, str. 344. Knjigo je založil avtor sam v 2.000 izv. in plačal 600 gold. Njen izid je objavil v prilogi omenjenega lista 21. sept. 1811. Posvetil jo je »A Sua Eccellenza il Signor Francesco Serafino di Porzia«, ki je imel v naslovu »grof ortenburški, dedni gospod Prema, Senožec« in drugih krajev, doma iz Konjic na štajerskem in je po F-ovih besedah govoril slov. V uvodu poudarja potrebo po znanju slovenščine: »Nas, ki smo slovanskega pokolenja, ki smo del preprostega ilirskega rodu, ki živimo v mestu, katerega okolica je popolnoma slovenska, nas, ki smo v dotiku s Slovenci in smo v nevarnosti celo zaradi hišnih opravil, če ne znamo slov. jezika, zakaj bi nas ne navduševale enake želje? Ali ni dobro, da se naučimo jezika, katerega znanje je koristno in potrebno?« V slovnici se je F. tako tesno naslonil na Kopitarjevo, da je odvisnost očitna na prvi pogled, zato je knjiga dobra, še preveč natančna za tujca samouka. Kopitar je bil užaljen, da ga F. ni izrecno omenil kot vir, zato je prizadet v pismih Dobrovskemu delo obsojal in iskal v njem več napak, kot jih je imelo. Tudi M. Čop dela ni posebno cenil. Ko ga je prijatelj Fr. Savio vprašal, po katerih knjigah bi se lahko učil slovenščine, mu je odgovoril: »Med slovnici bi morala biti začasno še zadostna Franulova (tako povprečna je sama po sebi) — tudi za branje je tam ponatisnjeni Linhartov Matiček najprimernejši« (4. pismo, 21. jan. 1828, Veda 1914). Slovnica se je slabo prodajala, do 13. sept. 1812 je oddal šele 250 izv. in pokrtil tretjino izdatkov. Zato je bil F. razočaran in pisal Vodniku: »Prizadevanje in trud, ki sem jih imel z gramatiko, sta ostala nehonorirana.« Nehal se je ukvarjati s slov. in ko so mu 1815 naročili, naj prevede prisego za babice, se je obrnil s prošnjo na Vodnika, naj prevzame njegovo delo, češ da ga je njegovo »drugačno poklicno delo že kaka štiri leta na žalost odvrčalo od slovanske književnosti« (LZ 1889, 411). F. je bil drugi Italijan, ki je napisal slov. slovnico za svoje rojake (prvi Alasia da Sommaripa, PSBL I, 9), ki je poudarjal pomen znanja slov. za Tržačane. Izmed njegovih šestih otrok sta dva umrla mla-

da, Aleksander (1803-59) je bil svetnik zadarskega namestnika; Karolina (1804-82) se je poročila z dr. Grmovnikom; Ludovik (1811-94) je bil polkovnik in pobočnik nadvojvode Ivana, umrl na Opčinah pri Trstu; njegova hči Maksimilijana je postala nemška pisateljica; Jurij (1814-87) je bil drž. uradnik in je u. na Opčinah; njegova hči Leonora se je poročila s slov. učiteljem števom Ferlugo.

Prim.: SBL I, 187-8; tu je obširna bibliografija, tudi tista, kjer je Franul le omenjen; tukaj bomo navedli samo važnejšo; Marn XXIII, 3; Fr. Levec, Listine in pisma iz Vodnikovega življenja, LZ 1889, 410-11 (vseh F. pisem Vodniku od 22. maja 1810 do 13. sept. 1812 je 10 in so v Dež. muzeju v Lj.); Gr. Jereb, Dr. V. F. de W., slovenski pisatelj, LZ 1892, 34-7, 237-43; F. X. Zimmermann, Nova Zhopova pisma, Veda 1914, 113; ZSS II, 6; M. Jevnikar, Le grammatiche della lingua slovena per gli italiani attraverso i secoli, Il Mondo slavo III, Padova 1971, 98-100 in Prefazione v A. Kacin, Grammatica della lingua slovena, Lj.-Trst 1972, 6-7.

Jem.

FRANZ Ernest, inž. arh., scenograf in rav. gledališkega ateljeja SNG v Lj., r. 13. febr. 1906 v Podgorju na Krasu, živi v Lj. Oče Karel je bil uradnik drž. železnice, mati Frančiška Velkavrh. Osn. š. je dovršil v Trstu, realko v Lj. (1926), Tehnično fak., odd. za arhitekturo pri prof. Plečniku na U v Lj., kjer je diplomiral za inž. arh. 1930. Služboval je pri Projektivnem biroju TEHNA v Lj., v privatnem ateljeju inž. arh. Tomažiča, 1. avg. 1934 je postal scenograf in tehnični vodja za Dramo, Opero in Gledališke delavnice SNG v Lj., kjer je bil 1955 imenovan za rav. Gledališkega ateljeja SNG in je deloval do upokojitve 1. sept. 1972. Že kot študent arh. je sodeloval v delavskem PD Svoboda kot scenograf Vstajenja L. Tolstoja v režiji B. Krefta in s svojo zamisljivo zbudil veliko zanimanja. Za gledališče je opremil okr. 400 predstav, izmed katerih so izstopale: DRAMA: Krleža, V agoniji; Shaw, Sveta Ivana; Linhart, Matiček se ženi; Zweig, Siromakovo jagnje; Arx, Izdaja pri Novari; Bulgakov, Molière; Capek, Bela bolezen; Wuolijoki, Žene na Niskavuoriju; Shaw, Hudičev učenec; Langer, Stevilka 72; Gogolj, Revizor; Shakespeare, Romeo in Julija, Hamlet, Kralj Lear; Schiller, Kovarstvo in ljubezen; Leskovec, Dva bregova; Goldoni, Mirandolina, Kavarnica; Kleist, Razbiti vrč; Molière, Učene ženske; Kreft, Tugomer, Krajnski komedijanti, Velika puntarija; Tolstoj, Moč teme; Miller, Smrt trgovskega potnika;

Shaw, Pigmalion; Hochwälder, Javni tožilec; Bruckner, Elizabeta Angleška; Wilder, Naše mesto; Iwaszkiewicz, Poletje v Nohantu; Delaney, Življenje v zagati... - OPERA: Wolf-Ferrari, Štirje grobijani, Zvedave ženske, Koczalski, Zemruda (krstna predst.); Stravinskij, Petruška; Puccini, Madame Butterfly, Gianni Schicchi; Verdi, Aida, Ples v maskah, Rigoletto, Falstaff, Traviata, Othello; Eagner-Regeny, Kraljičin ljubimec; Lehár, Vesela vdova, Paganini; Karel, Botra smrt; Mascagni, Cavalleria rusticana; Leoncavallo, Glumači; Respighi, Plamen; Vladigerov, Car Kalojan; Lhotka, Vrag na vasi, Srednjeveška ljubezen; Mozart, Don Juan, Čarobna piščal; Grün, Madame sans gêne; Ponchielli, Gioconda; Musorgski, Boris Godunov; Massenet, Don Kihot, Werther; Goldmark, Sabška kraljica; Švara: Kleopatra, Veronika Deseniška; Nicolai, Vesele žene Windisorske; Bravničar, Hlapec Jernej; Korsakov, Sneguročka; Beethoven, Fidelio; Gounod, Faust; Rossini, Seviljski brivec; Donizetti, Lucia Lammermoorska; Strauss, Nekdanje svečanosti; Gotovac, Ero z onega sveta. - Za SSG v Trstu je pripravil sceno za dela: Goldoni, Primorske zdrahe; Miller, Smrt trgovskega potnika; Knittel, Via mala; Čehov, Na veliki cesti; Držič, Lazar spod klanca. Kot gost je delal za šentjakobsko gledališče, za mestno lutkovno gled., za SG Mrb, za gostovanja, v Pragi je pripravil sceno za Kreftove Malomeščane (1937). F. je bil prvi stalno nastavljeni scenograf in je scenografsko delo uveljavil kot samostojno umetniško ustvarjanje v gledališču. Polagoma je opustil strogi odrski realizem, ki je vladal na slov. odrih še po drugi svet. vojni, in z modernimi arhitektonskimi sredstvi razgibal oder v višino in globino. Vselej je znal »odrsko uokvirjati bistva uprizorjenih zgodb, zakaj nikoli ga ni zanimalo hlepenje po originalnosti za vsako ceno« (Samec). Prenekatere njegove inscenacije »so obdržale svojo pomembnost v razvoju slovenske gledališke inscenacije« (Traven). Scena Romea in Julije je bila priobčena kot ena izmed štirih scen iz Jsle v knjigi Le décor de théâtre dans le monde depuis 1935 - Elsevier collection de l'Institut international du théâtre. 1949 je dobil Prešernovo nagrado za scene iger Krajski komedijanti, Sola za obrekovanje in Fidelio.

Prim.: Os. podatki; Priročni leksikon, Lj. 1955, 198; Jt (raven), Ing. arch. Ernest Franz petdesetletnik, LDK 17. febr. 1956; MSE I, 518; EJ III, 390; SGL I, 153; Fr. Koblar, Dvajset let slov. drame, II, Lj. 1965, 155 idr.; S. Samec, E. F. 70-letnik, Delo 13. febr. 1976, 8 s sl. Jem.

FRANZIL Marlo, tržaški župan, r. 21. nov. 1909 v Vidmu, u. 2. jul. 1973 v Trstu. Kot mlad študent je deloval v kat. organizacijah, med drugo svet. vojno je bil poročnik alpincev in tudi odlikovan. Bil je med prvimi vidnejšimi predstavniki nanovo ustanovljene Krščanske demokracije, katere je bil 1948 in 1949 upravni tajnik, kasneje namestnik pokrajinskega tajnika in član vsedržavnega sveta stranke. V trž. občinski svet je bil prvič izvoljen 1949 in bil potem v več poslovnih dobach občinski odbornik. Ko je 1958 prišlo do preloma v osnovni politični usmeritvi trž. občinske uprave, je postal trž. župan in to ostal dve poslovni dobi (do 1966). Njemu je sledil župan Spaccini, F. pa je postal preds. trž. pristanišča in to ustanovo vodil do smrti. Zavzemal je tudi vidna mesta v raznih gospodarskih organizacijah; bil je strokovnjak za statistiko. V dobi njegovega županovanja je prišlo do leve sredine (Centrosinistra), ki se je prva začela odpirati tudi do slov. manjšine. V »vročem poletju« 1965, ko je prišlo do vstopa Slovenca in antifašista Dušana Hreščaka v občinski odbor, je na seji 22. julija F. v odločnem govoru podčrtal osnovno obvezo strank leve sredine in načelo, da mora politika do slov. manjšine prispevati k njenemu humanemu razvoju, varovati njene zakonite jezikovne, kulturne in druge potrebe; to je storil, čeprav je v tem boju postal tarča napadov fašistov, Piccola, Messaggera, Vite nuove, cerkvenih oblasti in drugih desničarskih krogov, ki so ga obsuli z grobimi žalitvami, podtikanji, umazanimi špekulacijami. Gonja proti F.-u je postala posebno huda ob omenjenem sklepu o vstopu socialističnega slov. odbornika. F. se je moral zagovarjati celo pred sodiščem, ki ga je popolnoma oprostilo. Ker je F. zavrnil politiko diskriminacije in se zavzel za popolno izvajanje demokratičnih metod, je bil tudi prvi trž. župan, ki je po vojni obiskal Koper, kar je za Italijane predstavljalo pravi škandal. S svojim premočrtnim, poštenim in demokratičnim delovanjem je dokazal, da je znal pravilno oceniti razvoj dogodkov, ker mu je kasnejši čas samó pritrdil.

Prim.: Umrl je bivši župan M. F., PDK 1973, 154, 2 s sl.; Poslednje slovo Tržčanov od bivšega župana F.-a, PDK 1973, 155, 2 s sl. pogreba; Umrl je M. F., NL 1973, 5. jul. 1973, 4; Picc. 1965, 3., 8., 9., 12., 13., 22. in 31. jul.; PDK 1965, 24. jul. in 8. avg.; Vita Nuova 1965, 17., 23. in 29. jul.; JKol 1966, 3-5, 265-9; Most 1965, št. 6-7; KatG 1965, 9. jul.; Bollettino degli Sloveni in Italia 1965, 6/17, 1. settembre, Agenzia Giulia 1965, 1, 26. jul. in 2, 30. julija.

Brj.

FRATNIK Stefanija, operna pevka, r. 1. sept. 1910 v Trstu. Po prvi svetovni vojni se je s starši preselila v Mrb. Izreden igralski in pevski talent je pokazala že od osnovnošolskih let (šolske predstave), zato so jo kmalu pritegnili v SNG Maribor, kjer je igrala otroške vloge (1919-1922). Glasbo in petje je študirala pri Minki Zacherlovi (1922-1927) in je v sezoni 1927/28 postala redna članica SNG Maribor. Studij solopetja je nadaljevala na konservatoriju v Lj. (bila je učenka Jeanette Foedrantsperg, 1931-1935), nakar je nastopila kot gost v lJO (Wagner-Regeny, Kraljičin ljubimec, 1935). Po odhodu na Dunaj se je izpopolnjevala v petju pri prof. Radu Danielliju (1935-1936). Velik uspeh je dosegla v vlogah Marinke (Smetana, Prodana nevesta) v Pragi 1936, in Druge dame (W. A. Mozart, Čarobna piščal) na slavnostnih igrah v Salzburgu 1937 pod taktirko Artura Toscaninija. Potem je bila angažirana kot članica opernih gledališč v Dresdnu, Münchnu in Berlinu (1938-1944) ter uspešno pela sopranske vloge vseh standardnih opernih del. Po končani drugi svetovni vojni se je preselila v Švico.

Prim.: GLMrb 1959/60, 249; SGL I, 152.

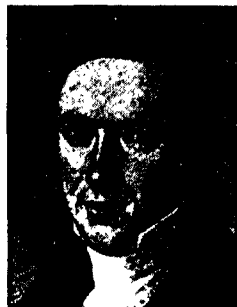
Har. + Lc.

FRELIH (FRÖHLICH, FROELICH) Matej, nabozni in ljudski pisatelj, duhovnik, r. 11. sept. 1828 na Otoščah (Lozice pri Vipavi) pri Mlačevih, u. 1. febr. 1892 v Trebnjem na Dolenjskem. Gimn. je dovršil v Lj., kjer je bil tri leta eden prvih gojencev Alojzijevišča (ZZ lj. škol. 1896, 566). Kot gimn. dijak je 1848 postal navdušen član narodne straže. 1850 je stopil v lj. bogoslovje in bil 30. jul. 1854 posvečen v duhovnika. Od 1854 do 1865 je bil kpl. v Spodnji Idriji in Stari Loki, nato žpk in dekan v Trebnjem na Dol. do smrti. Za pisateljstvo ga je navdušil domači vikar Matija Vrtovec. Svoja dela je objavljial v N, Cerkv. časop., ZD, v raznih koledarjih in se podpisoval Vesel, Vitoški, Hilarius, V-l, F., -f-, -l-, -e-, tudi brez podpisa. Prvi spis, *Jurček gre na ptuže* (smešna povest, ki je doživela več ponatisov), je objavil 1846 v N s podpisom Matevž. V Alojzijevišču je 1848 bil urednik domačega lista Daničica. Kot bogoslovec je izdal molitvenik *Nar lepši dan ali vredno praznovanje prviga svetiga ohajila* (Lj. 1852?, pomn. izd. 1854, 1867, 1871, 1882; SPj 1854, 191-192). Iz regensburškega katekizma je poslovenil *Perve in nar potrebniši resnice svete kerš. kat. vere za nar manjši učence* (Lj. 1854; SPj 1854, 184). S sodelovanjem Mih. Opeka je pripravil *Venček za vezilna darila ali vošilne*

pesmice (Lj. 1854, 1867, 1871, 1882). 1855 mu je Giontini izdal šaljivo knjigo *Kerški raki za kratak čas* (Znadke ali anekdote - prvi košek, Lj. 1855; drugi košek, Lj. 1863). S pomočjo Jan. Božiča je objavil *Koledar za Slovence s podobami v povzdigo katoliškega duha za navadno leto 1855 in Koledar za Slovence za prestopno leto 1856*. Z nabožnimi in šaljivimi pesmimi je sodeloval še v naslednjih koledarskih letnikih. Zapustil je tudi več zvezkov pesmi v rkp. S pozicijo se je bolj igral, kot resno delal, ne da bi vedno upošteval estetska merila. Umetniško vrednost imajo le nekatere nabožne pesmi in žalostinke. Kot duhovnik je neoporečno vršil svojo službo, vendar je kljub nadarjenosti bil vihrave, nestalne in čudaške narave.

Prim.: LT 1868, 107; Benkovič J., DS 1898, 481-483, s fotogr.; SBL II, 188, z literaturo; J. Marn XXX, 1892, 11-14; krstna knjiga V, 120 in družinska knjiga v žpk arhivu v Šentvidu pri Vipavi (Podnanosu).

Kralj

FREYER Henrik, botanik, geolog, paleontolog, kartograf, rodoljub, r. 7. jul. 1802 v Idriji, u. 21. avg. 1866 v Lj. Njegov stari oče Ernest, doma iz Žatca na Češkem, je ustanovil 1754 v Idriji rudniško lekarno, ki jo je prevzel njegov sin Karel, Henrikov oče. 1815 je F. odšel na gimn. v Lj., ko ji je bil za prefekta evropsko znani botanik Franc Hladnik. Stanoval je pri deželnem lekarnarju Vondrašku, strokovnjaku na področju kemije. 1819 je odšel F. na gimn. na Reko, od koder se je spet vrnil v Lj. in obiskoval predavanja na liceju (ta je takrat spadal že k višjim š.). 1825 je končal v Lj. triletno lekarniško prakso in opravil predpisani izpit, nato je do 1827 pomagal ostarelemu očetu voditi v Idriji lekarno; jeseni 1827 je odpotoval na Dunaj, da bi dokončal študij lekarništva in diplomiral. 1829 se je mudil nekaj časa v lekarniški službi na Hrvaškem, nato v Gradcu, 1831 pa postal lekarniški asistent v Lj. s tihim upanjem, da postane po očetovi smrti vodja idrijske lekarne. Ker se pa to ni zgodilo, je 1832 postal kustos v deželnem muzeju v Lj. Najprej se je šel izpopolnjevati v dunajski naravoslovni muzej s posebnim ozirom na prepariranje živali. Po dvajsetletnem delu v lj. muzeju, ki je bilo nadvse plodovito, saj je pre-

pariral nekaj sto živali, uredil herbarij (nad 3.000 vrst), ga preimenoval po najnovejši nomenklaturi, uredil obsežno zbirko žuželk in uvedel naravoslovna predavanja, je zaprosil za izpraznjeno mesto kustosa v trž. zoološko-anatomskem muzeju. S pomočjo Mutia Tommasinija, zaslužnega botanika tudi za floro slov. ozemlja, je to mesto dobil. Že naslednje leto se je F. poročil v Lj. s hčerko uglednega tosarkega mojstra in hišnega posestnika Marijo Pajkovo. V trž. muzeju je pripravil in pripravil razstavo eksotičnih ptičev, ki jo je muzej prejel od naravoslovne ekspedicije »Novara«. Posebej veliko časa mu je vzelo sketiranje kita, ki je 1853 nasel na obali pri Novemgradu. Toda prav sredi dela v Trstu je zaradi prevelikih naporov in — po družinskem izročilu — zastrupitve s kemikalijami (sclerosis multiplex?) umrl. Domača hiša in družinski prijatelji, sami naravoslovci, bivanje v Lj. pri Vondrašku, Kalistrova predavanja o botaniki in mineralogiji, kasneje Hladnikova naklonjenost so v mlademu F.-ju pobudili veliko zanimanje za botaniko, kartografijo, geologijo in paleontologijo, zoologijo, alpinizem. Na kartografskem področju bo njegovo ime ostalo zvezano s karto Kranjske (*Special-Karte des Herzogthums Krain...*, Dunaj 1844-1846), ki obsega 16 listov in je izdelana v merilu 1 : 113.500, njena velika zasluga je, da prinaša poleg nemškega imenoslovja za označene kraje tudi slov. in sicer kar se da naslonjeno na ljudsko poimenovanje. Za doseg tega je bil F. v tesnem stiku s Kopitarjem, Vrazom, Cafom, Ravnikarjem, Aličem, Zupanom in celo Korytkom. In to ne le za karto, temveč tudi za vse panoge naravoslovja, saj je spoznal, da s slov. znanstvenim naravoslovjem ne more niti začeti, dokler ne ustvari domačih imen in izrazov za prirodnine. V ta namen je nameraval vsaj za začetek sestaviti latinsko-nemško-kranjski imenik vretenčarjev. Geologija in paleontologija sta bili v F.-jevi dobi še mladi vedi, vendar se je zanju izredno zanimal in ni opustil nobene priložnosti, ki bi mu pomagala se vanju poglobljati. 1819 je šel v Postojnsko jamo in tu odkopal odlomek lopatice in nadlahtnice jamskega medveda, spodnjo čeljustnico jamskega leva in metatarzalno kost. Ko je kopal v Jami po letu 1826, je našel še 399 kosti, ki jih je brezplačno odstopil deželnemu muzeju. V Mokriški jami v Kamniških planinah je odkopal toliko kosti, da je lahko sestavil popolno okostje jamskega medveda (še vedno v Prirodoslovnem muzeju v Lj.). Izredno ga je zani-

mala aragonitna Ravenska jama nad Cerknim, ki jo je premeril, narisal načrt in nabral v njej mnogo vzorcev aragonitnih kapnikov in sige. Večkrat je obiskal rudnik Radoboj pri Krapini. Preiskoval je foraminifere, fosilne polže, korale. Poleti 1847 je potoval po Istri skupaj s koroškim geologom Rosthornom in odkril mnogo alveolin, tudi v okolici Postojne. Iz geologije se je izpopolnjeval na Dunaju, potem pa obdelal ozemlje med Savo in Krko od Lj. do Bregane. Študiral je človeško ribico, spregovoril o njeni domovini in v posebni razpravi (1846) opisal zlatopikčastega močerila *Hypochton* [*Proteus*] *chrysosticus*. Najvažnejše delo na tem področju pa je *Fauna der in Krain bekannten Säugethiere, Vogel, Reptilien und Fische* (Laibach 1842). Poleg ljubezni do gora, ki se je je navzel že doma v mladosti, ga je v gore gnala tudi ljubezen do botaničnega raziskovanja. F. je poleg Scopolija in Wulfena natančno preiskal vse botanično važnejše postojanke, tako Jelenk, Porezen, Črno prst, Goljake, Nanos, Snežnik. Povzpel se je tudi na Mangart (trikrat), Učko, Triglav (dvakrat), Krim, Storžič, Gorjance, Kum na Dolenjskem in v Grintavce. Povsod je pridno nabiral in priobčil kasneje sezname najdenih vrst, med njimi tudi dotlej nepoznane (npr. klasnata bekica - *Lazula spicata*). Najbolj pa je povezal svoje ime z odkritjem Blagajevga volčina (*Daphne blagayana*). Med deli, ki jih je objavil, so: *Excursion auf der Krim...* Regensburg 1837 (Flora II, 638-407), *Über d. Unterschiede zw. Helleborus altifolius und Helleborus Niger* (ibid. 1838, I, 368), *Beschreibung d. Daphne Blagayana Frey* (ibid. 1838, I, 176), *Excursionen im Sommer 1838* (ibid. 1838, II, 581), *Besteigung der Terglaus in Oberkrain* (ibid. 1838, Beiblätter), *Erste Besteigung des Mangart bei Weissenfels* (Hohenwarts Beiträge, Lj. 1838, II, 80-8), *Der Mangart bei Weissenfels. Im Jahre 1837 zum zweitenmale erstiegen am 14. u. 15. August* (Regensburg 1839, Flora II, 583-9), *Der Terglau in Oberkrain* (LZg 1851, 202, 205, 207), *Über Primula auricula Ant.* (Österr. bot. Ztschr. 1853, 157). Po F.-ju so imenovane Freyera Biassoletiana Rchb., *Crisium Freyerianum* Koch, *Primula Freyeri* Hoppe; na paleontološkem področju pa *Saurorhamphus freyeri* ter *Delphinopsis Freyeri*. F. je bil izredno razgledan, delaven naravoslovec. Bil je član Kmetijskih družb za Kranjsko, Goriško in Koroško, Montanističnega društva za Notranjo Avstrijo, dopisni član Akademije znanosti na Dunaju, Ruskega društva naravoslovcev, Društva ljubiteljev

vrtno kulture v Moskvi ter Botaničnega društva v Regensburgu. Upravičeno ga uvrščamo med prve raziskovalce naše recentne kot fosilne flore in favne, med pionirje našega jamarstva in gorništa ter med prve delavce na področju našega zemljepisja. Če k temu še prištejemo, da je bil tudi zavesten slov. kulturni delavec, ki mu je bil izredno pri srcu razvoj slov. nomenklature na vseh področjih, ki jih je raziskoval, potem mu moramo priznati izredne zasluge. V Idriji mu je bila 1966 odkrita spominska plošča. Langusov portret F.-ja je v Slovenskem muzeju v Lj. F.-jevi dnevniki so v DAS, delna zapuščina pri potomcih.

Prim.: Jahresbericht d. Staats-Ober-Realschule in Laibach 1884/5; Wurzbach 4, 352; Freyer, Aus meinem Leben, v Vodnikov spomenik 92; Deschmann, H. F., LZg 1866, 24. in 25. avg.; Josip Mal, Kustos F. med slavisti, Č 1916, 147-57; SBL I, 189 (Pr. = Ivan Pintar); Kaspret, Zur Erinnerungen an H. F., LZg 1893, 17. marca; Gradja za povijest knjiž. hrvatske, VI, 11; N 1846, 44, 88; Arko 243; Franc Minarik, Analiza ljubljanskega lekarnarja pred 100 leti, Farmaceutski Vjesnik, Zgb, 1926; V. Leban, H. K. F., in njegova karta Kranjske, GV 1954; F. Hochenwart, Auszüge aus den vertrauten Briefen des Herrn H. F., Beiträge zur Naturgeschichte... Herzogtums Krain 2; J. Wester, H. F. na Mangartu leta 1836 in 1837, PV 1936; isti, H. F. pred sto leti na Triglavu, PV 1951; Illirisches Blatt 1836 (8 str. seznama slov. rastlinskih imen); E. Mayer, Sudostliches Alpenvorland - ein pflanzengeographisches Prachtgebiet, Jahrb. Ver. Schutz.Alpenfl. u. Tiere. 25; Viktor Petkovšek, Blagajev volčin, Proteus 2; Angela Piskernik, Blagay und F., Glas. Muz. dr. Slov. 7-8; M. Wraber & F. Mikuletič, Daphne blagayana Freyer na severozahodni meji svojega areala, BiolV 13; Proteus 1965-66, št. 9/10 (v celoti posvečena F-u: Zmago Bufon, H. F., naravoslovec in rodoljub; Vladimir Leban, Freyerjeva karta Kranjske; Franc Cimerman, H. F. - geolog in paleontolog; Marko Aljančič, H. F. in Človeška ribica; Tone Wraber, H. F. v Julijskih Alpah; isti, Spet o Blagayevem volčinu in še nekaj drobnih zapiskov) v sl. in ilustr.; IdrR 1966, 2, 27-8; EJ I, 406 (V. Bc i A. Pk.); Ullepitsch, Mag. H. F., Klagenfurt 1866; MSE I, 520.

Brj.

FRONC (FRONZ) Franc, zdravnik, r. v Gor. 1815, u. neznano kje in kdaj. Gimn. obiskoval v Gor. (1826-32), filoz. študiral v Gradcu (1832-34), medicino pa na dunajski U (1834-38) in tam postal doktor medicine (1838), nakar je služboval kot sekundarij v dunajski porodnišnici (1838-42). Tedaj je odšel nekam na Moravsko, kjer se je vsaka nadaljnja sled za njim izgubila. V tisku je objavil *Dissertatio inauguralis De officio metricum...*, Vindobonae 1838.

Prim.: G. Pernhoffer, Catalog der Bibliothek des Wiener medizinischen Doctoren-Collegiums, Wien 1881; I. Fischer, Geschichte der Geburtshilfe in Wien, Leipzig-Wien 1909; M. D. Grmek v Starine JAZU knj. 43, Zgb 1951, 97-258, štev. 118; Simoniti, Pars II, 46.

Lc.

FURLAN Alfonz (pri krstu **Franc**), zgodovinar in nabožni pisatelj, r. na Gočah pri Vipavi 25. jul. 1856, u. v Novem mestu 2. okt. 1932. Gimn. obiskoval v Gor. (1866-74), filoz. študiral na U v Gradcu (1874-77), stopil v frančiškanski red 12. sept. 1877 in po opravljenem noviciatu na Trsatu nadaljeval študij teologije v Gor. (1878-82) ter bil ordiniran 13. nov. 1881. V redu je opravljal službo lektorja in prof. na domači gimn. na Kostanjevici (1882-85, 1887-91), učitelja novincev na Trsatu (1885-87, 1891-1902) in bibliotekarja, a služboval je tudi v dušnem pastirstvu na Sv. gori pri Gor., v Pazinu, na Brezjah, v Brežicah in v Novem mestu. Bil je gvardijan v Brežicah (1905-09) in na Brezjah (1914-17) ter dvakrat definitor reda. Odlikovan je z ordenom sv. Save V. reda. Objavil je: a) nabožne spise: *Molitve in pesmi za šolsko mladino*, Novo mesto 1896; *Vodilo svetovnega tretjega reda sv. Frančiška*, Lj. 1896, 1907²; *Trinajst torkov sv. Antonu Padovanskemu*, Lj. 1901, 1908²; *Marija kraljica presv. rožnega venca*, Novo mesto 1902, 1903², 1905³, 1906⁴, 1908⁵, 1909⁶; *Porcijunkula*, Novo mesto 1902; *Vodilo tretjega reda sv. Frančiška*, Novo mesto 1902; *Directorium liturgicum pro Provincia S. Crucis Sloveniae 1900* 1902, Lj. 1902; *Devetdnevica pred praznikom sv. Frančiška Serafskega*, Novo mesto 1906; *Prava nevesta Kristusova I - II*, Brežice 1906-1909; *Vodilo manjših bratov in njegovo razlaganje z naukom o redovnem življenju, odpustki, privilegiji, malim obrednikom in nekaterimi molitvami*, Lj. 1912; *Smernice sv. Leonarda Portomavriškega*, rkp. 1880; *Članki in prispevki nabožne vsebine*, CvF 1889-1914; b) zgodovinske spise: *Frančiškani v Brežicah*, CvF 1905, 1-12; *Povijest franjevačke crkve i samostana u Pazinu*, Pučki prijatelj, 1913, 15-32, 34-35; *Zgodovina frančiškanskega samostana in cerkve v Novem mestu*, Dolenjske novice 1919, 1-30; *Pisatelji frančiškanske hrvatsko-kranjske pokrajine sv. Križa*, ČZN, 29-57; *Zgodovina frančiškanske cerkve v Novem mestu*, Križ III, Novo mesto 1933, 7-12; IV, 1934, 1-6, 9-12; *Zgodovina frančiškanskega samostana v Novem Mestu*, Novo mesto 1937.

Prim.: Schematismus Provinciae S. Crucis Croatiae-Carnioliae, ordinis minorum S. P. Francisci strictioris observantiae reformatorum... Goritiae-

Labaci 1878, 1879, 1881, 1882, 1884, 1886-1900; Catalogus cleri dioecesis labacensis... 1901, 1902, 1915-1919; ZMS V, 208, 210; Simonič, 323, 562; Šlebinger, 150, 155; Letopis lj. škofije... 1924, 170; 1926, 32; 1928, 164; 1930, 182; 1932, 181; 1935, 236; ČZN 1926, 55-56; N. Kuret, Slovenska knjiga, Lj. 1939, 240; KL Sje I, 22-23; Bibliografija razprava, članka i književnih radova 11, Zgb 1968, 85; O. Hajnšek, Marijine božje poti, Clc 1971, 16; S. Rutar, Dnevnik 1869-1874, Nova Gorica 1972, 150.

Lc.

FURLAN Andrej, organizator, duhovnik, r. 18. okt. 1870 v Trstu, u. 31. avg. 1951 v Gornjem Logatcu; oče Anton, kmet iz Vipave, mati Marija Pollik. Osn. š. in gimn. je obiskoval v Trstu, semenišče v Gor.; ord. 2. jul. 1893 z dispenzo iz Rima, ker še ni imel 24 let. Potem je bil kpl. pri Sv. Ivanu v Trstu, v Miljah in pri Novem sv. Antonu v Trstu. Nato je bil 37 let žpk v Sv. Križu pri Trstu (1906-43). Jul. 1943 se je preselil na Planino k Windischgraetzu za hišnega kpl. Ko je bil Windischgraetzov grad požgan, je šel za je bil župnega upravitelja v Gornji Logatec. F. je bil vzoren dušni pastir in katoliški organizator. Kot kaplan pri Novem sv. Antonu je s kpl. Čokom organiziral katol. delavstvo. Še bolj se je razmahnilo njegovo organizacijsko delo v Sv. Križu. Starejši Križani se dobro spominjajo in ne morejo prehvaliti njegovih verskih manifestacij z veličastnimi procesijami. Najbolj se jim je vtisnila v spomin procesija s kipom Srca Jezusovega v jubilejnem letu 1933, katere se je udeležil škof Alojzij Fogar in čez 5.000 vernikov iz trž. okolice. V Sv. Križu je ustanovil Marijino družbo, ki je štela lepo število članic, potem podružnico Slov. straže, narodnoobrambne organizacije s knjižnico in pevskim zborom. Pod okriljem Slov. straže je ustanovil prvi slov. otroški vrtec na Tržaškem. Vanj je zahajalo veliko otrok vse do prve svet. vojne. Obnovil je ž. c., ki je bila ob njegovem prihodu v zelo slabem stanju, in jo dal poslikati. Udeležil se je slov. romanja v Sveto deželo (menda 1910). Ena največjih njegovih pobud je bila ustanovitev Hranilnice in posojilnice v Sv. Križu 1908. Ustanovnega občnega zbora se je udeležil tudi oče slov. združništva dr. Janez Evang. Krek. Hranilnica je uspešno delovala do 1938, ko so jo fašisti likvidirali. V najtežjih letih fašizma je moral marsikaj prestati: 12. maja 1921 so ga fašisti odurno pozvali, naj zapusti župnijo, sicer ga bodo odstranili s silo; na dan volitev (15. maja 1921) so ga pretepli; nov. 1922, komaj so prišli na oblast, je moral popiti pol litra ricinovega olja. Tudi kasneje so ga preganjali zaradi slov.

pridig in petja v cerkvi ter zaradi slov. krščanskega verouka za otroke. Sodeloval je pri odseku za narodno in socialno politiko, ki ga je bil ustanovil Zbor svečenikov sv. Pavla. Bil je voditelj D. Č. (Duhovnikov častilcev - Sacerdotes adoratores) za trž. škofijo in objavil v ZbsvP nekaj člankov, npr. *Venite adoremus!*, *Nazaj v evharistični raj* ter razpravo *Evharistična dejavnost duhovnika-adoratorja* (ZbsvP 1920, 141-42; 172-73; 1921, 90-95).

Prim.: Žpk arhiv v Sv. Križu; ZbsvP 1920, 107; 1922, 201; KatG 8. maja 1975.

J. K.

FURLAN Boris, odvetnik, strokovni pisatelj in univerzitetni profesor, r. 10. nov. 1894 v Trstu, u. 10. jun. 1957 v Lj., pokopan na Viču. Osn. in srednjo š. je dokončal v Trstu, doktoriral 13. julija 1920 na pravni fakulteti v Bologni. Po končanih študijah se je F. posvetil odvetniškemu delu; prakso je opravljal v pisarni takratnega voditelja tržaških Slovencev dr. J. Wilfana, kjer je ostal tudi kot koncipient. 18. marca 1925 se je vpisal v trž. odvetniško zbornico kot samostojen odvetnik. Bil je urednik in sotrudnik PrV. Zaveden in dejaven sl. izobraženec je 1930, opozorjen na bližnjo aretacijo, pobegnil v Lj., kjer je po vpisu v tamkajšnjo odvetniško zbornico (8. jan. 1931) nadaljeval svoje poklicno udejstvovanje. Temeljito poznavalec splošne in pravne filozofije ter avtor filozofskih in pravnih razprav je bil v štud. letu 1930/31 imenovan za privatnega docenta za pravno enciklopedijo in pravno filozofijo na lj. U. Ko je 1936 postal redni profesor, je opustil odvetniško prakso ter se je poslej posvetil zgolj znanstvenemu delu. Neposredno pred napadom Osi na Jslo se je F. zatekel v tujino. Ustavil se je v Londonu, kjer je po spremembi britanskega stališča do Tita stopil kot prosvetni minister v Šubašičevo vlado. Z londonskega radia je naslavljal pozive na slov. domobrance, naj se priključijo partizanski vojski. Enega takih govorov (*Jasna beseda iz Londona*) z dne 19. avgusta 1944 so kot tiskan letak odvrгла angleška letala nad Sjo. Potoval je tudi v ZDA, kjer je propagiral NOB ter je v ta namen napisal posebno brošuro *Fighting Yugoslavia. The Struggle of the Slovenes* (1942), ki jo je izdal Yugoslav Information Center, Agency of the Royal Yugoslav Government, New York. Preko Črnomoja se je 1945 vrnil v Lj. in bil do svoje aretacije in obsodbe 1947 dekan pravne fakultete v Lj. Kot svobodomiselnost usmerjen izobraženec in pristaž plurali-

stične demokracije se pa v novih razmerah ni znašel. S prijatelji je skušal v okviru veljavnih zakonskih določb doseči vsaj minimalno uresničenje svojih idealov in o domačih razmerah je tožil tudi svojim osebnim zahodnim prijateljem. To ga je pokopalo. Na tako imenovanem Nagodetovem procesu je bil avg. 1947 obsojen najprej na smrt, nato pomiloščen na 20 let prisilnega dela, po štirih letih in pol pa zaradi boleznih pogojno izpuščen. Prejšnje službe ni dobil več. Razočaran je preživel zadnja leta in slov. pravna znanost je z njim prežgoda izgubila sposobnega ustvarjalca. F. je bil zelo plodovit in mnogostranski znanstveni pisatelj. Poleg knjižnih publikacij je tudi večina njegovih razprav v revijah izšla v posebnih odtisih: *Pojem prava* (PrV 1921, št. 6); *B. Crocejeva teorija prava* (PrV 1921, št. 10-12); *O izvršljivosti jugoslovanskih sodb v Italiji* (Trst 1925); *Usi di piazza riflettenti il commercio in legnami alla Borsa di Lubiana* (Lj. 1925); *Cankarjev Hlapec Jernej v luči pravne filozofije* (E 1926, št. 21); *Giuseppe Mazzarella: enologično pojmovanje zakonodavstva* (PrV 1927, št. 1); *Za jasnost osnovnih pojmov* (LZ 1931, 62-67); *Naravna pravna načela* (Paragraf 7. avstr. drž. zak.); *Prispevek k popolnosti pravnega reda* (SP 1931, št. 1-4); *Izvršljivost italijanskih sodb v Jugoslaviji* (SP 1931); *Filozofija prava i opšte nauke o pravu* (Bgd 1931); *Pravni značaj pomorske hipoteke* (Zgb 1932); *Problem realnosti prava* (Lj. 1932, ZZR IX); *Teorija pravnega sklepanja* (Lj. 1934, ZZR X); *Benedetto Croce* (Lj. 1934); *Iz novejšje italijanske pravne filozofije: Giorgio del Vecchio* (SP 1934); *Filozofske osnove pojma nevarnosti v kazenskem pravu* (Lj. 1936, ZZR XII); *Immanuel Kant* (Lj. 1937); *Politični nazor T. G. Masaryka* (SP 1937, št. 11-12); *Du conflit des lois relatif aux payments austrohongrois en droit international privé* (Belgrade-Paris 1937); *Racionalizem in revolucija* (Sdb 1939, št. 6); *Socialna filozofija Anatola France-a* (Sdb 1937, št. 7-8); René Descartes, *Razprava o metodi in Pravila* (prevod in komentar), Lj. 1957. Veliko je prispeval poročil, recenzij in ocen pretežno v SP o raznih domačih in tujih delih ter publikacijah, npr.: *Dr. Andrej Gosar: Razprave o družbi in družabnem življenju* (LZ 1932, 575); *Dr. Josip Wilfan: Die Organisation der Volksgemeinschaft* (LZ 1932, 377-79 in 502-04); *Wilhelm Gungler: Die Erfüllung des Staatsgedankens* (SP 1933, št. 5-6); *Jane Xavier. Nekaj pripomb k logični metodi v pravoslovju* (SP 1933, št. 1-2); *Dr. Sajovic Rudolf: Rassegna*

di letteratura giuridica jugoslava (SP 1933, 1934); *Dr. Tasić Djordje: Uvod u pravne nauke* (Encik. prava), (SP 1935, 1939); o delih francoskih in it. avtorjev je poročal še v SP 1940, št. 11-12 in SP 1941, št. 3-4. Silra: F. B.

Prim.: SPor 29. jul.-22. avg. 1947; Demokr. 1. avg. in 15. avg. 1947; Ameriška domovina, jun. 1957; Demokr. jun. 1957; Ljubo Sirc, Nesmisel in smisel, London 1968.

B. S.

FURLAN Borut, docent za sodno medicino, r. 4. okt. 1921 v Trstu. Diplomiral je na pravni fakulteti lju (1947), na medicinski visoki š. pa 1952. To leto se je zaposlil na inštitutu za sodno medicino, 1954 postal tu asistent (na podlagi dela *Rezultati prvih poskusov pridobivanja antihumanih precipitinskih serumov na Inštitutu za sodno medicino v Lj.*). 1958 se je izpopolnjeval v Londonu, Göttingenu, Padovi in Rimu. Aktivno je sodeloval na strokovnih sestankih Združenja za sodno medicino v Ohridu (1959), Osijeku (1960) in Portorožu (1961), prav tako pa tudi sodno medicinskih kongresih v Parizu (1964), Wroclavu (1965) ter Stockholmu in Kopenhagenu (1966). Udeleževanje se je kot izvedenec pri krajevnih ogledih in sodiščih, kot obducent na zahtevo zdravstvenih ustanov ter kot izvedenec v pravnih zadevah za ugotavljanje očetovstva. 1965 je habilitiral za docenta za sodno medicino z delom *Nenadna in nepričakovana smrt otrok*. Prejel je it. odlikovanje Stella del Cardo (1963).

Prim.: UljBB I, 376; II, 460; Kojeko 2, 285.

Brj.

FURLAN Branko, družbeni in politični delavec, r. 22. apr. 1920 na Brjah pri Braniku. Oče Jožef, kmet, mati Jožefa Kodrič. Diplomiral je na pravni fakulteti v Trstu. V NOV od 1942 kot aktivist. Delal je kot pravnik, odnosno sekretar v okrajnih in občinskih upravnih telesih. Od 1965 je šef upravno-kadrovskega sektorja kombinata konzervne industrije »Delamaris« v Izoli. 1967 je bil izbran v organizacijsko-politični svet skupščine SRS. Bil je podpreds. zakonodajno-pravne komisije skupščine SRS, član komisije za prošnje in pritožbe SRS in član upravnega odbora Turistične zveze Sje.

Prim.: kstne matice; Kojeko 2, 285.

Brj.

FURLAN Cvetka, rojena Mihelj, ljudska pesnica, r. 14. jan. 1923 na Brjah na Vipavskem. Oče Jože, kmet, mati Marija Koradin. Osem razr. osn. š. je obiskovala v domači vasi, zdaj je gospodi-

nja. Pisati je začela še pred zadnjo vojno, a je zvezek pesmi izgubila. Ohranjene pesmi so nastale med vojno. Poleg dveh zvezkov pesmi v rkp ima še tri krajše dramske tekste (*Partizan, Majnik, Slepce*), ki so jih po zadnji vojni igrali na Brjah. Pesmi so izpovedne, z domovinsko tematiko. Iz njih diha stiska in samota vaškega sveta. Oblikovno so šibke.

Prim.: N. B. [= Nevin Birsal], Srečanje s pečnico z Brij, PrimN 1977, 47, 10.

Nev.

FURLAN Danilo, klimatolog, r. 20. marca 1913 v Trstu. Oče Jože, železničar, mati Lina Malnarčič. Osn. š. v Lj. (1920-24), gimn. 1925-32), geografijo na lJU (1933-37). Služboval je kot suplent na meščanski š. v Lendavi (1940-41), med 1941 in 1943 le priložnostno zaposlen, od 1943 do 1945 prof. na Trgovski akademiji v Lj., od 1945 do 1950 prof. na Ekonomski srednji š. v Mrbu, od 1950 naprej na Hidrometeorološkem, zdaj Meteorološkem zavodu SRS v Lj. Kot Melikov učenec se je opredelil za dinamično klimatologijo. Njene poglede nanjo je objavil v razpravi *Nova pota klimatologije* (Letno poročilo HMZ LRS za 1955), 1956, v kateri zagovarja kot element klimatskih analiz singulariteto. Temperaturne in padavinske značilnosti singularitet v Sji je podal v razpravi *O uveljavljanju srednjeevropskih singularitet v Jugoslaviji* (GV 1959); teh v svojih prvih dveh obsežnih monografijah *Padavine v Sloveniji* (1961) ter *Temperature v Sloveniji* (1965) še ni upošteval zaradi posebnega odpora proti singularitetam, ki je bil očit v nekaterih strokovnih krogih, pač pa so prisotne v *Klimi osrednje Slovenije* in *Klimi Cerkniškega polja* (obe deli v tisku). Napisal je več standardnih klimatskih orisov (*Klima Pomurja, Klima Kobanskega, Klima Celjske kotline, Klima Posočja, Klimatski opis porečja Save*), pomembnejši pa je klimatski prikaz jugovzhodne Evrope *The Climate of South-east Europe*, ki je le del največjega klimatskega pregleda sveta (World Survey of Climatology (založnik Ellsevir iz Haaga). Pravo pionirsko delo pa je F. opravil na področju splošne klimatologije v klimatski kartografiji; tu je z uvedbo izboljšane metode vertikalnih temperaturnih gradientov uspel pri pripravah za reprezentančno publikacijo *Klimatski atlas Jugoslavije*. Prav tako je on avtor klimatskega dela v *Nacionalnem atlasu Slovenije* in še dveh obsežnih zbirk padavinskih kart za Slovenijo in sicer za niza 1926-1940 ter 1926-1965. Na področju

uporabne klimatologije je veliko prispeval zlasti za graditeljstvo in vodno gospodarstvo. Za graditeljstvo je izdelal obsežne študije, med njimi: *Meteorološka dokumentacija za projektiranje mestnih kanalizacij, Klimatske razmere za gradbeništvo v Sloveniji, Študija o maksimalnih snežnih obtežbah, Elementi za izkoriščanje sončne energije v Sloveniji, Klimatski oris hitrih cest v Sloveniji, Klimatska dokumentacija za mrežo DV 380 kV v Sloveniji, Izbor potencialnih lokacij za jedrske elektrarne, Indeks zmrzali v Sloveniji, Računske temperature za dimenzioniranje ogrevalnih naprav v Sloveniji* (rkp.). Ker je meteorološka dokumentacija nepogrešljiva za moderno hidrološko dokumentacijo, ki je potrebna za gradnjo jezov in akumulacij, je prišlo do nove, mejne discipline hidrometeorologije, katere največji zagovornik v slov. in jsl. merilu je prav F. Da bi to podkrepil, je pripravil parcialne elaborate *Hidrometeorološke raziskave v severovzhodni Sloveniji* (dva dela), *Priprava hidrološke dokumentacije na osnovi modela* (I. del), *Meteorološke raziskave v kraškem zaledju Ljubljani* (v delu). Na področju varstva okolja je sodeloval pri ugotavljanju stopnje možnega povečanja števila dni z meglo kot posledico človekove aktivnosti in to za Ljubljansko Barje, Bovški kot in področje letališča Brnik. S področja medicinske klimatologije so njegove ekspertize *Klimatsko-terapevtskih prednosti v Posavju* (1974) in v *Severnoprimorski regiji* (1975) ter za *Golnik in Jezersko* (1976), medtem ko je pravzaprav prvo delo te vrste bilo opravljeno za *Tržaško-komenski Kras* s posebnim ozirom na Lipico (1973). F. je poleg tega dela napisal še kakih 150 recenzij, referatov, ekspertiz, elaboratov in razprav, kar je bilo deloma izročeno direktno naročnikom (preko Meteorološkega zavoda SRS) deloma pa objavljeno v publikacijah Zveznega meteorološkega zavoda, Hidrometeorološkega zavoda SRS, Meteorološkega društva, SAZU, nekaj pa tudi tiskano v tujini (predvsem referati na kongresih za alpsko meteorologijo, npr. *L'influence du relief sur la repartition des temperatures* (VI. internac. kongres za alpsko meteorologijo, Bled-Bgd, 1962). F. se je tudi udeleževal v Meteorološkem in Geografskem društvu, eno poslovno dobo je bil tudi preds. Meteorološkega društva.

Prim.: SB 1945-; Danilo Furlan, *Temperature v Sloveniji*, 1965, str. 165-66; Cene Malovrh, Danilo Furlan: *Temperature v Sloveniji*, GV 1966, 146-7; osebno sporočilo (1977).

Brj.

FURLAN Dušan, politični delavec, r. 29. apr. 1913 v Šempolaju na Krasu, živi v Barkovljah pri Trstu. Oče Janko, učitelj (gl. čl.), mati Natalija Berginc. Osn. š. je dovršil v Šempolaju, realno gimn. v Mrbu (matura 1935), pravo je študiral v Zgbu in Bgdu, a ga ni dokončal. Pomladi 1941 se je družina preselila zaradi vojne v Banjaluko v Bosni in tu se je F. kot aktivist vključil 1941 v partizansko gibanje. 27. dec. 1942 se je pridružil partizanom na Kozari, bil v 5. krajiško-kozarski brigadi, konec avg. 1943 prišel na Primorsko, bil sprejet v KPS, postal komandant zaščitnega bataljona 3. operativne cone (Alpske), ranjen v nogu v Cerknem 27. jan. 1944 kot komandant Pokrajinske partijske šole za Slov. Prim. in Gorenjsko, se zdravil v bolnici Franja in v Trstu, a konec 1946 so mu morali odrezati nogo. Od 1947-48 je bil inštruktor v partijski š. v Opatiji, med 1948-49 delal na okrož. odb. sindikatov v Kopru, od 1949-50 javni tožilec v Kopru, od 1952-75 v uredništvu PDK v Trstu. Dve mandatni dobi, 1956-60, 1960-64, je bil župan devinsko-nabrežinske občine, zaradi bolezni pa je v začetku 1962 odstopil. Po razpustitvi NSZ v Trstu (1962) je stopil v KPI, bil dve mandatni dobi član federalnega komiteja, eno mandatno dobo pa izvoljen v pokrajinski svet. Objavljal je politično-ideološke članke v PDK, LdTk, Delu, JDk, Večeru. Uredil je publikacijo *Občina Devin-Nabrežina v boju proti nacifašizmu* (Trst 1970, str. 38, dvojezično in ilustr.). Šifre v časopisih: DF, dr, d, f.

Prim.: Osební podatki; Tov. D. F. 50-letnik, PDK 30. apr. 1963, 4 s. sl.; A. Rebula, Gorje zelenemu drevesu, Mrb. 1971, 185-93, kjer je v Marku opisal njegovo partizansko pot, obstrelitev, zdravljenje in značaj.

Jem.

FURLAN Ivan, kapelnik, r. 15. nov. 1862 v Sv. Križu (Trst), kmetu Ivanu in Jožefi Metelko, u. 20. okt. 1955 v Nabrežini. Osn. š. opravil v Sv. Križu, 1875 je šel delat v kamnolom, a ga je kmalu zamenjal s klesarsko delavnico. Kot kamnosek je delal 40 let. Bil je odličen kamnosek, cenjen in spoštovan. A njegovo ime je povezano s kriško godbo. Tamkajšnje godbeno društvo Lira je bilo ustanovljeno 1880. Od skromnih začetkov se je razmahnilo v močno organizacijo, ki je 1906 štela 38 članov, da so mogli nastopati v dveh krajih istočasno. Godbo, ki je postala znana po Krasu in na Vipavskem, sta najprej vodila učitelja Majcen in Pelicon. Ko pa je 1893 tudi Pelicon zapustil Sv. Križ, je prevzel vlogo kapelnika domačin Ivan Furlan. V prvi svet. voj-

ni je bila večina društvenih članov v vojski. Po vojni je kriška godba spet nastopala do 1926, ko je fašistična oblast razpustila tudi to društvo. Kljub temu so predvsem mlajši godbeniki še nastopali, dokler niso zapori, konfinacije in taborišča razredčili tudi to pogumno skupino. Po drugi svet. vojni je nastopil, zadnjič, 1950 ob 70-letnici kriške godbe, ko so kriški godbeniki pod F.-ovo taktirko izvajali skladbe izpred 70ih let, to je prve skladbe, izvedene po ustanovitvi godbenega društva. Ta narodno občutljivi mož je pisal tudi pesmice ter je v zvezek spominov zabeležil nekatere dogodke, pomenljive za njegovo vas in okolico.

Prim.: Podatki in gradivo Albina Maganje (Sv. Križ); spominske beležke I. Furlana; žpk arhiv v Sv. Križu; PDK 30. okt. 1955.

Har.

FURLAN Janko, publicist, gospodarski organizator, r. 9. apr. 1888 v Mavhinjah, u. 26. jul. 1967 v sanatoriju v Nabrežini. Oče Simon, kmet, mati Helena Pernarčič. F. je obiskoval osn. š. v Mavhinjah, enoletno pripravnico v Sežani (1902-03) in učiteljsko v Kopru (1903-07). Usposobljenostni izpit za stalnega učitelja je napravil 1910 v Gor. Služboval je kot šolski upravitelj v Štomažu v sežanskem okraju (1907-09) in v Temnici na Krasu (1909-14). Od avg. 1914 do jan. 1918 je bil v vojaški službi. Po povratku domov je postal učitelj v Šempolaju (1918-22), odkoder je šel v Nadanje selo pri Šempetru na Krasu (1922-26). Nato je bil tajnik Mlekarske zadruge v Ilirski Bistrici (1926-28), ki pa mu je prisiljena odpovedala službo. V teh letih so ga fašisti vztrajno preganjali. Da bi se izognil konfinaciji, je pobegnil v Jslo. Dobil je službo kot učitelj v Zamostju pri Lendavi v Prekmurju (1928-30); nato je služboval na 3. deški osn. š. v Mrbu (1930). Potem je prevzel vodstvo kmetijske kolonije primorskih emigrantov v Bistrenici ob Vardarju v južni Makedoniji (1930-32). Od tam se je vrnil v Mrb na 3. deško osn. š. (1932-41). Od nemške okupacije 1941 do konca vojne je živel z družino v Banjaluki v Bosni. Po vojni je bil referent oddelka za zadrugištvo pri PNOO v Ajdovščini, od konca 1945 pa načelnik odseka za zadrugištvo pri PNOO v Trstu. Sept. 1948 je bil upokojen. Šel je v Portorož, kjer je ustanovil in vodil zadrugišni tečaj (1948). Ustanovil je tudi enoletno ekonomsko š. v Kopru ter bil njen upravnik (1948-50). Bil je med glavnimi pobudniki Kmečke zveze, ustanovljene v jan. 1950. Od 1950 do smrti je živel v Šempolaju. F. je začel pisati v liste po

prvi svet. vojni, najprej v Delo (1920), a tudi v E. Oglašal se je v UL in v NRod. 1929 je izdal knjigo *Danska in Danci* (GorM, str. 139). V Nandanjem selu je napisal obširno knjigo *Pouk v kmetijstvu*, ki pa je ostala v rkp. Prav tako je ostala v rkp. *Kemija za mlade kmetovalce*. V Mariboru je dopisoval v dnevnik Mariborski večernik ter v Jutro (iz kolonije ob Vardarju) in v tednik Kmetijski list; sodeloval je tudi pri glasilu kmetijske mladine Gruda, pri GospV, Zadrugarju, Zadrudnem vestniku, beograjskem Zadrugarstvu ter pri raznih koledarjih. V Trstu je po vojni redno pisal v PDK, Gosp in v otroško revijo Galeb. Njegove prispevke srečamo v KolGZ 1947, v KolOFSTO (1948-51) in pozneje v JKol. Napisal je zelo veliko, tudi nekaj pesmi. Njegovi psevdonimi in šifre so: J. F., o. n., F., Zvišin in več drugih. Bil je sposoben in požrtvovalen učitelj ter zadrudni organizator. Povsod, kjer je delal, je tudi predaval. Samo kot načelnik za zadrudništvo pri PNOO, torej v manj kot dveh letih, je imel okrog 200 predavanj ob Bovca do Istre. Za izredne zasluge na področju pedagoške teorije in prakse ga je republiški sekret. za šolstvo SRS in dec. 1964 imenoval za pedagoškega svetnika.

Prim.: Vprašalna pola, izpolnil sin Dušan; Drago Pahor, J. F., zgled šolnika in naprednega prosvetnega delavca, PDK 24.-28. jul. 1977 s sl.; Njiva 1919, 311; Slovensko učiteljsiše v Kopru 1875-1909, Koper 1976, 82, 86 (Ivan), 94.

K-n

FURLAN (FORLANI, FURLANI) Matej, čebelar-ski strokovnjak, duhovnik, r. 15. sept. 1727, u. 8. jan. 1780 v Kamniku. Oče Tomaž, mati Uršula. O šolanju ni nič znanega. Posvečen verjetno 1750. Gotovo je le, da je bil od maja (?) 1755 vsaj do aprila 1769 v Cerkljah na Gorenjskem kot kpl. (Vizitacijski zapisnik po Gorenjski, ki ga je pisal nadškof K. M. Attems [PSBL I, 224], ga omenja kot 42-letnega in 17 let v duhovniški službi). 1769 je verjetno odšel iz Cerkelj in se preselil v Mekinje pri Kamniku, kjer je bil v ondotnem samostanu za kurata, svojo hišo pa je imel v kamniškem predmestju Sutna, hišna štev. 49 (27), kasneje 494, danes št. 6 v Kidričevi ulici. F. je po vsej verjetnosti pisec nemškega rkp. dela o čebelah z naslovom *Praktische Bienenoeconomie, das ist...*, ki je nastalo najbrž 1768. Rkp., nekdanj last ODAS in sedaj AS, je verjetno prišel iz nekdanje lasti rodbine Thurn Valsassina, iz njihovega arhiva v Krumperku pri Domžalah. Slovenski prevod tega dela je v zadnjem času oskr-

bel Leopold Debevec, mu napisal spremno besedo in dodal opombe S. Miheliča. Izšel je v zborniku Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu, Lj. 1976, str. 261-317, pod naslovom »Praktično čebelarstvo ali kratek pouk o čebelah in kako naj se zaradi posebnega dobička in koristi z njimi ravna; vsem čebelarjem v korist napisal in na svetlo dal poseben ljubitelj njihovega nedolžnega gospodarstva«. V šestem poglavju je nekakšen namig na M-a F-a, kar daje slutiti, da se ta skriva tudi za avtorjem tega rkp. V njem je tudi — najbrž najstarejši — zapis o slovenskih poslikanih panjskih končnicah. Slovnice posebniosti nemškega teksta očitno kažejo, da je delo napisal Slovenec, ki je slovensko mislil, pisal pa v nemškem jeziku.

Prim.: Krstna knjiga fare v Cerkljah, zdaj v SkALj.; (F. prvič krstil 18. maja 1755, zadnjič 16. apr. 1769); Ivan Lavrenčič, Zgodovina Cerkljanske fare, Lj. 1890; Zgodovinski zbornik za l. 1890, št. 10, stlp. 143 in 144; Kamniški zbornik 1955, 107; Kamniški občan 1972, 4, str. 6; spremna beseda v slov. prevodu rkp. izpod peresa Leopolda Debeveca; Franc Cerovšek, 250-letnica rojstva M-a F-a, Slovenski čebelar 1977, 8, 266-7.

Brj.

FURLAN Miroslav, višji gradbeni tehnik, r. 11. avg. 1915 v Mavhinjah (Trst). Oče Jožef, mati Marija Trobic. Nižjo gimn. in srednjo tehnično š. je dokončal v Zgbu. Do 1947 je bil upravnik zunanjega obrata rudnika črnega premoga v Vrdniku, od 1947 do 1948 je delal v ministrstvu za rudarstvo pri vladi FLRJ, od 1948 je bil ravnatelj rudnika »Istarski boksiti« v Rovinju.

Prim.: krstne matice Mavhinje; Kojeko 1, 193. Brj.

FURLANI Josip Trnogorski, narodni buditelj, publicist, pesnik, r. 25. febr. 1826 v Dornberku, u. 5. jan. 1914 v Villi Vicentini pri Ogleju. Oče Jožef, kmet, mati Marija. Normalno in gimn. (1837-45) ter bogoslovje je študiral v Gor. in bil 22. sept. 1849 ord. Ker je bil šibkega zdravja, ga je nadškof Luschin poslal za pomožnega duhovnika v Krmin (1850), a ga že čez 10 mesecev premestil za kpl. v Miren (1850-56). Od tu je prišel za kpl. k Sv. Ignaciju v Gor. (1856-65) in tu 1864 težko zbolel in moral prositi za pokoj (1865-69). Prav tedaj je kneginja Napoleone Elise Baciocchi ustanovila v svojem dvorcu v Villi Vicentini beneficij »Cappella Baciocchi« za hišnega duhovnika. Nadškof Gollmayr je 1869 določil F. za to nadarbino. »F. gre v Villo Vicentino za grajščin-

skega kaplana mladega cesarjeviča Napoleona« (Domovina 1869, 72). F. je ostal v Villi Vicentini kot beneficiat do smrti, kajti trajna invalidnost mu je onemogočila vrnitev v dušno pastirstvo. Dočakal je 88 let. Dasi je toliko let preživel v Furlaniji, je s svojimi spisi in pesmimi spremljal zgodovino gor. Slovencev. F. je kot srednješolec pripadal skupini dijakov, ki se je zbirala pri Valentinu Staniču, in kot bogoslovec krogu teologov, ki jih je prof. Stefan Kociančič navduševal za slov. jezik in jih vzpodbujal k pisanju. Že kot bogoslovec se je 1848 naročil na N (Gabršček I, 8) in se zlasti kot kpl. v Mirnu navdušil za narodno delo. Ko je 1856 prišel za kpl. k Sv. Ignaciju v Gor., se je pridružil gor. narodnim buditeljem: Št. Kociančiču, Mateju Pircu, razboritemu Mateju Hladniku, katehetu Andreju Marušiču. Da bi slov. vernike medsebojno povezal in jih vsaj na verski osnovi organiziral, je začel širiti po Goriškem Slomškovo bratovščino sv. Cirila in Metoda in kmalu nabral kakih 200 udov (ZD 1859, 93; 1860, 75, 108). Bil je poleg A. Marušiča, F. Zakrajška in J. Kofola med dopisniki v ZD in N. S članki o gor. perečih zadevah so začeli vzbujati v slov. javnosti zanimanje za gor. Slovence; tako je 1860 poročal v ZD o Pircu, ki širi po Goriškem MD, o Slomškovi bratovščini sv. Cirila in Metoda (ZD 1860, 80, 108, 117, 123), v N pa je 1861 poročal o »večernih govorih« v Gor., o Ascoliju in Slovanih, o pouku slovenščine v š., o dež. zboru (Gabršček I, 54, 55, 66; N 1861, 98, 122, 130, 166). Da bi razgibal slov. meščane, je sodeloval pri ustanovitvi slov. »Čitalnice« v Gor. in sprejel mesto tajnika (Gabršček I, 69; ZD 1862, 259). Težka bolezen ga je 1864 sicer onespobila za dušnopastirsko delo, ni mu pa iztrgala peresa iz rok. S članki in pesmimi nabožne in rodoljubne vsebine, najraje v obliki sonetov, se je oglašal v ZD, Domovini, Glasu, Soči in v SN. Po odhodu v Furlanijo je izpovedal bridkost pesnika-trpina v sonetu *Občutki pred božjo Martro* in v pesmi *Križani* (ZD 1869, 89, 97). Polna domotožja je skupina pesmi, ki jih je istočasno objavljala v Marušičevi Domovini: *Domovini jok*, sonet *Oglej*, *Cvetlica*, *Vrba žalujka*, *Topola*, *Solnčnica*, *Nazaj*, *Domovinsko budiło*, *Barbana*, *Potočnica* (Domovina 1869, 73, 89, 105, 109, 113, 123, 131, 145, 165). Še druge pesmi je objavljala pod rubriko »Podlistek«, med njimi svojo najlepšo *Vstajenje* (Domovina 1869, 53). Pazljivo je spremljal javno življenje gor. Slovencev in katol. Cerkve ter se občasno oglašal s prigodnicami. Tako

je naslovil briškim rojakom poziv *Na tabor!*, pravkar ustanovljenemu narodno-političnemu društvu pozdravno pesem *Soča, Sv. Očetu Piju IX.*, dva soneta z vesoljnega cerkv. zbora v Rimu: *Bolezen*, *Zdravilo* (ZD 1869, 114, 371), pozdravno pesem novoimenovanemu *Nadškofu A. Zornu* (SN 1883, 206). Svoje najdaljše pesniško delo *Človeško življenje v štirih delih* je posvetil sošolcem za 25-letnico mašniškega posvečenja (Glas 1874). Rad je opisoval življenje slov. zaslužnih mož: J. K. Kafola, Matija Hladnika, Ivana Mesarja. F. se v svojem pesniškem ustvarjanju ni vedno držal slovničnih in leposlovnih pravil. Njegovo izrazoslovje je pomanjkljivo. Vendarle je ustvaril vrsto iskreno doživetih pesmi bogate vsebine. Čeprav se ni dvignil na slov. Parnas, je v svoji dobi precej vplival na poživitev narodne zavesti in na kulturno rast. Poleg Staniča spada F. med najstarejše gor. slov. pesnike in pisatelje. Kar je zasnoval Slomšek na Štajerskem, je nadaljeval na Kranjskem Jeran, na Goriškem pa trojica Kociančič, Marušič, Furlani. Pseudonimi: Trnogorski, Mlinarjev.

Prim.: NadškAGor: arhivalije, šematizmi; zgoraj navedeni listi; S Kociančič, Matevža Hladnika vertičik samotnih cvetic, 65, 104 (rkp. v semen. knjižn. v Gor.); Glaser III, 120; L. Lovrenčič, Goriški memento, Č 1921, 85; J. Lovrenčič, Zgodovina slov. besede v Posočju, GorL 20. jan. 1945; D. A. Micu, Le vicende del Beneficio Baccocchi in Villa Vicentina (iztis iz StudG, vol. XII); Ne vdajmo se! Ob stoletnici briškega tabora 1869-1969, Nova Gorica 1969, 17; Slovan 1911, 834 s sl.; Jaka Müller, Ob Bernikovi izdaji Pisem Frana Levca, SR 1976, 132.

R. K.

FURLANI Ljudevit (Ludvik Filip), publicist in prevajalec, r. 3. (popravi v SBL dan) marca 1864 v Rihemberku (Branik), u. 24. jun. 1913 v kraju Hove v Angliji. Oče Jožet, posestnik, mati Ivana Ličen. Študiral je na realki v Gor., tu maturiral 1882. Rad bi študiral kemijo na univerzi, pa ni imel gmotnih sredstev, zato se je zaposlil pri finančnem oddelku v Trstu, bil tu ono leto praktikant, nato v Pragi in na Dunaju enoletni prostovoljec, odkoder je prišel spet v Trst na prejšnje službeno mesto. Tu bil do oktobra 1895, ko je odšel kot revident na Dunaj in tu zaradi bolezni stopil v pokoj 1905 in se preselil v Gor., 1906 pa v Celje

kot urednik Domovine (od št. 102 leta 1906) in Narodnega dnevnika. Ob koncu 1909 se je odselil v Hove (za ženo je namreč imel Angležinjo), nato pa v Portslade (Brighton) leta 1911. Pred smrtjo se je vrnil v Hove in tu umrl. Goriško okolje mu je pomagalo, da se je v dijaških letih naučil vrste jezikov (italij., franc., ruščine, kasneje angl.). V Trstu se je udeleževal narodnega življenja, bil član levičarskih organizacij (odbornik Sokola, Slovanske čitalnice), sotrudnik in sourednik E, obenem pa je bil dolgoletni dopisnik (tudi pisec uvodnikov) SN; tako je opisal narodno delovanje Ivana Dolinarja (Slovan 1886, 265), zanimal pa se je tudi za vprašanja na področju umetnosti. Politična in ekonomska problematika, ki jo je študiral, ga je gnala, da si je osebno ogledal vrsto balkanskih držav (šel v Carigrad), Romunijo in Pariz. Na željo in ob podpori urednika Narodnega dnevnika v Celju, pri katerem je tudi sodeloval, Vekoslava Špindlerja, je napisal delo *O najvažnejših političnih in socialnih strankah in strujah, ali kratek uvod v praktično politiko* (Celje 1912, Ljudska knjižnica VI-X), ki pa je zaradi površnosti pa tudi preočite strankarske opredeljenosti naletelo na odpor (prim. porazno oceno F[ranceta] T[erseg]laval v DS 1913, 155-7). Tudi po svoji ustalitvi na Angleškem je še vedno pošiljal dopise v slov. liste, pa tudi v češki (praški) Union, istočasno pa snoval študijo o balkanskem vprašanju in zunanji politiki. Kot prevajalec je F. izdal dve H. E. Crosbyjevi študiji o Tolstoj (Tolstoj in njegovo poslanstvo, Celje 1908; Tolstoj kot učitelj, ibid., 1909) ter prevod Ruskinove pravljice Kralj Zlate reke (Lj. 1922). Več prevedenih del pa je ostalo v rkp., med njimi Don Kišot, Verstvo žene, Foster-Fraser, Istinita Sibirija. Slika: IS 1927, 67.

Prim.: krstne matice Branik; SBL I, 195; DS 1913, 155-7; E 1913, 180; Šlebing, Slovenska bibliografija za l. 1907-1912, Lj. 1913, 168; Šlebing, Časniki, enota 140; Tuma, Iz mojega življenja, Lj. 1937, 181-3.

Brj.

FURLANIČ Peter, slikar, r. v Dekanih okrog 1560, u. neznano kje in kdaj. Slikarstva se je bržkone učil v Benetkah, nato pa deloval ob prelomu 16. in 17. stol. kot izrazit provincialni slikar v Kopru in okolici. Bil je vsekakor talentiran in dobro razgledan mojster, ki je spremljal tokove in razvoj sodobnega slikarstva, kar priča njegovo žal edino zaenkrat znano delo v Marijini cerkvi v Loretu pri Izoli. Je to slika v olju na platnu, na kateri je uprizorjeno križanje: Ma-

rija Magdalena objema križ s križanim Jezusom, poleg stoji Mati božja, ob straneh v oblakih dva angela. Slika je signirana in datirana z letom 1601.

Prim.: J. Mikuž, Slikarstvo XVI. in XVII. stoletja na slovenski obali, Koper 1964, 4, 7, 15, 24. Lc.

FUSTER Anton, šolnik, politik, animator dunajske revolucije, r. 5. jan. 1808 v Radovljici, u. 12. marca 1881 na Dunaju. Študiral je v Lj. in bil posvečen v mašnika 26. jul. 1832. Bil je Čopov in Prešernov znanec. Čopova smrt ga je globoko pretresla. Po triletnem službovanju v lj. škofiji je prestopil v trž.-koprsko in bil nemški pridigar pri Novem sv. Antonu (1835-39). Kot trž. duhovnik se je preselil v Gor. in sprejel službo prof. verstva in pedagogike na modroslovnem učilišču (VII. in VIII. gimn.) in v bogosl. semenišču (1835-47). Srednješolci so ga naravnost oboževali. Doktoriral je iz filozofije na dunajski U in bil 26. jun. 1847 imenovan za prof. verstva in pedagogike na filozofski fakulteti dunajske U in obenem še za univerzitetnega pridigarja. Vnet za svobodoumna politična in kulturna gesla je za marčne revolucije na Dunaju 1848 navduševal dijakke k oboroženemu odporu za zmago revolucionarnih zahtev. Postal je vojaški kpl. akademijske legije in borbenega delavstva in z akademiki šel na barikade. Kot član »varnostnega odbora« je bil jul. 1848 izvoljen v prvi drž. zbor in v njem tudi spregovoril o vprašanju vrnitve dinastije na Dunaj. Ko pa so 7. marca 1849 razgnali drž. zbor pri Kromerizu in hoteli prijeti radikalnejše voditelje, je pobegnil najprej v Nemčijo in na Angleško, potem pa v Sev. Ameriko in se v Philadelphiji preživljal kot zasebni učitelj modernih jezikov (anglešč., francošč., nemšč., ital.). V Avstrijo, kjer so ga medtem pomilostili, se je vrnil 1876, živel nekaj časa v Gradcu in zatem na Dunaju. Objavil je več spisov politične vsebine; njegovi spomini so važen vir za zgodovino revolucionarnih dogodkov 1848. V goriških letih je bil v ožjih stikih z Valentinom Staničem in spisal za njegovo »Družbo zoper trpinčenje živali« (1846) knjigo *Der Verein gegen die Thierquälerei*. Da bi gor. bogoslovcem omogočil učinkovito dušnopastirsko delovanje med slov. verniki, je v bogoslovju uvedel pouk slovenščine, ki pa ga je moral prekiniti po treh tednih zaradi nemarnosti in premajhne vztrajnosti slušateljev. Podoben poskus učenja slovenščine je že poprej naredil prof. Jožef Frid. Crobath, a je iz istih vzrokov propadel. Bogoslovcu Francu Pelhanu pa je 1847 ven-

darle uspelo s poukom slovenščine in hrvaščine (Gabršček I, 7 in 10). F. je na Dunaju sprva podpiral slov. zadeve in se udeležil zborovanja za ustanovitev »Slovenije«, a kmalu zatem je narodno odpadel in dokončno prešel v nemško-radikalni tabor, tako da so ga v N 9. avgusta 1848 javno »izbrisali iz slov. rodu«.

Prim.: SBL I, 192-93; NadškAGor, akti 1124/842, 1240/844, 1188/46, 1078/847; SematGor 1846; Vascotti, 145; Paulus [= Levec], Valentin Stanič, feuilleton iz Soče, Gor. 1873, 25; I. Prijatelj, Slov. kulturnopolitična in slovstvena zgodovina, 1955, I, 26 in 399; A. Marušič, Moja doba in podoba, Gor. 1898, 32-35; Marijan Britovšek, A. F. in revolucija 1848 v Avstriji, Mrb 1970.

R. K.

G

GABERŠČIK (ne Gaberšček, kot piše Andrej Gabršček) **Oskar Viljem**, politik, r. 25. jun. 1862 v Tolminu, u. 9. marca 1918 v Lj. v begunstvu; oče Andrej, posestnik, mati Marija Čufer. G. je bil tolminski župan od 1895 do smrti. V Tolminu je zgradil prvo električno centralo, ki je delovala še nekaj let po vojni. Skupaj s svakom Andrejem Konjedicem iz Plavi sta ob elektrarni pri Tolminki postavila tovarno upognjenih stolic, ki je bila v prvi svet. vojni porušena in potem ne več obnovljena. G. je bil izvoljen v gor. dež. zbor pri volitvah 1900, in sicer v kuriji veleposestva. V dež. zboru je ostal do 1904. V jan. 1901 je bil izvoljen za državnega poslanca; v drž. zboru je bil do 1907. Bil je pristaš narodno-napredne stranke. 1900 je skupaj z drugimi tolminskimi volivci podpisal zaupnico dr. Tumí in obsodbo politike dr. A. Gregorčiča. Na javnem shodu narodno-napredne stranke v Tolminu 1900 je bil preds. V drž. zboru je 1901 vložil uspešno interpelacijo o slovenskih trobojnicah na šolah. Isto leto je skupaj z drugimi ustanovil Društvo slov. veleposestnikov ter postal njegov preds. Ko se je 1907 narodno-napredna stranka reorganizirala, je bil G. preds. shoda, na katerem so reorganizacijo izvršili.

Prim.: vprašalna pola, izpolnil sin Andrej Gaberšček v Lj.; Gabršček I, 508, 529, 542, 555; II 4, 17, 32, 36, 47, 79, 193, 219, 222, 241.

S. T.

GABRIJEVIČ (GABRIJEVIČ, GABRIJELČIČ)

Josip, ravnatelj bogosl. semenišča, narodni delavec, r. 30. jan. 1840 v Prilesju pri Plaveh, u. 24. marca 1909 v Gor., pokopan na Sv. gori. Oče Štefan in mati Katarina Gomišček sta v Gorici izšolala poleg Josipa še sina

Mihaela, kasnejšega višjega sodn. svetnika v Trstu in zatem dvornega svetnika pri najvišji sodnji na Dunaju. G. je z odliko opravil v Gorici gimnazijo (1852-59) in bogoslovje (1859-63) ter bil ordiniran 7. aprila 1863. Po dveletnem dušnopastirskem delu kot kpl. v Prvačini (1863-64) ga je zaradi njegove nadarjenosti nadškof Gollmayr poslal študirat kot gojenca Augustineuma na Dunaj (1865-69), kjer je 1869 doktoriral iz bogoslovnih ved. Po povratku v Plave je bil 1. avg. 1869 imenovan za žpk upravitelja v Volčah, na mesto umrlega žpk Andreja Peternela, in od tam premeščen za kpl. v Rihemberk (1869-71). Končno je bil 1871 poklican v Gor., kjer je odslej živel do smrti, in bil v osrednjem bogosl. semenišču najprej spiritual (1871-83) in po smrti ravnatelja Štefana Kocijančiča ravnatelj (1883-1908). Obenem je predaval v bogoslovju 7 let sv. pismo

N. Z., 5 let pastoralno bogoslovje in zadnjih 23 let cerkv. zgodov. in cerkv. pravo. 1908 se je odpovedal rektoratu in leto kasneje umrl. Bil je dober profesor in vzgojitelj duhovnikov štirih škofij: gor., trž., poreške in krške. Duhovščina se je v težjih primerih obračala nanj za strokovne nasvete. Nadškofje so ga pritegnili k osrednjemu škofijskemu vodstvu in mu poverili naloge sinodalnega izpraševalca (1875), nadškof. komisarja pri izpitih na drž. gimn. (1875) in na učiteljišču (1883), konzistorialnega svetovalca (1883) in branilca zakonske vezi pri cerkv. sodišču (1902). Kot sijajen govornik je nastopal tudi v nadškofovem imenu na raznih cerkv. slovesnostih, npr. na I. Slov. kat. shodu v Lj. 1892. V priznanje za cerkv. zasluge je bil imenovan za častnega kanonika (1902) in ob 40-letnici mašništva za papeževega hišnega prelata (1903). Kot narodno zaveden cerkveni dostojanstvenik je G. posegal v javno življenje gor. Slovencev. Slov. in it. katoličani so 28. dec. 1870 ustanovili v Gor. skupno kat. društvo II Circolo Cattolico Goriziano - Katoliška družba Goriška za uveljavljanje katoliških načel v javnem življenju. Ker pa to it.-slov. društvo ni dovolj upoštevalo slov. zahteve, so se Slovenci sklenili osamosvojiti. Tudi v narodno-političnem društvu Soča (ust. 1869) so prav takrat nastale hude razpoke, tako da so iz njega izstopili duhovniki in aprila 1872 ustanovili poseben pripravljalni odbor, ki naj izdela pravila in nato ustanovi samostojno kat. narodno-politično društvo ter začne izdajati društvena glasila. V pripravljalnem odboru so bili: Štefan Bensa (PSBL II, 63), Ivan Kumar, Ivan Hrast, Jože Marušič in Josip Gabrijevčič. 5. jul. 1872 je izšla prva številka kat. tednika Glas, 15. maja 1873 pa se je ustanovilo kat. polit. društvo Gorica. Na občnem zboru je G. pojasnil namen društva in predlagal za preds. J. Tonklija. Tudi kasneje je G. ostal odločen pristaš poslanca J. Tonklija in kot staroslovenec podpiral njegovo strujo, kar ga je privedlo v nasprotje z mlajšim duhovniškim rodom. Skupaj z A. Mahničem in T. Čerinom (PSBL III, 225) je nasprotoval »liberalni in breznačelni politiki« A. Gregorčiča in kasneje A. Gabrščka, zaradi česar ga je Nova Soča besno napadla v članku »Tonklijeva okolica« (Gabršček I, 261, 293). Kljub težkim strankarskim bojem je G. ohranil stike tudi z Gabrščkom in liberalno stranko (PrimL 4. nov. 1907). Kot vnet pobudnik krščansko-socialne misli je vsekdar podpiral dejavnosti A. Pavlice. Bil je soustanovitelj Slov. sirotišča; pred-

sedoval je pripravljalnemu odboru (A. Pavlica, Josip Ličan, odv. Fran Pavletič, Josip Gabrijevčič) pri sestavi društvenih pravil in bil na ustanov. zboru 14. jun. 1904 izvoljen za ravnatelja (preds.) društva Slov. sirotišče, kar je ostal do smrti (PrimL 16. jun. 1904). Kot dobrotnik in pokrovitelj »Slov. kat. delavskega društva« in »Skalnice« A. Pavlice je slovesno v c. sv. Ignacija blagoslovil njuni zastavi (3. maja 1903) in se na praznik varstva sv. Jožefa udeleževal njune vsakoletne procesije na Sv. goro in zanje maševal in pridigal. Bil je preds. Društva sv. Jožefa za pomoč bolnim duhovnikom. Veliko je storil za slov. dijake: bil je soustanovitelj Alojzijevejšča, podpornik Šolskega doma, dobrotnik dijaških društev; v oporoki se je spomnil tudi akad. društva Danice na Dunaju in Zarje v Gradcu. S pesnikom Simonom Gregorčičem ga je vezalo iskreno prijateljstvo; zagovarjal ga je pred sobrati, nudil mu je javno oporo, vabil ga je v Gor. in mu ponujal mesto kateheta na srednjih š., pri Sv. Ignaciju je opravil pogrebne svečanosti nad umrlim pesnikom, preden so ga odpeljali k Sv. Lovrencu (Libušnje). Kot bogoslovni strokovnjak je sodeloval pri Foliumu z nepodpisanimi članki.

Prim.: LibBapt v Gorenjem polju 1840 navaja priimek »Gabrieucig«; NadškAGor, arhivalije, šematizmi, Folium 1879, 179 pass.; SBL II, 195; Domovina 1869, 100; Glas 5. 7. 1872 in 30. 5. 1873; Poročilo o I. Slov. kat. shodu 1892 v Lj., Lj. 1893, 163-173; PrimL 1903, 16. 4.; 7. 5.; 1906, 3. 5.; 29. 11.; 20. 12.; 1907, 2. 5.; 9. 5.; 1908, 16. 4.; 1909, 1. 4.; Lončar, 140; Družina 1929, 225; Gabršček I, 183, 274, 276, 474, 515; II, 104, 321-22 (nekrolog); Koblar, S. Gregorčič, Zbrano delo III, 324, 473; Koblar, Gregorčič, 98, 170, 361; sl. v IS 1927, 239.

R. K.

GABRIJELČIČ Marjan, glasbenik, skladatelj, publicist, r. 18. jan. 1940 v Gorenjem polju. Oče Anton, mati Marija Zelenšek. Osn. š. v Gor. polju (1946-50), nižja gimn. v Kanalu (1950-54), učit. v Tolminu (1954-59), višja pedagoška š. v Lj., glasbeni odd. (1960-62), Akademija za glasbo, odd. za kompozicijo, razred prof. L. M. Škerjanca (1962-66) in specializacija iz kompozicije pri prof. L. M. Škerjancu (1967-69). Služboval je najprej na osn. š. v Gabrjah na Vipavskem (1959-60), nato kot prof. glasbenega pouka na osemletni š. T. Tonišiča v Lj. (1968-69). Pri ZKPO Sje najprej kot samostojni svetovalec za glasbo, nato tajnik (1969-75), ko je postal umetniški vodja pri Slovenski filharmoniji (1975-76 vršilec dolžnosti direktorja). 1975 je postal tudi honorarni prof. na Akademiji za glasbo v Lj. Bil je še preds. glasbene-

ga odbora ZKPOS (1969-74), preds. odbora za glasbeno in baletno umetnost Kulturne skupnosti Sje (1974), urednik glasbenih izdaj ZKPOS in glasila Glasbena mladina Slovenije (1973-75), urednik Koncertnega lista Slovenske filharmonije (1975). Kot skladatelj je G. avtor velikega števila vokalnih ter instrumentalnih del. Med prve sodijo *Jesen* (Kosovel) za zbor, *Kraška jesen* (Kosovel), samospev za srednji glas in godala, *Dva vrana* (D. Zajc), samospev za srednji glas in godala. Nato *V somrak*, *Vetri v polju*, *Vse je tiho*, *Kličem vas*, kantata *Ta dan - vse na Kosovo* (lovo besedilo; *Samo milijon* (Kajuh), *Pri ljubem* (fragment iz Vipavskega Križa) ter druge izvirne skladbe ali obdelave. Potem *Preludij* za tenor solo, ženski zbor, harfo in godala (Garcia Lorca), *Velika maša*, simbolični epitaforkester, zbor in recitatorja, posvočen spominu žrtvam vojn (I. Cankar, *Podobe iz sanj*). Med izključno instrumentalnimi skladbami naj omenimo izvirno scensko glasbo za Tolmince (Pregelj-Mejak) ali simbolično skladbo za pihala, trobila in tolkala *Memento mori* (prva izvedba v Baslu, Švica). Veliko G-evih del je izšlo na gramofonskih ploščah, tako *Vetri v polju*, *Riba Faronika*, *Velika maša*, *Memento mori*. G-eva skladbe pa so izšle v založbi ZKPOS (*Preludij*, *Velika maša*), in pri Glasbeni mladini Slovenije (*Vetri v polju*). G. se udeležuje tudi kot kritik pri Delu. Sodeloval je na TV Lj. s pripravo oddaj o Beethovnu ter predaval na glasbenih zborovanjih, tako v Gor. na zborovanju »Seghizzi« o slov. zborovski ustvarjalnosti, na Varšavski jeseni 1976 o jsl. glasbeni ustvarjalnosti, v Rimu pri Sv. Ceciliji 1977 o dialogu naše glasbene kulture s svetom. G. je vodil tudi razne pevske zборе, med njimi Primorski akad. zbor V. Vodopivec (1962-64) in mešani zbor esperantistov (1960-62) v Mrbu, Lj., Subotici, Sofiji. Za svoje delo je prejel več nagrad, tako Prešernovo na Akademiji za glasbo v Lj., nagrado jsl. TV za simf. epitaforkester *Velika maša*, nagrado GM v Trstu (1976) za skladbo *Podobe iz sanj*, nagrado ZKPO, itd. G-eva glasba, posebno vokalna, ki v bistvu prevladuje (saj je tudi njegova instrumentalna v glavnem prepojena z vokalom), je polna liričnega duha. G. sledi modernim, sodobnim glasbenim izrazom, čeprav ni avantgardist v pravem pomenu besede. Disonančne rešitve mnogokrat ustrezajo tekstu, politonalnost se včasih prepleta z atonalnostjo, avtor večkrat ljubi stare modalne melose (npr. v pesmi *Riba Faronika*). Na vsak način pomeni G.

zlasti v slov. zborovski glasbi pomemben korak v razvojnem procesu, ki išče danes vedno bolj evropsko lice in korak vzporedno s časom. G. se ukvarja tudi z glasbeno publicistiko.

Prim.: Vprašalna pola.

A. B.

GABRIJELČIČ Nada, gledališka igralka in režiserka, r. 8. sept. 1907 v Gor. Oče iz Plavi, višji uradnik na železnici, mati učiteljica. Po dvorazredni ljudski š. v Krminu, se je šolala v Gor. (Šolski dom; stanovala pri Bevkovi gospodinji, kasneje pri uršulinkah, kjer je imela teto redovnico, ki je učila klavir; š. je bila nemška). Nekaj časa je živela v Mirnu pri stricu učitelju Edvardu Praprotniku, prav tako krajšo dobo na Bazovici pri stricu dr. Reji; tu spoznala Cankarja in druge vidne slov. umetnike tiste dobe. V š. je hodila k Slavi Pahorjevi. Potem se je družina selila; najprej v Radeče ob Savi, nato v Lj., med prvo svet. vojno je bila tudi nekaj časa pri teti v samostanu blizu Dunaja in v Breslavu. Po prvi svet. vojni bivala v Mrbu, nato v Lj., pa še v Ptuj in spet v Lj. Med zadnjo vojno bila ves čas v Lj., sodelovala z OF, 1945 prišla službeno z Angelo Rakarjevo v Trst, nato bila v Gor., kjer je bilo ustanovljeno Dramsko društvo z dramsko š. v njegovem okviru, ki jo je G-eva strokovno vodila. Kasneje prešla v Trst (trž. gledališče), od tu so jo Italijani izgnali 1960, kar se je naselila v Lj. G-eva je začela igrati kot otrok, kasneje na lj. učiteljišču. Pod vodstvom dr. Robide je v dijaški igralski skupini odigrala Jacinto (Cankar, *Pohujšanje*) in sodelovala tudi v *Revolucijski svatbi*. Vpisala se je na igralsko š. lj. konservatorija in debutirala v ljd (Nušić, *Navaden človek*, rež. Z. Rogoz), nakar je bila angažirana v ljd (1922-23). Zaradi družinskih razmer je živela eno leto v Sv. Marku pri Ptuj, režirala na diletantskih odrih ljudske igre (Mlinar in njegova hči, Miklova Zala, itd.), sama slikala kulise in odkrivala nove talente (npr. Maksa Furijana). Za dve sezoni je odšla v mrb. gledališče, igrala v Bevkovem Kajnu, v Scampolu (Emilijo in Franko, naslovno vlogo v Sardou-Naiacovi *Cyprienne*). Pa je morala spet za dve sezoni v Ptuj, kjer je Bratina s Kauklerjem in G-eva 1926-27 ustvaril samostojno igralsko sezono; tu nastopala v Cerkenikovem Grehu. Vrnitev v Lj. (1928) je bila spet v znamenju Jacinte (rež. Skrbinšek), potem pa se je zvrstila vrsta salonskih gospa in kmečkih žena, zrelih karakternih ljubimk, demoničnih

žensk, komedijskih grofic, lahkoživk in naivk, nemalokrat z velikim smislom za humor in grotesko, in sicer je bila: intimna prijateljica milijonarke (Claude Farrère, Bitka; rež. Debevec), Julija (Nobelova nagrada; rež. Sest), Berta (Cvrček za pečjo; rež. Debevec), sestra Wyland (Maugham, Sveti plamen). Glavno žensko vlogo je odigrala v Scheinpflugove Okencu (rež. Šest) ter v Leblancovem Arsènu Lupinu (rež. Skrbinšek). Bila je nadalje: Hermija, Marija (Kar hočete; rež. B. Gavella), Tona (Finžgar, Razvalina življenja), hišna (Molière, George Dandin), Adela (Courtelin, Boubouroche), Muha (Leskovec, Dva bregova), salonska dama (Pirandello, Kaj je resnica), Laura (Strindberg, Oče; rež. Kovič), Kristina (Strindberg, Gospodična Julija). S Stupico je igrala v Korajža velja in Vesela božja pot, tudi v Pirandellovi Nocoj improviziramo ter v ameriški komediji Simfonija 1937. V njenem zadnjem, tržaškem obdobju pa velja omeniti, da je bila: grofica (Linhart, Matiček se ženi; rež. M. Sancin), Richenauška (rež. Milan Košič), Kantorjeva žena (Cankar, Kralj na Betajnovi; rež. J. Babič), Minka (rež. J. Babič), teta Arina (Gogolj, Ženitev), povrh pa je še igrala v Levstik-Grünovi Kastelki, v Šestem nadstropju (rež. B. Kreft), v Simonovem Ruskem vprašanju, v Srebrni tobačnici, v Ostrovskega Donosni službi, v Kobilicah, v Molièrovem Tartuffu in naslovno vlogo v O'Neillovi Agathi Christie. Med zadnjimi značilnimi liki, ki jih je upodobila, je bila Bernarda Alba v istoimenskem delu Garcie Lorce (PDG). G-eva je tudi režirala (Ugo Betti, Zločin na Kozjem otoku; Vildrac, Ladja Tenacity; F. Roger, 3+ena) in nekaj tudi prevajala (N. Manzari, Naši ljubi otroci; F. Roger, 3+ena). Za vlogo poulične pevke v Dostojevski-Dardi Zločinu in kazni je prejela prvomajsko nagrado ZDUS (1959). Portreti: Karla Builovec-Mrak (1927; objava ZS 1929, 67), Milko Bambič (1959, risba), fotogr. v GL PDG 1972-73, št. 30.

Prim.: O. K., Gostovanje gospe N. G., Jutro 1928, 2; GL Trst 1950/51, jubil. št. Ob 25-letnici delovanja N. G.; Vladimir Bartol, Portretna študija igralke. Ob petindvajsetletnici umetniškega dela N. G., Razgl 1951, 181, 187, 188-190; EJ 3, 415 (F. Kč = Filip Kumbatovič); SDL I, 92 s sl.; Repertoar (gl. kazalo); SGL I, 159 (tu popravi rojstno letnico 1903 v 1907); MSE I, 527; GL PDG 1972/73, št. 30 s sl. Tu tudi njen avtobiografski zapis in A. Peršolje, Popoldan z N. G-ovo, str. 3-4; Dorica Makuc, Srečanje z našo rojakinjo N-o G-ovo, PDK 1978, aprila (3 nadaljevanja), s sl.; Nada M[rakovčič], N. G-eva ob 25-letnici umetniškega dela, PDK 1951, 92, s sl.; I Traven

Jankolij, 25 let igralskega dela N. G-ove, SPor 1951, 104.

Brj.

GABROVSEK Andrej, duhovnik, publicist, r. 24. okt. 1891 v Rovtah nad Vrhniko, kmetu Andreju in Frančiški Bogataj, u. zadet od srčne kapi v Boljuncu 19. jan. 1955. Gimn. v Lj. in 1911 matura z odliko. Andrej Karlin ga je ob nastopu svoje škofovske službe v Trstu inkardiniral v trž. škofijo in ga poslal v gor. osrednje bogosl. semen. (1911-15). Ko je 24. maja 1915 Italija vstopila v vojno, so se trž. bogoslovci umaknili iz Gor. v Trst. G. je bil 29. jun. 1915 posvečen v mašnika v trž. baziliki sv. Justa. Vstopil je v dušno pastirstvo in služboval kot kpl. v Hrušici (1915-18), kot ekspozit v Podgradu (1918-24), spet kot kpl. v Rojanu (1924-41). Ko so 1941 Nemci zasedli Bgd, so izsledili v arh. zunanjega ministrstva zapiske, po katerih naj bi bila Božo Milanović in Andrej Gabrovšek dejanska voditelja katoliško usmerjenih pripadnikov slov. in hrv. manjšine v Julijski krajini. Zato so ju fašisti internirali v Bergamo (22. apr. 1941-april 1944). Sejni zapisnik Mar. družbe v Rojanu pravi: »V torek 22. apr. 1941 je izgubila družba svojega dolgoletnega voditelja. Bil je zelo ponižen in pri vseh močno priljubljen. Pri družbi se je trudil za nabožno in narodno petje.« Po povratku v Trst aprila 1944 je doživel grenko razočaranje, ker so ga načrtno izrinili iz mesta, kamor tedaj niso več nastavljali slov. duhovnikov. Najprej je sprejel mesto žpk upravitelja v Divači (1. apr. 1944) in potem v Dolini (1. avg. 1946), a že po 43 dneh se je umaknil kot zasebnik v Trst, delal nekaj časa kot notar v škofijski palači in urejeval Teden. Končno je sprejel mesto kpl. v Boljuncu (15. febr. 1949) in tam pastiroval do smrti. G. je bil goreč dušni pastir, ki pa se je obenem zavzemal še za druge dejavnosti gospodarskega in socialnega značaja. Tako je v Hrušici opravljal službo tajnika združne mlekarne in organiziral medvojno aprovizacijo; v Podgradu je sodeloval pri posojilnici; v Rojanu je v letih 1924-29 urejeval Mali list, ki ga je 1923 začel izdajati V. Šček. V Rojanu je od avg. 1924 dalje uspešno vodil slov. Mar. družbo, ki še vedno deluje. V letih faš. nasilja so bile Mar. družbe skoro edine slov. množične organizacije, ki so se pod cerkvenim okriljem rešile za trtja in tako gojile v svojih članih versko, moralno in narodno zavest. Ker se je G. rodil izven Julijske krajine, so mu it. oblasti ponovno odbile it. državljanstvo in tako preprečile, da bi postal župnik; 1929 so mu celo odvzele skromno kaplan

sko plačo. Stalno so ga nadzirali in če se je le kaj izpostavil z javnim delovanjem, že so mu grozili z izgonom. Najhuje je bilo ob faš. izgrelih od 1. do 26. maja 1936, ko so državne oblasti prepovedale slov. božjo službo v Rojanu, Barokvljah, pri Sv. Ivanu, Sv. Jakobu, v Škednju in pridige v dvorani pri Sv. Antonu. Skupaj z rojanskim žpk Salvadorijem je bil kpl. Gabrovšek pozvan na kvesturo, kjer jima je bila prepovedana uporaba slovenščine v cerkvi in kvestor je G.-u zagrozil z izgonom. Naslednje dni ga je politični komisar ponovno zaslíšal, surovo ozmerjal in zaukazal, naj do 16. maja zapusti Italijo. Škof Fogar je tedaj odločno nastopil pri papežu in Mussoliniju; prepoved slovenščine v cerkvah je bila umaknjena in Gabrovškov izgon preklican. Po drugi vojni je G. razvil pomembno dejavnost sredi katoliško usmerjenih trž. Slovencev: bil je med glavnimi pobudniki Duhovniške zveze in njen prvi preds. Bil je soustanovitelj verskega lista Teden, njegov urednik, izdajatelj in skoro edini dopisnik. List je bil na zahtevo Jakoba Ukmarja strogo verski in apolitičen. Ko je G. ob smrti Virgila Ščeka objavil v listu njegov nekrolog, je škof Santin zahteval, naj Teden prinese tudi opombo, da se Šček ni vedno ravnal v skladu s cerkveno oblastjo. Ker G., ki je bil velik Ščekov prijatelj, tega ni hotel storiti, mu je škof 16. avg. 1946 odtegnil dovoljenje za izdajanje verskega lista. List je tedaj prenehal. G. se je udeleževal tudi na političnem področju. Demokratično usmerjeni trž. Slovenci in Hrvatje so 1947 ustanovili Udruženje slov. in hrv. socialcev, ki se je 1952 preimenovalo v Slov. krščansko socialno zvezo (SKSZ). Leto kasneje je Engelbert Besednjak (PSBL II, 69-70) postal preds. SKSZ, Gabrovšek pa poslevoedeči preds. Ker je v SKSZ prišlo do rahlega odklona na levo, se je osnovala samostojna Slov. kat. skupnost. Kasneje sta se obe politični skupini povezali v današnjo Slovensko skupnost. E. Besednjak je 1954 ustanovil glasilo SKSZ Novi list, pri katerem je G. kot soustanovitelj sodeloval do smrti. Znani duhovnik in politik Franc Gabrovšek je bil njegov brat. Brata sta si redno dopisovala in oba sta imela čut za realno politiko. G. je bil zelo sposoben pisec. Sodeloval je že pri ZbvsP, npr. s člankoma *Par misli o materialni strani bogoslužja* in *Ali je kršč. politika potrebna?* (ZbvsP 1922, 187-89; 1924, 49-50). Pisal je zlasti v lista, ki jima je bil urednik, v Malil in v Teden ter v NL.

Prim.: ŠkATrst, arhivalije; Stanko Zorko je pripeval več podatkov iz sejnih zapisnikov in obč.

nih zborov Mar. družbe v Rojanu; Čermelj, II Vescovo, 121, 123-130; KatG 27. I. 1955, 2-3; B. Milanović, *Moje uspomene*, Pazin 1976, 108, 113.

P. Š.+ Šah

GABROVŠEK Josip, mladinski pisatelj, r. 1867 v Planini pri Rakeku, u. 29. nov. 1894 v Lj. bolnišnici. Starši so mu zgodaj umrli in je bil vse življenje siromak. Osn. š. je obiskoval v domačem kraju in v Lj., kjer je dovršil tudi 6 razr. gimn., bil eno leto pri vojaki, maturiral pa je na pripravnici za učit. v Lj. 1892. Prvi dve leti je učiteljeval na enorazrednici v Žabnici, nato so ga prestavili v Žire, a je bil že bolan. Bil je dober učitelj, poglobljaj se je v dušo otrok, zato so se mu posrečili spisi, ki jih je priobčeval v mladinskem listu Vrtec pod imenom Joško G. Planinec.

Prim.: Kolega (E. Gangl), † Joško Gabrovšek, UT 1894, št. 24, 278-79; SBL I, 195; KL Sje I, 258. Jem.

GABROVŠEK Andrej, publicist, politik, tiskar, založnik in urednik, r. 26. nov. 1864 v Kobaridu, u. 23. jun. 1938 v Lj. Oče Jožef, mati Jožefa Muznik. V Kobaridu je obiskoval 4 razr. lj. š. in 2-letno pripravnico za učiteljišče. Šolanje je nadaljeval na učiteljišču v Kopru (1879-83). Postal je učitelj in služboval v Bovcu, nato na Livku in v Kobaridu. Zaradi bolezni je službo odpovedal in se jul. 1889 naselil v Gor., kjer je živel do maja 1915. Ob vojni napovedi Italije Avstro-Ogrski je bil interniran (Ptuj, Lipnica, Oberhollabrunn, Göllersdorf), po izpustu iz internacije (aprila 1917) je živel do konca svet. vojne konfiniran na Dunaju. Tu še kasneje živel do 1933, ko se je vrnil v domovino in se nastanil v Lj.; je pokopan na Viču; nov nagrobnik mu je oskrbel okt. 1971 Klub starih gor. študentov. V narodnobuditeljsko zelo razgibanem Kobaridu (A. Jekše, A. Žnidarčič, D. Milekova, pesnik S. Gregorčič, S. Carli, družina Pagliaruzzi itd.) je G. že kot učenec sledil poti, ki si jo je izbral za svoj življenjski smisel («kobariški šoli se imam tudi jaz zahvaliti za vse poznejše svoje delovanje»). Prvi njegovi javni nastopi segajo v čas šolanja v Kopru (vpliv. prof. Vjekoslava Spinčiča), tu se je šolal tudi v glasbi ter se učil tuje jezike, predvsem slovanske. Seznanil se je s trž. slov. polit. delavci (I. Dolinar, V. Dolenc) in pričel dopisovati v tedanji slov. tisk liberalne

smeri (E, SN, Soča); zaradi članka o iredentistu Oberdanku je doživel prvo polit. preiskavo (1882). Na prvem delovnem mestu v Bovcu je deloval v čitalnici ter zelo veliko dopisoval v slov. in drugi slovanski tisk (poleg navedenega še v SS, Slavjanskija Izvestija, Velehrad, Kromerižske Noviny itd.; psevdonimi: Gorski, Gorski Nihilist, Rošinsky, Rombonsky, Andre Osipovič; šifre: -n-, -ski, -i, -i-, -o-, A.G.). Kmalu je dosegel precejšen ugled kot publicist in ga je dr. Anton Gregorčič povabil v Gor. ter mu izročil uredništvo lista Soča. Sredi 1889 začenja G.-ova gor. doba, ki poteka v nekaj smereh: novinarstvo in s tem tesno povezano uredniško in izdajateljsko delovanje, gospodarske pobude (v okviru slov. tabora na Gor. ter izgrajevanje lastnega tiskarskega podjetja), polit. aktivizem (delo v društvu Sloga, nato v NNS), delovanje v organizaciji slovanskega novinarstva, književno delo (predvsem prevodi iz slovanskih književnosti) ter na to tesno povezano lastno založništvo. G. je začel z delom pri Soči ravno v času, ko se je pripravljala pri gor. Slovencih nov polit. razdor. Deloval je kot odločen zaveznik dr. A. Gregorčiča v sporu z dr. J. Tonklijevo in dr. Mahničovo skupino. Slednja sta G.-u vzela Sočo, zato je pričel izdajati Novo Sočo (1889). Toda že konec 1892 je G. znova prevzel Sočo in postal tudi njen lastnik, z vmesnim preseljenjem (september 1912-december 1914) je vodil list do januarja 1915. G.-ova Soča je dobila že 1893 prilogo Primorec, ki se je kasneje osamosvojila in izhajala kot tednik do maja 1915. G. je pravzaprav začetnik modernega slov. časn. na Gor. V znatni meri mu je pobude omogočila lastna Goriška tiskarna (ustanovljena 1893). Med listi, ki jih je kasneje izdajal in tiskal, je poleg priloge Soči (Gospodarski list, Slovenski Tednik) treba omeniti še v slovenskem duhu pisani nemški list Adriatische Post (Gorica, Pulj 1899), mesečnik za zdravje Knajpovec (1904-1906), dvomesečnik za znanost in kulturo Veda (1911-15). G.-ova Soča je vse do razkola 1899 delovala slogaško, vendar v liberalnem smislu, po razcepu G. in dr. H. Tume z dr. A. Gregorčičem se je list opredelil povsem liberalno. G. je list razvil do take meje, da je med 1900-06 izhajal trikrat tedensko v večerni (za deželo) in jutranji izdaji (za Gorico). Na polju slovenske polit. je G. do 1899 zelo aktiven v društvu Sloga, edini slov. polit. organizaciji na Gor. Skupina ni imela nekega posebej opredeljenega programa, poglavitni cilj ji je bila »osvoboditev slovenskega plemena

od laške nadvlade, kulturne in gospodarske« (H. Tuma). V tem duhu je G. deloval na področju slov. šolstva, gospodarstva (zlasti trgovine in obrti) in seveda tudi kulture. G.-ovo tisk. podjetje (s podružnico v Pulju) ter knjigarna (»Trgovski dom«) in prodajni kioski (tudi v Gradežu) so tipičen primer uveljavljanja gesla »svoji k svojim«. Kot eden vodilnih slov. polit. na Gor. je deloval pri vseh pobudah slov. tabora tako v obdobju zavezništva z dr. Gregorčičem, kot kasneje v povezavi z dr. Tumo ter še v času, ko so slov. liberalno skupino na Gor. vodile že nove, mlajše moči. G. je kratek čas deloval tudi kot dež. poslanec (1908-09) in vodil slov. liberalni poslanski klub, ki se je tedaj zvezal z dr. Faiduttijevim furlanskim ljudskim gibanjem proti zvezi dr. A. Gregorčič-Payer (it. liberalci). Na začetku 1907 je postal prvi preds. izvršnega odb. NNS na Gor. Čas G.-ovega neposrednega polit. aktivizma je povezan tudi s polit. bojem v vrstah Slov. samih. Predvsem s tiskom se G. bori zoper oba nasprotna tabora in sicer proti skupini dr. Gregorčiča (list Gorica) ter proti tako imenovanim »novostrujarjem« (Primorski list in kasneje Novi čas). G.-ov idejni nasprotnik je tudi socialna demokracija (dr. H. Tuma). Permanenten boj seveda vodi z akcijami Italijanov, zlasti iredentistov v smislu že omenjenega programa. G. je v letih pred prvo svet. vojno eden najpomembnejših udeležencev slov. gibanja na Gor., vendar so njegove besede, da je bila »vsa daljnja usoda našega narodnega dela na Goriškem... v mojih rokah« preveč samozavestne. G.-ovo publicistično povezovanje z raznimi slovanskimi narodi, ki se je porajalo že ob začetku njegovega učiteljevanja, tudi v kasnejših letih ni prenehalo. Deloval je pri organizaciji slovanskega novinarskega društva v Pragi (1898) in na njegovem prvem občnem zboru govoril o zgod. slov. časnikarstva, aktivno je sodeloval pri nekaterih vseslovenskih kongresih in zborih slovanskih novinarjev (Praga, Sofija, Beograd). Poseben pomen ima G.-ova založniška dejavnost, ki na Slov. ni imela vzora ter je dosegla prav izjemen obseg. Poleg posameznih tiskov in takih, ki so, čepravno periodični, le krajši čas izhajali, je treba omeniti predvsem zbirko Slovenska knjižnica (od 1893), ki je po 20 letih izhajanja dosegla 191 snopičev; zbirko »Talijska« (1902-1914; 27 snopičev), dalje Knjižnica za mladino (1895-6; 24 snopičev), Salonska knjižnica (1897-1913; 13 snopičev), Svetovna knjižnica (1900-1911; 11 snopičev). Posebno vrednost imajo

tudi G.-ovi Kažipoti po pokneženi grofovini goriško-gradiški (od 1894), ki jih je že naslednje leto razširil na obmejne kraje, nato (od 1897) na Trst in Istro in še na Lj. (1903); podobna G-ova izdaja za Lj. in nato Kranj je izhajala med 1904-08. Obsežen je seznam knjig, ki jih je G.-ova tiskarna natisnila za druge založnike ali pa za lastno založbo. Med periodičnimi tiski za druge založnike je omeniti vsaj socialni (socialistični) mesečnik Naši zapiski (1911-14). Pri izdajah v lastni založbi je G. nastopal kot ur., prevajalec in avtor; tako je v Slovanski knjižnici (25. in 29. snopič) objavil Pripovedke iz soške doline, ki so doživele ponatis kot Narodne pripovedke v Soških planinah (1910), ki je izšla izven zbirk. Ob začetku prve svet. vojne so ga skupaj z nekaterimi uglednejšimi gor. slov. polit. delavci zaprli na gor. gradu (jul. 1914), a ga sredi nov. 1914 izpustili in spet zaprli konec maja 1915. Potem ko je pretežni del vojne prebil v internaciji, se je G. naselil na Dunaju in tu se začel novo obdobje njegovega življenja in dela. Še pred koncem vojne je deloval kot dunajski dopisnik lista E in SN, istočasno pa je začel delovati pri reševanju begunskih vprašanj in sodeloval pri ustanovitvi Osrednjega odbora za obnovo Primorja in vrnitev beguncev (vodja pisarne odbora). Po končani vojni je v imenu vlade SHS nastopal kot njen opolnomočeni komisar v begunskih vprašanjih ter deloval v posebnem jug. odboru, ki naj bi izvedel likvidacijo SHS za razpadlo monarhijo. Na Dunaju pa je G. skrbel za slov. študente v tem mestu in sodeloval pri Jug. podpornem društvu in Jug. konsumu, ki sta imela prav tam svoj sedež. Leta 1927 je ustanovil društvo Slovenski krožek, ki je skrbelo za družabno življenje dunajskih Slov. G-ovo publicistično delovanje tudi tedaj ni prenehalo; pisal je v slov. tisk (E, SN, Jsla, Jsl(n), J, KorS, NDk, Jutranje novice), pa tudi drugih slovenskih narodov (Obzor, Delnické listy, Videnski Denik). G. si je tudi prizadeval za utrjevanje jug.-avstrijskih gospodarskih stikov, pripravljal je Jug. trg. zbornico na Dunaju, a s predlogom tedaj (1921) ni uspel. Še dve leti pred smrtjo si je želel — zaradi težkih gmotnih razmer, v katerih je živel — pridobiti zastopstvo za prodajo jug. sadja na Dunaju. Na Dunaju je G. sodeloval tudi v gibanju gradiščanskih Hrvatov in njih glasilo Hrvatske novine je bilo ustanovljeno v G.-ovem stanovanju. V letih 1930-31 je izdajal na Dunaju informativni bilten Südost-Korrespondenz. Leta 1928 je prejel od

vlade SHS red sv. Save 4. stopnje in v znak hvalnosti za 50-letno javno delovanje mu je jug. senat priznal častno pokojnino (1933). Prav zaradi tega priznanja se je G. vrnil v Jug. in se nastanil v Lj. Častno pokojnino pa je pričel prejemati šele 1937, da bi se pa rešil gmotnih skrbi, si je G. 1936 prizadeval, da bi postal član jug. senata, vendar zaman. Že v dunajskih letih je G. začel zbirati po tamkajšnjih knjižnicah gradivo za zgod. gor. Slov. od srede 19. stol. dalje. Iz teh prizadevanj je nastalo delo v 2 knjigah *Goriški Slovenci. Narodne, kulturne, politične in gospodarske črtice*, ki ju je izdal v Lj. v samozaložbi 1932 in 1934. Prva knjiga obravnava čas od 1830-1900, druga pa od 1901 do 1924. V obeh knjigah (skupaj več kot 1200 strani) se mešajo G.-ovi osebni spomini s časopisnimi viri. Zaradi pomanjkanja podobnega sintetičnega dela sta knjigi še danes uporabna pripomočka, čeravno ju je treba previdno uporabljati. Pripravljal je tudi slično delo za Istro in Trst in je imel za tisk že pripravljen rkp., ki bi zajel čas do leta 1865. Delo ni izšlo in tudi ni znano, če je rkp. še ohranjen. G. ni bil pravi zgodovinar, dasiravno je bil prvi, ki je pisal o zgod. gor. Slovencev v drugi polovici 19. stol (Soča, 10. apr. 1896; Soča, 1. nov. 1906; E, 17. jan. 1926). G. je zanimiv in za čas, v katerem je živel, tipičen pojav. Že Tuma je pri njem pogrešal trdnih idejnih stališč. Iz ozadja, v katerem se je vedno kazal kot odločno trden Slovenec, so v ospredje silele značajske poteze, ki so se zlasti v zadnjih letih življenja bile z dejanji mlajših let. G. je o svojem zavezniku in kasnejšem nasprotniku dr. Gregorčiču sodil, da »ni bil mož svetovnega formata, pač pa marljiva čebelica, ki je nosila narodu medu in voska za vsakdanjo uporabo«. Te misli pa lahko namerjamo tudi delu in življenju G. 1965 je Klub starih gor. študentov na njegovi rojstni hiši v Novibariду odkril spominsko ploščo, 1974 pa v Novi Gorici doprnsni kip. G.-ova zapuščina se hrani v INV ter v AS (Lj.). Slika: KGM 1922, 25; Gabršček.

Prim.: Ottuv slovník naučný, 1895; Lončar 72; GorS 10. 2. 1921; SBL I, 195-6; Kersnik II, 350; Prijatelj KPSZ V, 111, 139, 310 in V opombe 446, 484; Istra 12. 8. 1932, 16. 2. 1933, 23. 11. 1934; J 4. jan. 1933, 25. 11. 1934, 24. in 26. 6. 1938; Pohod 15. sept. 1934; Hrvatske novine 1. 12. 1934; The Yugoslav Observer 17. 5. 1934; Narodny listy 26. 4. 1935; Sja 7. in 14. 6. 1935, 18. in 25. 9. 1936; SN 16. 1. 1936; S 25. 6. 1938; Mal 1092; Gabršček; Tuma; Slovensko Primorje in Istra, Bgd 1953, 102; B. Buggelli, Italiani e Sloveni, Firenze 1941, 20-2; B. Marušič, A. G. Ob stoletnici rojstva, GorKnjiž 1964, 1-2,

5-14; *ibid.*, 15-35; *Id.*, Dr. Anton Gregorčič - A. G., Nova Gorica 1965; isti, Družba za izdajanje listov »Soča« in »Primorec«, JKol 1966, 181-4; isti, Kako si je A. G. prizadeval, da bi postal jugoslovanski senator, PDK 14., 16.-18. in 20. 3. 1965; isti, Slovenska politika na Goriškem v zadnjem desetletju devetnajstega stoletja, ZČ 31/1977, 35-48; isti, Goriški Slovenec, Dan 1974, 1/2, 29; F. Vatovec, Casnikarski fenomen goriška »Soča«, v Ob stoletnici »Soče« (1871-1915), Trst 1971, 43-78; isti, Pričevanje o usodi goriškega slovenstva, Sreč 6/1971, 146-151; *Id.*, Zgodovinski pomen goriške »Soče«, Kron 19/1971, 22-9; *Id.*, Vihar iz časniških stolpcev »Soče«, JKol 1971, 175-186; *Id.*, »Soča« ogledalo slovenačkok preporoda na področju Gorice, Novinarstvo, 1-2, 1971, 160-8; isti, Zarišča slovenske časniške in časopisne besede na Primorskem, v Slovenec sem, Mrb 1973, 226-268; F. Gestrin-V. Melik, Slovenska zgodovina, Lj. 1966, 274; Koblar, Gregorčič; Caucig, Faidutti 37, 40-1, 61, 229; Plesničar; Razst SN pass.; ZSS I, III-VI; EJ 3, 415; T. Pavšič, Kulturno delo kluba starih goriških študentov, Nova Gorica 1973, 6, 9-10, 30; KolGMD 1975, 126-8 s sl.

B. Mar.

GABRŠČEK Fran, javni delavec, pravnik, r. 28. sept. 1880 v Kobaridu, u. 16. sept. 1960 v Bgdu, brat Andreja G-a (gl. čl.). Oče Jožef, trgovec, mati Jožefa Muznik. Po gimn. je študiral pravo in 1905 opravil 3. drž. izpit iz pravoslovja, nato pa stopil v sodno prakso k dr. Franku na okrož. sodišču v Gor. 1908 je opravil tretji rigoroz na U v Pragi in bil promoviran za doktorja prava. Nato je nastopil službo v pisarni dr. Valentina Krisperja v Lj., 1917 je vodil v Ptuj pisarno vpo-klicanega dr. Fermevca in se takoj po novem letu 1918 vrnil na Goriško; potem je bil dve leti pri dr. Gustavu Gregorinu in dr. Slaviku v Trstu. Vrnil se je kasneje v Gor. in odprl odvetniško pisarno, ki jo je imel vse dokler ga fašistični pritisk ni prisilil, da se je izselil v Jslo (novembra 1933), saj je bil v Gor. vedno pod strogim policijskim nadzorstvom in nov. 1933 tudi črtan iz imenika odvetnikov (Albo degli avvocati). Kasneje je opravljal službo odvetnika v Lj., nato pa do smrti v Bgdu. G. se je začel zgodaj udejstvovati v narodnem življenju; tako je že 1907 postal blagajnik Narodne prosvete v Gor., 1912 je bil član upravnega odbora Družbe za izdajanje Soče in Primorca, bil odbornik političnega društva Edinost in predsednik Centralne posojilnice. Okt. 1918 je postal član goriškega pokrajinskega odseka Narodnega sveta. Jeseni 1921 je sestavil osnutek JNS, v katerem je poudaril, da je obramba narodnosti edina vez, ki veže vse Jugoslovane v Italiji, da je cilj gibanja strnitev vseh v enotno organizacijo, ki naj bi delovala

za napredek vseh plasti naroda, posebno šibkejših, in da je stranka »za lojalno sodelovanje v državi«, ker te pripadnosti ni mogoče spremeniti. 24. febr. 1922 je kot član gor. pododbora Edinosti postal prav tako član samostojnega političnega društva Edinost na Goriškem. Na zborovanju na Opčinah jun. 1922 se je pritožil, da to ni bilo pravilno sklicano in zahteval njegovo preložitve in se od resolucije vzdrljal (skupaj s Kozmanom), kasneje pa je posebno Izjavo (GorS 21. jun. 1922) le podpisal. S to izjavo je namreč GorS obsodila trž. Edinost, ki je odcep Goričanov označila kot »strankarski razkol«. Zato je tudi na ustanovnem zboru samostojnega političnega društva Edinost za Goriško predlagal, naj bi novi odbor takoj stopil v stik s tržaškim za ustanovitev Narodnega sveta, ki naj bi reševal splošna nacionalna vprašanja. Vendar v odbor tega ni prišel. 27. sept. 1923 je G. z drugimi demonstrativno zapustil zborovanje. 30. dec. 1923 je predlagal izdelavo načrta za razplet organizacije, ki naj bi sprejela pod svoje okrilje najširše kroge. Bil je še zastopnik trž. društva na seji delegatov 7. febr. 1924.

Prim.: Gabršček II, (gl. kazalo); GorZb II, 110; Branko Marušič, Družba za izdajanje listov »Soča« in »Primorec«, JKol 1966, 181-4; Kacinova 1921-8 pass. (gl. kazalo).

Brj.

GALA Aleksander, zdravnik, docent za medicino dela, ustanovitelj partizanskih bolnišnic, r. 15. jan. v Lienzu, u. 8. jul. 1978 v Logatcu. Oče Miha, železničar. Realno gimn. končal v Mrbu (1934), medicino študiral v Zgbu in tu promoviral 1942. V NOB je sodeloval od 1941, takoj po promociji odšel v partizane. Tu je bil zdravnik in organizator zdravstvene službe (najprej na Notranjskem, na Petelinjeku pri Zgornjih Poljanah nad Loško dolino, nato na Ogenjci blizu Loškega potoka, ki so jo Italijani uničili). Od začetka 1943 pa na Primorskem. Tu je kot sanitetni referent organiziral sanitetne postaje in majhne partizanske bolnišnice, v katerih se je zdravilo od 10-15 ranjencev. Po kapitulaciji Italije je bila po načrtih in zamislih dr. Petra (to je bilo G-ovo ilegalno ime) zgrajena SVPB »Pavla«, ki je prej nosila ime Centralna vojna bolnica III. primorske operativne cone. Njen zametek pa je bila Sanitetna postaja št. 1 za Slovensko Primorje. Tudi je G. organiziral in vodil bolničarske tečaje, od 9. febr. 1944 je bil vodja bolničarske š. IX. korpusa. Po končani vojni je bil nekaj časa v raznih administrativnih dolžnostih v sanitetni službi JLA in

se specializiral iz vojne higiene. 1951 je dovršil specializacijo iz splošne vojne higiene v Higien-skem zavodu Višje medicinske akademije v Beogradu. Tu je tudi služboval še do 1965. Med tem časom je bil tudi na Inštitutu za medicino dela JAZU v Zgbu, 1949 vodil preventivno službo mladinske delovne akcije na cesti Bratstvo in enotnost (sekcija Beograd-Zagreb). Po specializaciji pa je organiziral oddelek za medicino dela pri Higienem zavodu VMA v Bgdu. Izpopolnjeval se je tudi v tujini; tako je bil v ZDA in ZR Nemčiji (1953-54), v Parizu (1962, radiacijska higiena). 1962 je bil izvoljen za docenta v VMA, po pre-mestitvi v Lj. pa za docenta in predstojnika katedre za medicino dela na medicinski fakulteti. Udeležil se je in aktivno nastopil na kongresih za preventivno medicino v Opatiji (1950), na Ble-du (1954), v Bgdu (1957), v Sarajevu (1961), na 1. kongresu za medicino dela (Bgd 1963) kakor tudi na simpoziju za radiološko zaščito (Portorož 1964). Za svoje delo je prejel red zasluge za narod 2. stopnje (1945), red partizanske zvezde 3. stopnje (1947, dvakrat), red bratstva in enotnosti 2. stopnje (1948), red za vojne zasluge 2. stopnje (1953), red JLA 2. stopnje (1960), medaljo za 10- in 20-letnico JLA. Napisal je vrsto strokovnih del v znanstvenih in strokovnih časopisih (Vojno-sanitetski pregled, Biblioteka Vojno-sanitetskega pregleda, Vojna enciklopedija, Tehnika, Glasnik Zavoda za zdravstveno zaščito SR Srbije, Hrana i ishrana), poljudne članke v Odbrana, Narodna armija, Rudar, Tehnika, Sanitetski tehničar, kot samostojna pa so izšla dela: *Proučavanje uslova života, rada i zdravstvenog stanja radnika zaposlenih na proizvodnji i obradi trotila (TNT)* (1957, skupaj z M. Kramerjem), *Toksikologija eksplozivnih materiala i sirovina* (z M. Kramerjem in D. Jovanovićem) (1961), *Borba protiv muva* (1949), *Atomsko oružje i zaštita kod atomskog napada i primene bojnih radioaktivnih materija* (1963), *Buka i vibracije u komunalnoj sredini* (1966), *Radiološka dekontaminacija naselja* (s S. Ramzinom, 1966), *Uputstvo za vršenje sanitarnog nadzora u radionicama JNA* (s S. Skodričem, 1964), *Opasnosti pri radu u higijenskim laboratorijama i pogonima i prva pomoć* (1962), *Medicina dela. Ocenjevanje delovnega okolja, priročnik za vaje* (1970). Svoje spomine na graditev in organizacijo partizanskih bolnišnic je opisal najprej v članku *Sanitetne postaje v bivšem tolminskem okraju* (TolmZb 2, 45-8), potem kot soavtor v delu *Slovenska partizanska*

bolnišnica »Pavla« (Nova Gorica 1967, skupaj s P. Jerina-Lah) ter v zajetni knjigi *Partizanski zdravnik* (Lj. 1972, ponatis 1977) kakor tudi *Ogenjca. Tragedija partizanskih ranjencev* (Lj. 1977) ter *Partizanska bolnišnica pod Krnom leta 1943 (Sanitetna postaja št. 7)* (Nova Gorica 1978). V knjižico *Partizanska saniteta na Primorskem* (Lj. 1978) je prispeval poglavji: *Saniteta pred goriško ofenzivo in Bolničarske šole*. Ukvarjal se je tudi z rezbarjenjem v les (gl. reprod. v Ogenjca) in je nekajkrat tudi razstavljal (v Sežani itd.).

Prim.: Kojeko 2, 290; ULjBB II, 460-1; Poslanstvo 522, 525, 596; v zgoraj citiranih knjigah Ogenjca in Partizanski zdravnik; Splošna bolnišnica »Dr. Franca Derganca« Nova Gorica - Sempeter pri Gorici 1975, 15-24 pass.; [Marijan Breclij] T. J., Dr. A. G.-Peter, ustanovitelj partizanskih bolnišnic na Primorskem, PDK 1978, 165, str. 3 s sl.; A. G. v Sežani. 28 kipov in reliefov v lesu, PrimN 1977, 45, 11; Delo 1978, 157, 7 (portret); 158, 15; Pavla Jerina-Lah, A. G.-P, Delo 1978, 160, 2 s sl.; 161, 4; 165, 3; 233, 32 s sl.

Brj.

GALLI (GALLOVICH) Emma, slikarka, r. v Trstu 26. apr. 1893. Oče Giovanni Gallovich (r. na Cresu), kapitan pri trž. Lloyd, mati Paola Forg, r. v Trstu, sicer nemškega rodu iz Innsbrucka. Osn. in sred. š. obiskovala v Trstu. Nato študirala v Münchnu na Kunstgewerbeschule (risanje in kiparstvo) in v Firencah (predvsem freskantstvo). Opravljala je svoboden poklic in imela atelje v Gorici v ul. Garibaldi 9, sedaj živi v Domu počitka v Ločniku (prej stanovala v ul. Marconi 44 in v ul. Dante 16). Posvetila se je predvsem sakralni umetnosti (freske in tabelne slike). Bila je uspešna kot portretistka. Njena dela so raztresena po vsej Italiji, v slov. prostoru pa do Lj. Večkrat se je udeležila skupinskih razstav (Mostre sindacali v Gor. in Trstu 1934, 1936; skupinska razstava v palači Attens v Gor. 1948) in tudi samostojno razstavljala (npr. v Caffè Teatro). Zmagala je na natečaju za olt. sl. žpk c. v Bovcu (Sv. Urh); slikala je tudi procesijska bandera (npr. Čezsoča, Sv. Anton puščavnik, hrbtna stran Sv. Družina) in izdelovala slikana okna (npr. Tapogliano 1944). Veliko število njenih del je v Gorici (c. sv. Justa, c. sv. Hilarija in Tacijana, Srce Jezusovo 1944; stolno župnišče; c. Brezmadežne, stropni medaljoni; c. Srca Jezusovega, Jezus, papež in škof; c. sv. Vida in Modesta; samostan Božje Previdnosti, Zgodbe iz življenja p. Scrosoppi; nadškofijski dvorec (pred-

vsem portreti gor. nadškofov); gor. občinska palača (portreti gor. županov npr. De Claricini, Deperis); salezijanski zavod, Tobija z angelom 1964), v okolici (Ločnik, Dom počitka), predvsem dela zadnjega obdobja npr. portret Janeza XXIII; Sovodnje, žpk c. olt. sl. sv. Martina 1930; Šempeter, žpk c. križev pot, Sv. Jožef z Jezuščkom; Dobrdo, žpk c. olt. sl. sv. Martina 1957, d. str. olt. Sv. Jožef delavec z 12-letnim Jezusom, Sv. Ana z Marijo; Koprivno, žpk c. Sv. Ana z Marijo; Aiello, Dom počitka, Sv. Družina 1972; Gradišče ob Soči, c. Sv. Duha, stropna freska, in drugod (Čezsoča, p. c. olt. sl. sv. Antona puščavnika 1931; Ajdovščina, žpk c. sv. Janeza Krstnika, Brezmadežna 1947; Drežnica; Trst (c. Srca Jezusovega, freska na slaval. steni, Marija z angeli, Križev pot; jezuitska c., Srce Marijino); Rim, jezuitska c.; Palermo, jezuitska c., Sv. Ignacij. Nekaj G. portretov: Dalmatinka 1916 (Šibenik); G. Culot 1916; Slikarka Rosa Schmidt 1949, Kapitan Lee 1951, Gospa Lee, Dr. Castelli 1951, Mati 1951, Elvira Soleri 1952, Gospa Scarpa 1953, Msgr. Ristić 1953, Gospa de Vito 1955 (Rim), Slikar Italico Brass 1958, Baronica Locatelli 1959, Baron Locatelli Agenauer 1959, Odvetnik Pascoli 1959 (Cassa di Risparmio v Gor.), Gospa Collini 1973, Nella Clode (Videm), G. Lazzaro, Grkinja. Slikarstvo G-eve je večkrat osladno; posebno v sakralni motiviki spominja na nazarence. Bolj realistični so njeni portreti.

Prim.: Osebna izjava slikarke; L'idea del popolo 1934, 28. l.; Cossar, Storia 446-447; A. M. Comanducci, Dizionario illustrato dei pittori, disegnatore e incisori italiani moderni e contemporanei, Milano 1962, 779. V-č

GALLIZIG (GALICIC) Franc Ksaverij, cerkveni pisatelj, r. v vipavskem Sv. Križu, u. 1780 v Gor. Študiral je v Gradcu, kjer se je izobrazil »v več cerkvenih in posvetnih znanostih« in se razvil »v enega največjih in najbolj izrednih ljudi« gor. riške dežele (Codelli). Postal je arhidiacon v Beljaku, toda nadškof Edling [PSBL 4, 327-9] ga je spravil v Gor. in mu s pomočjo cesarice Marije Terezije preskrbel kanonikat. Pet let pa je bil tudi generalni vikar. G. si je hitro pridobil zaupanje vernikov in sobratov, medtem ko si ni znal pridobiti škofove naklonjenosti. Kljub temu ga je jemal s seboj na vizitacije škofije in dve pokrajini, Koroško in Stajersko, je opisal v zanimivem in elegantnem latinskem poročilu *De visitatione diocesis anni 1778 & 1779*. Umrl je za možgansko kapjo v Bolnišnici usmiljenih bratov v Gor.

Prim.: Codelli, Scrittori, 3. izd., Gorica 1792, 118-21; G. Marchetti, Il Friuli, Udine 1974, 971 (navaja rojstno letnico 1781).

Jem.

GANGL Engelbert, pesnik, pisatelj, r. 12. nov. 1873 v Metliki, u. 25. febr. 1950 v Metliki. Ko je dovršil tri razrede gimn. v Novem mestu (1885-88), je šel na učiteljsko v Lj. (1888-92). Kot učitelj je služboval v Budanjah na Vipavskem (1892-93), na I. doški osn. š. v Lj. (1893-02). Vmes je dve leti študiral pedagogijo na Dunaju. Nato je še eno leto poučeval na dekliški osn. š. v Lj. Postal je učitelj na pripravnici na realki v Idriji (1903-17), od koder je šel v Trst na pripravnico slov. gimn., ki je bila zaradi vojne premeščena tja iz Gor. Po končani vojni se je preselil v Lj., kjer je postal višji š. nadzornik (1919). G. je začel svoje slovstveno delo kot pesnik; sodeloval je pri LZ (1891-94; psevdonom Rastislav) in DS (1896-98); štejemo ga med Cimpermanove, Gregorčičeve in Stritarjeve epigone. Pozneje je pisal pesmi v Zk, LZ in Sn. Izdal je tri pesniške zbirke: otroške pesmi *Pisanice* (1896 v Gabrščkovi Knjižnici za mladino), *Iz luči in teme* (1897) in *Moje obzorje* (1914). Kmalu se je poskusil kot dramatik. Prva njegova drama je bila *Materine sanje* (1896). Sledili sta drami *Sin* (Gor. 1899) in *Sad greha* (1901) z dejanjem, ki je naturalistično po takratnem pojmovanju. Druge njegove drame so *Dolina solz*, *Sfinga* (1922) in *Veseli ljudje*. Pisal je tudi krajše in daljše povesti. Pri celovski MD sta izšli povesti *Veliki trgovec* (1902) in *Trije rodovi* (1910). Snovi iz njegove ožje domovine obravnava zbirka črtic *Beli rojaki* (Lj. 1911). Mladinske spise je izdal prvič kot *Zbrane spise za mladino I-VII* (1909-1923), drugič pod naslovom *Moja pot I-X* (1933-1934). Nadalje je leta 1900 ustanovil mladinski mesečnik *Zvonček* ter ga urejal do 1929-30. Urejal je tudi Gabrščkovno Knjižnico za mladino (1902, 1904-06). Izdal je več beril in čitank za osn. š. Sodeloval je pri raznih časopisih, posebno pri UT, kateremu je bil od 1898 sourednik, v letih od 1903 do 1925 pa glavni urednik. G. je bil tudi med glavnimi organizatorji sokolstva. Dal je pobudo za ustanovitev Učiteljske tiskarne v Lj. (1906). V zadnji vojni je bil med ustanovitelji Rdečega križa Slovenije (jun. 1944) v Gradcu v Beli krajini; na ustanovni skupščini je bil izvoljen za podpredsednika.

Prim.: Šlebing, Pisateljska 25-letnica Engelberta Gangla, LZ 1916, 525-526; UT 1917 št. 2; 1923, št. 45 (s sl.); SBL I, 204; SPor 28. febr. 1950, str. 3 (s sl.).

K-m

GANTAR Kajetan, publicist, profesor, r. 6. avg. 1901 v Idriji, u. 18. apr. 1965 v Lj.; oče Urban, rudar, mati Marija Čar. V Idriji je obiskoval osn. š. (1907-13) in realko (1913-20), fil. fak. (slavistika in romanistika) v Lj. (1920-24); doktor filozofije 1925. Služil je vojaški rok v Parmi (1925-26). Potem je bil prof. na II. drž. realni gimn. v Lj. (marec-avg. 1927), na gimn. v Novem mestu (1927-30); vmes se je 1929 dva meseca izpopolnjeval v Franciji. Nato prof. na gimn. v Celju (1930-33); 1931 opravil izpit za gimn. prof. Dne 1. febr. 1933 odpuščen iz drž. službe brez pravice do pritožbe. Od okt. 1933 do sept. 1936 uslužben pri upravi dnevnika S v Celju. Potem spet prof. na gimn. v Celju (okt. 1936-apr. 1941). Nemci so ga aretirali; bil zaprt v Celju in Mariboru (apr.-jun. 1941); nato z družino izgnan v Srbijo, kjer je živel v Kruševcu in Leskovcu. Konec dec. 1941 se je preselil v Lj. Od apr. 1942 do maja 1945 delal pri Prevodu v Lj. Nato do 19. jan. 1947 v Avstriji (Lienz in Spittal). Po povratku v Lj. je bil do konca avg. 1955 zaposlen kot komercialist pri trg. podj. Železnina in pri Trgovinskem servisu v Lj. Od sept. 1955 do upokojitve konec avg. 1964 prof. na gimn. v Stični. Napisal je doktorsko disertacijo *Slovensko katoliško dijaško gibanje*; odlomki obj. v Č (1926/27, 315-316); *Slovensko dijaštvo in socialno vprašanje* (SMI 1927, 57-67); *Naši prvi sociologi* (SMI 1927, 134-136, 160-166); *Naše politično časopisje* (Slovenci v desetletju 1918-1928, 659-674); *Pesnik Simon Gregorčič svojemu zdravniku dr. Ferdinandu Rojcu* (M 1939, 4); *Oskrbovanje z železnino* (Trgovina in preskrba, 1950, 18-19, 110-111). V letih pred drugo svet. vojno je bil tajnik Vincencijeve konference v Celju.

Prim.: vprašalna pola, izpolnil sin dr. Kajetan Gantar; nekrolog v IdrR 1965, 144 (s sl.); Lado Božič, *Dijaške organizacije v Idriji* (IdrR 1973, 125-165); Anton Kristan, *V socialistični Idriji pred četrto stoletja* (Pod lipo, Lj. 1924, 30) o očetu Urbanu Gantarju.

K-n

GARIUP Mario, duhovnik in kulturni delavec, buditelj Slovencev v Kanalski dolini, r. 18. nov. 1940 v Topolovem, občina Grmek v Beneški Slov. Oče Vincenc, kmet, pogrešanec (»disperso«) v drugi svet. vojni kot pripadnik it. ekspedicijskega korpusa v Sovjetski zvezi ob Donu, mati Natalija Rucl. 1. in 2. razr. osn. š. je dovršil v Topolovem, 3., 4. in 5. pa v Čedadu v »Collegio orfani di Rubignacco«, sr. š. v Castelleriu, gimn. ter klasični licej in bogoslovje v Vidmu. Posvečen 29. jun. 1965 v Vidmu, novo mašo je daroval

v Topolovem 4. jul. 1965. Tri mesece je preživel v Villa Sorriso pri jezeru Castelgandolfo na dušnopastirskem tečaju, ki ga je vodil p. Virginio Rotondi. Od 24. dec. 1965 do 4. marca 1967 je bil za kpl. v Pavia di Udine, nato kpl. v kraju Mužac (Moggio Udinese) in istočasno žpk v Dordolli in Bevorchiansu. Od 8. dec. 1974 žpk v Ukvah in Ovčji vasi v Kanalski dolini. Vpisan od 1977 v Ordine dei giornalisti-pubblicisti della Regione Friuli-Venezia Giulia. Se ukvarja kot amater z glasbo in s slikarstvom; je pevovodja (vodil je zbor v Moggio Udinese in v Ukvah). Poučeval glasbo in verouk na sred. š. v Mužcu (1967 do 1974), zdaj poučuje verouk na srednji poklicni š. na Trbižu. Hraber branilec jezikovnih in naravnih pravic Slovencev v Kanalski dolini. Zasnovalec, odgovorni urednik in urednik periodičnega lista, župnijskega vestnika »Ukve«, ki izhaja od 1975. Organizator tečaja slov. jezika v Ukvah, ki ga vodi prof. S. Venosi; zaradi tega ga je napadalo in obrekovalo lokalno časopisje (Friuli sera, MessV, Gazz., Patrie dal Friul itd.). Zaradi polemike okrog tečaja slov. jezika (»ukovska afer«) se je moral braniti pred sodiščem (marca 1977); obširno gradivo o tem prinaša list »Ukve« št. 4(9). Zasnovalec in pobudnik kulturnega centra »Lepi vrh« v Ukvah, ki je namenjen predvsem mladini. Na simpoziju SLORI v Trstu 28. jan. 1977 je imel referat *Sociogospodarska in nacionalna podoba v Ukvah in Ovčji vasi v Kanalski dolini* (objava v NRazgl 11. marca 1977, 111-112; it. tekst izšel v: Atti del simposio sui problemi socioeconomici e ambientali degli Sloveni in Italia, vol. II, 28-26, Trieste 1978). Maja 1978 je sodeloval na manjšinski konferenci za videmsko pokrajino v Vidmu z referatom *Slovenci v okviru etnične, socialne in gospodarske strukture prebivalstva treh vasi Kanalske doline* (objava v PDK 14. aprila 1978, stran 17 s sliko). G. je dal več izjav TV agenciji Alpe-Adria, ki jih je posredovala koprski in lj. TV ob aferi o tečaju slov. jezika v Ukvah; veliko je njegovih člankov v župnijskem vestniku »Ukve«, ki je prišel do štev. 16 (3. letn., okt. 1978).

Prim.: »Ukve« št. 5, 3(8), 4(9), 1(10); Die Furche (Dunaj) 11. 12. 1976; Naš tednik (Clic), št. 12, 3; Galeb 1977, št. 6, 160; Družina 24. 4. 1977; 1978, 31, 4; SvSl 1976, št. 10; KatG 1977, 17. 3.; 24. 3.; 9. 6.; 28. 7.; PDK 1977, 12. 3.; 17. 3.; 19. 3.; 18. 3.; 2. 2.; 24. 5.; 31. 12. s sl.; 14. 4. 1978 s sl.; Novi Matjur, 1.-15. apr. 1977; Delo 1. 10. 1976; 14. 3. 1977; 22. 3. 1977; 24. 4. 1978, str. 3 s sl.; TKol 1977; NL 3. 2. 1977; S. Martino (bollettino parrocchiale di Liessa) apr. 1977; Antena; Nedeljski dnevnik; Vi-

ta Cattolica; M(Trst) itd.; B. Brezigar, Pravica do materinščine, Dan 1977, št. 64-65, 18 s. sl.

B. Z.

GARLATTI Miljutin, kulturnoprosvetni delavec, r. 30. mar. 1895 v Kanalu in tu u. 2. maja 1961. Oče Ivan, trgovec, mati Alojzija Kofol. Trg. š. študiral v Idriji. Kot avstrijski vojak je bil v prvi svetovni vojni zajet v Rusiji, bil v ujetništvu v Sibiriji (Tomsk). Po vrnitvi domov je vodil domačo trgovino, bil tudi bančni uradnik. Med zadnjo vojno je bil v NOB. Po vojni delal v anhovski cementarni, potem pa na kanalski občini. Že v času Avstrije je pospeševal narodno zavest, mnogo delal v prosvetnem društvu in pri Sokolu. Kot aktiven član kanalske čitalnice je junija 1921 skupaj z drugimi ponovno oživil delovanje čitalnice vse do avgusta 1927, ko so jo it. oblasti ukinile. Kot tajnik ali predsednik društva (funkciji sta s Kristijanom Bavdažem [PS-BL II, 51] večkrat izmenjala) in duša čitalniškega življenja med obema vojnama je že sept. 1945 dal pobudo za obnovo čitalnice in potem še dolga leta v njej delal. Za to delo mu je okrajni Svet svobod in prosvetnih društev 1959 izročil priznanje. G. je bil tudi sicer vnet zbiralec arhivalij, slik, predmetov in podobnega gradiva za lokalno zgodovino.

Prim.: krstne matice Kanal; Kristijan Bavdaž, 100 let kanalske čitalnice, v: Ob stoletnici kanalske čitalnice..., Kanal 1967, 10-14; GorZb II, 110; PrimN 1961, 20, 6 s. sl.

Brj.

GASPARIN VELJAK Tita gl. **VELJAK** Tita

GASPARIS Jožef, nabožni pisatelj, r. v Borjani (Kred) pri Kobaridu 13. marca 1734, u. na Dunaju 6. sept. 1791. Gimn. obiskoval v Gor. (1744-50) in končal filozofski trienij v Gradcu (1750-53), nakar je 18. okt. 1753 vstopil v jezuitski red in po opravljenem noviciatu na Dunaju (1753-55) in magistrirju v Leobnu (1755-56) poučeval grammaticalia v Gor. (1756-57) in bil prof. poezije in retorike na Reki (1757-59) in humaniora v Gor. (1759-60). Potem je opravil študij teologije na Dunaju (1760-64) in bil po ordinaciji nedeljski pridigar na Dunaju (1765-66), na Reki, v Trstu in Gor. (1767-73). Po razpustitvi jezuitskega reda (21. jul. 1773) je pomagal v dušnem pastirstvu in hkrati misijonaril v okolici Gor. in Gradiške kot slov. in it. pridigar. 1789 je težko zbolel, a ko je potem iskal zdravniške pomoči na Dunaju, je v tamkajšnji bolnišnici umrl. V tisku je objavil delo *Storia, conseguenze, avvertimenti relativi all'antica publi-*

ca Penitenza per maggior conforma del sacro discorso della Quaresima fatto l'anno 1786 in Gorizia per animare li Recidivi a penitenza (Vienna 1787). Ker so 1786 cerkvene oblasti v Gor., oziroma konzorcij, ki je zaradi vakance gor. škofovskega sedeža (1784-188) vodil škofijske posle, imele pomisleke glede objave tega spisa, je delo bilo natisnjeno naslednje leto na Dunaju, iz česar so nekateri sklepali, da je bil natis spisa v Gor. prepovedan, za kar pa ni nobene podlage.

Prim.: F. Sartori, Catalogus librorum in Bibliotheca Caes. reg. et academicae Theresianae extantium... IV. Vindobonae 1802-05, 240; A. & A. de Backer, Bibliothèque des Ecrivains de la Compagnie de Jésus I. Liège 1853-61, 2052; J. N. Stoeger, Scriptores Provinciae Austriacae Societatis Jesu ab ejus origine ad nostra usque tempora I. Vienne 1855, 95-96; M. Pohlin, Bibliotheca Carniolica... Lj. 1862, 21; C. Sommervogel, Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Première partie: Bibliographie, III. Bruxelles-Paris 1892, 1252; SBL I, 205. Lc.

GASPERIN (GASPERIN) Rudolf Alojz Karel, slikar in scenograf, šolnik, r. 1. sept. 1887 v Vipavi, u. 8. marca 1962 v Starem trgu pri Ložu. Oče Gasper, nadučitelj, mati Elizabeta Lavrinšek. Maturoiral na lj. učiteljskišči (1906). Kot prosvetni delavec je služboval v raznih krajih Sje, tudi v Kostanjevici na Dolenjskem. Med prvo svet. vojno je prišel na Primorsko za učitelja v Devin in Barkovlje. Njegovo zadnje mesto je bil Stari trg pri Ložu, kjer je bil šolski upravitelj. G. je obiskoval tudi slikarske š. v Pragi, v Lj. in Zgbu. Ko je bil v Trstu, je v impresionistični maniri slikal marine. Po prvi vojni je postal tudi scenograf pri trž. gledališču. Udeleževal se je tudi skupinskih slikarskih razstav. V Loški dolini je bil po vojni družbeno še vedno aktiven; delal je v »Svobodi«, pa tudi kot član pevskega zbora.

Prim.: Matice v Vipavi in Ložu; Luč II, 46; KLSje I, 30; Prosvetni delavec 1962, 6, 2 s. sl.; SDL I, 95; Sto let lj. učiteljskega, Lj. 1973, 134.

Brj.

GATNIK Maks, slikar amater, geodet, r. 11. okt. 1910 v Brestanici. Oče Andrej, zidar, doma iz Renč, mati Marija Škabar, s Krasa. Osn. š. obiskoval v Trziču na Gorenjskem (od 1916), nadaljeval pa v Renčah, nato še večerno zidarsko strokovno š. Srednjo š. je začel na Nižji tehnični šoli v Fano (Ancona) do 1927, potem pa tri leta v Gor. na Višji tehnični š., oddelek za zemljermerstvo. Ker je bil član TIGR in je deloval največ z Z. Jelinčičem, je jeseni 1929 moral v Jslo, tu od 1929-32 končal šolanje na geodetskem od-

seku Tehnične srednje š. Ker ni mogel dobiti državljanstva, je od 1932 do 1939 živel v Srbiji (Guča, Soko Banja, Arandelovac idr.) kot geometer na novi (katastrski) izmeri. Nekaj časa je bil dnevničar, potem odšel v Osijek v privatno službo. 1944 vstopil v NOB na območju Slavonije. Hitro po osvoboditvi je delal na okrožnem odboru v Novi Gradiški, potem je odšel v Lj. in tu delal kot geometer od 1945 do 1952, ko se je kot direktor Zavoda za izmero in kataster zemljišč preselil v Novo Gorico. Nagnjenje k slikanju je imel že v šolskih letih, nikdar pa posebne priložnosti, da bi te vrste študij uresničil. Šele po 1945 se je nekaj malega pridružil večerni slikarski š. »Ivan Rob« v Lj. Pač pa je bil med ustanovitelji Kluba slikarjev amaterjev »Nikolaj Pirnat« v Novi Gorici in je v okviru tega kluba tudi skupinsko razstavljal v Novi Gorici 1957 (akvareli in olja). Samostojno razstavo pa je imel v novogoriškem Turističnem društvu 1967 (akvareli in nekaj olj na lesonitu). G-ovi akvareli so »zanimive, v vedrem razpoloženju intonirane kompozicije, v katerih se kolorit podreja risarski natančnosti, ki je nekje skoraj tehnično dokumentirana« (E. Smole).

Prim.: katalog ob razstavi 1957; PrimN 1957, 51, 11; osebni podatki.

Brj.

GATTERI Jožef Lovrenc, slikar in bakrorezec, r. 14. okt. 1809 v Trstu in tu u. 1. dec. 1884. Slikarstvo je študiral na akademiji v Benetkah (1834-39), kjer so nanj vplivali učitelji-slikarji Ludovico Liparini (1800-56) v postavitvi figur in oblekah pri zgodovinskih scenah, Odorico Politi (1785-1846) v modeliranju portretov in v koloritu ter Giuseppe Borsato (1770-1849) v maniri pejsažev in beneških vedut. Njegov talent so sodobniki hitro zapazili in so mu že 1839-40 poverili poslikanje gledališča v Trstu, a leta 1840 se je G. pogajal za poslikanje romarske in podružne cerkve Matere božje v Logu pri Vipavi (napravil je celo proračun, dela pa ni dobil). Od njegovih številnih slik omenimo le najbolj znane: *Helena Lepantska* (1842), *Caterina Cornaro daruje kraljestvo Ciper beneški republiki* (1857), *Prizor s sejma* (1862), *Praznik starih Benečanov* (1866). Štirje akvareli iz beneške zgodovine kot poročno darilo princu Umbertu (1867), *Zmaga Tržačanov pri Sestlanu* (1876), *Začetek karnevala* (1882), *Ženska noša v XVI. stoletju* (1883), *Lukrecija Borgia* (1883) in druge. Njegove slike so v galerijah v Benetkah, Dresdenu, na Dunaju, v Mila-

nu, Trstu in drugod. Veliko zbirko njegovih študij za zgodovinske slike in različne noše hrani Museo Correr v Benetkah. G. je sodeloval tudi na številnih umetniških razstavah svoje dobe (npr. Milan 1842, Trst 1857, Dunaj 1860 in 1862, Benetke 1866, Dresden 1883 itd.). G. je bil slikar velikih zgodovinskih scen (na sliki Caterina Cornaro je okrog 200 uprizorjenih oseb) in žanrskih prizorov v olju, akvarelu in grafiki, pa tudi večš bakrorezec, splošno znan po upodabljanju dogodkov iz beneške zgodovine. Za veliki reprezentativni zgodovinski album Benetk je izdelal 150 bakrorezov, ki so jih rezali A. Viviani in drugi (F. Zanotto, *Storia veneta espressa in 150 tavoli...* Vol. I-II, Venezia 1860). Njegovi zgodovinski prizori so impresivni in se odlikujejo po dobri kompoziciji, pravilni in precizni risbi, živahnem koloritu in zanimivi predstavitvi noš upodobljene dobe.

Prim.: A. Malvezzi, *Raccolta degli articoli artistici*, Milano 1842, 98; *Osservatore triestino* 1847, št. 6; Dioskuren, Leipzig 1856, 36; 1860, 111; 1866, 220; 1868, 204; Kukuljevič, 97; *Kunstchronik* XVII, Nürnberg 1884, 563; *Illustrazione italiana* II, Milano 1884, 362; F. v. Boetticher, *Malerwerke des 19. Jahrhunderts I.*, Dresden 1891 (1893); II., Dresden 1898 (1901); M. Hoepli, *Venezia, sua storia, letteratura, arte, commercio, legislazione, medicina ecc.* I, Milano 1900, 33; G. Caprin, *Trieste*, Bergamo 1906 (1924), 96-98; G. Garollo, *Dizionario biografico universale I*, Milano 1907, 891; Mireur, *Dictionnaire des ventes d'art* III, Paris 1911; Thieme-Becker, 249; ZUZ X, 38-39; E. Bénézit, *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs* IV, Paris 1951, 172; G. Quarantotto (*Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria* NS VII-VIII, Venezia 1960, 76); S. Libutti, *Miramare Castle*, Trieste 1961; Cella, 91.

Lc.

GEC Ljudmila gl. PLESNIČAR-GEC Ljudmila

GEIGER Franc Ludvik, pravnik, r. 19. avg. 1862 v Kranju, u. 3. febr. 1896 v Gor. Oče Kristijan je bil hišni posestnik, mati Frančiška Jamnik. Gimnazijo je dovršil v Gor., pravo na Dunaju in 1887 postal koncipist praktikant pri finančnem ravnanstvu v Trstu. 1888 so ga prestavili v Lj., 1889 je bil kot finančni koncipist davčni referent v Radovljici, 1890 davčni nadzornik v Krškem, od 1892 v Kočevju. Bil je izobražen in vesten uradnik ter je priobčil 1895 v SP spis *O davčni prenosni*.

Prim.: SBL I, 207; Arh. Slov. Lj.

Jem.

GER... išči tudi pod **GR...**

GERBEC Ante (Anton), politični in narodni delavec, r. 25. jul. 1892 v Trstu, u. 3. mar. 1962 v Lj. Oče Jernej je bil pristaniški delavec iz Ročinja, mati Pasqua Di Lenardo iz Režije. Osn. š., pravnico in trg. akad. je obiskoval v Trstu, toda malo pred diplomo se je moral začasno umakniti iz Trsta z očetom, ki je bil med organizatorji stavke pristaniških delavcev. Oče ni več dobil službe, zato je moral Ante skrbeti za družino. Med prvo svet. vojno so ga mobilizirali v delovno četo in ob letalskem napadu na Pulj je bil ranjen. Morali so mu odstraniti ledvico in ostala mu je okvara na srčnih zaklopkah, zaradi česar je bil proglašen za 50 % vojnega invalida. Najprej je delal kot uradnik pri Zavarovalnici Croatia, potem je bil od maja 1921 do razpusta 20. okt. 1928 upravni tajn. polit. društva Edinost in od 1. sept. 1922 do 24. jul. 1924 tudi odg. ur. E. Odstopiti je moral, ker je bil obsojen zaradi 19 člankov, ki so izšli v E o Gentilejevi š. reformi. »Imel je stalne hišne preiskave, ob vsakem pomembnejšem državnem prazniku, ko so oblasti pričakovale odpor trdnjših Slovencev, je bil med tistimi, ki so romali v zapor za nekaj dni, da je bilo zadoščeno "redu in zakonitosti"« (Strajn). 13. apr. 1929 so ga konfinirali na otok Ponzo in tu je zbolel za tropično malarijo. Začelo se je romanje iz ene konfinacije v drugo: Ponza, Melfi (tu se je ob potresu 1931 komaj rešil izpod ruševin), Matera, Liparski otoki. Pred iztekom konfinacije so mu zaprli ženo Valerijo Širok in ji naložili dve leti konfinacije. Okt. 1932 sta se smela zaradi amnestije vrniti domov, vendar sta ostala pod policijskim nadzorstvom. Zato se je G. preselil z družino v Lj., kjer je bil najprej upravnik nacionalističnega tednika *Pohod* (izh. 1932-37), nato je bil zaposlen pri Jugoslovanski matici in po njenem razpustu pri narodnoobrambnem društvu Branibor. Pomagal je tudi CMD in 1940 organiziral zanj uspelo nabiralno akcijo. Med it. okupacijo so ga 28. apr. 1941 aretirali in poslali v konfinacijo v Isernio, pozneje v Montalbano, odkoder ga je 30. nov. 1943 rešil RK Slov. V Lj. si ni več opomogel, zato mu je predsedstvo Prezidijsa ljud. skupšč. Slov. 1. apr. 1949 odobrilo 4.000 din podpore za narodno delo. G. je bil pobudnik jezikovnega krožka *Odvada* v Trstu. Zanj je dal poziv v E 18. mar. 1921, ustanovni občni zbor je bil 6. apr. 1922 v Delavskem konsumnem društvu pri Sv. Jakobu v Trstu. Namen društva je bilo »spopolnjevanje in čiščenje slov. knjižnega jezika vseh slovničnih nepravilnosti, dvoumnosti itd. za doseg končne-

ga smotra: En narodni jezik slovenski!« G. je sestavil deset *Slovenskih zapovedi* in krožek jih je izdal na dopisnici. Članov je bilo od 30-40, zbirali so se tedensko, imeli izkaznice, plačevali članarino in pobirali po 5 stotink kazni od tistih, ki so uporabljali tujke. Krožek je deloval do G.-eve konfinacije. G. je bil tudi preds. pevskega društva Ilirija pri Sv. Jakobu v Trstu (delovalo od 1906-27).

Prim.: Ž. arh. Sv. Jakob v Trstu; NSKT, Ods. za zgod., Vpr. pola 395; T. Kolerič, Nastanek, razvoj in uničenje slov. knjižnic, Prosvetni zbornik 1868-1968, Trst 1970, 136; P. Strajn, Jezikovni krožek »Odvada« in njegov pobudnik Ante Gerbec, JKol 1971, 242-45 s sl.; S. Monti Orel, I Giornali triestini, 570.

Jem.

GERBEC Jože, poslanec, r. 19. jun. 1914 v Šapjanah. Med zadnjo vojno se je udeležil NOB, bil po vojni poslanec skupščine SRS, preds. gospodarskega zbora sveta proizvajalcev pri skupščini SRS, član skupščine gospodarske zbornice SRS, član republiškega štaba za boj proti naravnim in drugim katastrofam, direktor skupnosti PTT v Lj. in direktor združenega podjetja PTT.

Prim.: Koješko 2, 299.

Brj.

GERBEC (GERBITZ) Ludvik Bernard, dr. medicine, r. 14. avg. 1805 v Škofji Loki, u. okoli 1880 v Idriji. Oče Jožef, mati Frančiška Uhlín. Študiral je na Dunaju. Po promociji je še dolgo študiral okulistiko pri prof. Rosasu in prof. Jägerju. Do 1835 je bil privatni zdravnik v Lj. in je ordiniral, prvi dr. medicine kot okulist. Nato je bil nekaj časa okrožni zdravnik v Vipavi, pozneje fizik v Idriji (1835-77), 1876 postal cesarski svetnik. Strokovni medicinski krogi so ga zelo upoštevali zaradi njegovih opazovanj o kroničnem zastrupljenju z živim srebrom. G.-ev portret je v posesti dr. Trillerjeve.

Prim.: krstna knjiga v Škofji Loki; Instanzkalender; Festschrift des Ver. d. Aerzte in Krain (1886); SBL I, 245; Arko 78, 99.

Brj.

GERBIČ Hugo Viktor, igralec in publicist, r. v Ulmu 1881. Oče Fran, pevec, dirigent, glasbeni pedagog in publicist, mati Milka Daneš, pevka. Pred prvo svetovno vojno je sodeloval v kulturnem življenju Trsta. V sez. 1907/08 in 1908/09 je igral v slov. gledališču v Trstu karakterne vloge (Maks v Kralju na Betajnovi, Milan v Meškovi Materi). Bil je priložnostni leposlovni listkar v E in v tedniku *Narodni delavec* ter priložnostni

slikar karikatur in kulis. Po trž. letih se je posvetil raznim poklicem izven slov. ozemlja. Nazadnje je bil v diplomatski službi v ČSR.

Prim.: GLLjD 1953/54, 24; SDL I, 96; SGL I, 166. Har.

GERDOL Janko, učitelj in prosvetni delavec, r. 6. jun. 1896 v Trstu, u. 23. jul. 1974 v Radencih; pokopan v Trstu. Oče Ivan, zidar, mati Marija Gregorič, perica. G. je v Trstu dovršil osn. š. (1903-06), pripravnico (1906-08), peti razred nemške osn. š. (1908-09) in nekaj razredov nemške gimn. (1909-13), v Gor. pa slov. učiteljske (1913-15). 1915 je bil mobiliziran; eno leto je bil na it. fronti in v Galiciji. Avg. 1916 je bil ujet in je takoj stopil med srbske dobrovoljce v Dobruđi. Ranjenega so prepeljali v Odeso. Nato je bil šest mesecev v srbski oficirski š. do marčne revolucije. Ker Srbi takrat niso sprejeli jsl. ideje, je stopil v rusko vojsko. V Poltavi je končal rusko oficirsko š. Tam ga je dohitela oktobrska boljševiška revolucija. Pridružil se je enotam bivših disidentov, ki so organizirali prvi jsl. polk Matija Gubec. V Vladivostoku je bil 1920 repatriiran kot vojak SHS in v Dubrovniku demobiliziran. 1921 je maturiral na učit. v Tolminu in začel 38-letno učiteljsko kariero, burno, kot je bila njegova vojaščina. Služboval je v Nabrežini, v Vižovljah, v Kobjiglavu, v Lokvi, na Misličah, v Sutriju (prov. Viterbo), v Begunjah pri Cerknici in v Bevkah pri Vrhniki. Zunaj š. se je zanimal predvsem za dramatiko; ustanavljal je kmetijske nadaljevalne š., živinorejske zadruge in bil ustanovitelj zdravstvene zadruge v Bevkah. Od 1942 je bil dve leti po zaporih, taboriščih in konfinacijah (Manfredonia, Foggia, Castelfranco). Po vojni se je vrnil na Primorsko. Že poleti je imel tečaj za učence, ki so se pripravljali, da stopijo v slov. š. Pri Sv. Justu je imel dva tečaja slov. jezika za Slov. in It. Prekinjeno učiteljevanje je začel spet na Katinari. Potem je služboval pri Sv. Ani, v Rimanjih in v Trstu (ul. Donadoni) do upokojitve 1958. Veliko je delal tudi zunaj š. Na Rocolu je ustanovil prosvetno društvo Franjo Marušič. Tu je deloval kot režiser in zlasti še kot igravec. Ustanovil je pionirsko družino Ivan Vojko, ki je imela dramski, tamburaški, športni odsek in bogato knjižnico. Vodil je tamburaške zборе v Bazovici, pri društvu I. Cankar pri Sv. Jakobu ter Tržaško tamburico pri društvu Rade Pregarc na Škorklji. Bil je odbornik in nekaj časa predsednik SPZ. Imel je razne funkcije pri Zvezi prosvetnih delavcev. Tudi po njegovi za-

slugi je bil ustanovljen enotni Sindikat slov. š., kjer je bil tajnik, dokler ga ni 1958 zadel srčni infarkt; opustiti je moral vsako delo. Napisal je več člankov o zreji malih živali. Edini njegov življenjski smoter je bil, kakor je sam zapisal, vzgajati slov. mladino v slov. duhu in pomagati slov. narodu kulturno, gospodarsko in socialno.

Prim.: NŠKT odsek za zgodovino; PDK 24. in 25. jul. 1974, št. 171/2.

Har.

GERDOL Marij, duhovnik in kulturni delavec, r. 30. nov. 1930 v Trstu, živi v Boljuncu pri Trstu. Oče Marij je bil zidar, mati Josipina Gerdol. Osn. š. je dovršil v Trstu, srednjo š. in 1. razr. višje gimn. v malem semenišču v Kopru (1945), 2. razr. višje gimn. in 1. licej v nadškof. malem semenišču v Gor. (1949), bogoslovje je začel v Trevisu in ga končal v Trstu, kjer je bil posvečen v duhovnika 28. jun. 1953. Teološki študij je nadaljeval na Gregoriani v Rimu (1953-56). Bil je podravn. Marijanišča na Opčinah (1956-57), dušni pastir za slov. vernike pri Sv. Vincenciju v Trstu (1956-66), istočasno nedeljski kpl. za slov. vernike v Žavljah (1958-59, 1960-66), žpk upravitelj (1966-69) in žpk v Boljuncu (od 1969 dalje). Od 1956 je bil katehet na različnih osn. š. od 1961 je na srednji š. sv. Cirila in Metoda pri Sv. Ivanu v Trstu in na it. osn. š. v Boljuncu (1966-73). Od 1953 je aktiven pri Slovenski zamejski skavtski organizaciji (SZSO) kot duhovni vodja in pozneje tajn., od 1966 dalje je škofijski duhovni vodja. Bil je blagajnik Apostolstva sv. Cirila in Metoda (1963-68), član škofijskega pastoralnega sveta (1970-73), član predsedniškega odbora tega sveta (1972-73), član škof. duhovniškega odbora, član tajništva in sopreds. paritetne komisije za ital-slov. dušnopastirska vprašanja (1977). Od 1964 je član odbora Duhovske zveze v Trstu; najprej je bil poverjenik za duhovne obnove, nato tajn. Od 1974 je član odb. GMD. V letih 1970-71 je zgradil Mladinski dom v Boljuncu. Slika: M(Trst) 1971, 92.

Prim.: Vpraš. pola; Prospetto delle diocesi di Trieste e Capodistria, 1959, 88; Delavni lev (= V. Ozbič), Poglejmo nazaj!, Jambor I, Trst 1972, št. 4, 11, št. 9, 17 idr.; slika, Jambor VI, 1977, št. 6, 22; Novi prosvetni dom v Boljuncu, M(Trst), 1971, 92; Srebrna maša v Boljuncu, KatG 29. jun. 1978. Jem.

GERGOLET Nino, slikar samouk, r. 21. apr. 1913 v Doberdobu v družini Ivana in Josipine Černic. Zaradi bližine fronte se je družina 1915 preselila v Trst in tu ostala. G. je hodil v slov. š. sv. Cirila in Metoda, potem pa je bil za kovača in mehanika

v ladjedelnci. Drugo svet. vojno je preživel kot vojak v raznih krajih po It., po vojni pa je vstopil v civilno policijo pri ZVU. Upokojil se je 1976. G. slika od 1952, predvsem pejsaže, privlačujejo ga motivi iz okolice Sv. Jakoba, stare, preproste in razpadajoče hiše, »predeli, ki so zapisani obnovi in to prehodno stanje G. presunljivo enostavno ponazoruje z barvo in ekspresionistično predelavo oblik« (Bambič). Kritiki hvalijo zlasti njegove velike oljnate paste, v katerih prihajajo do izraza »živa barvitost... in postimpresionistična izkustva« (G. Montenero). Motiviki in načelu je ostal vseskozi zvest, posveča pa se tudi olju, risbi s črnilom (njegova tipična tehnika) in litografiji. G. je samouk, učil pa se je pri Psacarpulu (1953-54), kasneje je obiskoval še tečaj Scuola del nudo na Revoltelli. Udeležil se je številnih skupinskih razstav in žel pomembna priznanja na razstavah, ki jih prireja ministrstvo za notranje zadeve v Rimu (dobil je med drugim prvo nagrado za grafiko (1974) in prvo nagrado za slikarstvo (1976). V letih od 1961 do 1976 je priredil osem samostojnih razstav (Gal. Rossoni, Il Carso in občinska gal. v Trstu). O njegovih delih sodi M. Bambič, da bodo tudi kot priče tržaške preteklosti ohranila svoj pomen. 1976 je izdal mapo jedkanic (12 listov).

Prim.: PDK 1962, 5. jun.; 1963, 26. sept.; 1965, 25. avg.; 1970, 19. dec.; 1972, 16. maja; 1973, 23. in 28. jun.; 1976, 12. mar.; Picc. 1961, 16. jun.; 1963, 5. okt.; 1966, 17. in 25. sept. s sl.; 1973, 29. jun.; 1976, 3. apr.; MessV 1976, 12. mar. s sl.

S. P.

GERL Friderik, kemik, strokovni pisatelj, r. o. apr. 1901 v Pulju. Po maturi (1919) na lj. realki bil nekaj časa v carinski službi, od 1920-26 študiral kemijo na ljU. 1927 v kemični tovarni Moste, nato v tovarni kleja in v Centralnem higienskem zavodu (do 1933). Sredi tega leta je bil zaprt kot član revolucionarnega delavskega gibanja. V zaporu je ostal do 1939, ko je prevzel projektiranje in gradnjo tovarne organskih kislin v Bgdu. Od okt. 1944 je deloval na raznih vodilnih mestih v Bgdu, in to vse do 1950, ko je prevzel mesto izrednega profesorja na fakulteti za kemijo na ljU. Predaval je ekonomiko in organizacijo proizvodnje v kemični industriji in vodil vaje iz tega predmeta. Poleg tega je vodil specialne tečaje s predavanji in vajami o tehnologiji živil. 1955 je bil imenovan za honorarnega predavatelja agronomske fakultete v Bgdu za predmet organizacija proizvodnje v živilski industriji, saj je, že 1931 opravi v Bgdu izpit strokovnjaka za živilsko pro-

bleme proizvodnosti dela v industriji je proučeval na 6-tedenskem študijskem potovanju po Ameriki. Kot strokovni pisec je objavil več člankov in razprav, tako: *O značaju koncentracije hemiske industrije* (Organizacija rada, 1952), *Možnosti razvoja industrije žveplene kisline v Jsl* (SPor 1952, št. 23), *Perspektivni razvoj kemične industrije FLRJ* (NP 1952), *Pomen proizvodnje sladkih sadnih sokov v Sji* (SodG 1954), *Problemi upravljanja v gospodarstvu* (NP 1955), *Kakšnega inženirja kemika-tehnologa pričakuje praksa in kakšnega vzgajajo naša vseučilišča* (NP 1956), *Živilska industrija Sje* (GospK 1956). Je avtor tudi vrste jsl. patentov, med njimi: Postopek pridobivanja koncentratov iz naravnih ali umetnih raztopin (1956, s sodel.), Postopek za proizvodnjo kalcijevega laktata oz. mlečne kisline (1958, s sodel.), Postopek za izdelavo kaliumbitartrata iz vinskega kamna (1959, s sodel.), Postopek za pridobivanje čiste oz. pitne vode iz slane ali morske vode z zmrzovanjem (1959, s sodel.), Postopek za pridobivanje kalcijevega tartrata iz vinskih tropin (1960, s sodel.), Postopek za izdelavo kisa (1965, s sodel.). 1955 se je udeležil 11. kongresa Acheme v Frankfurtu, predsedoval pa je organizacijskemu odboru 34. mednarodnega kongresa za industrijsko kemijo v Bgdu. 1966 se je z referatom udeležil 9. kongresa kemijskega društva Mendelejev v Kijevu in kongresa ob 10-letnici tovarne organskih kislin v industriji kemije Sje v Ilirski Bistrici. Sam je 1944 dal iniciativo in kasneje aktivno sodeloval pri ustanovitvi strokovne organizacije zveze inženirjev in tehnikov FLRJ, ki je kasneje prešla v Zvezo društev inženirjev in tehnikov; v njej je bil vrsto let preds., kasneje častni član, prav tako je do smrti častni preds. in častni član Zveze kemikov in tehnologov Jsle, častni član Zveze inženirjev in tehnikov Sje. Prejel je vrsto diplom in priznanj, tako: častno diplomu Zveze izumiteljev Jsle (1966), Priznanje Združenja izumiteljev in avtorjev Sje, red zasluge za narod z zlato zvezdo.

Prim.: ULjBB I, 278-9; II, 191; Kojecko 2, 300. Brj.

GERLANC Bogomil, publicist in urednik, bibliograf in prevajalec, r. 27. dec. 1901 na Kontovelu pri Trstu. Oče Josip, kmet-delavec, mati Josipina Danev. Osn. š. in pripravnico obiskoval doma, nemško realko v Trstu, šolanje zaradi vojnih razmer prekinil in nadaljeval na slov. učitelj., ki se je v Trst preselilo iz Gor. (1917). 1919 odšel v

Mrb in tu maturiral (1922). Kot učitelj je služboval na osn. in mešč. š. (Petrovče, Jesenice, Laško, Celje). Po okupaciji odšel v Kočevje, se zaposlil v gozdarsko-upravni službi in bil za tolmača za it. in nemščino (pri Milizia forestale in pri Kočevjarjih). V NOB aktivno sodeloval od 1941, ko so Kočevsko zasedli Nemci, odšel v ilegalo. Tu opravljal vrsto prosvetnih in šolskih funkcij; najprej referent in nadzornik v Ribniškem okrožju, zunanji član Znanstvenega inštituta (zbiral gradivo in dokumente, kako so otroci preživljali okupacijo, internacijo in sodelovanje z OF; gradivo je bilo večkrat objavljeno že med vojno, po vojni pa v posebnih izdajah in tudi preko radia, tudi v inozemstvu), od julija do sept. 1944 predaval slov. v 1. pedagoškem teč. na osvobojenem ozemlju, pri 2. bil preds. izpraš. komisije. Načelnik odd. za ljudsko prosveto pri odseku za prosveto SNOS je postal sept. 1944 in to ostal do 1946 v okviru ministrstva za prosveto. Tudi je po vojni pomagal organizirati prosvetno delo in šolstvo v celjskem okrožju. Od 1947-1955 je delal v uredništvih slov. založb (Slovenski knjižni zavod, Državna založba Slovenije, Kmečka knjiga). Potem je bil od 1955 do upokojitve (1965) strokovni tajnik odbora za založništvo, knjigarstvo in tisk na Trgovinski zbornici LRS. Tu sestavil Posebne uzone za knjigotrštvo (sprejete 1958). Od 1968 je honorarni urednik pri Mladinski knjigi in skrbil za učbenike osn. in sred. š. ter nekatere druge knjižne zbirke (Moja knjižnica, Monumenta litterarum slovenicarum). V kulturnih in levčarskih političnih organizacijah je začel sodelovati že v dijaških letih; v Mrbu je bil preds. združenja srednješolcev do razpustitve (1921), v Celju je organiziral in bil prvi preds. Slovenskega društva (1936-39). Sicer pa je še deloval kot knjižničar, pevovodja, organizator večjih kulturnih prireditev in razstav tiska in likovnih stvaritev (v okviru Celjskega kulturnega tedna in drugače). 1944 je izdelal načrt za organizacijo ljudskih knjižnic v Sji ter 1945 pripravil predlog zakona. Jan. 1945 je predlagal SNOS uzakonitev kulturnega praznika - Prešernov dan. Po vojni pa je poleg uredn. poslov posebej proučeval zgodovino slov. založništva, tiska in knjigotrštva ter se posvečal bibliografskemu delu. S svojimi prispevki je pred vojno sodeloval v listih: Nova doba (Celje), Mariborski večer, Jutro. Po vojni pa: SPor, LdP, Pdk, Celjski tednik, Delo, Tov, Slovenski knjižni trg (soustanovitelj in urednik), Knjiga, SR, JiS, NRazgl, SE, SMI, Sodobna pota, Arhi-

tekt, Zbori, Knjižnica, prav tako pa še v Celjskem zborniku, v EJ, Priročnem leksikonu SKZ, SBL, SSJ. Urednik ali sourednik je bil pri: NZ, Vestnik Trgovinske zbornice SRS, Knjiga, posebej pa velja omeniti njegovo sourejevanje čitank in beril za osn. in strok. š. za SRS, Slovensko primorje in Porabje. Od 1972-74 je z uredniškim odborom pripravil novo izdajo beril za 1.-5. razred osn. š. Uredil je dalje, ali sodeloval, ali skrbel za izdajo ali napisal uvodni članek pri vrsti priložnostnih tiskov, tako: Celjski kulturni teden (izdaje za 1938, 1939, 1940), Prešernov dan - naš kulturni praznik (1946, 2. izd.; tudi srbohrv. izd.), 27. april - 1. maj (Lj. 1946), Maksim Gorki (Lj. 1946; 2. izd.), Naš državni praznik (1946); Ivan Cankar - glasnik naših dni (1946); 30-letnica velike socialistične oktobrske revolucije (1947); Pet let slov. založništva v novi Jsli (1950); Cvetnik naše reformacijske misli (1951; 2. izd.); Mladi rod Kočvske proti okupatorju (1953); Slovenske ljudske knjižnice (Lj. 1955); Kočevsko (Kočevje 1956); letna Poročila Trgovinske zbornice za LRS (1957-61); Albert Sirk [katalog razstave] (Piran 1972). Od 1961 dalje pa je bodisi napisal, bodisi izbral ali uredil naslednje knjige: Bevkova knjiga (1970, dopolnj. ponat. 1972) z Bevkovo bibliografijo; 80-letnica pevskega društva »Danica« na Kontovelu (1969); Tisk slov. knjige na Primorskem I (Trst 1969, dopolnj. ponat. iz JKol); Naši besedniki - priročnik z orisi in slikami (1975); F. Levstik, Martin Krpan; F. Levstik, Otroške pesmi; F. S. Finžgar, Leta moje mladosti; več drugih zvezkov v zbirki Moja knjižnica in Zlata knjiga (predvsem Bevkova dela); Pesem borb in zmag (1964), dalje: Ivan Cankar, Hlapec Jernej in njegova pravica - faksimile; Ivan Cankar v sliki in besedi (1. zv. zbirke Obrazi) 1976, ponat. 1977 (2. dop. izd. 1978). Zasnoval in ur. je Valvasorjevo Slavo (po Ruplovem Valvasorjevem berilu) 1977 (2. nat., nova izd. 1978); pripr. novo izd. Zupančičevih Mladih poetov (1978). Poskrbel za izdajo Pisanic, Alasijevega Vocabolaria itd. Nadalje je sestavil tudi vrsto bibliografij, tako tiskanih v posameznih zbornikih kakor tudi samostojno: *Bibliografija uglasbenih del O. Zupančiča* (1947-49), *Bibliografija založbe Mladinska knjiga za 1945-1965* (1967) v sodel. z Nado Prašelj ter njeno nadaljevanje *Bibliografija MK za 1966-1970* (1971) in 1971-77 (1978). Pri DZS je izšla *Bibliografija Antona Sovreta* (1970). Za ves slov. knjižni trg je uredil Kataloge slovenskih knjig po stanju v prodaji za leto 1961,

1964 in 1968. Za svoje delo je prejel večje število priznanj in odlikovanj; tako priznanje SNOS za spise otrok v osvobodilnem boju (1944), Prešernov dan, častno spominsko matrico Janeza Kranjca za sodelovanje pri partizanskem Pavlihi (1977), Čopovo diplomu (za zasluge pri razvoju in dvigu knjižničarstva na Slovenskem (1974), kipec Franceta Bevka (za izredne dosežke v uredniškem delu (podarila Mladinska knjiga 1975). Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod (1947), redom bratstva in enotnosti (1951), redom zaslug za narod s srebrnimi žarki (1972), Žaganjevo nagrado (1976; de iure podeljena, a preklicana).

Prim.: SB 1945-; Martin Žnidaršič, Po dvajsetih letih, Knjiga '65, št. 3; Iztok Ilich, Petindvajsetletnica založniškega dela in (mimogrede) tudi 70-letnica življenja B-a G-a, Knjiga '72, 1/2, 7-11 s sl.; Rado Bordon, Življenje posvečeno ljubezni s sl.; do naroda in njegove kulture, PDK 1972 (9. jan.); Vlado Novak, Ob 70-letnici nekdanjega Celjana, Novi tednik (Celje), 1972 (20. jan.); SB 1945-; Dan 1973, 2, 7-8 s sl.; Munda, Bibliografija izdaj DZS I-III; Znamenje 1978, 1, 35-9; osebni podatki.

Brj.

GERTSCHER Adalbert, pravnik, r. 27. mar. 1846 v Tržiču na Gorenjskem, u. 13. sept. 1908 v Trstu. Oče Anton (1817-89) je bil tedaj sodnik (aktuar) v Tržiču, pozneje okrožni predstojnik v Vipavi, nazadnje preds. dežel. sodišča v Lj. in po Levcu »znani nemškutar in birokratiški krokodil«; v tržičkih žpk knjigah je bil vpisan kot Gerzhar. Mati je bila Friderika Kodre, hči graščinskega oskrbnika v Vipavi. Prvi razr. gimn. je obiskoval v Lj., ostale v Novem mestu (matura 1863). Na Dunaju je dovršil pravo in stopil v sodno službo pri dež. sodišču v Lj. (12. nov. 1867), postal sodni pristav v Postojni (1871), nam. drž. pravdnika v Celju (1876), okr. sodnik v Mrb (1879), drž. pravdnik v Celju (1885), nadsvetnik v Lj. (1888), preds. okrož. sod. v Celju (1889), višji drž. pravdnik v Trstu (1895), min. svetnik v pravosodnem ministrstvu na Dunaju (1897), kjer je bil personalni referent za Prim. in Dalmacijo za vrhovno sodišče in nekaj časa legislativni referent za kazensko pravo, v začetku 1898 generalni odvetnik pri generalni prokuraturi vrh. sodišča, preds. viš. dež. sodišča v Zadru (19. maja 1898), v Trstu (mar. 1906). Bil je večkrat odlikovan in 1900 je dobil naslov tajnega svetnika. G. je bil že na gimn. odličen dijak, izredno nadarjen za jezike in je popolnoma obvladal poleg slov. in nemšč. še hrv., it., angl. in franc. Tudi v pravi se je neprestano izpopolnjeval ter slovel kot bistroumen, izobražen sodnik, dober upravnik in neutrujen delavec. Domača

vzgoja je bila sicer nemška, toda slov. okolje na novomeški gimn. ga je pritegnilo v slov. območje in na Dunaju je sprva zahajal v Stritarjev krog. Ko je bil sodnik na Stajerskem, je bil nepristranski in 1888 je pomagal obuditi Slovenskega pravnika ter napisal zanj dve razpravi: *Iz zapiskov praktičnega pravnika* in *Kakšen vpliv imajo določila § 2. post. z dne 10. jun. 1887, št. 74 d. z. na prejšje pridobljene zastavne pravice*. Največ zaslug si je pridobil za Dalmacijo, ki jo je večkrat prepotoval: vpeljal je sirotinske knjige, civilno-pravne zakone, skrbel za uvedbo zemljiške knjige, poskrbel za zgraditev sodnih palač v Zadru in Šibeniku, skrbel za izobrazbo sodnikov, ustanovil pri višjem sodišču v Zadru bogato knjižnico, predvsem pa je odprl vrata hrv. jeziku celo v notranje poslovanje senatov. J. Polec piše, da je bil G., »čeprav tujec v deželi, izredno spoštovana in popularna osebnost, ki ji je v Dalmaciji ohranjen trajen, še vedno zelo živ spomin«. Tudi v Trstu je nadaljeval v Dalmaciji začeto delo, a so bile tukaj razmere težje zaradi večje jezikovne mešanosti. Vendar je dosegel, da je imela »majhna veja slov. naroda v Primorju vse drugače pravično urejene jezikovne razmere nego li njega deblo v področju nadsodišča graškega« (SP 1908, 319). Pisal je o kazenskem, konkurznem in procesnem pravu. Poleg omenjenih razprav v SP 1888 je pisal obsežne razprave v Allgemeine österr. Gerichts-Zeitung: 1883, 1885 (o angl. konkurznem pravu), 1889, 1892 (o novem it. kaz. zak.), 1893, 1894 (o civilnopravdni reformi), 1904 in 1905 (o reformi konkurznega prava). V zbirki Die Handelsgesetze des Erdballs, XIII, odd. 1, Mitteleuropa II (1906) je priobčil in pojasnil *Das Handelsrecht, Wechselrecht, Konkursrecht und Seerecht von Österreich und im Okkupationsgebiet Bosnien und Hercegowina* (str. 1-627).

Prim.: SBL I, 211-12; SP 1906, 126, 287 in 1908, 318-19; M[iho] O[buljen], Mesečnik pravnika družva u Zagrebu, 1909, 127-35; V. Kragl, Zgodovinski drobci župnije Tržič, Tržič 1936, 265, 362; M. Dodič, 225 let novomeške gimn., Novo mesto 1971, 354, 421; pismo žpk T. Vidmarja iz Tržiča 6. apr. 1977.

Jem.

GERZINIČ Alojzij, šolnik, kulturni delavec in publicist, r. 11. jun. 1915 v Lj., živi v Buenos Airesu. Oče Alojzij je bil policijski komisar, svetnik, predstojnik policije v Celju in Mrbu, mati Friderika Kokalj. V Lj. je dovršil vadnico (1921-25) in šest razr. real. gimn., zadnja dva v Mrbu (matur. 1933), slavistiko na U v Lj. (glavni predmet srbohrv. 1938, slov. 1939). Klavir so ga učili

J. Pavčič, ga. Gallatia, prof. A. Ravnik (1925-35), glasb. teorijo, harmonijo idr. V. Mirk in S. Osterc (1932-35). Poučeval je na real. gimn. v Kočevju (1941-43) in na IV. drž. real. gimn. v Lj. (1943-45). 1944 je poučeval na učit. spopolnjevalnih tečajih v Gor. (6.-29. sept.) in v Idriji (od 16. nov. do božiča). Od jan. do maja 1945 je bil v Trstu referent za slov. šol. tržaške pokrajine, večkrat je prehodil vse vasi, organiziral osn. š. in skušal pri Nemcih doseči njihovo uzakonitev, da jih bodo »zavezniki po nemškem porazu že dobili in se bomo na to lahko sklicevali.« To svoje delo je opisal v knjigi *Pouk v materinščini - da ali ne?* (Delo za slovensko šolstvo na Tržaškem v zadnjih mescih nemške okupacije) (Buenos Aires 1972). V začetku š. l. 1945/46 je bil nekaj časa prof. in podravn. Višje real. gimn., potem sodelavec pri šolski organizaciji ZVU. Ves čas je v Trstu sodeloval tudi pri slov. oddajah trž. radia Febr. 1946 je zapustil Trst in bil prof. na begunski gimn. v Serviglianu in Senigalliji (1946-48). Maja 1948 se je preselil v Buenos Aires in bil najprej delavec v barvarnici blaga (do nov.), potem urednik v založbi El Ateneo v odd. za ekonomske vede (1948-61), zdaj je v založbi Kapelusz v odd. za visoke šole in v odd. za slovarje (od 1961 dalje). Istočasno je bil prof. na srednješolskem tečaju za slov. študente v Buenos Airesu (1960-71). V Lj. je bil član šahovskega kluba in je igral v prvem moštvu, ki je bilo takrat jsl. prvak (1933-41). V Buenos Airesu je bil preds. osrednjega odb. Slov. kat. akcije (1950-70), soustanovitelj in drugi podpreds. SKA, vodja glasbenega odseka (do 1969), soustanovitelj in sour. zbornika Vrednote, po smrti R. Jurčeca (4. nov. 1975) je postal izdajatelj in ur. mesečnika Sij slovenske svobode. Napisal je naslednje knjige in brošure: z Beličičem in Jevnikarjem *Zgodovina slov. slovstva za višje razr. srednjih šol* (Gor. 1946, str. 139-218); *Eslovenia - otra nación sin libertad* (Bs. Aires 1965); *Pregled svetovne književnosti* (1967); *Slovenci v preteklosti in sedanjosti* (1970); *Poglavje o dialogu* (1970, str. 19-29); *Božji služabnik Janez Gnidovec* (1972). S članki in razpravami je sodeloval v številnih listih in revijah: GlasZ, DZ, SvSl, KatM, GlasSKA, Vr, Medd., SijSS, ZbSS, Oznanilo, Cilji in pota ter Delo (glasili Slov. kat. akcije), Orač ter Svet in dom (razmnoženini v it. begunskih taboriščih 1946-48). Daljše in značilnejše razprave so izšle v naslednjih listih: Vr: *Slov. narodni značaj* (1954), *Kaj mora imeti in kaj naj si pridobi umetnik* (1955). Medd: *Moderna glasba* (1961), *Inteligenca in družba*

(1965). ZbSS: *Naša kult. preteklost v svetlobi obletnic* (1949-54), *Prvi slov. knjigi* (1951), *Umetna lirika 19. stol.* (1954), *Problemi našega obstoja* (anketa, 1964). DZ: *Pomen I. slov. katol. shoda in njega štirje stebri* (1952), *Pojem kršč. družine* (1956), *Sodobni svet in laični apostolat* (1958), *Komunizem in mi ter Sodobna mladina terja kljub vsemu našo simpatijo* (1959), *Družbeni pomen ljubezni* (1961), *Kulturne vrednote* (1962), *Kat. akcija v sodobnem svetu* (1965), *Zadeva za vse občane* (1966), *Pogledi na našo usodo* (1968), *Razgovor o naši mladini* (1969). KatM: *Deset pogledov na Baraga misijonarja* (1963). GlasSKA: *Linhart, Mozart, Schumann, Baraga* (1956), *Šah in njegovo mesto v kulturi* (1961). SijSS: *H kompoziciji Prešernovega Sonetnega venca* (1969), *Opeklina in skrbi, Odločilni dnevi pred 25 leti* (Primorsko šolstvo, 1970). V bleščavi krvavega junija, *Na vojsko* (1972). Ocenil je vrsto zamejskih in zdomskih ustvaritev: v Vr: *Kalin, Velika črna maša za pobite Slovence* (1951). V Medd: *Willenpart, Zadnji krajec; Pregelj, Azazel* (1954), *Slov. marijanska lirika* (1956); *Eliot, Družba pri koktajlu* (1956/57), *Beličič, Dokler je dan* (1958), *Novi Slovenski pravopis* (1964). V GlasSKA: *Papež, Osnovno govorjenje; Simčič, Človek na obeh straneh stene* (1957), *Jurčec, Ljubljanski triptih* (1958), *K. V. Truhlar, Nova zemlja; Claudel, Oznanjenje Marijino* (1959), *Duma - odrski spev* (Župančič-Jeločnik), *Jurčec, Skozi luči in sence*, I. del (1964), II. del (1969). V SijSS: *M. Soukal, Pesmi; Kovač, V Rogu ležimo pobiti*, več izdaj zbirke *Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen*, München 1969, *V. Kos, Ljubezen in smrt; Beležka o beležkah L. Detele* (1971); *M. M. Vir, Pravi obraz Osvobodilne fronte*, II., III., *Kaj prinaša Divji golob pod perutmi?*; *Nemško delo o Cankarju, o izseljenstvu in domotožju* (W. Heiliger, Nostalgie bei Ivan Cankar) (1973). Izbral in uredil je knjigo *Dnevi smrtnikov*. Emigrantsko pripovedništvo (1945-1960) v izboru (SKA, Bs. Aires 1960). Napisal je vrsto nekrologov in življenjepisov: Fr. Kidrič, M. Murko, A. Odar, T. Debeljak - književnik, Fr. Ramovš, R. Nahtigal, R. Jurčec - šestdesetletnik. Za Enciclopedia El Ateneo, III. knj.: *El pensamiento y el mundo de las letras* (Bs. Aires 1962), je napisal članke o slov., srb., hrv., bolg., češ., polj., lužiški, ukraj., avstr. književnosti. G. je tudi veliko prevajal. V knjigah so izšli: *B. Häring, Koncil se pričinja zdaj* (1969); *V. Kozina, Komunizem, kot ga jaz poznam* (1972); *Josmaria Escrivá de Balaguer, Pot* (1973). Za DZ

je prevedel I. pogl. iz knjige A. Galter, El «Libro rojo» de la Iglesia perseguida *Komunistično preganjanje*, s koment.) in R. Dario, *Frančišek Asiški in volk*, za KatM R. E. Huc, *Po tatarskih deželah in Tibetu* (priredba s koment.), *Misijska dejavnost Cerkve* in več cerkvenih listin, nem. igr o vzgojitelju O'Flahertyju *Deško mesto* idr. G. je tudi skladal in prirejal slov. ljudske pesmi: *Irenej Friderik Baraga*, oratorij (1957); *Kvartet Fink* (plošča long-play) s samospevi Jesenska pesem, Mrak, žalostno pismo. Ni ti dovolj; kvarteta Cest brezupna slast in Na skali roža raste; Prireditve slov. ljudskih pesmi (1965); *Molitev za Baragovo beatifikacijo*, meš. zbor (1963); *Preljubo veselje*.. (plošča long-play s prireditvijo Slomškovi pesmi). Psevdonimi: L. G., A. G., Lojze Miroslavič, L. M., r.n.c.

Prim.: vprašalna pola; J. Omahna, Ob izidu Geržiničevega Barage, GlasSKA 19. nov. 1957, 2-3 s. sl.; M. Renar, A. G., Irenej Friderik Baraga, Medd. IV, 1958, 72-73; K. Rakovec, Jobova zgodba (o Dnovih smrtnikov), GlasSKA 15. apr. 1960, 2-3; isti, A. Geržiniča Pregled svetovne književnosti, GlasSKA 10. okt. 1967, 2; A. G., ZbSS 1964, 71 s. sl.; R. Jurčec, Prof. A. G. petdesetletnik, GlasSKA 14. jun. 1965, 4-5 s. sl.; -jk, Prof. A. G. 50-letnik, KatG 8. jul. 1965, 3; Z. S. limčič, Glas ob glasovih (o plošči Fink), GlasSKA 31. avg. 1965, 2-3; T. Deboljak, Trideset let zdomske emigracijske književnosti, 1945-1975, ZbSS 1973-1975, 391, 410, 414-16, 423.

Jem.

GHERBEZ (GRBEC) Jelka, polit. in kulturna delavka, organizatorica, publicistka, prva slov. senatorica, r. 2. sept. 1927 v Barkovljah pri Trstu; oče Gabrijel, pek, mati Emilija Jež, šivilja. Osn. in nižjo srednjo š. ter učit. opravila v Trstu, v akad. letu 1947-48 se je vpisala kot zunanja slušateljica na fiziko v Lj., zaradi Kominforma je že pred koncem prvega leta študij opustila. Med vojno je z ilegalnim imenom Dušica kot tajnica komunistične mladine zbiralala pomoč za partizane in interniranje, delila letake in org. ilegalne sestanke; v šolski torbi je nosila strelivo, ki ga je dobivala od protifašistov na sedežu Guardie civiche v Barkovljah. 1944 se je udeležila ileg. tečaja slov. jezika in kulture, ki ga je Janko Perot vodil pri Švabljevih v Barkovljah. V dnevih vstaje je bila odgovorna za javko Rdečega križa v Barkovljah. Po vojni se je vključila v sindikalno delo na š. področju, hodila je na tečaje za slov. učit. (tudi v Sjo) in že v prvem povojnem letu poučevala na osn. š. na Proseku, nato v Dutovljah, Povirju ter končno na Prebenegu. Aktivna v prosveti je G. postala tajnica SPZ in na

to do 1956 SHPZ. Zaradi preobremenjenosti in bolezni je 1949 pustila š. Od 1959 do 1965 je bila tajnica Centra za kulturne stike z deželami ljudske demokracije (kasneje »z inozemstvom«) in bila istočasno članica vsedržavnega odbora društva »Italija-Sovjetska zveza«. V tem času je mnogo potovala po vzhodni in srednji Evropi. G. je postala članica KPSTO 1947 (pet let pred običajnim rokom) in bila takoj vključena v centralno komisijo za kulturo, 1955 pa je postala članica centralnega komiteja. Deset let kasneje je nadomestila ponesrečenega Davida Pescatorija v vodstvu odseka za tisk in propagando pri trž. federaciji KPI in na tem mestu ostala do 1975, ko je prevzela odgovornost odseka za zunanje polit. tematiko in antifazišizem (proces o Rižarni). Je članica odbora KPI za Furlanijo-Julijsko krajino. Po 1961 je G. bila tajnica trž. Odbora za mir, kasnejšega Gibanja za Vietnam, in tudi tajnica vsedržavnega vodstva. 1964 je vodila vsedržavno delegacijo Odbora za mir na berlinski proslavi ob peti obletnici smrti Joliot-Curieja in imela uradni govor v Külsbornu (DDR). Tega leta je G. bila izvoljena v pokrajinski svet, 1966 pa v trž. obč. svet, kjer se je zlasti ukvarjala s šolstvom in kulturo ter slov. vprašanji. 1974 jo je dež. svet izvolil v dež. komisijo za kulturo, vzgojo in umetnost. Na parlamentarnih volitvah 1976 je bila v drugem trž. okrožju izvoljena za senatorko. Je članica komisije za potresno področje in je z raznimi delegacijami obiskala prizadete kraje; je tajnica medparlamentarne komisije za vprašanja dežel. Poleg tega je tudi v prvi stalni komisiji za ustavno vprašanja in notranje zadeve in v komisiji za izvajanje Osimskega sporazuma. Večkrat je posegla v diskusijo tudi z vprašanji in interpelacijami (Furlanija, socialno skrbstvo, handikapiranci, Osimo, slov. vprašanja). Skupaj z drugimi slov. polit. predstavniki je podpisala (8. jun. 1977) pismo preds. vlade Andreotiju za uresničitev slov. zahtev in bila med predlagatelji osnutka globalnega zaščitnega zakona. Že zgodaj po vojni je G. pisala in še piše članke, poročila in uvodnike v slov. in it. glasila (Lavoratore, Delo — dolga leta v uredništvu —, Unità, Rinascita, Ljudski koledar). 1947 je napisala spominsko publikacijo o petih prebeneških kurirkah, ki so jih fašisti ujeli in umorili na Opčinah (Mira Bandi in tovarišice), v Delu (od 28. sept. 1973 do 31. jan. 1974) je objavila študijo o Mačkoljah iz časa ilegale ob 30-letnici požiga vasi.

Prim.: PDK (intervju pred volitvami, sl.) 11. jun. 1976; PDK (izjava po volitvah, sl.) 22. jun.

1976; Meridiano V, št. 25, 24. jun. 1976 s sl.; o njej so, zlasti po izvolitvi v senat, pisali PDK, Picc., Meridiano, Unità in jsl. časopisje.

S. P.

GIUSTI Wolf, pospeševalec slov. in slovanskega slovstva v Italiji, r. 2. dec. 1901 v Florenci, živi v Rimu. Oče Ugo je bil prof. statistike na rimski U, mati Margareta Wels se je rodila v Nemčiji v lužiskosrbski družini, zato se je G. že kot otrok seznanil s tem slovanskim jezikom. Licej je dovršil v Florenci, U v Florenci in Rimu. Najprej se je izpopolnjeval v romanskih jezikih in literaturah (franc. in provansalsčina), 1924 je dobil študijsko ustanovo za Češkoslovaško, kjer je ostal do 1930. Tega leta je napravil v Rimu izpit za univerz. docenta za češki in slovaški jezik z literaturo. 1946 je zmagal na natečaju za ruski jezik in lit. na U v Trstu in ju poučeval od 1946 do 1967, od 1967 do nov. 1977 na U v Rimu. V Trstu je nekaj let poučeval tudi slovansko jezikoslovje in nato zgod. vzh. Evrope. V reviji I nostri Quaderni (Lanciano, Abruzzi) je priobčil informativne razprave o župančiču (1924, št. 9), o Bevku (1925, št. 7), Cankarju (1926, št. 1), v reški reviji Delta o Slov. narodnih pesmih (1923, št. 4). Razprave je opremil z dobrimi prevodi pesmi in proze. Prevedel je iz Cankarja *Il Racconto di Šimen Sirotnik* (Istit. per l'Europa Orientale, Rim 1926) z uvodom, in *La Casa di Maria Ausiliatrice*, ki ji je dodal še črtici *Via Crucis* in *I feriti* ter *Qualche parola su Ivan Cankar* (Lanciano 1931). Največ pa se je G. ukvarjal z rusko lit. in zgod. Važnejše njegove razprave so: *Mazzini e gli Slavi* (Milan 1940), *Due secoli di pensiero politico russo* (Firenze 1943), *Il pensiero di Lenin* (Rim 1945), *Storia del panslavismo* (Rim 1946), *Il pensiero di Trotskij* (Firenze 1949), *Il Demone e l'Angelo* (Firenze 1968), knjiga je posvečena Lermontovu; *Russi dell'ottocento* (Rim 1970) obravnava pisatelje Čaadajeva, Gagarina, Pečarina, Ogarjeva, Leontjeva, Mihajevskega in Kropotkina; istega leta je izdal knjigo o češki lit. in zgod. *Pagine boeme* (Rim 1970); Edvardu Benešu je posvečena knjiga *Tramonto di una democrazia* (Milan 1971); *Storia della Russia in L'ultimo controrivoluzionario russo: Pobedonoscev* (Rim 1975); *I compagni di Dostoevskij rivoluzionario* (Rim 1976) obravnava mladega Dostojevskega, ko obiskuje krožek Petraševskega in ga 1849 obsodijo na smrt in potem pomilostijo, ter njegove nekdanje tovariše.

Prim.: os. podatki; SBL I, 213; Le livre slovène IX, 1971, posebna št., 18, 23.

Jem.

GLANZMANN Edmund, industrijec, r. 22. sept. 1855 v Trstu, u. 29. dec. 1947 v Tržiču na Gorenjskem. Oče Franc je bil veletrgovec, mati Elisa Genel. Realko in politehniko je dovršil v Zürichu, 1885 se je preselil v Tržič na Gorenjskem, kjer sta firmi Glanzmann iz Trsta in Getzner, Mutter & Co. iz Bludenza kupili vodne pravice in nepremičnine od KID ob sotočju Tržiške Bistrice in Mošenika ter postavili bombažno predilnico in tkalnico. Izdelovala je shoddy iz indijske bombaževine ter imela 5.000 vreten, 160 statev, lastno električno centralo s 400 KM ob Mošeniku in 200 delavcev. Tovarna je začela obratovati 1886 in G. je bil družabnik in voditelj. 1891 je pogorela, v podjetje je vstopil veleindustrijec Andre Gassner in lastnika sta postala Ed. Glanzmann & And. Gassner. Tovarno sta obnovila, povečala in pozneje večkrat modernizirala. Njeni izdelki so šli na Balkan, v Turčijo, na Bližnji vzhod in na obrežje Rdečega morja. Med prvo svet. vojno je ustavila obrat, po vojni pa ga je obnovila in razširila. Krila je predvsem potrebe domačega trga in imela nad 1.000 delavcev. 1920 je Gassner prepustil svoj delež sinu Andreju ml. G. je bil sposoben in delaven podjetnik, na tekočem z duhom časa, a tudi zelo socialen in človečanski. Za uradnike in delavce je dal zgraditi 2 rav. vili, 4 uradniške, 47 delavskih hiš z 200 stanovanji in deklški dom za 120 stanovalk. Po zadnji vojni so tovarno nacionalizirali in zdaj izdeluje bombažno kardirano prejo, bombažne tkanine in posteljno konfekcijo, zaposluje ok. 1.500 delavcev. G. je ostal v svoji hiši, 1945 mu je umrla žena, in hodil je še naprej gledat tovarno, kako se je razvijala. Bil je pri vseh priljubljen in spoštovan.

Prim.: Z. arh. Sv. Antona Novega v Trstu; SBL I, 214-15; KL Sje I, 442; podatki hčere Eveline (Varese, 18. febr. 1978); ž. arh. Tržič na Gorenjskem; sl. v IS 1927, 163.

Jem.

GLASER Karel, jezikoslovec, književni zgodovinar, r. 3. febr. 1845 v Hočah pri Mrbu, u. 18. jul. 1913 v Gradcu; oče Franc, kovač, mati Ana Trnjak. Tri razrede osn. š. je obiskoval v Hočah; v š. l. 1856/57 je dovršil IV. razred nemške osn. š. v Mrbu. Jeseni 1857 je vstopil v gimn. v Mrbu. Po maturi, opravljeni z odliko v avg. 1865, se je vpisal na fil. fakulteto U na Du-

naju; za študij je izbral slavistiko in klasično filologijo (1865-68). Profesorske izpite je opravil 1871 in 1876. Na Dunaju je spoznal Jurčiča in hodil je na literarne večere, katere je vodil Stritar. Izredno je ljubil glasbo; bil je član slovanskega pevskega društva. Po končani U, a še pred izpiti, je bil eno leto za domačega učitelja pri grofu Brandisu, lastniku gradu v Mrbu. Naslednja tri leta je bil suplent na gimn. v Leobnu (1869-70) in v Celju (1870-72). V Celju je bil med njegovimi učenci poznejši pesnik Anton Aškerc. Po delnem izpitu iz klasične filologije 1871 je G. dobil prof. mesto v Ptuj (1872-75), od koder je šel v Kranj (1875-77). Tu je vložil prošnjo za enoletni študijski dopust, da bi se v Lipskem pripravil za privatnega docenta za sanskrt in za primerjalno jezikoslovje, a mu ga niso dali. V febr. 1877 je bil zaradi narodne zavednosti kazensko premeščen na gimn. v Weidenau na šlezjsko-pruski meji, kjer je poučeval do febr. 1880, ko je bil imenovan na nemško gimn. v Trstu, kjer je poučeval do upokojitve v jul. 1901. Kot upokojenec je imel zelo nemirno življenje, skoraj brez stalnega doma. Bival je v Hočah, v Gradcu, na Dunaju, v Ogrskem Brodu na Moravskem, kjer je bil ravnatelj na zasebni nižji gimn. (1903-06), v Trstu, v Pragi, v Göttingenu v Nemčiji in še kje drugje. Zadnja leta je živel največ v Hočah. Umril je v Gradcu, pokopan pa je v Hočah. Na grobnem kamnu so verzi, katere mu je posvetil Oton Župančič: »Kar v mlade duše si sadil, / razvilo v njih se v plod je živ, / varneje stopa novi rod, / ko si mu Ti pokazal pot.« V Hočah se po njem imenuje glavni trg. Področje G.-jevega dela je trojno: 1. slov. slovstvena zgodovina; 2. sanskritska in stara iranska literatura; 3. prevajanje. V gimn. izv. v Celju je najprej pisal o panonskih slov. knezih Privinu (Pribinu) in Koclju (1872). Sledil je nemški življenjepis prvega slov. sanskritista Oroslava (Jurija) Cafa (graška Tagespost, jul. 1874). Ko je umrl štajerski jezikoslovec in publicist Božidar Raič, je G. v trž. E napisal osebne spomine nanj (1888), v LMS pa isto leto obširen oris njegovega dela. Pozneje je poročal o Davorinu Trstenjaku (E 1890, št. 14-19), o narodopiscu Juriju Kobetu (LZ 1890), o pesniku Francu Cegnarju (DS 1892), o Simonu Gregorčiču (E 1893, št. 14), o Pavlini Pakkovi (DS 1894), o Ivanu Macunu (DS 1901) in v nemščini o Anton Aškercu (Agramer Tagblatt 1910) ter o raznih slovstvenih pojavih iz bližnje in daljne preteklosti. Objavil je tudi *Slovensko bibliografijo za 1899 in 1900*

(ZSM 1901) in za 1901 (ZSM 1902). Največje njegovo delo pa je *Zgodovina slovenskega slovstva* v štirih knjigah, ki jo je izdala Slov. matica v Lj. (I. *Od početka do francoske revolucije*, 1894, str. XVI+220+IV; II. *Od francoske revolucije do 1848*, I. 1895, str. II+276+lit. priloga; III. *Bleiweisova doba od 1848. do 1870. leta*, dva snopiča 1896-97, str. VII+341; IV. *Stritarjeva doba od 1870. do 1895. leta*, trije snopiči, 1898, 1899, 1900, str. XII+483; skupaj torej nad 1.300 strani). Ta zgodovina je bila dogodek na visoki literarni ravni. Ako odštejemo popis slov. pismenstva, ki ga je napisal Matija Cop, a je izšel šele v zapuščini češkega slavista Pavla Jožefa Šafarika (*Geschichte der südslavischen Literatur*, I. *Slowenisches u. glagolitisches Schriftthum*, Praga 1864) ter *Zgodovino slov. slovstva* Julija Kleinmayra (Cic 1881), je bila G.-jeva zgodovina prva podrobnejša obravnava naše literature od početka dalje. Izzvala je kritike in polemike in avtorjeve odgovore; debata o njej je trajala skoraj do G.-jeve smrti. V Kranju je napisal razpravo *Über die Prothese im Griechischen, Romanischen und Englischen* (O glasovnem predložku v grščini, romanščini in angleščini. 1879; izšla je šele v izvestju gimn. v Weidenau.) G. se je zgodaj začel zanimati za sanskrt (stari indijski jezik indoevropske skupine) in za staroindijsko slovstvo. Zanimanje za sanskrt mu je vzbudil na gimn. prof. Davorin Trstenjak, ki se je sam bavil s to znanostjo. Trstenjak je bil v tem pogledu učenec že omenjenega Oroslava Cafa. G. je 1876 prevedel iz angleščine razpravo *O indoevropskih jezikih* (SN 1876, št. 260-265), ki je izšla v ponatisu. Naslednje leto je objavil prevod iz starega indijskega epa Mahābhārata *Damajantica žaluje po so-progu* (SN, št. 172-175). Pozneje je priobčil *Epiške indske pripovedke in pravljice* (Kres 1883, 1884), *Nekoliko iz indijskega bajeslovja* (DS 1891) in *Buddhizem* (DS 1901). V izvestjih filozofskega in zgodovinskega razroda dunajske Akademije znanosti (Sitzungsberichte der phil. hist. Klasse der Akademie der Wissenschaften) pa je izšla njegova doktorska disertacija *Über Bāna's Pārvaṭiparinayanātaka* (O Banovi igri Parvatina možitev. 1883; v ponatisu 92 str.). 1885 je izdal v Trstu v samozaložbi dve drami, ki ju je spisal Kālidasa, indijski pesnik iz V. stol. po Kr., namreč *Urvaši* in *Mālavikā in Agnimitra*. O Kālidasu je pozneje objavil daljšo razpravo (LZ 1902). V izvestju (Jahresbericht) tržaške gimn. je 1885 objavil nemški prevod in razlago nekaterih himen *Rgveda*

na čast bogu Indriju. Isti predmet je obravnaval v razpravi *O rgvedskih slavospevih* (LSM 1896). Na kratko je opisal *Starejšo dobo indijskega slovstva* (Kres 1886). V izveštvju tržaške gimn. je izšel njegov nemški prevod *Pārvaṭī's Hochzeit* (Parvatijina poroka. 1886; tudi v ponatisu), o kateri je pisal že v svoji disertaciji. O tem prevodu so izšle zelo ugodne kritike v nemških strokovnih časopisih. Zadnje njegovo večje delo iz indijskega slovstva je prevod Kālidāsove drame *Sakuntalā ali Prstan spoznanja* (Mrb 1908; samozaložba). Končno je poročal tudi o indijskih študentih *Der indische Student* (Zeitschrift der Deutschen morgenlaendischen Gesellschaft, Leipzig 1912). G. je študiral tudi jezike in slovstva Bližnjega vzhoda. Pisal je o *Firduziju*, perzijskem pesniku 10. stol. po Kr. (Kres 1884). Iz perzijskega je prevedel še *Zal in Rudabeh*, odlomke iz Firduzijevega opa Šah-namé (1909), in obravnaval je *Zakonik Hammurabija* (Veda 1911). G. je s svojimi deli o sanskrtu močno vplival na pesniško pot Antona Aškerca. G. je veliko prevajal tudi iz evropskih jezikov, a večina zadevnih prevodov je ostala v rkp. Prevedel je enajst Shakespearjevih dram (Kralj Lear, Rihard III., Macbeth, Vesele kumice windsorske, Julij Cezar, Othello, Romeo in Julija, Beneški trgovec, Krotillec zle žene [v Župančičevem prevodu Ukročena trmoglavka], Sen kresne noči, Hamlet). S prevodi ni uspel, kajti takrat so nastopali že mlajši prevajalci pesniki, kot Cankar, Župančič, Funtek. O njihovih prevodih Shakespearja je kritično poročal v raznih, tudi nemških listih. Načel je vprašanje *Ali mora biti prevajatelj Shakespearja pesnik?* (NZ 1910). V slov. je preložil *Čudodelni magus* španskega dramatika Calderona in prvi spev epa *Os Lusíadas* (Luziadi) portugalskega pesnika Camoensa. Prevajal je tudi slovenske pesnike v nemščino, in sicer Antona Aškerca, Ivana Cankarja, Josipa Cimpermana, Dragotina Ketteja, Frana Levstika. Vsi ti prevodi so izšli 1905 v Südsteirische Presse. Prav tam je isto leto pisal o *Shakespearju pri Slovencih* (Shakespeare bei den Slovenen). V nemščino je prevedel Govekarjevo dramatizacijo Jurčičevih *Rokovnjačev* (Die Wegelagerer), ki je tudi ostala v rkp. Pripravil, a ne izdal je knjigi *Splošna slovenska antologija* in *Aškerčeva antologija*, obe v nemščini. G. je poznal številne moderne in stare jezike in pisal je v slov. in nemške liste literarne in politične članke ter poročila. Povsod, kjer je služboval, je pomagal pri ljudskem petju (tudi

v Weidenau med Nemci) in v čitalnicah. V Trstu je bil soustanovitelj Slovanskega pevskega društva, njegov večletni odbornik in pevovodja tel mnogo let podpreds. Slovanske čitalnice. G. se je zlasti v Trstu odločno potegoval za pravice slov. jezika v š. Na trž. nemški gimn. je bilo 1884 med 403 dijaki 117 slovenskih. Toda medtem ko so imeli nemški dijaki ves pouk v nem., italijanski pa 14 ur ital., so imeli slovenski le 6 ur slov. G. je sestavil spomenico, katero je politično društvo Edinost poslalo na pristojno mesto. Spomenica je uspela. Že v začetku naslednjega š. l. se je število slov. ur povišalo na 8, pozneje pa na 16. G. je od š. l. 1889/90 poučeval slov. v vseh osmih razredih. K pouku slovenščine, ki je bil neobvezen, je prihajalo veliko dijakov iz malega semenišča, katero je bil ustanovil škof Glavina. Ko je postal vodja malega semenišča slov. duhovnik Vincenc Masten, ki je bil dovršil ital. gimn., je obisk slov. pouka začel upadati. 1895 se je iz tega zavoda prijavil en sam dijak. Drugi, ki so ta pouk obiskovali prejšnja leta, so izostali. G. je posredoval ustno in pismeno, a brez uspeha. Tedaj se je osebno obmil na škof. ordinariat, a tam so mu v škofovi odsotnosti odgovorili, da malo semenišče nima namena podpirati radikalne slov. težnje. Če bo G. to spravil v javnost, ga bo ordinariat naznanil oblasti. G. je nato v E (12. okt. 1895, št. 123) objavil stvarno pisano *Odprto pismo*, v katerem je podrobno razložil položaj. Zaradi tega članka mu je namestništvo dalo ukor in ga pozvalo, naj se opraviči.

Prim.: Anton Dolar, Prof. dr. K. G., Obris življenja in dela, ČZN 1934; ponatis Mrb 1934, str. 57 s sl.; SBL I, 215-216; Janko Šlebinger, Prof. dr. K. G., LZ 1913, 448; Oton Župančič, ZbD IV, 32, 354; KMD 1915, 71 s sl.; E 12. okt. 1895; Vladimir Bartol, Naš prvi sanskrtski doktor. Zapis ob petdesetletnici smrti dr. K. G., Delo, 2. jul. 1963; M. Š., Prvi sestanek indologov. Slovencu dr. K. G. priznано pomembno mesto v razvoju jugoslovanske indologije, Delo 1969, 9. sept.

K-n

GLASER Stanislav (Staša), dipl. inž. in strokovnjak za hladilne stolpe, r. 13. avg. 1928 v Gor. živi v Zah. Nemčiji. Oče Vladimir je bil pravnik in prosvetni delavec (gl. čl.), mati Ana Besednjak, brat Vladimir (gl. čl.). V Bgdu je dovršil franc. o.s.n. š., v Zgbu gimn. (1947), konservatorij (1951) in Tehnično fakulteto (strojni inž. 1960). Deset let je bil član orkestra RTV Zagreb, 1964 je odšel v Švico v Rorschach ob Bodenskem jezeru in bil obratni inž. v tovarni za umetna vlak-

na. Od 1965 je zaposlen v švic. podjetju za hladilne stolpe v Lindauu ob Bodenskem jezeru v Zah. Nemčiji kot priznan strokovnjak. O tem je predaval v Švicarskem društvu za hladilno tehniko (Schweizer Verein für Kältetechnik - Association Suisse du Froid) in v Društvu nem. inž. (Verein deutscher Ingenieure), razprave pa objavlja v revijah Kältetechnik-Klimatisierung (Karlsruhe), Klima-Kältetechnik, uradni organ Nem. društva za hladilno tehniko (Stuttgart), Temperatur Technik (Winterthur, Švica) idr. Govori poleg slov. it., ang., franc., nem., srbohrv. in ruščino.

Prim.: os. podatki in družinski arh.

Jem.

GLASER Vladimír, pravnik in prosvetni delavec, r. 18. apr. 1894 v Trstu, u. 30. apr. 1975 tu. Oče Karel je bil lit. zgodovinar (gl. čl.), mati Poljakinja Thekla Junosza pl. Dambrovsky. Gimn. je obiskoval v Gor. in Trstu, pravo je dovršil na Dunaju (1921), vmes je bil štiri leta vojak v prvi svet. vojni. 1921 je prišel v Gor., in se pri Zvezi stavbnih zadrug (Unione goriziana delle cooperative edilizie) kot pravni referent posvetil obnovi Goriške po vojnem razdejanju. Ko je bilo to delo opravljeno, je stopil 1927 v odvetniško pisarno dr. Stojana Brajše (PSBL III, 116), po prokuratorskem izpitu pa je odprl lastno pisarno. Poročil se je 15. jan. 1923 z Ano Besednjak, sestro znanega politika (PSBL II, 69). Okt. 1929 se je zaradi polit. razmer preselil v Mrb, ker pa tu ni mogel odpreti pisarne, je odšel v Bgd in bil tukaj odv., 1936 pa je postal notar v kraju Odžaci v Bački. Med madžarsko okupacijo so mu zaplenili vse in z begom se je rešil v Zgb, kjer je ostal do konca vojne. Nato je prišel v Trst in stopil v službo pri tiskovnem uradu ZVU kot prevajalec iz angl. Po odhodu zaveznikov je prešel v Vladni komisariat (Servizi stampa e informazioni), kjer je ostal do upokojitve 31. maja 1963. G. je bil v Gor. med vojnama preds. PZGor in je ta čas spadal med najbolj agilne kulturne delavce na Goriškem. Navzlic strašenju fašistov je hodil od vasi do vasi in imel predavanja, v katerih je ljudi navduševal, naj vztrajajo v borbi proti fašizmu, dokler nam ne zasiže svoboda... Kar se značaja tiče... je bil med javnimi delavci najbolj priljubljen in spoštovan (Virg. Šček). Predavat je hodila tudi žena Ana. Tedaj je bilo na Goriškem okrog 136 društev.

Prim.: podatki vdove Ane; Gabršček II, 555, 569; pismo Virgila Ščka Zorzutu (Lokov, 22. apr.

1946, pri meni); L. B. Jerce, Lik in delo dr. V. G., Gosp. 6. sept. 1974 s. sl.; Dr. V. G., Gosp. 2. maja 1975, 3 s. sl.; Dr. St. Brajša, Dr. V. G. v spomin, KatG 8. maja 1975, 2.

Jem.

GLASER Vladimír (Jurko), jedrski fizik, r. 21. apr. 1924 v Gor., živi v Švici. Oče Vladimír je bil pravnik in prosvetni delavec (gl. čl.), mati Ana Besednjak, sestra politika Engelberta (PSBL II, 69). V Bgdu je dovršil franc. osn. š., v Zgbu gimn. (1942) in matematično-prirodoslovno fakulteto (doktoriral 1951). 1949 je postal asistent na stolici za teoretsko fiziko, 1950 je odšel za eno leto na študij v Göttingen, po vrnitvi je ostal asistent in znanstveni sodelavec na Inštitutu Ruđer Bošković. 1955 je dva meseca predaval na znanstvenih inštitutih v Kopenhagnu, Stockholmu in Uppsali. Od 1957 dalje je v službi kot znanstvenik pri prevodniku CERN (Evropski center za nuklearne raziskave) blizu Ženeve (Švica), kjer je stalni član odbora in hodi predavat strokovnjakom. Tako je predaval v Padovi, Trstu (Miramar), Rimu, Neaplju, na Sorboni v Parizu, v Bernu, Kijevu, Cambridgu, Oxfordu idr., zadnje čase največ na Institut de hautes études v Parizu. Ponudili so mu prof. mesto na U v Zagrebu, Marylandu in Princetonu, ki je ena prvih U v ZDA. 1955 je izdal v Zgbu knjigo *Kovarijantna kvantna elektrodinamika*. Z znanstvenimi razpravami je sodeloval v it. reviji Nuovo Cimento, amer. Physical Review in angl. Nuclear Physics, od 1960 dalje v londonski Communications in Mathematical Physics ter pariški Les Annales de l'Institut Henri Poincaré.

Prim.: os. podatki in družinski arh.

J.

Jem.

GLAVIČ Valerija por. Venuti, prof., kult. del., r. 5. dec. 1914 v Roču v Istri Francu, policijskemu nadzorniku, in Ivani Krbavac. V Ptujju je dovršila osn. š. in pet razr. gimn., zadnje tri na II. drž. real. gimn. v Lj. (matura 1933), slavistiko na lj. U 1938, lj. diplomo je nostrificirala na U v Rimu 1961. Poučevala je na meščanski š. v Trziču (1940-41), na II. moški real. gimn. v Lj. (1943-45), v Trstu na srednji š. I. Cankar (1945-48), na učiteljskišči A. M. Slomšek (1948-60, 1968-73), na trg. tehn. zavodu Ž. Zois (1960-64, 1973 dalje), na znan. liceju Fr. Prešeren (1964-68). S knjižnimi ocenami sodeluje v PDK in na RAITrsta. Z Blažinovo, Kacinom in Jevnikarjem je sestavila Slovensko čitanko za I., za II., za III. razr. (Trst 1948, 1949).

Prim.: osebni list; arh. Sred. š. I. Cankar; M. Jevnikar, Slovenske šolske knjige v Trstu, Tabor, TrstClc 1951, 84-87.

Jem.

GLAVINA Ivan Nepomuk, škof, r. 13. apr. 1828 v Borštu pri Trstu, u. 10. nov. 1899 v Trstu. Oče Blaž, kmet, kovač in cerkovnik, mati Marija Petaros, gospodinja. Ker doma niso imeli š., je G. hodil v osn. š. v Povirju pri Sežani. Gimn. je obiskoval v Pazinu in v Trstu, bogoslovno fakulteto na Dunaju, kjer je dosegel doktorat. V duhovnika je bil posvečen 17. avg. 1852. Več let je služboval kot žpk pri Starem sv. Antonu v Trstu. 19. avg. 1878 je bil imenovan za poreško-puljskega škofa. V škofa ga je 6. okt. 1878 v Gor. posvetil gor. nadškof A. Gollmayer (gl. čl.) ob asistenci tržaškega škofa Juraja Dobrila (PSBL IV, 290-2) in lj. škofa Ivana Pogačarja. Za tržaškoprskega škofa je bil imenovan 19. marca 1882. 2. dec. 1895 se je odpovedal škofiji. Eno leto pozneje (3. dec. 1896) ga je papež Leon XIII. imenoval za titularnega nadškofa Peluzijskega. G. je veliko skrbel za vzgojo duhovniškega naraščaja. Še kot poreški škof je ustanovil v Kopru malo semenišče za ital. dijake, kot tržaški škof pa 1883 škofijski konvikt na griču sv. Justa v Trstu za slov. in hrvaške dijake. Zaradi tega je prišel v neprilike z ital. političnimi strankami. V Trstu je veliko trpel zaradi nasprotovanja ital. nacionalistov, ki so ga napadali v časopisju, uprizarjali proti njemu demonstracije ter metali za njim kamenje zlasti na poti iz škofije v stolnico. Na škofijskem dvorišču so 1891 nastavili celo bombo (petardo), ki pa na srečo ni eksplodirala. G. je težko zbolel. Iskal je zdravja v Karlovih Varih. Tam je v časopisih povabil češke dijake in bogoslovce, naj pridejo v tržaško škofijo. Odzvalo se jih je lepo število in bili so v veliko pomoč Cerkvi na Tržaškem in v Istri. Za duhovnike je vpeljal duhovne vaje in obnove v škofijskem konviktu. Takoj po prihodu v Trst je obnovil škofijski list (*Folium Diocesanum*), ki je bil 1875 prenehal. Za versko vzgojo ljudstva si je prizadeval zlasti z lepimi in vsebinsko bogatimi pastirskimi listi. Opozarjal je na pogubno delovanje prostozidarjev (framasonov), ki so bili v Trstu zelo aktivni in so si v svoji proticerkveni gonji izbrali za tarčo prav škofa. G. pa se je trudil, da bi pravično ravnal z vsemi dejavniki v škofiji. Bil je velik škof, ki je grenko občutil vso težo škofovanja v času prebujenja skrajnih nacionalističnih teženj, ko je po 1870 tudi Cerkv v Trstu postala tarča javnih napadov in ob-

rekovanja. Slov. narod mu mora biti hvaležen zlasti za trž. škof. konvikt, ki je vzgojil lepo število duhovnikov, pa tudi za duhovnike, ki so prišli s Češkega in Kranjskega. Ob 50-letnici mašniškega posvečenja papeža Leona XIII. je G. vodil prvo veliko romanje trž. škofije v Rim (1886). Večkrat je organiziral dobrodelne akcije. Ustanovil je Vincencijevo konferenco v Trstu za pomoč potrebnim. Dal je pobudo za gradnjo nove velike cerkve sv. Vincencija Pavelskega v trž. predmestju (1890). Končana je bila šele po njegovi smrti in posvetil jo je škof Franc Nagl (1905).

Prim.: žpk arh. v Borštu; ŠkATrst; Milanović II, 298.

K-ač

GLAVINIC Boštjan, škof, r. 1630 v Pičnu (Pedena) v Istri, u. 5. dec. 1697 v Konjicah; dvorni tolmač za ruski jezik pri cesarju Leopoldu I. (1657-1705), nato žpk v Konjicah na Štajerskem in nazadnje škof v Senju (1690-97). O njem nam daje podatke njegov nagrobnik v konjiški cerkvi, kjer je pokopan. G.-ev rod izhaja iz zahodne Bosne, kjer je naselje Glamoč na Glamočkem polju. To je moč razbrati na hrbtni strani slike Franja Glavinića (gl. čl.), Boštjanovega strica. P. Franjo Glavinić je vzel mladega Boštjana k sebi v samostan in ga izšolal. Na Trsatu so imeli frančiškani svoje semenišče in teološko š. Glagolica je bila v rabi tudi v avstrijskem delu Istre, to je v pazinskem okraju, kjer so bili doma Glavinići. G.-u je bil to domač obredni jezik. Verjetno mu je prav poznanje glagolice odprlo nova obzorja, da je iz preprostega redovnika postal cesarjev svetovalec. Glagolske knjige, tiskane na Reki in v Senju, so našle pot tudi med slovenske glagoljaše v Istri, v koprski in trž. škofiji (Ricmanje, Dolina in drugje). Iz strahu pred Turki je cesar iskal zavezništvo z Rusijo in Poljsko. Grof Ivan Ferdinand Porcia, cesarjev vzgojitelj, je poznal Istro. Vedel je za glagoljaše in za sorodnost njihovih obredov z ruskim bogoslužjem. V posebno delegacijo, ki je šla 1661 v Moskvo, je bil vključen tudi G. kot tolmač za ruščino. Ruske govore je G. najprej prevajal v lat. in šele njegov tolmač v nemščino. Obvladal je tudi it. O poldrugoletnem potovanju in bivanju v Rusiji, o doživljajih, verskih, gospodarskih in zemljepisnih razmerah je G. napisal zanimivo poročilo v lat. *Relatio de rebus Moscoviticis cum epistola ad Leopoldum I. imperatorem*. Rkp. ima 12 strani oktavnega formata in ga hrani Dunajska narodna knjižnica (rkp. oddelek št. 8578). To poročilo

je zanimivo, a se ne da primerjati s Herbersteinovim. Razmere presoja trezno, doživeto, le preveč duhovno je usmerjen. G. je zanimiv zato, ker je vrsto let deloval med našim narodom. Kot glagoljaš je v Istri delil usodo Hrvatov in Slovencev, saj so glagoljaši delovali tudi v samem Kopru.

Prim.: J. Richter, B.G. de Glamoč in njegov opis Rusije, CZN XLI/1970, 22-35; EJ III, Zgb 1958 (str. 474), vendar je tu nerazumljiv podatek, da je Boštjan Glavinić umrl »pri Sv. Ivanu kot Gojničkog Trha, Stajerska, 1698«. Sv. Ivana v Slovenskih Konjicah ni. Patron konjiške župne cerkve je sv. Jurij in se župnija omenja že leta 1146. Tudi letnica smrti v EJ je napačna; iz zapuščinskih spisov je razvidno, da je umrl 5. dec. 1697, kar je razvidno tudi iz napisa na epitafu v konjiški cerkvi.

Sah

GLAVINIĆ (GLAVINICH) Frano (Ivan), nabožni pisatelj in zgodovinar, r. 23. jun. 1582 v Kanfanaru, u. na Trsatu 6. dec. 1652. Sin ubogih beguncev iz Glamoča v turški Bosni je star 10 let prišel na Trsat, kot frančiškanski gojenec je tam končal grammaticalia in humaniora (1596-1602), stopil v frančiškanski red in na Trsatu tudi opravil noviciat (1602-03). Nato študiral filozofijo in zgod. v Benetkah in v Padovi (1603-06) ter teologijo v Rimu (1606-10), kjer je tudi dosegel doktorat teologije (1610). Ko se je vrnil v domovino, je opravljal službo pridigarja na Trsatu, bil izvoljen za provinciala slovensko-hrvaške province (Bosna Croatia) v treh periodah (1610-13, 1616-19, 1619-22), vmes pa bil hkrati gvardijan trsatskega samostana (1613-16). Papež Gregor XV. (1621-23) ga je bil imenoval za apostolskega pridigarja (Concinator apostolicus). Potem je na cerkveni sinodi senjsko-modruške škofije v Bribiru (1621) bil od škofa Ivana Agalića (1617-49) zadolžen za redakcijo novih izdaj glagolskih c. knjig in kot delegat šel na Dunaj k cesarju Ferdinandu II. (1619-37). Med potjo je v Lj. zvedel, da je v trdnjavi Schlossberg v Gradcu svojčas konfiscirana oprema nekdanje protestantske tiskarne v Uraču s cirilskimi in glagolskimi črkami. Nato so papežev nuncij v Gradcu kardinal K. Borghese, frančiškanski generalni komisar p. Bonaventura Daun in predsednik graške komore Georg Schait posredovali pri cesarju, da je ta opremo tiskarne v 24 zabojih dal na razpolago Glaviniću in jo ukazal preko Ljubljane odpraviti na Reko. Ker pa G. ni imel denarja, da bi takoj organiziral tiskarno, je oprema ležala naprej pri tamkajšnjem kapitanu v mestnem kaštelu, potem pa pri

gvardijanu reškega kapucinskega samostana. 1625 je cesar na zahtevo rimske kongregacije »De propaganda fide« odstopil neizkoriščeno opremo tiskarne tej kongregaciji. G. si je srčno želel, da bi tiskarna ostala na Reki in je poskušal dobiti od graške komore denarna sredstva, kar mu je bil cesar obljubil, ni pa v tem uspel. O tem je G. 11. jan. 1626 napisal izčrpno informativno poročilo dunajskemu nunciju za rimsko kongregacijo, a že 1. apr. 1626 je vsa oprema bila odposlana z Reke čez Ancono v Rim po naročilu papeža Urbana VIII. in s posredovanjem kardinala Carla Caraffe. G. je bil sicer povabljen v Rim, kjer bi naj prevzel skrb za novoustanovljeno glagolsko tiskarno v okviru poliglotske tiskarne kongregacije »De propaganda fide«, ni pa tja odšel, pač pa je priporočil za to delo frančiškana Rafaela Lovakovića. 1626 se je potem udeležil občnega zbora frančiškanskega reda v Španiji in od tam in iz It. prinesel na Trsat veliko knjig in rkp. za samostansko knjižnico (uničena v požaru 5. mar. 1629), bil gvardijan samostanov Sv. Lenart pod Okičem (1628-32) in na Trsatu (1632-39), na Sveti gori pri Gorici (1639-42) in ponovno na Trsatu do smrti (1642-52). Na Trsatu je s pomočjo p. Mihaela Kumarja (1581-1653) obnovil pogoreli samostan, z denarno pomočjo kneza Nikolaja Frankopana pa skoraj popolnoma znova pozidal cerkev (1644) in jo bogato opremil (veliki oltar z marmornatimi stolpiči, marmornata vložnica-camino po vzoru loretske hišice, oltar sv. Frančiška, tlak v cerkvi). Cesar Ferdinand III. (1637-54) ga je 1649 za velike zasluge imenoval za senjsko-modruškega škofa, vendar je G. to čast ponižno odklonil. Pavel Jančić de Tauris (1604-67) mu je spesnil pohvalno pesem (natisnjena v G-vem delu »Sviztlost dusse verne«, Benetke 1632, 1685). Portret v: B. Vodnik, Povijest hrvatske književnosti I, Zgb 1913, 48; Znameniti i zaslužni Hrvati..., Zgb 1925, 93; Rijeka, Zbornik, Zgb 1953, 413. G. je bil zelo učen in agilen mož, ki je poleg hrvaščine in slov. dobro obvladal lat., ital. in nem. ter bil priznan strokovnjak za glagolico in cirilico. Zato je bil pritegnjen k tiskanju knjig v staroslovenščini. Kot velik in iskren domoljub (sam pravi o sebi: Fu egli di natione Slavo, di Patria Istriano) je želel ravno na Reki postaviti glagolsko tiskarno, saj je Reka »quasi nel centro di questi illirici«, »quasi centro di questa lingua, nella quale si celebra« (v pismih 11. jan. in 10. apr. 1626), ni pa v tem uspel, ker je kongregacija »De propaganda fide« hotela cen-

tralizirati tiskanje cerkvenih knjig v Rimu. Tako sta tudi staroslovenski misal in brevijar, katerih tekst je za tisk pripravil G., bila natisnjena v Rimu. Pisal je teološka in zgodovinska dela v lat., ital. in v čakavščini (s primesmi staroslovenskih in štokavskih oblik). Izrednega pomena sta zlasti njegova zgodovinska spisa o Trsatu in o provinci Bosna-Croatia, ker slonita na številnih dokumentih, ki so vsled požara frančiškanske knjižnice na Trsatu (1629) za vselej izgubljeni. Tako imajo ti G-ovi teksti danes veljavnost pravih zgodovinskih virov. V tisku je G. izdal naslednja dela: a) bogoslovna: *Manus Christi amoris divisa in quinque libros* (Venetiis 1625); *Csetiri poszlidnya cslovika, t. y. od szmarti, szuda, pakla i kralvesstva nebesskoga, szvakomu duhovnomu i telesnomu, sszrahom Bosym sivuchemu kruto potribna i koristna...* (U Benetecih 1628; delo je posvečeno bratoma Petru in Nikolaju Zrinjskemu, takrat še otrokoma); *Szvitloszt dusse verne gdi seszt sztvári k' zvelichenyu clovicansskomu uzdersesse, pres kih nyedan k Bogu ssverssenim nemoresse obratiti nacinom ni lieze viditi nyegovo* (V Mletcih 1632, 1685); *Confessario cattolico* (Udine 1642); *Raj dusse* (Padova 1660); b) zgodovinska: *Czvit szvetih to yest Sivot szvetih od kih rimsška czirkva cini szpominak, prenessen i szlozen na Harvatszki yesik catholicanszkim obicajem* (V Mletcih 1628, 1657, 1702; z latinskim posvetilom knezu Vuku Krištofu Frankopanu na str. 3-11); *Historia tersattana, cue si contiene la vera relatione della translatione della santa casa hereditaria della Vergine Gloriosa da Nazareth a Tersatto e da Tersatto a Loreto, quando come perche e da chi fosse transportata, con alcune cose piu particolari pertinenti alla chiesa e monasterio tersattano*. Raccolta dalle antiche e moderne historie annali e traditioni... (Udine 1648); *Origine della provincia Bosna Croatia, e come fu divisa dalla provincia di Bosna Argentina, col numero de' monasterij si antichi, come moderni, et in qual tempo fossero celebrati i capitoli, eletti i provinciali, in qual luogo dopo la loro divisione fin' a i presenti tempi...* (Udine 1648, 1691).

Prim.: Archivum S. Congregationis De propaganda fide - Rim, Ms.49; Arhiv franč. samostana Trsat, rkp. L'origine della Provincia di Bosna Croatia (p. F. Glavinich); F. Glavinich, Origine della provincia Bosna Croatia... (Udine 1648, str. I-II, 29, 42-43); D. Farlati, Illyricum sacrum I, Venetiis 1751, 41; IV, Venetiis 1769, 138, 147-48; P. Stancovich, Biografia 262-64; 2^a ed. 253-54; P. Kandler, L'Istria I, Trieste 1846, 94-99; 106; M.

Pohlin, Bibliotheca Carniolica..., 22; Slovník naučný III, Praha 1863, 406; Combi, Bibliografia 216, 384; V. Jagić, Jihoslované, Praha 1864, 182; P. J. Safarik, Geschichte der südslawischen Literatur II, Prag 1865, 23-24, 241-43, 247, 250; Jugoslavenska knjižnica Ivana Kukuljevića Sakcinskoga u Zgbu, Zgb 1867, 29, 73-74; I. Kukuljević, Arkiv..., 203-05, 265-73; I. Kukuljević, Književnici u Hrvatskoj iz prve polovine 17. vijeka, Zgb 1869, 116-24; I. Zoch, Hrvatska enciklopedija II, 572-73; E. Formendžin, Listovi o izdanju glagolskih crkvenih knjiga i drugih književnih poslovi u Hrvatskoj od god. 1620-1648. (Starine JAZU XXIV, Zgb 1891, 140); Rački v: Viena XXIV, Zgb 1892, 6-10; L. Jelić, Fontes historici liturgiae glagolito-romanae a XIII ad XIX saeculum, Veglac 1906, XVII. saec., 16, št. 51 - Index analyticus XLII; F. Bučar, Povijest hrvatske protestantske književnosti za reformacije, Zgb 1910, 228-31; Vodnik, Povijest hrvatske književnosti I, Zgb 1913, 45-48, 277, 285; A. Furlan v: ČZN 1926, 29-57; R. Rogošić v: Nova revija 1926, 410-24; A. Rački, Povijest grada Sušaka, Sušak 1929, 118-19, 124, 128-29; M. Breyer v: Jadranski kalendar 1935, 152-56; M. Kombol; J. Radonić, Rijeka, zbornik, Zgb 1953, 15-34, 393-434, 441-58; V. Štefanić v: EJ III, 1958, 473-74; D. Mandić, Franjevačka Bosna. Razvoj i uprava Bosanske Vikarije i Provincije 1340-1735, Rim 1968, 47-48, 150, 156; S. Jurić, Jugoslavica scriptores latini recentioris aetatis, p. I, t. I, Zgb 1968, 220; t. II, Zgb 1971, 48, 169; F. E. Hoško v: Kačić IV, Split 1971, 83-103; O. Hajnšek, Marijine božje poti, Clc 1971, 502, 505, 508-09, 511, 514.

Lc.

GLAŽAR Jožef, duhovnik, r. 27. jul. 1889 v železniški čuvajnici med Gorenjami pri Povirju in Divačo (župnija Divača), u. 27. maja 1961 v Sežani; oče Anton, železniški čuvaj, mati Ivanka Gruden. Še v otroških letih se je preselil s starši v Trst, v zadnjo železniško čuvajnico pred tržaško postajo. Obiskoval je nemško gimn. (1901-1909). Nato je vstopil v bogoslovje v Gor. Kot bogoslovec je bil prefekt v škofovem zavodu v Trstu (1910-1911). V mašnika je bil posvečen 26. jul. 1913 v Trstu, a novo mašo je imel na Vrhniki. Prva njegova duhovniška služba je bila pri Sv. Ivanu v Trstu, kjer je ostal skoraj eno leto. Od avg. 1914 do nov. 1920 je bil kpl. pri Novem sv. Antonu v Trstu. Medtem je bil več časa pomočnik v uradu generalnega vikarja na škofiji. 1. nov. 1920 je nastopil službo v Kortah (Dvori) nad Izolo, najprej kot župni upravitelj, nato pa kot žpk; tam je bil do konca febr. 1924. Iz Kort je nekaj časa upravljal tudi Krkavče. 1. marca 1924 je bil izvoljen za žpk v Sežani, kjer je ostal do svoje smrti. Od 15. jul. 1939 je bil dekan tomajske dekanije, od 5. avg. 1939 pa tudi častni kanonik trž. stolnega kapitlja; prej pa je že bil častni škofijski konzistorialni svetnik.

Nekaj let je bil prosinodalni izpraševalec in sodnik pri cerkvenem sodišču. Od 11. maja 1949 do 28. marca 1951 je bil delegat škofa Nežića iz Počreča za slov. del tržaško-koprske škofije v Sloveniji. G. je bil 1929 prijavljen sodniji v Sežani, ker je razdeljeval knjige GMD v javnem prostoru brez dovoljenja krajevnih oblasti javne varnosti, a je bil na razpravi 25. maja 1929 na preturi v Sežani oproščen.

Prim.: SkATršt, arhivalije; Klinec, GMD, 62; Stojan Brajša, Mohorjeva družba pred sodniki, ZbGMD, 33; žpk kronika v Sežani.

Skerl

GLOBOČNIK Anton pl. Sorodolski, narodni buditelj, upravni uradnik in strokovni pisatelj, r. 20. maja 1825 v Železnikih, u. 2. mar. 1912 na Dunaju, pokopan v Postojni. Gimn. je študiral v Lj. (in tu se je pod vplivom L. Jerana, s katerim je skupaj stanoval, navzel

narodnega duha), pravo na dunajski univerzi (1844-48), kjer je pod vplivom Cigaleta in Kozlerja začel nastopati v javnosti. Tako je 5. aprila 1848 kot tajnik društva »Slovenija« ob prihodu na Dunaj hrvaških in čeških deputacij v njihovem imenu priobčil poziv na Slovence za zedinjeno Slovenijo, isto je storil skupaj s Semrajcem na slovensko javnost (N 1848, 60) in s Kozlerjem določil na podlagi kranjskega deželnega grba belo-modro-rdečo trobojnico kot slov. znak. Podobno je skupaj z Vrazom zastopal Slovence na slovanskem shodu v Pragi. Poklicno je bil najprej praktikant pri mestnem in dež. sodišču v Lj. od 1851 praktikant pri župnem sodišču v Osijeku, 1855 okrajni sodnik v Stubici na Hrvaškem, od 1857 okrajni predstojnik v Čakovcu. V boju med Hrvati in Ogri, ki se je razvnel po oktobrski diplomi 1860, ki je obljubljala federalistično ureditev države, je bil G. na strani Hrvatov, vendar so ga Madžari prehiteli in tako je bilo Medimurje marca 1861 pridruženo Ogrski. Od 1861-63 je bil spet v Lj., nato 1863 okraj. predstojnik v Postojni in od 1867 tu okrajni glavar. 1885 je prišel kot vladni svetnik v Lj., stopil 1890 v pokoj, a ga je katoliško narodna stranka izvolila za poslanca v državni zbor kot zastopnika gorenjskih in notranjskih mest in trgov. Tu, na Dunaju je stopil v Hohenwartov klub; bil član obrambnega, justičnega, montanskega, upravnega,

imunitetnega odbora, odborov za službeno pragmatiko, za drž. računovodstvo ter stalnega odbora za civilno-pravni red, vendar je mandat 15. febr. 1896 odložil in od 1900 živel pri sinu Vladimiru na Dunaju. Pisal je že zgodaj in objavljaj v N in v Cigaletovi Sloveniji, po hrvaškem obdobju pa je pisal le še razprave iz svoje stroke ter posamezne zgodovinske prispevke. Med drugim je napisal: *Tabellarische Übersich der Militärbefreiungstitel* (v Verh. u. Mitt. der jurist. Ges. in Laibach, I, 118), *Das landesfürstliche Wald Reservatrecht in Krain in seiner hist. Entwicklung* (pt. I, 317-56), *Gesch.-stat. Überblick des Bergortes Eisern* (MHK 1867; iz njega so *Geschichtregsten des Berg- und Hammerwerks-Ortes Eisern* izšli tudi posebej). Anonimno je izdal *Der Wirkungskreis Gemeinde u. ihrer Vertreter nach dem neuen Gemeindegesetze* (skupaj z Levstikovim prevodom), *Allgemeines Repertorium der Ges. u. Verordnungen aus allen Fächern* (1882² v Lj., 1893³ na Dunaju, z naslovom *Index der älteren und neuen oest. Ges. u. Verordnungen*), *Leitfaden f. Gemeindevorsteher* (Lj. 1878, tudi z Levstikovim prevodom Nauk slovenskim županom, 1880). Bil je nasprotnik razkosovanja kmečkih posestev in ustanavljanja velikih občin in to svoje stališče branil v *Einige Worte über Haupt- oder Grossgemeinden* (1879) ter v *Zur Frage der bäuerlichen Heimstätten* (1884, tudi v ponat.). Dalje je napisal: *Überblick der Verw. und Rechtsgeschichte des Landes Krain* (1888, ki je zelo razširjeno izšlo 1893). Veliko je deloval v okviru Muzejskega društva v Lj., ki mu je bil po Dežmanovi smrti preds. Tu je uvedel redne mesečne sestanke z znanstvenimi predavanji in debatami. Bil je tudi konservator centralne komisije na Dunaju, izdelal je arheološki zemljevid Kranjske (MMK 1889, 262). Za SP je napisal *Instancije v občinskih zadevah* (1888), *Pravne stopnje in njih roki v pravnem postopanju* (1890), *Vkupnost v javnem in zasebnem pravu* (1890). V IMK 1898 je objavil svoje spomine na leto 1848 in na čas svojega službovanja v Medimurju, v MMK 1899 seznam vsega kranjskega plemstva, 1897 je na Dunaju izdal *Geschichtliche Übersicht des oest. Geld- und Münzwesenss*, v Oest. Zschr. für Verwaltung (1882) *Zum Schutze der auf Huben haftenden öffentlichen Leistungen*, dalje *Zur Frage der Strafumwandlung im politischen Strafverfahren* (1880). Več tiskov je izšlo anonimno, tako: *Zur Reform unserer Gemeindegesetzgebung* (1883), *Oesterr. statist.-hist. Entwicklung* (1897),

Wiener Jahreschronik von der ältesten Zeit bis auf Gegenwart (1899, 1902²) ter v nemščini napisani *Spomini starega Ljubljancana*, ki so izšli v slov. prevodu in izpop. Antona Koblarja v 3. letn. Slovenskega lista, 1898 in tudi posebej. G. si je pridobil izredne zasluge za razvoj šolstva na Postojnskem in za razvoj Postojnske jame. Tu je najprej skrbel za dobro upravo in veliko popularizacijo Jame z reklamo in jamskimi vesellicami, poskrbel za uvedbo železnice v jamo ter električno razsvetljavo. Na njegovo pobudo je nastal trg in park pred Jamo, bila izboljšana cestna zveza med Jamo in mestom Postojna, največ pa je storil, ko je 1884 preprečil, da ni Jama prešla v zasebne roke. G. je bil častni občan Železnikov, Vipave in Postojne. Plemiški naslov je dobil 1890. Bil je tudi odlikovan z viteškim križcem Franc Jožefovega reda.

Prim.: Glaser IV, 387; Lončar ZMS XI, 146, 154, 160; S 1912, 56; SP 1912, 89-90; DS 1912, 56 s sl.; Carn. 1912, 150; Slovenski jezik 1941, 1952; SBL I, 219-20; EJ 3, 479; Roman Savnik, Stopetdeset let turistične Postojnske jame, v: 150 let Postojnske jame, Postojna 1969, 21-3 s sl.; KLSje I, 261; Simonič 127-30.

Brj.

GLOBOČNIK Janez (Ivan), nabožni pisatelj, šolnik, pobudnik ustanovitve gimnazije v Kranju, duhovnik, r. 10. apr. 1824 v Cerkljah na Gorenjskem, u. 14. dec. 1877 v Gor. Oče Primož, kmet, mati Mina Lončar. Ordiniran 31. julija 1847. Najprej je služboval kot mašnik v Hrenovcih, 1848 pa je prišel v Kranj za kateheta in ravnatelja glavne š., kar je bil do 1861. Na njegovo pobudo je občinsko predstojništvo v Kranju prosilo 1861 ministrstvo, da ustanovi srednješolski zavod v Kranju. Že 1856 je G. skupaj z ravnateljem lj. gimn. Ivanom Nečaskom dal pobudo za akcijo v zvezi z ustanovitvijo gimn. v Kranju. Ko se je to zgodilo, je G. na tej gimn. poučeval (1862-64) verouk in druge predmete (npr. slov.) in sicer eno leto kot suplent in poldrugo kot pravi gimn. učitelj. V okviru tega zavoda je ustanovil in vodil slov. dijaško knjižnico; sam ji je podaril 315 knjig, pridobil celo vrsto duhovnikov in drugih narodnih delavcev, da so se je spomnili z darovi, tako npr. vladika J. J. Strossmayer, ki ji je podaril kakih 70 knjig. Ko je spomladi 1862 kranjska občina pričela z dozidavo osnovnošolskega poslopja in je denarja primanjkovalo, je dal G. pobudo za nabiralno akcijo za dograditev šolskega poslopja. Bil je tudi odbor-
nik narodne čitalnice. V 1. letn. nemških izvestij

kranjske gimn. je napisal tudi kratko zgodovino nastanka tega zavoda *Entstehung des k. k. Untergymnasiums zu Krainburg* (1863). Febr. 1864 je šel za nekaj mesecev župnikovat na Brdo pri Kranju, a se že poleti preselil v Gor., kjer je postal knez nadškofijski tajnik škofa Gollmayra (gl. čl.), ki je bil doma iz bližnje Radovljice in G.-ov birmanski boter. V tej službi je ostal do smrti. Njegov predstojnik kot vodja pisarne je bil Štefan Bensa (PSBL II, 63-4). Leta 1870 ga je papež imenoval za tajnega komornika, 1876 pa lj. škof J. Krizostom Pogačar za konzistorialnega svetnika. G. je veliko sodeloval v ZD. Kot samostojni knjigi pa sta izšli *Nova cvetlica v duhovnem vertu ali življenje svetih mučencev Oglejskih Kocijana, Kancija, Kocijanile in Prota z raznimi molitvami* (Gor. 1871, str. 295+pril.). Delo je posvetil nadškofu Gollmayerju. Drugo knjigo pa je tiskal v it. *Le sette basiliche di Roma* (Venezia 1877). Veliko je pisal v ZD; tako je 1869 in 1870 objavljial *Pisma s koncila*, ki so zelo natančna (str. 409 do 420; 5 do 118); objavil pa je po vsej verjetnosti prevode koncilskih konstitucij. Pod poročili »Iz Gorice« se je podpisoval Janko. 1875 je tudi prejel Franc Jožefov red. Prevajal je tudi dramska besedila; tako Svojejavneže, in, po Benediksu, Zakonske nadloge (izšli v Slov. Taliji 10b ter 14b 1869-70). Prim. Simonič.

Prim.: ZD 1862, 246; 1877, 403; N 1877, 408; Marn XXV, 65-6; Davorin Karlin, Kratka zgodovina nižje gimnazije v Kranju, LMS 1887, 65-87; Ivan Lavrenčič, Zgodovina cerkljanske fare, Lj. 1890, 137-8; SBL I, 221; Zontar, Zgodovina mesta Kranja, 1939, 320; Kranjski zbornik 1970, str. 350, 352-3, 356, 358; Jubilejni zbornik. Ob 75-letnici prve mature na gimnaziji Kranj, Kranj 1976 (brez pag.) na več mestih. Za ZD podatki dr. M. Smolika.

Brj.

GLOBOČNIK Martin, šolnik in prosvetni delavec, r. 1. avg. 1919 v Poženku pri Cerkljah na Gorenjskem v hiši »pri Ajdovcu«, zaščiteni kot arhitektonska zanimivost. Oče Jakob je bil kmet in cerkveni pevec, sorodnik Levstikovega kateheta Antona Globočnika, mati Katarina Grošelj. Osn. š. je dovršil v Cerkljah, v Lj. 6 razr. klas. gimn. (1930-36) in učiteljsiše (1936-40). Poučeval je v Mokronogu (febr. 1941-sept. 1943), a mar. 1942 so ga It. internirali v Monigo pri Trevisu, od koder se je vrnil čez eno leto. Po 8. sept. 1943 so ga mobilizirali partizani. Med nem. čistkami je bil zajet in poslan v SS zapore v Trbovljah, od tod v delovno taborišče Libenau pri Gradcu in tu je bil tolmač zaradi znanja nem., it. in neko-

liko ruščine. Konec maja 1944 je organiziral pobeg desetih taboriščnikov in se zatekel v Novo mesto, kjer je bil namestnik š. nadzornika in je pomagal domobrancem pri kult. delu. Po vojni je odšel v taborišče Riccione in Rimini in tukaj je poučeval na osn. š. Poleti 1946 je prišel v Trst, dovršil tečaj za slov. učitelje in sept. 1946 prevzel pouk in upraviteljstvo v osn. š. v Kobaridu. Po Londonskem sporazumu je bil učitelj pri Sv. Ivanu v Trstu, na Opčinah, v Miramaru in Rojanu. Z Ivom Bergantom je sestavil *Računico za slov. osn. š. 5. del* (Trst 1948). V letih 1951-54 je poučeval na nižji sred. š., 1954-55 na trg. strok. š. in trg. akademiji. Nov. 1955 se je preselil v ZDA. Po nostrifikaciji diplome je študiral na univ. zavodih v Boulderju in Denverju in postal prof. lat. na višji gimn. v Litteltonu, Colo. Leta 1962 je prevzel prof. mesto na kat. gimn. Machebeuf v Denverju, Colo., kjer je še zdaj. G. je igral in pel pri prireditvah že v osn. š., sodeloval pri igrah Prosvetnega in Gasilskega društva. Na učiteljsku je organiziral in vsa leta predsedoval Marjini družbi in Slov. dijaški zvezi (glavar). Krožek je na š. prirejal Slomškove in Prešernove proslave, pobiral za zimsko pomoč in narodno obrambo, med počitnicami pa so se člani udeleževali raznih taborov. Od 1938-39 je bil upravnik »Stražnih ognjev«, razmnoženega glasila Slov. dij. zveze. Za lit. krožek na učit. je pisal ekspresionistične črtice in eseje o pomembnih Slovencih, s podobnimi prispevki je sodeloval tudi v listu Mar. kongregacije. Kot odbornik Združenja slov. učiteljskihnikov je delal predvsem v dramatskem odseku in nastopal v šolski telovadnici. Pomagal je organizirati Društvo cerkljanskih študentov. 1939 je bil izvoljen za preds. (velikega poglavarja) Slov. dij. zveze. V Mokronogu je predaval na kmetijskem tečaju, zbiral naročnike za MD in Slovenčevo knjižnico. V beg. taborišču je bil preds. Prosvetnega krožka, prirejal igre in akademije, učil v osn. š. in pisal v taboriški list vzgojne članke. Sodeloval na RAITrsta, bil ustanovni član Radijskega odra, igral, režiral, pisal mladinske igre in prirejal radijske nadaljevanke: *Kaplan Martin Cedermac*, *Emil in detektivi*, *Zogica*, *Nevidna oseba* idr. Več let je bil blagajnik Slovenske prosvete in igral v avditoriju in na Repentabru. Od 1947 blagajnik pevskega društva Škrjanček. Bil je med organizatorji Društva slov. učiteljev, na š. je navduševal učence za filatelijo, o tej pisal v LitV in v Galeba, filatelistično delo je tudi v Denverju. Bil je član trž. filat. društva

Košir. Sodeloval je pri počitniških kolonijah v Devinu (Dobrodelno društvo SDZ) in v Nabrežini (Vinc. konferenca). V Denverju je poverjenik Latinskega krožka (Junior Classical League), ki je dobil pet nagrad med petdeset tisoč tekmovalci.

Prim.: Osebn. podatki; IzvTrst 1948-56; J. Peterlin, Naše kult. življenje na robih Slov., Tabor 1951, Trst-Clc 1951, 91-98; M. Jevnikar, Slov. šolske knjige v Trstu, Tabor 1951, Trst-Clc 1951, 85; A. Rustja, Slov. odri uprizarjajo, LitV 1952/53, 93; 20 let Radijskega odra, Trst 1966, 14, 18, 27-29; 5-7, 11 na štirih skupinskih slikah; Teacher of the Month: Mr. Globocnik, The Machebox, Denver 16. febr. 1968, 5; At Classical league convention, Latin Students place, The Denver catholic register 12. maja 1976, 27 s skup. sl.

Jem.

GLOWACKI Julij Ivan,

botanik, lihenolog in briolog, r. 18. jun. 1846 v Idriji, u. 18. maja 1915 v Gradcu. Oče je bil žgalski adjunkt, mati Amalija Fercher. Osn. š. je obiskoval v Idriji, šol 1857 na gimn. v Lj., maturiral 1865 in nato študiral na graški in dunajski U. Še preden je dokončal študije, pa je že prišel učiti v Gor. na realko (1870-71) in kasneje dve leti na učiteljsku kot namestni učitelj. 1873 je odšel kot suplent na I. drž. gimn. v Gradec in ostal do 1875, ko je opravil strokovne izpite iz prirodopisa kot glavnega predmeta, fizike in matematike pa kot stranskih predmetov, pozneje pa še strokovni izpit iz slov. učnega jezika. Prvo mesto kot srednješolski profesor je dobil v Ptuj in tu učil polnih 10 let, ko se je 1885 preselil v Ljubno na Štajerskem (do 1895), ko je bil nastavljen za vodjo samostojnih slov.-nemških oddelkov na celjski gimn. Po štirih letih je odšel za ravnatelja gimn. v Mrb in jo uspešno vodil polnih 12 let. 1911 je stopil v pokoj in se še isto leto preselil v Gradec. Zanimanje za rastlinstvo je prinesel iz gimn., povečal pa mu ga je na U. H. W. Reichardt na Dunaju. Največje zanimanje G-ega je veljalo brezcvetnicam, posebno lišajem in mahovom. V tem zanimanju je našel sebi enako vnetega dunajskega briologa Johanna Breidenlenja, ki se mu je potem pridružil pri skupnem delu, občeval pa je tudi z briologom Friderikom Krupičko in lihenologom Arnoldom. G. je že kot visokošolec proučeval in preiskal idrijsko okoli-

co s Črno prstjo. Enako je potem storil z okolico Gor., ko se je tja preselil. Iz tega obdobja sta prvi dve razpravi: *Beschreibung eines neuen Bastardes Anemone Pittonii* (Verhandlungen der k. k. zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien, 1869) ter v sodel. z Arnoldom: *Flechten aus Krain und Küstenland* (p. t. 1870). Prav tako je določil v tej dobi tudi herbarij dvornemu svetniku vitezu m. Tommasiniju (lišaji iz Primorja). Od 1874 sledi njegova štajerska doba, najprej okolica Ptujja (1874-85), nato okolica Ljubnega (1885-92), od 1896-1902 se je posvetil vegetaciji Pohorja, v posameznih letih (1901, 1902, 1903) pa v Gmündu, pa še v Dellachu, Hirschenauu. 1892 je bil na Kranjskem v Savinjskih Alpah, od 1900 je hodil v Julijske Alpe, večkrat je obiskal Kras (1896, 1904, 1910), Istro, Dalmacijo in Črno goro (1896), pa tudi Bosno in Hercegovino (1904). O vsem tem pregledanem terenu je stalno poročal v znanstvenem tisku in opisoval nova nahajališča že znanih vrst, za posamezne kraje odkritih mnogo novih vrst, med katerimi več dotlej še nepoznatih mahov, gliv in lišajev, ki so dobili po njem ime. Nekateri od teh razprav so: *Die Flechten des Tommasinischen Herbars* (v publikaciji kakor zgoraj, 1874), *Podromus einer Flechtenflora von Görz* (Jahresbericht der Oberrealschule in Görz, 1871), *Übersicht über den heutigen Stand der Frage vom Wesen der Lichenen* (Jahresbericht des Untergymnasiums in Pettau, 1877), *Ein neuer Rostpilz*: (Mitteilungen des naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark in Graz, 1891-92), *Die Moosflora der Julischen Alpen* (Verhandl. z.-b. Gesell. in Wien, 1910), *Ein Betrag zur Kenntniss der Moosflora der Karstländer* (Carniola 1913). Zraven botaničnih razprav pa se je G. zanimal tudi za ihtiologijo in napisal *Die Fische der Drau und ihres Gebietes* (Jahresbericht des Untergymn. in Pettau, 1885), *Die Fische der Save und des Isonzo* (Jahresbericht des Untergymnasiums in Cilli, 1896). G. je bil kot pedagog stvaren in visoko izobražen šolnik; snov je živahno razlagal in skušal vzbuditi v učencih zanimanje za prirodopis; vedno se je skliceval na domače primere flore. Kljub temu, da je bil strog pedagog, so ga vsi spoštovali, ker je bil pravičen. Tudi problemu poučevanja se je oddolžil z razpravo *Über die Stellung des Unterrichtes in der Mineralogie an unseren Mittelschulen und insbesondere an den Gymnasien* (cit. izvestje ptujske gimn. za 1881). Z Erjavcem je začel pripravljati delo *Flora slovenskih dežel*, pa ga je potem

na podlagi njegovega gradiva za Slovensko Šolsko Matico pripravil Leopold Poljanec (izšla dva sn. 1912, 1913). To delo je pravzaprav prvi ključ za določevanje rastlin v slovenščini. G. se je tudi v krajih, kjer je živel, udeleževal narodnega življenja; tako je bil v Gor. član odbora za proslavo 25-letnice Prešernove smrti (1873).

Prim.: Friedrich Knapp, Direktor J. G., Jahrb. des k. k. Staats-Gymn. in Marburg a/D. 1912, 35 s. sl.; Dr. Gv. Sajovic, † J. G., Carniola, N. v. VI/1915, 225-31 s. popolno bibliografijo spisov; UT 1915, št. 11; Gabršček I, 176, 183, 186; SBL I, 222 (Gl. = Joža Glonar); Arko 243; MSE I, 559.

Brj.

GLUŠIČ Konrad (Adam), šesti lj. škof, drugi — za Tekstordjem — slovenskega porekla, r. okt. 1527 v Komnu na Krasu (po A. Kjuder, 92-93, naj bi bil rojen v župniji Rečica-Gornji grad), u. p. 24. maju 1578 v Gornjem gradu. Bil je preprostega kmečkega stanu. Menda je po posredovanju lj. škofa Tekstordja, kraškega rojaka, postal po končanem bogoslovnem študiju kpl. na dvoru cesarja Ferdinanda I. na Dunaju. 1555 mu je Tekstord naklonil župniji Kranj in sosednji Smartin, a je ostal dvorni kpl. V rojstni kraj se je G. preselil 1556 in postal komenski župnik. V Komnu se je izkazal kot vzoren dušni pastir (ustanovil je špital za 12 revežev), zato ga je goriški glavar Vid Dornbeg (PSBL IV, 314) 1565 predložil nadvojvodu Karlu za člana vizitacijske komisije za Goriško. Po smrti lj. škofa Seebacha (1568) ga je vplivni rojak Janez Cobenzl (PSBL III, 191) priporočil za to mesto. Nadvojvoda Karel ga je za lj. škofa imenoval pred 30. dec. 1570, a posvečen je bil šele pred 5. apr. 1571. Ob nastopu škof. službe je bil sicer deležen izjemnega sprejema tudi s strani povečini protestantskih deželnih stanov, a novemu položaju ni bil v celoti kos. Osebnost neoporečen in zgleden duhovnik je bil vendar preveč miroljuben in premalo samostojen, da bi mogel obvladati organizirane in agresivne protestante, ki so mu sproti podirali vse načrte in ukrepe. Varstvo cerkvenih zadev je tako prevzel sam nadvojvoda, čeprav bi škof moral misliti na uvajanje reform v smislu sklepov trident. cerkvenega zbora. Res je v pismu 5. apr. 1571 obljubil stanovom, da bo skrbel za zdrav katoliški nauk, a le pod določenimi pogoji; tudi je na nadvojvodovo zahtevo 1571 ukrepal proti predikantu Petru Kupljeniku v Begunjah, v marcu 1572 je odstavil blejskega žpk Krištofa Fašanga, ker je postal protestant; poskušal je izpolniti nadvojvodovo naročilo z dne 21. dec. 1572.

naj razveljavi vsako prodajo cerkvenih posesti in beneficijev, ki so se jih protestantje polastili protipostavno, a brezuspešno. Z gosposvetskim proštom N. Correto je 1574 prišel v Gor. kot komisar, da bi po nadvojvodovem ukazu poskrbel za čistost vere na Goriškem, vendar brez zaželenega sadu. Kljub uspehom takratne protestantske »slovenske cerkve« s književnim delom, G. kot škof ni zmozel izboljšati dušnopastirstva s potrebnimi slovenskimi književnimi pripomočki, olajšati versko-nravne vzgoje ljudstva, povečati njegovega verskega znanja, čeprav se je trudil za vzgojo duhovniškega naraščaja. Z nakupom graščine Rudnek pri Rečici blizu Gornjega grada (10. apr. 1578) je povečal škofijsko premoženje.

Prim: SBL II, z obsežno literaturo; Gruden, 671-73, 676, 747, 794; Bauzer 1. X., nr. 15; Folium-Gor 1875, 98, 179; J. Bašič, Trije Kraševci 1. j. škofje v 16. stol., E 1928, 43, 4; Gruden 640 (G-ev grb); Miklavčič, Smarnice 1962, 56-57; Cerkev na Slov. 1971, 46, 50; Grafenauer 1973, 122-23.

Kralj

GNIRS Anton, avstrijski arheolog in konservator, r. 18. jan. 1873 v Zalcu, u. 13. dec. 1933 v Loketu (Ellenbogen), pokopan v Komotovu v CSSR. Pred prvo svetovno vojno je bil profesor na Primorskem. Vodil je izkopavanja rimskih vil na otoku Veliki Briuni pri Pulju. Po reorganizaciji avstrijske centralne komisije za varstvo spomenikov je postal G. prvi deželni konservator za Primorsko s sedežem v Pulju. Med prvo svet. vojno se je moral skupaj z uradom preseliti v Lj. in tako je do konca vojne nadomestil tudi deželnega konservatorja za Kranjsko dr. Franceta Steleta, ki je bil v ruskem ujetništvu. Velik je njegov prispevek pri raziskovanju arheoloških in srednjoveških spomenikov v Istri. Odkritja in topografska registracija teh spomenikov sta mu kasneje služili v raziskovalni in konservatorski dejavnosti v Istri, posebno v območju Pulja in Briunskih otokov. Napisal je dela: *La Basilica ed il reliquiario d'avorio di Samagher presso Pola* (Atti e memorie SIASP, 1908, zv. 24, 5-48), *L'antico teatro di Pola* (ibidem, 1908, 49-89), *Baudenkmale aus der Zeit der oströmischen Herrschaft auf der Insel Brioni Grande* (Jahrbuch für Altertumskunde, 1911, 5), *Frühe christliche Kultanlagen in südlichen Istrien* (Jahrbuch des Kunsthistorischen Instituts der k. k. Zentral-Kommission für Denkmalpflege, 1911), *Grundrissformen istrischer der antiken Wasserversorgung aus dem istrischen Karstlande* (Buličev zbornik, 1924), *Istria prae-*

romana, Karlsbad 1925 (sinteza vseh G.-ovih raziskovanj tega področja). Za Slov. je posebno pomembna preiskava samostanske cerkve v Stični (restavriral eno od romanskih oken na sev. steni ladje, odkopal temelje apsid in s tem odkril najvažnejši stavbnozgodovinski detajl zgradbe). Za Goriško je G. posebno važen, ker je po prvi vojni poskrbel za vrsto restavriranj umetniških spomenikov (tako cerkve gor. uršulink, tamkajšnjih slik). Posebno zanimanje G-a je veljalo zvonovom Primorske in Kranjske. Objavil je dve taki deli: *Alte und neue Kirchenglocken* (najprej Dunaj 1917 in kasneje razširjeno Karlsbad 1925). Podatki o starih ali zgodovinsko pomembnih zvonovih, ki jih prinašata deli, so neprecenljive vrednosti, kajti 1. in 2. svet. vojna sta marsikateri zvon uničili. Knjigi prinašata tudi veliko slikovnega in epigrafskega gradiva. G. je bil član Nemškega arheološkega društva v Berlinu, avstrijskega arheološkega društva na Dunaju in Družbe za znanost in umetnost v Pragi. Tudi v krogih avstrijskih deželnih konservatorjev pred prvo svet. vojno je igral eno najvidnejših vlog.

Prim: Fr. Lancèl Stelè, Dr. A. G., ZUZ XII/1933, 98-9 (nekrolog); isti, Umetnost v Primorju, Lj. 1940 (Pogledi, 2/2.), 22; isti, G. A., ELU 2, 394-5 (z bibl.); Cossar, Storia, pass.

Brj.

GNJEZDA (GNEZDA) Janes, socialni delavec, prenovitelj cerkvene glasbe, profesor, r. 11. maja 1838 v Idriji, u. 10. sept. 1904 v Lj. Oče Matej, trgovec, mati Apolonija Terzin. Osnovno šolo obiskoval v Idriji (1845-49), gimnazijo v Lj. kot gojenec Alojzijevejšča (1849-57), nato teologijo (1857-61), posvečen 28. julija 1861. Postal je prefekt v Alojzijevejšču (1860-81), bil tudi katehet za nemške razrede na gimnaziji (1869-79), katehet mestnih osnovnih šol (1880-86) in profesor verouka na ljubljanski višji realki (1886-1903). Zaradi bolezni 1903 upokojen. Prvi glasbeni pouk je dobil v Idriji pri učitelju in organistu Antonu Krašnerju, nato še v Lj. pri A. Foersterju. Ze zgodaj se je navdušil za cecilijansko idejo in je tako postal eden od ustanoviteljev Cecilijinega društva v Lj. 1877, ki je skušalo ponovno vpeljati gregorijanski koral in večglasno figuralno petje, orglanje in petje v domačem jeziku ter

instrumentalno muziciranje v slov. cerkve. G. je bil društvu prvi tajnik (1877-96), preds. (1896-1904), urednik knjižnega dela CG in predavatelj liturgike ter zgod. c. glasbe na orglarski š. Udeležil se je več letnih shodov nem. Cecilijinega društva v Paderbornu in Regensburgu (1868-1900) in tudi evr. kongresa za liturgično petje v Arezzu (1882). Bil je v prijateljskih stikih z F. X. Wittom in drugimi sodobnimi propagatorji petja »a cappella«. Že od 1861 se je z veliko vnemo in ljubeznijo posvetil tudi delu v lj. Katoliškem društvu rokodelskih pomočnikov, ki ga je ustanovil Leon Vončina. Po njegovi smrti je postal preds. (1874-1904) in 1887 zgradil največ z lastnimi sredstvi Rokodelski dom. 23. jul. 1880 ga je mesto Lj. imenovalo za častnega meščana, istega leta je bil ob 25-letnici Kat. društva rokodelcev odlikovan z zlatim križcem s krono za zasluge, 1891 pa je bil imenovan za konzistorialnega svetnika lj. škofije. Napisal je veliko propagandnih član- kov in prispevkov s področja liturgične glasbe v CG ter tudi nekaj c. skladb v cecilijanskem duhu; eno teh je A. Foerster uvrstil v svojo pesmarico (Cecilia, Clc 1884, 344-45; 1902, 98-99). Slika: IS 1927, 295.

Prim.: Catalogus cleri dioecesis tabacensis 1861 do 1905; CG 1880, 60-61; LZ 1888, 418-19; Imenik meščanov stolnega mesta Lj. od 1786 do 1899, Lj. 1899, 7; A. Kalan, prof. J. G., DS 1904, 634-35 s sl.; A. Tomelj, Imenik duhovnikov umrlih v lj. škofiji od 1. jan. 1901 do 10. febr. 1915, Lj. 1915, 18; IS 1925, 28. jun.; M. Zjalic, Crkvena muzika, Samobor 1925, 78; SBL I, 224; CG 1927, 69-82; Glonar, 419; Arko 244; R. Hrovatin, Zgodovina glasbe, Lj. 1948, 490; MohBibl 222; Cvetko III, 236-37, 243, 368, 435-36; Cvetko, Historijski razvoj muz. kulture v Jug., Zgb 1962, 444; KISje I, 72; Trobina 99-100, 124.

Jem. + Lc.

GNJEZDA Jožef, skladatelj in organist, r. 6. mar. 1838 v Idriji, u. v Idriji 3. febr. 1875. Oče Janez, cerkovnikov pomočnik, mati Marija Klemenčič. Po končani rudarski lj. š. (pripravnici) v Idriji (1845-49) mu je prvi pouk v glasbeni umetnosti ter igranju na violini in orglah posredoval učitelj in organist Anton Krašner (1808-61); ko je bil 31. maja 1852 v Idriji odprt pripravniki tečaj za učitelje na enorazrednicah, je bil G. med prvimi absolventi (1852-53). Ker se je posebno odlikoval v glasbi, so ga obdržali na pripravnici še dve leti kot pomožnega učitelja petja in glasbe (1853-55), potem pa je bil učitelj v Planini pri Rakeku (1855-58). Tam je poučeval violino in klavir kneginjo na gradu Windischgrätzov. Na vzpodbudo kneginje se je odločil za nadaljnje

izobraževanje v glasbi in je po njenem priporočilu dobil učiteljsko mesto v glasbenem zavodu Bua v Gradcu. Tu je v razletju 1858-61 študiral glasbo pri Joselu Retzerju v Musikschule des steiermärkischen Musikvereins in pri znanem skladatelju Anselmu Huttenbrennerju (1794-1868). Po smrti Antona Krašnerja (14. marca 1861) se je vrnil v Idrijo in prevzel stalno službo mestnega organista, poučeval pa je violino tudi na rudarski ljudski š. (1861-75) in bil hkrati učitelj petja in orgljanja na učiteljski pripravnici do njene ukinitve (1861-66). Bil je izredno sposoben glasbenik in glasbeni pedagog ter na daleč znan po svojem umetniškem orgljanju, zelo dobrem pevskem zboru in velikem orkestru. Napisal je več cerkvenih skladb, latinskih maš in preludijev za orgle; kot posvetni skladatelj je zaslovel po svojih priredbah starih narodnih napevov in v Idriji ponarodelih skladbah *Po polnoči odbije tri in Ilrihi moje domovine*. Aktivno je sodeloval tudi pri delu idrijske čitalnice, žal pa je zgodaj, star šele 37 let umrl za vodenico.

Prim.: M. Arko, Idrija, 168-69, 226; ž. arhiv Idrija.

Lc. + Jem.

GNJEZDA Matija, župnik, r. 20. febr. 1727 v Idriji, u. 27. avg. 1784 za kapjo tam. Oče Bernard, mati Jera Bajt. Duhovnik je postal. okr. 1750, nato je bil štiri leta kpl v Idriji, od 1. okt. 1756 na prošnjo vernikov žpk do smrti. Bil je priljubljen, duhovit govornik v slov. in nem., versten do bolnikov in darežljiv do revežev. Nabil je veliko liturgičnih oblačil in notranje opreme. 1766 je dal zgraditi Kalvarijo pri Sv. Antonu na griču (za 335 fl. in 19 kr.). 27. jan. 1757 je dobil zase in za naslednike pravico blagoslavljanja škapulirje. Imel je mnogo sitnosti z rudniškim ravn. in s tistimi, ki so si lastili beneficij sv. Antona (ustanovil ga je 1678 rudniški predstojnik baron Kaspar Lichtenheimb, ki je dal zgraditi tudi c. sv. Antona). 1781 je G. prosil za kanonikat v Gor., a ga ni dobil.

Prim.: Anko, 148, 183; sporočilo dekana J. Filipiča 17. 2. 1978.

Jem.

GOBEC Radovan, skladatelj, dirigent, pedagog in publicist, r. 1. jun. 1909 v Podgradu pri Ilirski Bistrici; oče Dragotin, posojilniški uradnik, doma s Stajerskega, mati Neža Viternik, doma s Koroškega. Osn. š. je G. začel v Celju, nadaljeval v Šmihelu pri Pliberku na Koroškem, kamor ga je prignalo medvojno pomanjkanje, in kon-

čal v Celju, kjer je dovršil tudi nižjo gimn. Mat. Bil je član turirala je 1928 na učitelj. v Mrbu. Bil je član pevskega zbora »E. Adamič« in konec 1929 tudi zborov korepetitor. Služboval je pet let v Grižah pri Celju, nato v Laškem. V tem času je bil pri sokolski župi v Celju referent za pevske zборе (1933-37). 1937 je bil premeščen v vasico Henino pod goro Lisco. 1939 je prosil za premestitev v Jurklošter, kjer ga je zatekla druga svet. vojna. Ostal je brez službe. V NOB je vstopil 1942. Organiziral je partizanski učiteljski tečaj v Ljubnem (1944). Isto leto je stopil v Kozjanski odred kot politični delavec, okrožni š. nadzornik in glasbeni vodja kulturne ekipe v IV. operativni coni. Po vojni je bil načelnik ljudske prosvete za celjsko okrožje. Organiziral je učiteljski tečaj v Celju (1945). Dec. 1945 je bil premeščen kot učitelj glasbe na VI. gimn. v Lj. (1945-47). Vpisal se je na AG in služboval v MLO Lj. kot referent in nato kot inšpektor Glasbene šole. Od 1945 do 1947 je bil tudi referent za zборе pri Mestni ljudski prosveti v Lj., nato 15 let preds. odbora za zборе pri Okrajnem odboru Ljudske prosvete (Svobode) v Lj. Od 1967 dalje pa je preds. komisije za zборе pri republiškem odboru Zveze prosvetnih organizacij. Bil je tudi preds. DSS in član glavnega odbora Zveze skladateljev Jsle. 1951 je dovršil na AG študij dirigiranja in kompozicije. 1954 je postal direktor Glasbene šole Lj.-Moste, nato pa vodja Ljublj. festivala. Vzporredno je honorarno predaval na PA; 1964 je tam postal redni predavatelj. Prvo G-vo srečanje z glasbo sega v šolska in dijaška leta v Celju, kjer je obiskoval š. Glasbene matice; izpopolnil se je na učiteljskišči v Mrbu, kjer je vodil pevski in tamburaški zbor. Za prof. je imel Družoviča, Berana in Bervarja. Takrat si je dopisoval z Adamičem in Ostercem. Prav tako so v tem času nastali njegovi glasbeni prvenci. Posebno mu je koristilo sodelovanje v zboru pri mrh Glasbeni matici, ki so ga vodili Hladek-Bohinjski, Mirk in Topič. Kot učitelj je imel stike z mlad. in odraslimi zbori, z dram. društvi in orkestri, ki jih je ustanavljal, vodil, zanje skladal, igral in režiral. Pri tem delu so nastale operete: *V bratskem objemu* (1927), *Pomladne cvetke* (1927), *Kresniček* (1930), *Hmeljska princesa* (1933), *Tremerski dukat* (1935), *Planinska roža* (1937) *Kri v plamenih* (v tisku 1970). Zložil je tudi glasbo k igram *Dušica* (1929) in *Trnuljica* (1939), pevski skeč *Kuga* (1930), vrsto mlad. zborov (*Zbirka Mladina poje domovini*, 1934), odraslih zborov,

nekaj samospenov in napisal je dramo *Slepec* (1930). Za mnoge skladbe, posebno za operete, je pisal besedilo kar sam. Med vojno je napisal nekaj znanih pesmi, kot *Bohor žari*, *Pesem o svobodi*, *Moj očka je v hosti partizan*, kantato *Hej, partizan, Slovensko pesem* ter scensko glasbo k *Hajdukovi oporoki*. Študij na AG je G-a uvedel na instrumentalno področje. Tako so nastala dela: *Slovenska plesna suita* (1948), kantata *Osvoboditeljem* (1950), glasba k igram *Pastirček* (1949), *Pomlad prihaja* (1952), *Nedeljski lovec* (1953) in *Beraški kvartet* (1953). Med zbori so najbolj znani množični *Mladi bataljoni* (1947), *Lepo je v naši domovini biti mlad* (1954), *Pesem mladine* (1954). G. ima veliko kompozicijsko znanje, ljubi ljudski ton in upošteva sposobnosti glasbenih amaterjev. Po študiju so nastala njegova najboljša dela: opera *Tremerski dukat* (v tisku 1960), kantata *Svobodna zemlja* (1954), *Njegovo ime je legenda* (1959), *Rdeča kantata* (1961), mlad. kantate *Kolednica* (1953), *Narodni praznik* (1957) in *Dobro srečo, domovina* (1957). Vse njegovo skladateljsko delo obsega (do 1. okt. 1971) 12 simfoničnih del, 7 scenskih del, 61 odraslih pevskih zborov v raznih izdajah, 77 mlad. zborov v raznih natisih; to so narodne in mnoge revolucionarne pesmi. Kot zborovodja je G. vodil mlad. zборе v Grižah, Jurkloštru, Celju in v Lj. ter odrasle zборе v Grižah, Zabukovcih, Preboldu, v Laškem, Jurkloštru, pri partizanih, v Celju in Lj. ter občasno pri vojakihi in na tečajih. Nekatere zборе je sam ustanovil. Posebne uspehe je dosegel z zborom »Matija Verdnik«, z APZ »Tone Tomšič« (12 let) ter s Partizanskim invalidskim pevskim zborom (15 let). Z nekaterimi zbori je dosegel prva republiška in vidna zvezna mesta. Gostoval je po mnogih evropskih državah in pogosto nastopa na radiu. G. je najvidnejši organizator in vodja množičnih zborovskih prireditvev, med katerimi so znane v Velikih Laščah, v Celju in Lj. Slovita sta koncerta na Ostrožnem pri Celju (1954) z 2.300 pevci in 1961 v Lj. ob 20-letnici ljudske vstaje s 3.000 pevci. G. je urejal Grlico osem let ter je sourednik NZb. Napisal je mnogo pedagoških in strokovnih člankov, kritik in ocen. Izdal je *Metodiko zborovodstva* (Lj. 1959, str. 182) in uredil je *Naše partizanske pesmi* (Lj. I, 1961; II, 1963; III, 1969) ter zbirke *Vstani, mladina*, *Domači zbori* in več manjših pesmaric za razne proslave. G. je znan predavatelj na raznih glasbenih tečajih in na PA. Za svoje razvejano delo je prejel številna odlikova-

nja, priznanja in pohvale, med njimi red dela III. stopnje (1949), red za hrabrost III. stopnje (1950), red zasluge za narod III. stopnje (1950) in red zasluge za narod z zlato zvezdo (1969).

Prim.: Osební podatki; Kojeko I, 208; ME I, 1958, 553; Cvetko, Stoletja 267; Kompozitori Jsl 204 (s sl.); SGL I, 173 (J. H. = Janez Hoefler); Katalog Lj. 1976, str. 10; TV 15 1977, 3. marca, str. 2. Har.

GODINA Benedikt, prosvetni delavec, rojen 21. mar. 1876 v Škednju pri Trstu, u. 3. nov. 1954 v Trstu. Oče Ivan je bil brivec, mati Ivanka Godina je pekla kruh. Osn. š. je dovršil v Škednju, dva razr. nem. gimn. v Trstu (1887-1889), potem je pomagal očetu v brivnici. Od 1902 do upokojitve 1946 je bil vratar na sodišču v Trstu. G. se je še mlad pridružil prosvetnemu delu v Škednju in bil član Velesile (delovala 1889-1922), kjer je bil knjižničar. Ko se je 1901 priženil na Kolonkovec-Sv. Mar. Magdalena Spodnja, je postal naslednje leto pevec in preds. pevskega društva Slava (delovala 1891-1922), preds. pogrebnega društva in preds. podružnice CMD (1911-1918), ki je 1912 na novo sezidala otroški vrtec pri Tirolcu in zbrala zanj 9.832 kron. G. je deloval tudi v političnem življenju.

Prim.: NSKT, Ods. za zgod., Vpr. pola 399; KCM 1915, 139; B. G. ni več med nami, Pdk 5. nov. 1954, 2; D. Pahor, Prosvetno delo v Škednju in na Kolonkovcu od »Slovanske vile« do naših dni, v: Čitalnica v Škednji, 1868-1968, Trst 1968, 25 sl., 26.

Jem.

GODINA Drago (Karel), polit. delavec in publicist., r. 9. jan. 1876 v Škednju pri Trstu, u. 1. apr. 1965 v Trstu. Oče Ivan je bil delavec, mati Ana Flego. Osn. š. je dovršil v domači vasi, študiral je na nem. gimn. v Trstu, na učiteljskišči v Lj. in Kopru. Eno leto je poučeval v Dolini, potem je bil uradnik pri TPH, ves čas pa je živahno deloval v Škednju: obnovil je čitalnico in bil na ustanovnem občnem zboru 17. jun. 1897 izvoljen za preds., eno leto je vadal njen tamburaški zbor, 1900-03 je bil preds. Gospodar. društva v Škednju, najstarejše slov. zadrúžne organizacije na Primorskem (ust. 15. apr. 1880), bil podpreds. Dramatičnega društva (ust. 1902) in tajn. trž. Sokola. Pisal je v E, 1902 je bil odg. ur. humorističnega lista Brivec, 1903 je pisal v njegovega naslednika Škrata. Nato je odšel v Solkan za tajn. Mizarske zadrúge, ki je imela podružnico v Splitu, istočasno je bil korespondent Prometne banke v Požegi na Hrv., 1905 je

postal potovalni agent in je deloval v Splitu, Zgbu, Kragujevcu in Bgdu. Od tu je odšel v Sofijo, kjer je bil knjigovodja Balkanske banke, potem glavni knjig. Bolg.-franc. hipotekarne banke, najdalj pa je bil pri neki hamburški družbi, ki je kopala rudo pod goro Izdermec. Okt. 1915 je odpotoval v Romunijo, avg. 1916 v Moskvo. Tu je bil najprej knjigov. pri moskovski podružnici franc. banke Crédit-Lyonais, kmalu pa je postal knjigov. v tovarni za vojaške šotore. Po zmagi revolucije je vodil v imenu delavcev tovarno in jo razprodal, ker niso več potrebovali šotorov. Bil je tudi član moskovskega sovjeta. Dovršil je tečaj za agitatorje in še vseučiliški tečaj za predavatelje ter postal propagandist v rdeči armadi. Bil je med uredniki in pisatelji lista Revolucija (1918), tega leta je izdal brošuro *Teorija deneg in Narodnjaštvo in interesi proletarijata*, jun. je bil med ustanovitelji Jsl. kom. emigrantske partije. Poleti 1918 se je preko Finske, Švedske, Angl. in Franc. vrnil v Trst in postal zasebni knjigovodja. Živahno je deloval v Soc. zvezi Jul. krajine in v trž. Delu zagovarjal vlogo sovjetov v tovarnah in ustanovitvev KP. »Skrajno levice in tezo o popolnem prelomu ne samo z reformisti, temveč tudi z unitarci je v Delu zagovarjal Drago Godina. Tumi je očital neresnost, nelogičnost, konfuznost in končno reformizem, ker gospodarska revolucija, kakor si jo predstavlja Tuma, ni možna brez predhodnega političnega prevrata. Tega pa lahko izpelje samo nova, komunistična stranka« (Kacin-Wohinz). V Livornu je sodeloval pri ustanovitvi KPI, toda v stranki potem ni delal, češ da voditelj ne vodijo »idealni nagibi, marveč osební«. O tem je vodil polemiko z Etbinom Kristanom v E, kjer je priobčeval tudi gospodarske članke. Zamislil si je posebno vrsto gospodarstva in ga propagiral vse življenje — blagovni denar. Vlade »naj izdajo toliko novega denarja, kolikor je potrebno, da se pokupi in konsumira zaležano blago, oziroma za vzdrževanje brezposelnih in za druge v tej razpravi omenjene neproduktivne stroške, dokler ne bo zadnji brezposelni človek poklican na produktivno delo« (Mir ali nova vojna?, 2). Blagovni denar ali blagovne nakaznice bi izdajale »družabne zaloge blaga za njim od producentov izročeno blago«, tako bi bile pokrite z ustrežno količino blagovrstnega blaga (v zapuščini je rokopisni osnutek take blagovne nakaznice). Po G-ovem mnenju ni glavno izkoriščanje delavstva v proizvod-

nji, marveč predvsem v izmenjavi, v trgovini. Da bi praktično uveljavil svoje nazore, je v Trstu ustanovil menjalno zadrugo, a jo je moral pod faš. pritiskom zapreti. Najobširneje je razložil svojo gospodarsko zamisel v knjigi *Idealizem*, temeljna načela politične in gospodarske borbe s kapitalizmom (1924). Pozneje jo je razvijal v lističu *Preporod* (1926, 1963-64), ki ga je sam zalagal, urejal in pisal. Druge njegove brošure so: *Citati iz Marx-Engelsovega komun. manifesta in Kako pridejo kmetje in delavci do svobode in blagostanja*. Poljudno razlaganje povodov in posledic današnjega gospodarskega poloma (Idrija 1921, obe izdala Federacija rudarjev in gozdarjev v Idriji); *Menjalne zadruge nas rešijo suženjstva denarja in kapitala* (1925), nastala ob ustanovitvi zadruge; *Odprto pismo g. dr. Justu Pertotu, zdravniku v Trstu in letak Proglas Slovincem v Italiji* (1927). Kot ljubitelj se je ob prostem času ukvarjal s slikanjem in je dvakrat razstavil nekaj akvarelov in pastelov na kolektivnih razstavah v Ljudskem vrtu v Trstu. Pred fašizmom se je umaknil v Avstrijo in ostal tu do konca vojne. Na Dunaju je izdal 1936 knjižico *Die Warenwährung. Das goldene Zeitalter der allgemeinen Aristokratie. Vom Autor durchgesehene Übersetzung aus dem Slawischen von A. Lukaschek*. Po vojni se je pridružil SIAU in PD v Skednju. Nadaljeval je s propagando blagovnega denarja, obnovil list in izdal brošuri: *Mir ali nova vojna?* in *Russkij učebnik*, 1. snopič (1947). Snoval je Splošno strokovno organizacijo, ki naj bi podpirala njegovo gosp. zamisel, in Gospodarsko ljudsko zvezo (1952) ter se vpisal v Neodv. soc. zvezo. Za Gosp. je napisal 134 član- kov, največ o gospodarstvu (1949-55), v PDK je v 39 člankih opisal vasi in običaje v trž. okolici, posegel pa je tudi v trž. zgod. (1956-59). Svoje življenje in delo v Srbiji, Bolgariji in predvsem v Rusiji je podal v spisu *Spomini Tržačana iz okto-brske revolucije* (PDK 2. okt. 1955 - 2. febr. 1956, podpis Brežan). Njegovi članki so napisani živahno, preprosto, vendar dovolj poglobljeno.

Prim.: žpk arh. Škedenj; arh. NSKT, odsek za zgod.; A. Šlebing, Casniki 31; D. G. 85-letnik, PDK 12. jan. 1961; Umrli je D. G., PDK 2. apr. 1965 s sl.; Koleričeva 9, 24, 29, 37, 40; Koleričeva I, 30, II, 75; D. Pahor, Prosvetno delo v Skednju in na Kolonkovcu od »Slovanske vile« do naših dni, Čitalnica v Skednji 1868-1968, Trst 1968, 15; Milena Lavrenčič-Lapajnotova, Delež Škedenjcev v slov. kulturi, Čitalnica v Skednji, 53 s sl.; Referat Fr. Klopčiča na posvetovanju zgod. v Lj. od 2. do 4. nov. 1967; Kacinova 276, 350, 352, 355-6, 361, 363, 433.

Jem.

GODINA Josip Verdelski, publicist, r. 20. marca 1808 na Vrdeli pri Trstu, u. 29. januarja 1884 tam. Oče Anton je bil kmet in zidar, mati Marija gospodinja in perica ter sta imela 16 otrok, a do 1813 jih je umrlo deset; oba sta bila nepismena. Po ženini smrti (1816) se je namreč oče še trikrat poročil. Prva mačeha je poslala osemletnega G. služiti k stricu Luki Vatovcu, kjer je moral pet let trdo delati; stric Luka pa mu je dovolil, da je najprej obiskoval nedeljsko š., nato nem. normalno. Gimn. je študiral v Kopru (1825), Gor. (1827), Lj. (1830), kjer mu je bil učitelj M. Čop, v Gor. (1832-34), pravo v Gradcu (diplomiral 1837). 1837 je postal praktikant pri finančnem uradu v Trstu, 1840 so ga prestavili v Dubrovnik, tu se je poročil s Kristino Schimpf, hčerko okraj. zdravnika, 1842 v Split, kjer mu je umrla žena, 1845 v Trst in Gor., kjer se je leto pozneje poročil s Frančiško Koch, hčerko odv. iz Gradca, 1847 v Tržič (Monfalcone), 1848 v Split, 1851 v Trst, 1853 v Koper, kjer mu je umrla druga žena in vseh sedem sinov in kjer se je 1856 tretjič poročil, 1858 v Cile in 1863 v Trst, kjer je ostal do upokojitve 1875 kot višji finančni komisar. Naselil se je na Vrdeli, kjer mu je umrla tretja žena, preostala sinova pa sta odšla po svetu. Vse te zamenjave šol in službenih mest so bile posledica njegovega težkega značaja, ki ni znal najti stika ne s profesorji ne s predstojniki in sodelavci. V Dalmaciji se je popolnoma naučil hrv. in pomagal učitelju Andr. Bariću sestaviti hrv. slovnico, 1851 se je v Trstu potegoval na spodbudo duhovnika in svetovalca pri dež. vladi za Primorsko Moravčana Becka za stransko učit. službo hrv. na realki. V Splitu je izdal 1843 v mesečnih sešitkih *Manuale delle leggi sul bollo e sulle tasse* (590 str.). Slovenstva se je zavedel šele 1852 v Trstu pod vplivom razmer in Slavjanskega društva, na katerega stroške je izdal svojo prvo slov. publikacijo *Koledarček za 1853*. Istega leta je izdal tudi knjižico *Njegovo véličanstvo Franc Jožef v véliki smértni nevarnosti*. 1853 je vabil k naročilu *Voditelja k znanstvu*, ki naj bi obsegal »podučno domače berilo, lepe izgledne in podučne povestnice, opis zemlje, šeg in njenih prebivavcov in novih koristnih znajdb... za pokončanje praznih

ali babjih ver in predsodkov... za narodovo zadovoljstvo in za poboljšanje njegovega stanja» (N 1853, 259; SP 1853, 208). Tega programa se je odlej držal vse življenje. Objavljal je krajepisne in narodopisne črtice, zlasti o tržaških Slov. (N 1854, 182, 186, 190; N 1863, 229, 248, 313, 354; 1864, 50), poljudne sestavke o parnikih, železnicah, vremenoslovju, tiskarstvu, koristnosti znanja, bogastvu (N 1854, 322; 1856, 368; 1863, 238, 246, 262; KMD 1861, 1862; Besednik 1870, 46), o hvaležnosti in nehvaležnosti, o ubožstvu in bogastvu, o potresih, o svetu in posebnosti naši zemlji (SV 1860-61; KMD 1863, 64-72). Sodeloval je v Napreju, Einspielerjevem Slovoncu, Stimmen aus Innerösterreich in SG ter zahteval ustanovitev slov. političnega časnika, ki naj bi bil kmetom razumljiv, ustanovitev ljudskih knjižnic, izdajanje dobrih knjig in izdatne podpore za slov. pisatelje ter se zavzemal za čistost slov. književnega jezika proti germanizmu in tujkam: *Cesa je zdaj Slovencem najbolj potreba?* (SG 1862, 139-42), *Nekaj o stanju in potrebah našega slovsstva* (SG 1863, 24-26). Da bi zapolnil vrzeli in da bi utrjeval narodno zavest svojim rojakom, je začel v Trstu urejati in izdajati poljudne domoljubne liste. Najprej je urejal 14-dnevnik *Ilirski Primorjan*, ki ga je izdajal Ivan Piano (od 7. jan. do 16. dec. 1866). Od 14. jul. do 10. nov. 1866 je urejal in izdajal 14-dnevnik *Tržaški ljudomil*, od febr. do dec. 1869 pa v mesečnih snopičih *Pod lipo* (skupaj 292 str.). Iz zadnjega je vzel važnejše članke in jih ponatisnil v knjigi *Povzetek nekih bolj važnih člankov iz nekdanjega mesečnika Pod lipo* (1882). G-ovo osrednje delo je *Opis in zgodovina Tersta in njegove okolice* (1872, 484 str.), ki pa je nekritična in napisana proti Kandlerju. Sledile so: *Kratek pregled vesoljnega sveta* (1872), po Šmilesu *Izvirok premožnosti* (1873), ki ga je zlasti s primerami naslonil na tržaške razmere, *Kratek razgovor o bolj važnih dosadanjih iznajdbah* (1876), avtobiografija *Živenje Godine Vêrdêlskega; opisal on sam leta 1879 s pristavkom raznih stranskih rečij za razdelitev med domačince po njegovi smèrti* (1880), *Čitanka mladim Slovincem in Slovenkam* (1882). Več let je sestavljajal poljudno zdravniško knjigo, morda proti zdravnikom, ki jih ni maral. Vse knjige je G. sam založil in menda zastonj delil rojakom, napisane pa so bile z namenom, da bi rojake prebudile k narodni zavesti ter jim koristile gmotno in zdravstveno. Vsaka stvar mora ljudstvu koristiti in s tega stališča je presojal branje,

znanje, književnost, zato je zavračal Trstenjakove in Miklošičeve knjige, zahteval drugačne čitalnice, preureditev SM v ceneno ljudsko založbo itd. To ga je privedlo v polemiko z E in Cegnarjem, o čemer je izdal brošuro *Časopis Edinost njega skriti uredovalec in pa »strupena kača«* (Gor. 1876). Njegovi spisi so bili napisani v šibkem jeziku, vendar vsebujejo marsikaj zanimivega, predvsem pa je z njimi svoje rojake narodnostno in gospodarsko dvigal. Spominsko ploščo so mu odkrili ob stoletnici na rojstni hiši, a so jo 1921 sneli zaradi groženj fašistov.

Prim.: G. Jereb, J. G. V., LZ 1884, 184-86, 241-43; Fr. Simonič, J. G. V., Kres 1884, 216-17; Lončar 141 in tam navedena lit.; SBL I, 224-25; Salamonova, P. Štrajn, J. G. V. - Čopov učenec, Zaliv 1969, št. 16-17, 8-13; S. Monti Orel 236, 532-33, 543; Pavla Kolarič, Pomen J. G. V. v tržaškem narodnostnem preporodu, PDK 19. marca 1978 s sl.; sl. v knjigi Živenje; Literarna upodobitev: Boris Pahor, Mali samouk, Lj. 1963 (Knjižnica Čebelica, 80).

Jem.

GODINA Matija, gor. in lj. generalni vikar, dejanski voditelj gor. nadškofije ob njenem zatrtju 1788, r. 20. jan. 1746 v Ajdovščini, tedaj pod župnijo Vipava, u. 4. dec. 1828 v Gor. Oče Jernej in mati Marija. Studiral je humaniora in filozof. na liceju v Lj., bogoslovje v Gor. ter dogmatiko, sv. pismo in cerkveno pravo na U v Gradcu, kjer je z odličnim uspehom dosegel bakalaureat iz bogosl. ved. V mašnika je bil posvečen v Gor. 16. apr. 1769. Ker je bil sin siromašne družine, ki mu ni mogla zagotoviti tedaj predpisanega kanoničnega naslova zasebne imovine, mu je Albert Edling, »grof in gospod v Ajdovščini«, zjamčil z vso svojo zemljiško posestjo naslov nadarbine in se obvezal, da mu po potrebi zagotovi primerno vzdrževanje (PSBL IV, 325). Osebn. pola (tabella) pravi, da je novomašnik obvladal štiri jezike: slovenski (sclavonica sive Carniolica lingua), nemški, it. in latinski; da je zaradi edinstvene nadarjenosti dokončal vse šole s sijajnim uspehom. Po kratkem službovanju v dušnem pastirstvu je postal prof. teologije in cerkv. prava v bogosl. semen. ter član škofijskega konzistorija; od 1773-79 je bil tudi podravnatelj v bogoslovju, od 1779-81 je bil sodnik in preds. cerkv. sodišča, zatem pa škofijski konzistorialni kancler (1782-1819). Marca 1782 je cesar Jožef II. poklical na Dunaj gor. knezonadškofa Rudolfa Edlinga (PSBL IV, 327-329) in zahteval, naj se odpove škofiji. Ker je nadškof padel v cesarsko nemilost, se je posvetil predvsem dušnopastir-

skim dolžnostim, imenoval G-o za svojega generalnega vikarja in mu v veliki meri prepustil pisarniške in upravne posle in še zlasti predsedstvo v konzistoriju, ki je odločal v vseh važnejših škofijskih zadevah. Tako je G. v nadškofovem imenu vzdrževal stike z državnimi oblastmi, objavljajl jožefinske odredbe, skušal reševati cerkve in cerkvene ustanove. 7. avg. 1784 se je moral nadškof odpovedati gor. nadškofiji. Stolni kapitelj je tedaj izvolil G-o za kapitularnega vikarja, tj. za škofijskega ordinarija z vsemi pravicami. To nadvse zapleteno nalogo je vršil do 8. marca 1788, ko je papež Pij VI. z bulo *In universa* zatrl gor. nadškofijo. Lj. nadškof Mihael de Brigido (PSBL III, 139-140) je kot metropolit prevzel duhovno vladno nad ozemljem ukinjene gor. nadškofije, ki ga je označil za »metropolitanski vikariat« in mu z odlokom 26. jul. 1788 stavil na čelo dotedanjega kapitularnega vikarja G-o z naslovom »metropolitanski generalni vikar«. Toda goriški kanoniki niso sprejeli Brigidovih odredb in so vložili priziv na vladno v Trstu in pri dvorni pisarni. G-i pa so pod grožnjo suспенzije prepovedali voditi škofijske posle v metropolitovem imenu, nastopa naj še naprej kot kapitularni vikar, sklicuje konzistorij in mu predseduje, podpisuje odločbe in sploh izvaja duhovno vodstvo. Toda G. je odgovoril, da bo sledil ukazom lj. metropolita. Tudi kasneje se je odločno uprl stolnemu proštu, ko mu je hotel vsiliti v izvedbo neke ukaze, dasi mu je prošl grozil z imenovanjem drugega »kapitularnega vikarja«. 20. avg. 1788 je izšla bula *Super specula*, s katero je papež ustanovil škofijo v Gradiški ob Soči in jo podredil lj. nadškofiji. Nadškof de Brigido je imenoval G-o za lj. generalnega vikarja in 22. sept. 1788 poslal v Gor. za metropolitanskega gen. vikarja lj. kanonika Antona Riccija, ki je nato duhovno vodil gradiščansko škofijo, dokler ni bil 27. apr. 1789 slovesno umeščen v Gradiški novi škof Fran Filip Inzaghi. Še istega dne se je Inzaghi vrnil v Trst. Za svojega generalnega vikarja in preds. konzistorija s sedežem v Gor. je imenoval devinskega žpk in arhidiakona Jožefa Križmana, rihemberškega rojaka. G. pa se je kmalu vrnil iz Lj. v Gor., v spomin na službovanje v Lj. mu je ostalo imenovanje za lj. častnega kanonika. Ponovno je sodeloval pri osrednjem škofijskem vodstvu kot konzistorialni kancler in bil desna roka škofa Inzaghija, po smrti katerega so gor. kanoniki imenovali kanclerja G-o za »generalnega kapitularnega vikarja«. Po-

novno je kot ordinarij vodil gor. nadškofijo, dokler ni bil 10. jan. 1819 umeščen novi škof Jožef Walland. Tudi ta je G-o imenoval za generalnega vikarja, toda jul. 1819 je G. iz zdravstvenih razlogov (nevarna kila in kolika) zaprosil za pokoj. Kot škofijski ordinarij pa tudi kot škofijski konzistorialni kancler je G. opravil ogromno upravno in pisarniško delo, ki so ga zahtevale korenite spremembe: zatrtje nadškofije 1788, nove meje gradiščanske škofije ob njeni ustanovitvi, nove škofijske meje ob razcepitvi Trsta (12. sept. 1791), nove škofijske meje ob prepustitvi vsega ozemlja na desni strani Soče videmski nadškofiji (3. avg. 1808). Poleg neštetihi aktov, ki nosijo njegov podpis, sta posebne zgodovinske vrednosti njegovi latinski rokopisni deli: *Liber Ordinatum*, IV. sn., str. I-X, 37 (njegovih 12 lastnoročno pisanih strani) in *Protocollum*.

Prim.: NadškAgor: akti 723-724/1818; 1038/828; *Relationes* 1780, 18 (tabella personalis, relatio Georgii Pollanz); *Liber ordinatum*, num. 14, IV., 13; *Patrimonialia* IV, 764; *Tabella sacerdotum* 1801 in 1811; Arhiv stolnega kapitlja v Gor.: *Sessiones Capitulares* II, 1788 (21. jul., 4. avg., 20. avg.); pt. III, 117, 159; R. Klinec, *L'attuazione della legislazione ecclesiastica di Giuseppe II nell'arcidiocesi di Gorizia*, Gor. 1942, 32, 39, 178-79.

R. K.

GODINA Milena, igralka, r. 21. marca 1912 v Rojanu v Trstu. Oče Milan, policist, mati Marija Nedoh, oba iz Materije. S šestim letom je odšla v Mrb, ker se je oče kot zaveden Slovenec (pозnoje Maistrov borec) moral izseliti. G-ova je bila romantično, čustveno in ognjevitno dekle. H gledališču sta jo privedla naravno nagnjenje in zgled matere, ki jo je že kot otroka vodila k predstavam. Dramatiko je študirala pri Vladimiru Skrbinšku in Jožetu Koviču, solopetje pri operni pevki Elfridi Hercog in pri dirigentu Leu Novaku. V sezoni 1934/35 je bila honorarno nastavljena pri gledališču v Mrbu. Tu se je srečala z znanimi umetniki, kot sta bila Bojan Stupica in Sava Severjeva. Zaradi dejavnosti v organizaciji Mladih intelektualcev v Mrbu, kjer se je zbirala komunistična mladina, je izgubila službo. Zaman je odšla v Lj. Po enem letu je na posredovanje VI. Skrbinška dobila službo v Skopju. Tu je nastopala v sezonah 1936/37 ter 1937/38. Vključila se je v gibanje Mladih Makedoncev za osvoboditev Makedonije ter bila zato odpuščena. Podpisala je pogodbo za angažma v Bgdu, a so jo razveljavili, brž ko so dobili podatke od policije. V sezoni 1938/39 je bila angažirana v Banji Luki, a so jo zaradi komunistične usmerjenosti

odpustili tudi tukaj. Vrnila se je v Skopje, kjer jo je zajela vojna. Eno leto je bila brez zaposlitve. Takoj po zasedbi so ji Bolgari ponudili angažma, a se je ponudbi odrekla; zato ji je bil priznan kulturni molk. Takoj po vojni so ustanovili makedonsko gledališče. Na prvi predstavi je odigrala glavno vlogo, tj. Lido v O. J. Kornijčuka drami Platon Krečet. V Skopju je bila do sezone 1948/49, ko je odšla v Mrb, kjer je bila 1971 sicer upokojena, a še vedno nastopa v tamkajšnjem gledališču. Nastopala je tudi v operetah, pri lutkovnem gledališču, v radijskih igrah in literarnih oddajah. Vsa leta je poučevala v dramski š. in pri amaterskem odru »Slava Klavora«. Mnogo je delala z mladino in z otroki. Posebno goji recitacijo; s Cocteaujevim Človeškim glasom je prva nastopila na Mladinskem odru Mrb. V svoji gledališki karieri je odigrala veliko glavnih in stranskih vlog iz svetovnega in domačega repertoarja. Igrala je v slovenščini, makedonščini in srbohrvaščini. Med drugimi je odigrala naslednje vloge: Vrzo v Kreftovem Tugomeru, babico v Hofmannovem Življenju zmaguje, Klaro v Krleževi Ledi, Jelo v Vojnovičevem Ekvinokciju, Belino v Molièrovem Namišljenem bolniku, Janet Spencer v Huxleyevem Strupu, Rebeko v Millerjevem Lovu na čarovnice, Julijo v Shakespearovem Romeu in Juliji ter glavno vlogo v Giocondinem smehljaju A. Huxleja. Ne pozabna je njena upodobitev lika Matere Korajže v istoimenskem Brechtovem delu. Za to vlogo je dobila 1963 nagrado mesta Mrb. 1970 je dobila priznanje Sveta svobod in kulturnih društev za dolgoletno sodelovanje kot pedagog v dramski š. in pri amaterskem odru »Slava Klavora«. 1946 je ob gostovanju maked. gledališča v Bolgariji dobila odlikovanje Zasluge za narod.

Prim.: Osebni podatki; SDL I, 100; SGL I, 174; ITD 1977, 4. marca, str. 13; Koješko I, 308-309.

Har.

GODINA Mirko J. (pri krstu **Janez**) OFM Conv., izseljenski duhovnik, r. 26. jun. 1901 v vasi Slope, župnija sv. Stefana (občina Materija). Oče Jožef, mati Jožefa Benčič. Družina je bila številna (12 otrok, Mirko drugorojenec). Ljudsko š. je obiskoval v Brezovici, 1917 je odšel v minoritsko semenišče na otok Cres in po enem letu noviciata položil redovne obljube. Ob koncu prve svet. vojne (1919) je bil s sobratu pregnan s Cresa. Filozofske nauke je končal v Crikvenici, bogoslovje pa je študiral na Canisianumu v Innsbrucku in na Serafinskem kolegiju v Rimu (posvečen 16.

marca 1924). Po vrnitvi v domovino je učil verouk na trg. š. v Lj. in Zgbu ter na ljudski š. v Ptujju in Dornavi. Bil je kpl. samostanske župnije sv. Petra in Pavla v Ptujju ter gvardijan ptujskega samostana. Ob vdoru Nemcev so ga skupaj z ostalimi redovniki zaprli in izgnali na Hrvaško. Po vojni se je naselil v ZDA, kjer je uspešno deloval med Slovenci in Hrvati. Sedaj živi v pokoju v minoritskem samostanu v kraju Auburn (Indiana).

Prim.: Pax et bonum, 99; osebno sporočilo.

Arnež

GODINA Silvester, slikar samouk, prosv. delavec, r. 1. jan. 1884 v Škednju, u. 6. apr. 1976 v Trstu. Oče Bernard, zaprisožen cenilec, mati Josipina Godina, kruharica. Po osn. š. je študiral na c. kr. obrtni š. v Trstu, kjer je dobil prvi slikarski pouk pri slikanju Eugeniju Scompariniju. Po prvi svet. vojni si je z drugom postavil obrtno podjetje za dekorativno slikarstvo (imel je do 20 pomočnikov) in ostal v obrti do 78. leta starosti. Ves čas je G. umno obdeloval in obnavljal družinske vinograde in je še 1959 pridelal skoro 50 hl vina. Najlepši vinograd je imel »pri Slavcu« (danes p. Giarizzole). Od šolskih let se je G. v prostem času zatekal k slikarstvu, »... katerega vrhunec je bilo čim vernejše posnemanje prirode«, kot je dejal V. Bartolu, ko mu je ta posvetil v PDK dolg članek, da se mu je opravičil za »nemilosrčno obsodbo« v kritiki ob razstavi v gal. Rossoni 1953. G. je v letih od 1950 do 1972 priredil veliko osebnih razstav v trž. gal. (Rossoni, Lo Squero, Scorpione, Lanza, Kult. dom v Trstu, v PD v Škednju in na Opčinah, v Kraški gal. v Repnu), v Pro Loco v Gor., v Tržiču ter v okviru kolektivnih razstav gostoval tudi v drugih it. mestih; 1969 je dobil pokal in kolajno na razstavi »Od Jadranskega do Tirenskega morja« v Vico Equense (Neapelj). M. Bambič je v nekrologu v PDK (8. aprila 1976) zapisal, da je bil G. vzor Grohar in da je vernemu upodabljanju narave ostal vedno zvest, »... skromno odmaknjen v svoji zamaknjenosti v starožitno idealistično podobo sveta«. Deloval je tudi v škedenjskem prosvetnem in gospodarskem življenju ter bil odbornik v Gospodarskem društvu (gmotno je bil težko prizadet, ko je društvo med obema vojnama propadlo).

Prim.: V. Bartol, Obisk pri slikarju S. G., PDK 12. 7. 1953 s sl.; Z. Jelinčič, PDK 26. 1. 1955; Demokr. 4. 2. 1955; Z. Jelinčič, PDK 30. 10. 1958 (reprod.); Z. Jelinčič, PDK 12. 1. 1960 s sl.; r. b. (Rado Bednarik) NL 6. 7. 1967; M. Bambič, PDK

27. 12. 1965; M. Bambič, PDK 27. 3. 1970 s. sl.; M. Bambič, PDK 22. 8. 1971; M. Bambič PDK 5. 2. 1972; M. Bambič, PDK 8. 4. 1976 (nekrolog); Il Gazz. (Gor.) 6. 6. 1967 (reprod.); Picc. 11. 7. 1969; NL 1974, 1972, 4.

S. P.

GODINI (GODNIČ) Neva, profesorica in publicistka, r. 17. jul. 1944 v Nabrežini pri Trstu. Oče Josip je bil delavec, mati Bogomila Svetlič delavka. Osn. š. je dovršila v Nabrežini, klas. licej Fr. Prešeren v Trstu (1963), jezikovno fakulteto v Benetkah z diplomsko nalogo o Dostojevskem v luči slov. kritike (1969). Poučevala je it. na trg. tehn. zavodu Ž. Zois (1967-71) in srednji š. sv. Cirila in Metoda v Trstu (1971-76), od nov. 1972 do jun. 1976 je bila tudi pov. asistentka na fakulteti za tuje jezike in literature v Vidmu, kjer je od jun. 1976 redna asistentka. Tu predava in raziskuje v sklopu CNR medsebojne jezikovne vplive med romanskim in slovanskim svetom. Za RAI-Trsta je prevedla več it. in franc. iger, pripravila vrsto ocen, vodila nedeljsko glasbeno oddajo iz komedij, rock-oper in operet (okt. 1976-jun. 1977), napisala tri radijske igre: *Diana Haška*, *Gospa in njeni psi* in *Skrivnost rumene sobe* ter novele, ki so izšle pozneje v reviji Dan: *Vaški šport* (1972), *Izpoved* (1973), *Manom Alfreda Krankla* (1974), *Med cedro in oblakom* (1976) in *Tudi cvetlice* (1977). Prevedla je Carla Sgorlona *Leseni prestol* (Koper 1975) in nekaj odlomkov slov. iger za antologijo J. Tavčar-F. Bordon *Il Teatro sloveno* (Marsilio Editori, Venezia-Padova 1975). Objavila je tudi odlomek iz daljše razprave *Pregled slov. imen na -ar iz Vukovega slovarja iz l. 1864* (PDK 14. apr. 1978, 19; ponatis v knjigi).

Prim.: Osebni list; IzvTrst 1968-73; Carlo Sgorlon, *Leseni prestol*, Knjiga 75, 242-43; M. Jevnikar, *Il Teatro sloveno*, LitV XXVII, 1976, 122-23; [France Jeza] f. j., *Slovenistična knjiga* N. G., NL 1978, 1200, 6.

Jem.

GODNIČ Bernardin, duhovnik, r. 20. maja 1914 v Komnu, u. 15. apr. 1977 v Vrtojbi. Oče Franc, mati Frančiška Jazbec. Gimn. je obiskoval v malem semenišču v Gor. in tu tudi bogoslovje. V 2. letn. je postal disciplinski prefekt in vzgajal dijak v narodnem duhu, zato so ga fašistično usmerjeni predstojniki izključili iz bogoslovja. Po večkratnih prošnjah je bil ponovno sprejet, a ne več v Gor., temveč je moral v Bologno. Posvečen 29. jun. 1939, žpk upravitelj v Gradnem v Brdih do 1947, ko je postal žpk v Vrtojbi. Tu

je obnovil ž. c., pridobil Toneta Kralja, da je c. poslikal in jo preuredil. G. je bil član koprškega škofijskega liturgičnega sveta. Že pred koncilom se je zanimal za liturgično gibanje. G. je bil prvi na Primorskem, ki je postavil oltar, obrnjen k ljudstvu, da bi bogoslužje čimbolj približal vernikom. Zelo se je zanimal za mladino in katehizacijo. Ker ni bilo katekizmov, je z nekaterimi sobraty sestavljal nove katekizme in jih razmnoževal na ciklostilu: Krščanske resnice (1957), Zgodbe sv. pisma stare zaveze (1958), Zakramenti (1959), Pravila krščanskega življenja (1960), Pogovori z Jezusom (1961), Krščanski nauk za 4. letnik (1962) in drugo. Te katekizme je sestavljal v duhu časa za šolsko in pošolsko mladino. V tem okviru je nastala pobuda za koprski škofijski in tudi medškofijski katehetski svet, ki sedaj vodi delo katechetov v Sji. Na sejah liturgičnega škofijskega sveta je marljivo sodeloval z govorjeno in pisano besedo. Zadnje dni življenja se je trudil, da bi se zakrament sv. krsta ovrednotil v smislu smernic zadnjega koncila, zato je pripravljaval osnutke za pogovore s starši. Njegova zamisel je bila uresničena eno leto po njegovi smrti, ko je bil izdan poseben priročnik za srečanja s starši pred krstom.

Prim.: Družina 1977, 19, 5; Kazimir Humar, V spomin B-u G-u, KatG 1977, 16, 3; 1977, 17, 4 s. sl.

Jo. K.

GODNIČ Josip ml., duhovnik, r. 20. apr. 1884 v Komnu, u. 19. febr. 1949 v Dornberku. Bil je sin mežnarja in nečak Jožefa Godniča st. (gl. čl.). Večino svoje mladosti je preživel pri stricu, ko je bil kurat v Grgarju. Semeniške in bogoslovne študije je opravil v Gor. in bil tu posvečen 14. jul. 1907. Služboval je v Volčah kot kpl., kot vikar na Ravnici, med prvo svet. vojno je postal vojaški kurat in potoval od fronte do fronte. 1921 je postal dekan v Dornberku in tu ostal do smrti. Delavnosti, natančnosti in velike gorečnosti se je navzel že pri stricu, kasneje pa je vse te lastnosti neprestano množil. V Ravnici je ustanovil Marijino družbo, v Dornberku je vsako leto pripravil duhovne vaje, skrbel je posebej za fante in imel zelo tanek posluh za duhovne in redovne poklice; ob otvoritvi malega semenišča po prvi vojni, je vanj poslal kar 15 svojih učencev. Tako da je po pravici Dornberk zaslovel kot župnija, ki je na Goriškem dala največ redovnih in duhovnih poklicev. Mnogo skrbi in truda ter sredstev je posvetil žpk c.; prenovil jo je v celoti, ji oskrbel novo oltarno sliko sv. Danijela,

krstni kamen, orgle. Najpomembnejše delo pa je storil, ko je poleg zakristije sezidal cerkveno dvorano, kjer je lahko v slovenščini učil verouk, ki je bil od it. oblasti v šoli prepovedan. Ker ni imel kpl., je kaplanijo spremenil v Marijin dom. K sebi je vzel tudi svojega strica Jožefa Godniča st. (gl. čl.), da mu je pomagal v spovednici in na prižnici. V svojem duhovniškem delu pa je imel večkrat težave in je moral marsikaj pretrpeti; tako so ga 1939 tožile it. oblasti škofu, da docela ignorira predstavnike it. oblasti v Dornberku in se je moral zaradi tega zagovarjati, med vojno pa težave pri pokopu Ivana Brica (PSBL III, 138-9) in ponovno ob koncu 1947.

Prim.: [Lojze Novak], Dekan J. G., KolGMD 1950, 78; Zupnik J. G. umrl, KatG 1949, 4, 3.

R. K.

GODNIČ Jožef st., duhovnik, publicist, r. 14. mar. 1851 v Komnu, u. 23. febr. 1929 v Dornberku. Oče Franc, mati Marijana Malič. Pri hiši se je reklo pri »mežnarjevih«. Za duhovniški poklic se je navdušil, ko je prebival pri stricu Antonu Maliču, vikarju v Steverjanu. Gimn. in bogoslovje študiral v Gor. Ordiniran 22. (po ŠematGor 21.) mar. 1874 kot tretjeletnik. Jeseni 1874 nastavljen za prefekta v malem semenišču, kjer je bil prej že dve leti podprefekt. Nadškof Gollmayr ga je poslal v dunajski Avgušteinej, a G. je tam zbolel in moral študij opustiti. Najprej je bil za kpl v Solkanu (1877-87), nato vikar v Kromberku (1887-94), kurat v Grgarju (1894-1917). Tu se je med prvo vojno umaknil najprej na Trnovo, potem na Lokve in v Čopovan (1916), nato v Ajdovščino (1917), dalje v Cerknico, na Rakek (1918), od koder je 1920 odšel k nečaku Jožefu Godniču ml. (gl. čl.) v Dornberk. Upokojen je bil 1919. Tu je ob asistenci nadškofa Sedeja obhajal zlato mašo 24. mar. 1924. V Kromberku je opremil novo c., največ pa je storil v Grganju; zgradil je po mnogih obljubah županstva in ljudi novo župnišče (1898-99), ustanovil Slov. katol. izobraževalno društvo, osnoval novo Družinsko knjigo, Dekliško Marijino družbo in Družbo krščanskih mater in deklet (ena prvih na Primorskem; prvi slovesni sprejem 1901 opravil stolniški žpk dr. Sodej), dalje Hranilnico in posojilnico, ki jo je sam vodil do svojega odhoda, predvsem pa je pomembna njegova grgarska *Kronika* ali *Memorabilia iz Grgarja*, ki zajema obdobje 1435 do 1920. G. je tudi pisal; npr. *Confabulationes catecheticae* (FoliumGor 1884, 213), pa tudi v ZbSP 1920, 4, 32, 109, 142; 1921, 34, 126; 1922, 166. Bil je izvrsten katehet in prijatelj mladine.

Prim.: NadškAGor. (krstni list: Josephus Godnig, filius Francisci et Marianne Malizh); Memorabilia iz Grgarja, 130, 175, 197, dodatek za 24. mar. 1924 s sl.; PrimL 1901, 1907; GorS 1924; ZbSP 1924, 48.

R. K.

GODNIČ Just, tigrovec, politični delavec, r. 25. okt. 1908 v Komnu. Oče Janez, kmet, mati Frančiška Abram. Družina je bila številna (9 otrok). Osn. in obrtno š. obiskoval v Komnu in postal čevljar. Vojaški rok je odslužil v Firencah (1928-29). Odprl samostojno čevljarstvo v ul. Torrebianca in pri Giov. Trincheu, vratarju kvesture v Trstu (1929-30). Tu aretiran dec. 1930-apr. 1931 in mučen. Iz Trsta policijsko izgnan v Komen. Od 1928 do 1931 član ileg. celice v Komnu z V. Špangerjem, D. Ruplom s Proseka, F. Bidovcem iz Trsta, od koder je redno prinašal protifašistični tisk v Komen. Tudi je bil povezan s trojko Zelen-Černač (PSBL III, 229-30)-Kukec, ki je prihajala iz Jsle in prinašala protifašistično literaturo; ta tisk je prejemal, hranil in razpečeval. Pred aretacijo, ki mu je grozila, ko se je od vojakov vračal zelo kompromitirani Fr. Godnik, trgovec iz Komna, se je umaknil v Jslo 31. avg. 1931. V Lj. se organiziral v oboroženo trojko in v razdobju 1931-40 pogosto prinašal na Primorsko tisk. orožje s tigrovci (D. Zelen, T. Černač, F. Kruh, F. Kravanja, Jak. Rutar, Š. Erjavec, St. Petaros. Metod Brajković, J. Dolenc, V. Bobek, M. in F. Urbančičevi, F. Zafred, J. Ujčič idr.) ter z njimi ustanavljal ilegalne celice na Krasu, Pivki, Tolminkem, Idrijskem. Izvajali so akcije, terorizirali fašistične ovaduhe, se z orožjem spopadali s fašističnimi obmejnimi stražami, pri katerih je prišlo tudi do smrtnih primerov. 1936 je G. bil sopedpisnik pogodbe med TIGR in KPI. Zaradi zasledovanja jsl. policije krajev svojega bivališča ni prijavljal, spal pa pri D. Zelenu in sorodnikih, se večkrat umaknil iz Lj. na Dolenjsko k sestri, na Štajersko, dvakrat na Šar-planino k T. Černaču. Med 1935 in 1940 je bil v ilegali s ponarejeno izkaznico. V letih 1931-40 je tajno pomagal razmnoževati protifašistično literaturo v kleti Zelenove hiše na Tyrsevi cesti. Bil je povezovalni člen za akcije v Avstriji, ki jih je načrtoval center v Lj. Tega je povezoval z Bgdom. Od tu je nosil v Lj. material, ki mu ga je v Bgdu dajal Albert Rejec, in še dalje na Jesenice, ali pa je ponj prihajal F. Kravanja. G. je spremljal Kravanja po Koroškem do Beljaka in Celca ter bil njegov zaščitnik pri izročanju raznega materiala na Korenskem sedlu avstrijskim anti-

fašistom (ki pa so jim proti koncu prišli na sled gestapovski provokatorji). G. je potem ko so bili odkriti v Avstriji nekateri od teh saboterjev, uničil večjo količino protinacističnih letakov, gramofonskih plošč, streliva in drugega materiala v kleti pri Zelenu. Ko je bila objavljena tirailica in nagrada na Kravanjo, Ivančiča in Kneza, je G. z Zelenom organiziral skrivanje omenjenih in po nalogu Zelena pred nosom policije rešil Kneza, ga tri tedne skrival v Gorjancih, kjer je že imel pripravljen šotor za Kravanjo, ki ga je prišla policija. Hrano je nosil iz Novega mesta v Gorjance Bernard Jazbec. G., član štaba primorskih dobrovoljcev, odgovoren za sabotažna dejanja, je ob fašističnem napadu na Jslo šel z avtom po Alberta Rejca, a je došel le do Sarajeva s pomočjo znanca Črnogorca, ki mu je priskrbel ponarejeno osebno izkaznico na ime Hafner Ivan, ime nekega bolničarja, ki je odšel v Črno goro. Nato se je G. prebil skozi okupatorjevo vojsko do Novega mesta, kjer ga je iskala it. policija in v ta namen tudi preiskala stanovanje njegove sestre, njega samega pa ni prepoznala, čeprav je bil v hiši in ležal v postelji. Po zvezi F. Kosca je G. prišel v Ribniško četo, v kateri sta že bila tigrovec T. Černač in T. Majnik. Konec 1941 sta G. in Černač odšla na Pivko, da bi iz pripadnikov TIGR organizirala partizansko četo. Ker pa je bila večina tigrovcev zaprta ali internirana, sta se konec febr. 1942 vrnila v Ribniško četo, kjer sta se srečala z Alešom Beblerjem (PSBL II, 51-2). Ta ju je spet namenil za Primorsko. Vendar G. ni mogel na tako delo zaradi otečenih nog. S Černačem je delal na terenu na trebanjskem področju. Po kapitulaciji It. pa je postal šef obveščevalnega centra pri Idrijsko-tolminskem odredu, ko se je pa ta razformiral, ga je poveljstvo IX. korpusa postavilo za šefa novoustanovljenega obveščevalnega centra Kuk za Tolminsko. Bil je nato na prvem izrednem ofirskem obveščevalnem tečaju pri glavnem štabu Slovenije v Metliki. Po vojni je delal pri OZNI v Lj.-Center. Po dodelitvi Gradnikovi brigadi v Krško je bil odpuščen iz vojske. Bil je še zaposlen pri Elektro Slovenija v Kranju do upokojitve (1968). Istočasno je vršil več politično-družbenih funkcij (sindikati, ZK, kegljaško društvo).

Prim.: Sreč 1971, 27, s. sl.; TV-15 1971, 14. jan.; Borec 1971, 12; TolmZb 2 (na več mestih); TV-15 1976, 30. dec.; Ferenc, Tiger, 1977, pass.

Rut.

GOGOLA Anton pl. Leesthal, pravnik, r. v Lescah pri Bledu okr. 1780 kot najmlajši polbrat gor. nadškofa Jožefa Balanta (Wallanda), u. 9. okt. 1841 v Trstu. Kje je študiral, ni ugotovljeno, 1803 je stopil v upravno službo, 1808 bil okr. komisar pri gospostvu Hensberg na Stajerskem, 1809 se je kot stotnik prostovoljec boril proti Francozom, pod franc. Ilirijo je bil sodnik pri sodišču prve stopnje v Lj., od 1816 svetnik dež. sodišča v Lj. in je sodeloval pri preureditvi sodne uprave na Kranjskem. 1823 je postal apelacijski svetnik v Cilu, 1832 preds. dež. sodišča v Rovinju, 1835 v Trstu in tu je bil povzdignjen v plemiški stan s pridevkom »pl. Leesthal«.

Prim.: Frid. Kaučič, Znameniti Slovenci, LZ 1895, 599; J. Polec, Kraljestvo Ilirija, 202, 253; SBL I, 226-27.

Jem.

GOLIAS Janko, prevajalec, publicist, dramatik in pisec radijskih iger, r. 1. okt. 1894 v Pulju. Napravil je doktorat iz romanske filologije na Dunaju (1920), dosegel diplomu pravne fakultete v Bgdu (1937), Cambridge certificate of Proficiency in English (1957) in Certificate of Proficiency in English, University of London (1961). Živel je enajst let na Dunaju, eno leto v Rimu, večkrat v Angliji. Bil je zaposlen v zunanjem ministrstvu v Bgdu (1921-41), lektor za nemščino pri RTL (1951-53), predavatelj angleščine in nemščine na zavodu Intenzivni tečaj tujih jezikov v Lj. (1954-65). Za RTV v Lj. je prevedel N. Corwin: Sestane in Pismo sinu. Za RAITrsta je prevedel H. v. Kleist, Michael Kohlhaas (1954). Prevedel in dramatisiral je naslednja dela: V. Gielgud, Glasba v somraku (1953), H. Ch. Andersen, Slavec (1953), J. Verne, Potovanje okoli lune (1955), O. Wilde, Sebični velikan (1955). Za RAITrsta je napisal dram. zgodbe: Richard Whittington (1953), Marko Polo (1953), Francis Drake, pomorski kralj (1954) in Troje pisem. V angleščino je prevedel A. Linharta Zupanovo Micko, E. Petriča The Rights of national Minorities (1965), 20 filmskih besedil in več razprav, sinopsisov in povzkov. Piše jezikoslovne in druge eseje.

Prim.: SGL I 177; Savremeni književni prevodioci Jugoslavije 1970, Bgd 1970; arhiv RAITrsta. Har.

GOLJA Simon, r. okrog 1620 na Kneži, u. 18. okt. 1711. Bil je trikrat poročen. S prvo ženo je imel enega otroka, z drugo ženo Marijeto je imel tri otroke in s tretjo ženo Marino devet otrok, med katerimi sta bila tudi duhovnika Stefan (gl. čl.)

in Andrej. Rutar poroča, da je Simon G. šuntal ljudi proti grofu in se z nekaterimi somišljeniki podal na Dunaj k cesarju Leopoldu, da bi se pritožil zoper stiske in krivice, ki jih trpijo grofovi podložniki. Vlada je nekatere teh poslancev zaprla in jih poslala na prisilno delo. G. pa je z nekaterimi srečno ušel. Ker ga ni bilo več domov, so mu premoženje zaplenili. Vseskozi se vzdržuje trditev, da je bil G. vodja tolminskega punta 1713. Iz matičnih knjig in izjav sina Štefana (gl. čl.) pa je razvidno, da je umrl pred tolminskim puntom. Verjetno je ljudi le nagovarjal k puntu, a je že prej umrl. Literarna upodobitev v Pregljevem Štefanu Golji in njegovih, v Gradnikovih sonetih Štefan Golja piše očetu Simonu Golji ter Simon Golja piše sinu Štefanu Golji, v Bevkovi Iskri pod pepelom.

Prim.: Rutar, Tolm., 113; žpk arhiv v Podmeltu; arhiv čedadskega kapitlja (zagovor Štefana Golje).

Jo. K.

GOLJA Štefan, duhovnik, r. 26. dec. 1689 na Kneži, u. 18. mar. 1764 v Gorenji Trebuši. Ker so tu pozneje cerkev razširili, je zdaj njegov grob pod cerkvenim tlakom. Oče Simon (gl. čl.), kmet, mati Marina. Posvečen 1713. Čedadski kapitelj mu je 28. jun. 1724 poveril Knežo, ko se je tej župniji prostovoljno odpovedal Jan. Krst. Locatelli. Župnikovo stanovanje je bilo na Kneži, žpk c. pa v Podmeltu. G. je dal sezidati novo cerkvico na Kneži in hotel postaviti še hišo za cerkovnika. To pa mu je grof prepovedal, ker je imel samo on pravico dovoljevati nova zidanja. Prišlo je tudi do drugih neprilik zaradi prodajanja vina v župnišču ob krstih in porokah. Do najhujše napetosti pa je prišlo, ker je grof prepovedal ključarjem, da ne smejo govoriti z arhidiakonom ob vizitaciji brez njegovega dovoljenja. Za to prepoved je G. zvedel od župana na Koritnici in se pritožil graški vladi zoper grofova nasprotovanja in nasilstva. Graška vlada je na to pritožbo grofa strogo posvarila. G. je bil proti vsaki krivici, zato se je uprl tudi tolminskemu arhidiakonu Foramitiju (gl. čl.), ko je uvedel novo cerkveno desetino. Zaradi tega je moral veliko trpeti. Arhidiakon je uvedel proti njemu preiskavo in proces; bil je obsojen na zaplembo celotnega premoženja, izgnan iz župnije, da se je moral dolgo časa brezpravno potikati okrog in prosjačiti za najnujnejše. Proti arhidiakonu obsodbi je napisal zagovor, ki obsega 226 strani velikega formata. V zagovoru zavrača tudi oči-

tek, da je sin glavnega tolminskega puntarja, in pravi na str. 30 in 31 sledeče: »Ker ste vprašali Štefana Bizjaka, kdo so bili moji starši, moram pripomniti, da je moj oče umrl 4 ali 5 let pred usodnim tolminskim puntom, o čemer se lahko prepričamo iz mrliške knjige. Zato je sramotna laž, kar je povedal Bizjak, da je bil moj oče glavni puntar in da je le z begom ubežal smrtni obsodbi. Vsa okolica lahko priča, da niso niti moji starši niti moji predniki naredili nobenega zločina, ki bi jim bil v sramoto. Moji starši so bili kmetje in zaradi tega niso manjvredni. Bili so preprosti, nedolžni, vse hvale vredni, skratka kristjani. Prečastiti, bodite torej tako dobri in ne recite živi duši, da sem puntarjev sin, ker propuščam božji sodbi Bizjaka in vse njemu podobne hudobneže.« Arhidiakon Foramiti, ki se je prej boril proti tolminskemu grofu, se je poslužil prav njegovih vojakov, ko je hotel aretirati G. in ko je izvedel zaplembo njegovega premoženja. Premičnine so prodali za 900 forintov, ki pa so jih morali vrniti, ko je nunciatura na Dunaju ovrgla arhidiakonovo obsodbo (gl. čl. Foramiti Andrej). Njegov lik so v literaturi upodobili Ivan Pregelj v delu Štefan Golja in njegovi (prvotni naslov Zadnji upornik), Alojz Gradnik v sonetih Štefan Golja piše očetu Simonu Golji ter Simon Golja piše sinu Štefanu Golji, France Bevk v zgodovinski povesti Iskra pod pepelom.

Prim.: Arhiv čedadskega kapitlja; Protocollum Caes. Reg. Rescripta 1761-1770 (Lib. 72), št. aktov iz arhiva: 310, 345, 363, 404, 408, 527; Attems, Lib. Visitat. 21, str. 164-67; Rutar, Tolm., 119-121.

Jo. K.

GOLJEVŠČEK Milovan, strokovnjak za izkoriščanje vodnih sil in hidrotehnične objekte, dr. inž., r. 9. maja 1901 v Trstu, živi v Lj. Oče Alojzij je bil kot dipl. jurist višji finančni svetnik, mati Antonija Smerdel. Osn. š. in del real. gimn. je dovršil v Trstu, od tod se je družina 1919 preselila v Mrb, kjer je maturiral 1920. V letih 1920-22 je študiral na dveletnem geodetskem tečaju Tehnične fakultete lj. U in postal 25. febr. 1923 geometer. Študij je nadaljeval na gradbenem oddelku iste fakultete in 6. nov. 1927 diplomiral za gradbenega inž.; 1931 je napravil drž.-tehnični izpit; v zimskem semestru 1934/35 je obiskoval specialistični tečaj iz eksperimentalne hidravlike v laboratoriju vodnih stavb češke Tehnične visoke šole v Brnu; 27. jun. 1943 je dosegel doktorat tehničnih znanosti na Tehnični fakulteti lj. U z disertacijo *Zakonitosti gibanja vode v splavarskih drčah različne hrupavosti*. V letih 1928-31

je G. delal v gradbeni stroki, dec. 1931 je postal asistent v Inštitutu za vodne zgradbe na Tehnični fakulteti lj. U. Od 1934 je bil tudi honorarni predavatelj; 1938 je po smrti prof. Znidaršiča prevzel vsa predavanja o vodnih zgradbah. Po habilitaciji za docenta 1940 je prevzel 1941 vodstvo Inštituta, iz katerega se je 1946 razvil sedanji Hidrotehnični odsek Tehnične fakultete. G. je bil 1946 izbran na tem odseku za izrednega, 1948 za rednega prof. in to je ostal do upokojitve 1975. Za svoje slušatelje je pripravil več študijskih pripomočkov in skript, ki obsegajo nad 2.000 str. G. je reorganiziral notranji ustroj in področje Inštituta za vodne zgradbe, ki je deloval pred vojno le v dveh skromnih prostorih na podstrešju stare Tehnične fakultete. Od 1938 na pedagoško in raziskovalno delo slonelo le na njegovih ramenih, zato je začel 1946 z njegovo prenovi in ga do 1949 preosnoval v štiri nove stolice: za hidravliko, za industrijsko, gospodarsko in zdravstveno hidrotehniko. Istočasno si je prizadeval za ustvaritev modernega raziskovalnega vodogradbenega laboratorija. Najprej je v letih 1935-37 predelal bivše garažno poslopje Stavbne družbe na Viču Lj. in ga usposobil za eksperimentalno raziskovalno delo, predvsem s področja hidravlike. To je bila prva raziskovalna ustanova hidrotehnične panoge v vsej Jsl. Dopolnjeval jo je do 1941 in jo neposredno vodil do 1947. Leta 1946/47 je zasnoval novi Vodogradbeni laboratorij v Hajdrihovi ul. v Lj., ki je do 1948/49 že bil toliko opremljen, da so se vanj preselile vse štiri stolice in se je začelo moderno eksperimentalno raziskovanje. V novem Vodogradbenem laboratoriju so pod njegovim vodstvom zgradili: 1951 mali in veliki stekleni žleb in univerzalno preizkuševališče zaprtih odvodnih sistemov, 1952 kavitacijsko postajo, 1959 zunanje preizkuševališče, 1964 zračno preizkuševališče, 1965 preizkuševališče za določanje kavitacijske odpornosti betonov in umetnih smol ter 1969 posebno preizkuševališče za določanje abrazijske odpornosti hidrotehničnih materialov. G. je bil od jul. 1954 do mar. 1959 prvi predstojnik Vodogradbenega laboratorija, ki je postal finančno samostojen zavod. Več kot 30 let trajajoča raziskovalna dejavnost prof. G. v Vodogradbenem laboratoriju je pomembno vplivala na strokovni in znanstveni razvoj hidrotehnične panoge v Jsl in spodbudila, da so nastale podobne raziskovalne ustanove v Bgdu, Zgbu in Sarajevu. Sam je opravil ali vodil raziskave za hidrotehnične ob-

jekte nekaterih važnejših jsl. povojnih vodnih električnih central (Mariborski otok, Jablanica, Glava Zete, Slapovi na Uni, Vuzenica idr.). Bil je preds. ali član strokovnih komisij, ki so študirale in ocenjevale vodne načrte in zgradbe, vodno gospodarsko problematiko, dolinske pregrade itd. V letih 1950-63 je bil eden izmed ustanoviteljev in podpreds. oz. član odbora Jsl. sekcije mednarodne komisije za dolinske pregrade, 1952-57 preds. te sekcije. Sodeloval je na številnih jsl. in mednarodnih kongresih in posvetovanjih energetikov in graditeljev dolinskih pregrad, navadno z referati. Napisal je vrsto znanstvenih razprav in knjig, izmed katerih so važnejše: *Hidrotehnični laboratorij Univerze v Ljubljani* (Lj. 1934), *Zakovitosti gibanja vode v splavarskih drčah različne hrapavosti* (1943, izvleček iz disertacije), *Napredak u gradnji visokih brana zapažen referatima i komunikacijama predloženim na V. kongresu internacionalne komisije za visoke brane CIGB u Parizu 31. V. - 4. VI. 1955* (Lj. 1956), *Dvanajst let sodelovanja Vodogradbenega laboratorija univerze v Ljubljani pri elektrifikaciji Jugoslavije* (1958, cikl.), *Jezovi, dolinske pregrade in njihovi pogonski objekti* (1960), *Tehnične, energetske in gospodarske osnove za izrabo vodnih sil vodotokov* (1962), *Ob 30-letnici Vodogradbenega laboratorija v Lj.* (1968). Celotna bibliografija njegovih del je objavljena v Publ. št. 9 Vodogradbenega laboratorija v Lj. pod naslovom: *Prof. dr. Milovan Goljevšček* (Lj. 1976, 77-82, 48 enot in 4 neobjavljena dela). Za organizacijsko, strokovno in znanstveno delovanje in za dosežke na področju hidrotehnike in vodnega gospodarstva je prof. G. dobil naslednje nagrade in odlikovanja: 1949 Prešernovo nagrado za organizacijo pedagoškega dela na novo ustanovljenim Hidrotehničnem odseku gradbenega odd. Tehn. fak. U v Lj. Dec. 1949 je dobil nagrado vlade Jsl. in red dela I. stopnje za znanstveno raziskovalno delo s področja hidrotehnike in za organizacijo Hidrotehn. inštituta. Nov. 1954 je dobil red dela II. stopnje za štiriletno sodelovanje pri projektiranju in gradnji hidrocentrale Jablanica, 1961 nagrado Sklada B. Kidriča za raziskovalno delo v zvezi z dolinskimi pregradami, jul. 1970 red republike s srebrnim vencem ob proslavi 50-letnice lj. U za organizacijsko, znanstveno in pedagoško delo. Sept. 1962 je bil v Opatiji izvoljen za zaslužnega člana Jugoslovanskega društva za hidravlične preiskave, dec. 1966 za častnega člana Društva gradbenih inženirjev

in tehnikov Jsle in nov. 1975 za častnega člana Jugoslovanskega komiteja za dolinske pregrade.

Prim.: UljBB 1957, 250-51 in 1969, 298-99; rš (Ruda Stiglic-Stritar), Kojeko 2, 312; Prof. dr. Milovan Goljevšček. Ob njegovi petinsemdesetletnici. Izdal Vodogradbeni laboratorij, Publikacija 9, Lj. 1976 s sl.; pismo zeta Tarasa Kermaunerja 22. mar. 1978.

Jem.

GOLLMAYR Andrej, 6. goriški knezonadškof ter metropolit ilirski, r. 28. nov. 1797 v Radovljici na Gorenjskem, u. 17. marca 1883 v Gor. Pokopan na Sv. gori. Izhaja iz premožne kmečke družine. Oče Matevž, meščan, mati Alenka Pogačnik. Rodu Gollmayrov je moč slediti več kot dvesto osemdeset let nazaj. Iz njega je izšla dolga vrsta juristov, duhovnikov in nabožnih pisateljev. Sorodnik Gollmayra je tudi Urban Golmajer (gl. čl.), ustanovitelj samostana šolskih sester v Tomaju. Tudi so G-sorodniki s Copi in Prešerni. Ljudsko š. je G. obiskoval v Radovljici, gimn.-licej je dovršil 1816, filoz. in teol. v Lj. od 1818-1821, ko je bil 23. sept. 1821 posvečen v duhovnika kot bogoslovec tretjeletnik. 1822 pa je z odličnim uspehom dovršil bogoslovje. V gimn. letih mu je bil ves čas sošolec Miha Kastelic, poznejši pesnik in urednik Kranjske Čbelice. G. je bil vsa ta leta odličnjak. Prvo službo je dobil na Brdu pri Lukovici na Gorenjskem, kjer je ostal tri leta (1822-25). Ko pa je Lj. stolico zasedel škof Wolf, je ta G-a poslal na dunajski Avguštinaj. Tu je 1828 doktoriral iz bogoslovja in po kratkem presledku, ko je bil za kpl. pri Devici Mariji v Polju pri Lj., je postal profesor dogmatike na lj. teologiji. Ohranjeni so zapiski njegovih predavanj iz dogmatike, ki jih je 1833 napisal Jože Lesjak; in sicer Theologia dogmatica po Engelbertu Klüpfelu (rkp. v Semeniški knjižnici v Lj. št. 136; p. generalis 378 str., p. specialis 378 str.+228 str.). Poleg dogmatike je poučeval tudi vzgojeslovje, ker je bil istočasno vicerektor semenišča (1829-36). Zaradi izrednih sposobnosti je bil imenovan za gubernalnega svetnika pri vladi v Trstu, kjer je polnih devet let (1836-45) vodil oddelek za cerkvene in šolske zadeve, ko je bil tam za cesarskega namestnika grof Stadion, škof pa Matevž Ravnikar. Iz Trsta je bil 1845 premeščen na Dunaj za svet-

nika dvorne komisije in referenta za javne šole (imel je gimn. referat pri dvorni študijski komisiji). Od 1848 je postal svetnik v naučnem ministrstvu in opat z istim referatom, a dobil je tudi referat za bogočastje. Tu je ostal do 1854, ko je po smrti gor. knezonadškofa Fr. Ksav. Luschina bil kot infulirani opat Peturski 18. nov. 1854 imenovan za gor. knezonadškofa. Apostolski sedež je imenovanje potrdil 23. marca 1855, 3. jun. pa ga je lj. nadškof Wolf v Lj. posvetil v škofa, 4. junija je prejel palij, in tri tedne pozneje (24. junija) je bil v Gor. slovesno ustoličen. Ob tem ga je S. Kocijančič pozdravil s tiskano pesmijo v 4 jezikih (slov., it., nem. in hebrejskem; podobno je storil še 1871 in 1880). Ker je bil G. zdravega gorenjskega rodu, visoke in krepke postave, pravi korenjak, a tudi mož odločne volje, se je kot gor. nadpastir takoj lotil dela za prenovo in poživitev verskega življenja v deželi. Tako je že drugo leto po prihodu v Gor. izdal pastirski list, ki je v celoti posvečen ustanovitvi malega semenišča. V tistem času so se še vedno kazale posledice nekaterih jožefinskih reform, tako razpustitve velikih semenišč, ki jih je vladar združil v velika pokrajinska semenišča. Gor. je bila tako izgubila svoje bogoslovje, pa tudi z malim semeniščem je bilo stanje nadvse žalostno; duhovski poklici so iz leta v leto padali in to tako zaradi splošnega vzdušja dobe, kakor tudi iz ekonomskih vzrokov, saj so prihajali semeniščniki predvsem iz najrevnejših družbenih sredin, iz kmečkega stanu. Zato je G. povabil vernike, naj bi se za postavitev semenišča ogreli in zanj kaj žrtvovali (pastirsko pismo, gl. ZD 1857, 21). Povabilo je bilo pozitivno sprejeto in jeseni 1857 je že začelo delovati Knezonadškofijsko deško semenišče, ki je prvih deset let gostovalo pod tujo streho, kajti denarja se ni nabralo dovolj (med gojenci tega Andreanuma, kakor se je imenovalo po škofu zaradi njegovih zaslug, je bil tudi Simon Gregorčič); semenišče je stalo na nekdanjem trgu Piazza Cristo; tu je ostalo vse do 1912. G. je temu semenišču volil v oporoki vse svoje imetje; 1867 je postavil ustanovo Werdenberg). Enake ljubezni je bilo deležno tudi veliko semenišče ali bogoslovje. Obnovljeno 1818, potem ko ga je Jožef II. razpustil, je tja do sredine prejšnjega stoletja nekako životarilo, kajti po Wallandovi zaslugi so tam poučevali nekateri teologi že nad štirideset let in so bili torej ljudje starega kova. G. je takoj doumel, da je rešitev zavoda v tem, da mu dá novo, pomlajeno vodstvo. Zato je iz-

bral več mlajših duhovnikov in jih s tem name-nom poslal študirat na dunajsko U. Bili so to I. N. Hrast, A. Zorn, E. Valussi, J. Gabrievičič, I. Flapp, A. Mahnič, A. Gregorčič, F. B. Sedej in še nekateri. (Da je izbral s posrečeno roko, doka-zuje že to, da je kar pet od njih kasneje zasedlo škofijske sedeže.) Te je potem postavil v bogoslovju za ravnatelje in profesorje. Tako je gor. bogoslovje prešlo iz nekakega jožefinskega ozračja v katoličanstvo Mahničevega kova. Seveda je poskrbel tudi za materialno prenovitev stavbe. Poslej se je ime gor. bogoslovja s spoštovanjem imenovalo na dunajski U in v Avguštinju. Veliko skrb je G. posvečal tudi duhovni prenovi duhovščine. V ta namen je vpeljal redne letne duhovne vaje, zanje oskrbel ugledne jezuitske pri-digarje. Tudi v bogoslovje je vpeljal celoteden-ske duhovne vaje. 1855 G. ni mogel na pastoralno vizitacijo, ker je po deželi razsajala kolera. Stori-l pa je to naslednje leto v kanalskem, tolmín-skem, bovškem in cerkljanskem dekanatu. Vizi-tacije so bile zelo natančne, saj je obiskal in pregledal poleg glavnih cerkva tudi vse podružni-ce do zadnje hribovske vasiče. Tako je petkrat prehodil vso svojo škofijo. K pozitivni verskega življenja v nadškofiji in ureditvi duhovniške slu-žbe je mnogo pripomogla ustanovitev 20 novih župnij in vikariatov. G. je pospeševal duhovniško izobrazbo, sprejel v škofijo jezuite, šolske sestre de Notre Dame in sestre božje Previd-nosti. Preosnoval je tudi gor. zastavljalnico (Mon-te di Pietà), tako da je pospeševal depozit in podpiral odkupnino predvsem drobnih zastavi-tev ter storil vse potrebno, da so se tozadevne operacije v korist najrevnejših prebivalcev hitro opravile, posebej ko je šlo za hitro pomoč ob boleznih, smrti v družini ali uvajanje mladih v primerne poklice ali v javne mestne šole. Prvi obisk ad limina je opravil 1862. V Rimu je pri-sostvoval proglasitvi svetnikom 39 japonskih mu-čencev, bil imenovan za prisednika papeškega prestola in prejel častno meščanstvo mesta Rima. Sedem let pozneje (1869) se je udeležil I. vati-kanskega koncila, a se je po nekajmesečnem bi-vanju v Rimu vrnil v Gor. (marca 1870) in zara-di bolehanja ni šel več nazaj. Bil je med škofi-manjšine, vendar je dekrete zbora slovesno raz-glasil 3. avg. 1871. (Glej pastirski list 5. dec. 1870.) Njegova skrb za povzdigo duhovnega življenja v nadškofiji ga je vodila, da je 2. sept. 1872 poleg drugih pobožnosti priredil veliko procesijo (ka-kih 40.000 oseb) na Sv. goro. Ob tej priložnosti

je bila nabirka za nove zvonove in votivni oltar za svetogorsko cerkev. Podobne njegove naklo-njenosti je bila deležna tudi božja pot na Bar-bani. 15. avg. 1863 je v prisotnosti beneškega pa-triarha in videmskega nadšk. kronal čudodelni kip barbanske Marije. In še tretja velika cerkev njegove školije je bila predmet njegove ljubezni: oglejska bazilika. Na G-ovo pobudo so jo teme-ljito popravili do 1876, nakar jo je nanovo posvetil. G. je imel tudi veliko razumevanje za tisk in sam prijel za pero. Ko je bil prof. v Lj., je spoznal potrebo po novem prevodu sv. pisma, ker je bilo Japljevo že razprodano. Zato je G. pripravil nov prevod, ki so ga pregledali Jurij Zupan, Josip Burger ter Blaž Potočnik. Prvi del nove zaveze je izšel 1834 (*Sveti Evangeliji*), dru-gih del je pripravil za tisk, a je ta tedaj ostal v rkp., bil pa je podlaga za Wolfovo sv. pi-smo, 5. in 6. zvezek. Gollmayr je kot škofijski cenzor imel opraviti tudi s teksti pesnika Fran-ceta Prešerna. Tako je dobil v cenzuro Krst pri Savici in proti vsakemu dotedanjemu dolgo-trajnemu postopku je zadevo pozitivno rešil v borih treh tednih, čeprav je imel v pogledih lju-bavne poezije »silno rahlo vest« in je sicer »ob-sodil več nedolžnih ljubavnih pesmi«, pa je ven-dar s svojo pozitivno kritiko in celo zavrnitvijo Pauškove ocene Bürgerjeve Lenore pripomogel do občutnega poraza Pauška. Po oznaki prešerno-slovca Avgusta Žigona, je bil G. »plemenit mož, razborit mož, gorenjski mož!« G. je bil v Gor. nadškof v času, ko je bil S. Gregorčič kpl. v Kobaridu. Pesnik sam je zapisal (pismo Vrhov-niku), da mu je G. ponudil mesto stolnega vikar-ja v Gor., a je to odklonil in raje sprejel Rihem-berk. Tudi je G. poslal Gregorčiču pohvalno pi-smo (1878) za delovanje v Rihemberku; bil je Gregorčiču vseskozi naklonjen in zato se ga je pesnik hvaležno spomnil kar s 5 pesmimi (prim. Gregorčičevo pismo Vrhovniku v ZbD IV, str. 225, imenujoč ga drugega očeta), med njimi Kviško sinovi / primorskih krajin! v ZD 1864, 287, brez podpisa; Gregorčiču jo pripisuje F. Koblar, gl. Gregorčič ZbD I, 465; Ob jubileju Pija IX. in obletnici goriškega knezo-nadškofa Andreja; An-dreju Gollmayrju ob 25 letnici njegovega vladiko-vanja (Soča 16. 6. 1880; uglasbil D. Fajgelj). G. je bil prvi gor. nadškof, ki je spoznal potrebo po uradnem glasilu svoje nadškofije. Zato je s pomočjo svojih semeniških profesorjev začel 1874 izdajati Folium periodicum (Folium Gor.), ki je kasneje postal izrednega pomena za gor.

lokalno zgodovino, saj si brez njega skoraj ne moremo predstavljati publicističnega razvoja Štefana Kocijančiča, Antona Mahničja in drugih. List je izhajal v latinskem jeziku. Če upoštevamo dejstvo, da so se vsa druga podobna glasila v Avstriji tiskala v nemščini, potem lahko vidimo tu tudi narodnostno komponento G-a. Ker bi slovenskega ne mogel tiskati že zaradi škofije, ki je imela v svojem obsegu duhovščino različnih narodnosti (Italijani, Furlani, Nemci, Slovenci), zato se je modro odločil za latinščino, tudi sicer uradni jezik rimske Cerkve. List so Kocijančič, Flapp, Valussi, Alpi, Mahnič, Gabrievič in Anton Gregorčič izredno obogatili. Po G-jevi zaslugi je bila tudi vzorno urejena knezonadškofijska pisarna v Gor. Ker je bil G. izredno trdnega zdravlja, je dosegel za tisto dobo visoko starost 86 let. Srebrni jubilej svoje pastirske službe je še praznoval zdrav 24. jun. 1880. Za svoje neutrudno delo ga je 1864 tudi avstrijski cesar imenoval za svojega tajnega svetovalca. Postal je častni član slovenske čitalnice v Gor. (1863) ter poslanec v deželnem zboru (1861), bil je tudi komtur reda sv. Leopolda. 1865 je glasoval za predlog poslanca Gorjupa, naj se volivni red v veleposestvu spremeni tako, da so znanprej dobili Slovenci namesto prejšnjih sedem zdaj deset poslancev. Pesnik Matevž Hladnik mu je posvetil pesem Dr. Andr. Gollmayru... k slovesnosti posvečenja v Ljubljani 1822 (ZD 1822). Gor. tiskar Seitz je natisnil G-ovo podobo v kamnotisku ob njegovem prihodu v Gor. 1854 (po posnetku Edv. Kaiserja z Dunaja). Njegov doprski kip v marmorju je izdelal Blaž Bitežnik (prim. PSBL II, 86). G. je posvetil lj. škofa Pogačarja, ki je bil prvi doma posvečeni škof (1875). To leto je tudi obiskal v Kranju škofa Vidmarja. Slika: IS 1927, 271.

Prim: Krstne matice Radovljica (zdaj v SkAlj); ZD 1855, 73, 84, 93, 99, 108, 112; 1856, 129, 195; 1857, 21; 1859, 54; 1871, 40, 263, 311, 324, 331-2, 339-40, 347-81; 1880, 212; 1883, 95, 116, 124; N 1855, št. 37, št. 44; 1857, (22. 1.); 1875, 292, 295; 1880, 191-218; 1883, 95, 102; Wolfovo Sveto pismo I, 13; SPj 1860, 54-5; Claricini 350, Formentini, Le chiese..., 135; S 1883, št. 24; LZ 1883, 271; G. Raichevich (Rajčevič), Knezonadškof goriški A. dr. G., Gor. 1883 ponatis v N 1884, 34-108; D. Alpi, Govor o pogrebu A. G-ja, Gor. 1883 (slov. prev.); Vaterland 1883; J. Mara, Andrej Marušič v slovenskem slovstvu, Lj. 188, 4, 1-3-16; Andrej Marušič, Moja doba in podoba, str. 19, 53, 76; isti, Quidam Presbyter Goritiensis, Lj. 1880; A. G., KolMD 1884, 29 (drugega dela); Marn XXIV, 23; Dr. Josipl Pavlica, Dr. A. G., DS 1898, 116-7 s sl. na 115; PrimL 1908, 5. nov.; Lesar, VBV 1916, 138; Oberški, Slovenci prema

papinaj nepogriješivosti, Bogoslovna smotra 1924, 30; SBL I, 229 (Lkn. = F. Ks. Lukman); Stanko Stanič, Dr. A. G., knez in nadškof goriški, v: Zgodovina goriške nadškofije 1751-1951, Gor. 1951, 55-64 s sl. na posebni pril.; SBL II, 269-70 (geslo Paušek Jurij); Koblar, Gregorčič, str. 46, 80, 91, 174, 219, 255, 335, 338, 349, 360, 423; Gabršček I, 40, 44, 70, 160, 166, Mnt 1938/39, 145, C. L. Bozzi, Il Monte di Pietà e la Cassa di Risparmio di Gorizia, Gor. 1967, 54, 67, 220, 222, 237, sl. na pril., štev. XVII; Gregorčič, ZbD I, II, IV (gl. odgov. kazala); Klaus Schatz S. J., Kirchenbild und päpstliche Untertänigkeit bei den deutschsprachigen Minoritätsbischofen auf dem I. Vatikanum, Roma 1975, str. 4, 6, 8, 479; sl. IS 1927, 271.

Brj.

GOLMAJER (GOLLMAYER) Urban, duhovnik, r. 21. maja 1820 v Zirovnici, župnija Breznica na Gorenjskem, u. 2. jul. 1905 v Tomaju. Oče Simon, kmet; po materi Mariji Avsenek je bil pravi bratranec »velikana učenosti« Matija Čopa. V sorodu je bil tudi z Andrejem Gollmayerjem, goriškim nadškofom (gl. čl.). G. je bil izredno nadarjen; zato so ga starši poslali v šole. Gimn. je obiskoval v Lj. (1834-39), prav tako licej (1839-41). V letih 1838-40 se je ob drugih predmetih marljivo učil tudi ital., kot bi slutil, da bo pozneje kot duhovnik deloval tudi med Italijani. 1842 je šel v Gradec študirat pravo. Toda mati, ki ga je spremljala do gore Zelenice (med Gorenjsko in Koroško), mu je smeje rekla: »Urban, pojdi, kamor hočeš, toda ti boš gospod. Moliva sem zate in še bom moliva, da boš pravi gospod.« In res, po dveh letih je pustil pravo in vstopil v bogoslovje v Gor. Posvečen je bil 12. sept. 1847 kot duhovnik trž. škofije. V nov. 1847 ga je škof Legat poslal za kaplana v Roč v Istro. V župniji je bilo kakih 1.400 Hrvatov, ki so mu bili vdani, in okrog sto Italijanov, ki ga niso marali. G. je zbiral otroke, jih brezplačno poučeval in vzgajal v verskem in narodnem duhu. V vihnarnem letu 1848 je vrelo tudi po Istri. Sledila je prva vojna za zedinjenje It. Ker se G. ni strinjal z zahtevo, naj se Istra priključi It., ga je Garibaldijev odbor obsodil na smrt. Ni si pa upal položiti roke nanj, ker Istra ni bila it. Po koncu vojne je G. zopet odprl javno osn. š.; imel je okrog 80 učencev. V okt. 1852 je bil imenovan za žpk v Grimaldi. Naslednje leto je bilo za Istrane zelo težko zaradi dežja in suše, G. je

pomagal, kolikor je mogel. Konec sept. 1854 nastavljen v Roču kot žpk. 1855 je v župniji izbruhnila kolera. Župnik je pomagal, hodil okrog bolnikov, dodelil svete zakramente, dokler se ni kolera lotila tudi njega. Kolera je pobrala desetino njegovih laranov. Ko je bolezen prenehala, je popolnoma preuredil domačo župnijsko cerkev. Mnogo se je trudil za pogozdovanje Krasa in učil kmete umne sadjereje, svilopreje in čebelarstva. 1860 je bil premeščen za žpk v Boršec ob Kvarnerskem zalivu med Hrvatce, ki so ga kmalu vzljubili. Popravil je razpadajoče župnišče, zgradil š. in kaplanijo. 1872 so ga predstavili v Kubed blizu Kopra. To je bilo njegovo zadnje službeno mesto v Istri. Tudi tu je bila njegova prva skrb pouk in vzgoja mladine. Javnih š. v Istri takrat skoraj še ni bilo. Poučeval je v svojem stanovanju brezplačno. Med njegovimi učenci je bil poznejši pisatelj Evgen Kumičić. 1877 je škof Juraj Dobrila (PSBL IV, 290) poslal G-ja za žpk in dekana v Tomaj na Krasu. Tu je popravil ž. c. sv. Petra in Pavla, oskrbel novo kamnito prižnico, nov križev pot, spovednice in nove cerkvene klopi ter dal podaljšati zakristijo. Mnogo se je trudil, da izboljša kmetom gmočno stanje. Dal je zasaditi 5.000 kv. metrov velik vinograd in ustanovil Kraško vinarsko zadrugo z namenom, da bi pravilno gojili trte, ki dajejo teran. Predvsem mu je bila pri srcu verska in moralna vzgoja mladine. Boril se je proti plesu. Podpiral je razne verske, prosvetne in gospodarske organizacije. Pomagal je tudi zbirati podatke o Prešernu (LZ 1882, 465). 1894 je stopil v pokoj. Ko je bil rešen skrbi za župnijo, je hotel zgraditi zavod za vzgojo ženske mladine. Že 1877 je kupil v Tomaju na griču Tabor hišo, nekaj stavbnih parcel in vrt. Ko je dobil potrebna dovoljenja od županstva in škofije, je začel z delom, ki ga je dovršil avg. 1898. Dne 25. avg. 1898 so prišle v Tomaj prve šolske sestre. Za svoje službe je bil G. odlikovan z naslovom častnega konzistorialnega svetnika in častnega kanonika stolnega kapitlja sv. Justa v Trstu ter z viteškim redom Franca Jožefa prve stopnje. Pokopan je pri ž. c. sv. Petra in Pavla v Tomaju.

Prim.: N 1856, 49; 1859, 81; LZ 1882, 465; katalogi lj. gimn. 1835-39; Glaser III, 34, 233; DS 1905, 700 s sl.; KolGorM 1923, 23; KolGMD 1925, 79 s sl.; FoliumTerg 1905, 110; ŠkATrst, arhivalije; SBL I, 230; podatki šolskih sester; sl. IS 1927, 319.

Škerl

GOLOB Josip, narodni delavec, duhovnik, r. 9. avg. 1849 v Solkanu, u. 15. mar. 1905 v Podgori.

Oče Anton, kmet, mati Marija Poberaj. Študiral je gimn. in bogoslovje v Gor. Ord. 31. avg. 1873. Služboval v Stanjelu kot kpl. (1873-79), nato kot vikar istotam do 1886. Od 1886 do smrti kurat v Podgori. Sotrudnik A. Mahničja, član Krekove Lige pri »Slovincu«. Soustanovitelj in večletni odbornik Alojzijevejšča, soustanovitelj in preds. konzorcija PrimL. Pisal v S, FoliumGor. (1886, 25, 118). V Podgori ustan. dekliško Mar. družbo, organiziral Katol. delavsko društvo, vodil Slov. katol. izobraževalno društvo. Od 1895 prvi samostojni kurat v Podgori.

Prim.: PrimL 1909; S. Stanić, Zgodovinske drobtinice iz Podgore, 1926, 18

Hum.

GOLOB Miha, organizator gor. dijakov, r. 8. sept. 1854 v Oblokah (Hudajužna), utonil kot osmošolec v Soči (pri pevmskem mostu v Gor.) 11. jul. 1873. Oče Jože, bajtar, mati Ana Brelih. Njegova smrt tik pred zrelostnim izpitom je globoko odjeknila, saj je bil najvidnejši slov. dijak gor. gimn. Prof. gor. gimn. Fran Levec ga je v nekrologu imenoval »brez ugovora najboljši slovenski dijak na goriški gimnaziji« (Soča 17. julija 1873). G. je vodil pevsko društvo slov. dijakov v Gor. in imel največ zaslug za uspeho dijaško prireditve v gor. čitalnici 8. mar. 1873. S. Rutar (Dnevnik) je globoko obžaloval smrt »glave goriških dijakov« in sodil, da bi G. postal »steber narodne samostojnosti« ter izvrsten humorist in satirik. Usmerjen je bil mladoslovensko.

Prim.: N 1873, 237; Soča 1873, 29 (17. jul.); Rutar, Dnevnik 75, 111, 137, 150-3.

B. Mar.

GOLOBIČ Lojze, pesnik, publicist in urednik, r. 22. okt. 1902 v Strekljencu v Beli krajini, u. 28. sept. 1934 v Lj. Oče Jakob, kmet, mati Neža Pašič. Gimn. v Šentvidu (1-4 ter 7-8) in v Novem mestu (5-6), maturiral 1925, iz Lj. Šel dve leti v goriško bogoslovje predvsem iz ljubezni do trpečih Primorcev. Z istim namenom je šel buditi rojake v reško bogoslovje, tu pa so ga v tretjem letniku zaradi prevelike nacionalne vne- me izgnali v Jslo. Po opravljenem vojaškem roku je študiral na U v Zgbi in z odliko diplomiral. Ker zaradi takratnih razmer ni našel prof. službe, je sprejel uredniško delo pri S v kulturni rubriki, a že po dveh letih umrl. Že v lj. Zavodu sv. Stanislava je pisal pesmi in urejeval dijaški list Zarje, v višjih razredih pa Domače vaje, kot novomeški dijak je spet obudil Vesno. V

počitnicah je med svojimi belokranjskimi rojaki osnoval list Lahinja (1923/24-1924/25). V Gor. je bil sodelavec revije Rast in posebno NaŠC, v katera je pod psevdonimom Lojze Belokranjski pošiljal pesmi in lirično prozo npr. *Mara in Malka, Oče, naj gre..., Sestra Vilma, Zoran, Tine in Tinka* (celoletna povest 1927), *Moja izpoved, Otroci čakajo, Sveta reber*. Kasneje je sodeloval v S, M, Kresu, Vigredi, Bogoljubu, Orhču in še kje. Bil je dopisnik zgb listov, prev. iz hrv. v slov. in obratno, ocenjeval hrv. lit. novitete, močno propagiral slov. lit. v hrvaških krogih. Zanimal se je tudi za belokranjsko folkloro in tako priobčil v Zborniku za narodni život i običaje južnih Slavena (1932) razpravo o rojstvu, svatbi in smrti v Beli krajini ter zbral vire, ki to pokrajino obravnavajo. Psevdonimi: Lojze, L. G., G. L., Lojze B., Lojze Belokranjski, Lojze Županov.

Prim: KolMD 1936, 84, s. sl.; Bibliografija članka, rasprava i književnih radova, 3, Zgb; KLSje II, 61; krstna in mrljiška knjiga Semič; S 1934, 221a, 4; 222a, 4; Ivan Simonič, Etn 1936, 124-5; Kron 1934, 347; Jože Dušar, Dijaški list Vesna, Mnt 1937-38, 273-4; Milan Dodič v: 225 let novomeške gimn., 1971, 345; Bogo Komelj, pt. 502; podatke iz novomeške štud. knjižn. posredoval Karel Bačer.

Brj.

GOLOUH (v krstni knjigi Golauch) **Rudolf Anton**, publicist, politik, dramatik in urednik, rojen 23. oktobra 1887 (SBL I, 231 ima napačen datum 25. okt.) v Kopru; živi v Lj. Oče Lavrencij, krčmar, mati Marija Perencih. G. je dovršil dva razr. gimn., nakar se je izobraževal kot samouk; posvetil se je časnikarstvu in političnemu delovanju. V letih 1905-09 je kot prvi viden slov. anarhist ustanavljal in urejal v Trstu v it. pisana glasila, ki so širila revolucionarne ideje Mihaila Bakunina in Petra Kropotkina: *Germinal* (1905-1906), *Il Germe* (1907), *Il Pensiero* (1908), *L'Aurora* (1908). Ko je po prepovedi tega slednjega glasila napovedal, da bo začel izdajati novo, pod še bolj bojevitim naslovom *La Tempesta*, so ga aretirali in odredili njegov izgon z ozemlja mesta Trst. Zatekel se je v severno Italijo, kjer je sodeloval v milanskih revijah *La Demolizione* ter *Il Grido della folla*. Na intervencijo soc. poslanca Olive, ki je zagrozil z interpelacijo v dunajskem parlamentu, pa je bil izgonski odlok, za katerega sploh ni bilo zakonske podlage, razveljavljen in G. se je 1910 vrnil v Trst. Naknadno je po prvi svetovni vojni kot privatist položil srednješolsko maturo v Beogradu. V izgnan-

stvu se je G. razgledal in dozorel. 1909 se je pridružil tedanji Jugoslovanski socialnodemokratski stranki in se po vrnitvi posvetil predvsem slovenski publicistiki. Sodeloval je pri vseh tedanjih slov. soc. glasilih: *Rdeči prapor* (izh. 1898-1920), *Naprej* (1903-11), *Zarja* (1911-15); urejal je sindikalna glasila *Železničar* (1908-15), *Stavbinski delavec* (1911-14) in *Kamnarski delavec* (1912-14) ter objavljale članke tudi v tržaškem *Il Lavoratore*. Med prvo svet. vojno je poskusil v Trstu obnoviti *Zarjo* (1915-16), ki jo je oblast v Lj. prepovedala. G. se je živahno udeleževal tudi kot organizator in je kmalu postal ena najvidnejših osebnosti med takratnimi slovenskimi socialisti v Trstu. V letih 1917-18 je skupno z dr. Ferfoljo nastopal v stranki kot pobudnik opozicionalno usmerjene socialistične omladine, ki je zagovarjala narodna stremljenja. V začetku 1918 je ta struja med slovenskimi socialnimi demokrati v Trstu prevladala in G. je po zlomu Avstro-Ogrske vstopil v tedanji pokrajinski odsek Narodnega sveta v Trstu in postal član skupnega it.-slov. Odbora za javno blaginjo. Po it. zasedbi Slovenskega Primorja je G. odšel v Rim, kjer je v vodstvu Italijanske socialistične stranke obrazložil položaj na Primorskem in stališče slov. socialistov. Iz Rima, kjer je dobil srbski potni list, je G. skupno s člani Jugoslovanskega narodnega odbora, srbske Narodne skupščine in vlade, ki so se vračali v domovino, odpotoval prek Brindisija in Krfa v Bgd., od tam pa v Lj. V Lj. se je G. takoj aktivno vključil v delo soc. stranke v Sloveniji. Sodeloval je pri reševanju koroškega vprašanja in kot zastopnik zasedenega Slovenskega Primorja je bil slov. član poslanstva na mirovni konferenci v Parizu. Bil je član Mednarodnega odbora II. internacionale v Londonu. V okviru slov. socialne demokracije se je G. vedno zavzemal za čim večjo enotnost delavskega gibanja in je pripadal levemu krilu stranke. Kot tak se je pogosto znašel v nesorglasju z zmernejšim večinskim vodstvom. Po prihodu v Lj. je G. 1919 urejal tedanje glavno strankino glasilo *Naprej* ter bil soustanovitelj in sourednik *Demokracije* (Lj. 1918-19). Toda ko je v začetku 1920 prišlo v slovenski JSDS (Jugoslovansko socialnodemokratska stranka) do razkola in je dotedanja levica, kateri je pripadal tudi G., ustanovila novo Delavsko socialistično stranko, ki se je pridružila Delavski socialistični stranki Jugoslavije (komunistov), je moral zapustiti uredništvo *Napreja*. Zato pa je takoj poskrbel

za glasilo nove stranke in začel izdajati Ujedinjenje (Lj. 1920), ki ga je oblast že po nekaj mesecih propovedala. Zaradi svoje revolucionarnosti so imeli kratko življenje tudi drugi časopisi soc. levice in komunistične stranke, pri katerih je G. sodeloval oz. jih urejal. Kmalu so sledile spremembe. Na vukovarskem kongresu (junija 1920) se je dotedanja Socialistična delavska stranka Jugoslavije (komunistov) preimenovala v Komunistično partijo Jugoslavije (KPJ) in dotlej pridružena socialnodemokratska levica je ostala na kongresu s svojim programskim predlogom v manjšini. Zato so G. in somišljeniki zapustili kongres in se večinoma vrnili v JSDS. G. je bil kot strankin kandidat 1920 izvoljen za poslanca v ustavodajno skupščino in vse medvojno obdobje je ostal vodilni funkcionar JSDS v Mariboru, kamor se je 1923 za stalno preselil. V mariborskih letih je bil G. glavni urednik Delavske politike (Mrb 1926-41), ki jo je sam ustanovil, urejal je tednika Enakost (Lj.-Mrb 1920-23) in Socialist (Lj. 1923-25), pomagal levičarskemu tedniku Neodvisnost (Mrb 1936-37), sodeloval pri revijah Pod lipo (Lj. 1924-28), Svoboda (Lj. 1926; 1929-36) in mnogih drugih. Po uvedbi enostrankarskega režima v predvojni Jugoslaviji (JNS - Jugoslovanska nacionalna stranka) je bil G. kot delavski predstavnik od 1933-35 podžupan mrh občine. V tej funkciji je dal pobudo za ustanovitev zadruga Mariborski teden, za zgraditev Delavskega doma in naselja stanovanjskih hiš. Sploh je bil zelo aktiven združni organizator. Skladno s svojimi nazori se je G. 1937 pridružil Kmečko-delavskemu gibanju, ki je delovalo v duhu takratnih ljudskih front in v smislu političnih ter socialnih stremeljenj, ki so pod vodstvom KPJ v drugi svetovni vojni v Jugoslaviji prevladala. Po nacistični okupaciji Maribora se je G. umaknil v Lj., kjer se je takoj priključil OF in postal član njene gospodarske komisije, medtem ko je uradno vodstvo slovenske soc. stranke pristopilo k Narodnemu svetu in kasnejšim skupnim organom, ki so jih ustanovile tradicionalne slovenske stranke. Konec druge svet. vojne je G. dočkal v nacističnem taborišču Dachau, od koder se je vrnil v Lj., kjer odtlej živi. Od 1952 je v pokoju, a je potem še dvajset let delal v IZDG. V povojnih letih je G. objavil v raznih slov. glasilih številne članke in razprave, večinoma memoarske vsebine o razvoju delavskega gibanja med Slovenci, posebno na Tržaškem: *Klešem* (Socialna misel 1952, št. 2); *Teh-*

nična rast in problemi slovenske kulture (Socialna misel 1953, št. 9); *Prvi maj slovenskega delavstva* (s sl., NRazgl 1954, št. 8); *Ko se je jugoslovansko delavstvo prvič združilo* (SPor 11. 5. 1954); *1. maj 1890 v Ljubljani* (s sl., LDK 1. 5. 1957); *Obraz poveljne Italije* (NRazgl 1954, št. 23); *Slovenski majniški spisi* (SPor 30. 4. in 3. 5. 1955; PDK 1. 5. 1957); *Majniške manifestacije v Sloveniji* (s sl., TT 1955, št. 17); *O prvem slovenskem delavskem listu* (Kron 1955, št. 2); *Ob šestdesetletnici prve jugoslovanske delavske stranke* (SPor 15. in 17. 8. 1956); *Prvi maj včeraj in danes* (s sl., TT 1956, št. 17); *Ob štiridesetletnici Cankarjeve kandidature* (SPor 1. in 2. 5. 1957); *Prvi maj praznik dela in praznik turizma* (TurV 1957, št. 5); *Prvi shodi v slovenski Istri*. Spomin na 1. maj 1913 v Sv. Antonu v Kopru, danes Pridvor (SlovJ 1958, št. 17); *Od »Slovenske lipe« do Svobode* (DEn 1959, št. 7 in 16); *Letnice - mejniki kamni zgodovine* (Obz 1959, št. 4); *Delo*. Pred 40 leti je izšla prva številka. Iz zgodovine revolucionarnega tiska (Komunist 1960, št. 8 in 10); *1. maj v luči dvajsetletnice* (TurV 1961, št. 5); *K zatonu slov. socialno-demokratske stranke 1919/20* (PZDG 1962, št. 1); *O »zameglitvi« in »zaskočenju« v recenziji dr. Dušana Kermavnerja* (Sd 1967, št. 4); *Ivan Cankar, glasnik socialne misli* (Borec 1962, št. 12); *Socialistične stranke in vojna* (Zgodovinski arhiv, V. zv., str. 334-336). Svoje delo in življenje je G. opisal v knjigi *Pol stoletja spominov s podnaslovom »Panorama političnih bojov slovenskega naroda«*, ki jo je izdal IZDG (Lj. 1966, str. 424). Posebej velja omeniti G-ovo leposlovno ustvarjanje. Kot prvi je v svojih tržaških letih uspešno prevajal v it. Cankarja (Dunajski večeri, dramatiziran zadnji prizor Hlapca Jerneja) in Župančiča (Ob Kvarnerju). Tudi sam je pesnil (La Demolizione, Milano; mesečnik NZ do 1914). Najpomembnejši pa so njegovi dramski teksti: *Kriza - socialna drama* v 6 slikah (izhajala 1927 kot podlistek v Delavski politiki, uprizorjena 30. apr. 1928 v Lj.); *Groteska sedanosti - komedija* (uprizorjena 2. febr. 1932 v Mrb); *Od zore do mraka - živalska komedija*, basen za odrastle (uprizorjena 19. jan. 1935 v Mrb); *Krisalida - igra v treh dejanjih* (uprizorjena 1940 v Mrb); *Veseli večer točaja bogov - groteska* v treh dejanjih (iz 1966). Krizo, Krisalido in Veseli večer točaja bogov je pod naslovom *Od Krize do groteske* izdala mrh založba Obzorja, 1977. Psevdonimi: Emorales, Fortunio, Gh, R. G-h. Slika v IS 1927, 155.

Prim.: urad stolne župnije v Kopru; L. Čermelj, R. G. 75-letnik, PDK 1962, št. 241; Bogdan Pogačnik, R. G. ob 75-letnici, NRazgl 1962, št. 22; Fran Vatovec, R. G. 75-letnik, Večer 1962, št. 259; Janko Liška, Novinar in politik. Ob 80-letnici R. G., s sl., Delo 1967, št. 294, Jože Javoršek, Spremnna beseda k antologiji »Od Krize do groteske«, Mrb 1977; Slavko Fras, Novinar za celo stoletje, s sl., Delo 22. okt. 1977, sobotna priloga; Rado Bordon, G.-ovih devetdeset let, NRazgl 1977, št. 21; Fr. Koblar, Slovenska dramatika II, 189-92, 194, 279 s sl.; Dušan Kermavner, Prva soočenja ob G-ovih spominih, NRazgl 1966, št. 24; O socialističnem zanikanju narodnega vprašanja v kraljevini Jugoslaviji - Nadaljna soočenja ob G-ovih spominih, NRazgl 1967, št. 1; Neupravičen hrup ob soočenjih krivih spominov z dejstvi, NRazgl 1967, št. 11; O vlogi izbrisov in anonimitete v spominih R-a G-a, Sodobnost 1967, 190-201; Rudolf Golouh, Soočenje s Kermavnerjevim soočenjem, NRazgl 1967, št. 2; Zadnje »soočenje« - Cenim polemiko, ki je na primerni ravni, NRazgl 1967, št. 11; PrimN 1977, 47, 3 s sl.; Kermavner, Temeljni problemi, pass.

B. S.

GOMBAČ Boris, publicist, r. 15. sept. 1945 v Trstu; živi v Lj. Oče Franc, uradnik, mati Marija Blažina, gospodinja. G. je dovršil trg. tehnični zavod v Trstu (1965), dosegel diplomu fil. fak. (zgod., sociologija) na U v Lj. (1974) in magistririj zgodovinskih ved na isti fak. v Lj. (1978). Službuje kot asistent na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Lj. Od dec. 1974 je član ožjega sveta. Napisal je naslednje razprave in članke: *Bazovica v boju*, Kron 1973, 207-208; *Ustanovitev Jugoslovanske socialnodemokratske stranke v Trstu*, JKol 1976, 198-210; *Spomin ne zamre*, Komunist 15. marca 1976, 27; *Slovenska politika v Trstu ob koncu 19. stoletja*, ZC 1977, 49-62; *Simpoziji SLORI o sociogospodarskih in prostorskih problemih Slovencev v Italiji*, ZC 1977, 541-543; *Srečanje ob Tumi*, NRazgl 1. jul. 1977, 338; *Angažiranost in odprtost*, NRazgl 9. dec. 1977, 604; *Razredni in nacionalni boj Primorcev v raziskavah dr. Milice Kacin-Wohninzeve*, PDK 1. maja 1977, 10; *Jože Pirjevec proučevalec italijansko-jugoslovanskih odnosov v dobi Risorgimenta*, PDK 19. jun. 1977, 5; *Zanimiva razprava*, Dan, Trst 1977, št. 63, 20-21; *Odkod te nove sile*, Dan 1978, št. 75/76, 26-27.

Prim.: Vprašalna pola.

Šah

GOMBAČ Boris, sindikalist, r. 31. marca 1947 v Podragi pri Vipavi; oče Avgust, električar v pokoju, mati Ivanka Furlan, gospodinja. Osn. in srednjo š. je dovršil pri Sv. Jakobu v Trstu, trgovsko akademijo v Trstu, nato je obiskoval te-

čaje na sindikalni šoli CGIL v Aricci pri Rimu. Na trž. U je opravil dveletno specializacijo za delovno pravo. Služboval kot sindikalni funkcionar pri CGIL v Trstu od 15. febr. 1970 do 15. febr. 1973, in sicer dve leti pri zidarski stroki, nato s pristaniščniki. Sedaj je zaposlen pri Neodvisni tržaški pristaniški ustanovi. Kot sindikalni funkcionar je G. objavil precej strokovnih člankov v ital. sindikalnih revijah. Slov. je začel pisati, ko je stopil v službo pri pristaniški ustanovi. V Zalivu je objavil članke: *Zveza slovenskih delavcev* (št. 50-51), *Slovenski kapital* (št. 52-53), *Poročilo o nastopu v ladjedelnici Sv. Marka* (št. 54-55), *Tržaško pristanišče in njegove perspektive* (št. 58-59), 1. maj 1977 (št. 60-61). V M(Trst) je priobčil 1975 *Slovensko oko na sindikalni svet* (št. 4) in *Sto petdeset ur* (št. 6-7), v NL pa članka *Je mogoče?* (1975, št. 1024) in *Se o naši podjetnosti* (1976, št. 1101). Sodeloval je z dr. Vršajem pri raznih okroglih mizah na RAITrsta. Ob stoletnici rojstva I. Cankarja je v Trstu imel skupaj s prof. B. Pahorjem in S. Pahorjem predavanje s tematiko *Nacionalno in delavsko vprašanje*.

Prim.: Vprašalna pola.

Šah

GOMBAČ Francišek, gospodarski pisatelj, r. na Groti pri Trstu 9. febr. 1872, u. v Barkovljah pri Trstu 20. nov. 1938. Sin gospodarja in posestnika Jožefa z Opčin. Obiskoval nižjo gimn. v Trstu (1883-87) in Slovensko kmetijsko š. v Gor. (1887-89), nakar je nadaljeval gospodarske študije na Višji vinarski in sadjarski š. v Klosterneuburgu (1889-91) in na Visoki kmetijski š. na Dunaju (1893-94), kjer je tudi bil aktiven član akad. društva »Slovenija«. Služboval je kot vinarski in sadjarski potovalni učitelj in komisar pri kranjskem deželnem odboru (1894-1908), nato pa pri deželni vladi v Lj. kot višji nadzornik za kletarstvo in voditelj kmetijskega pododseka. Veliko se je zavzemal za povzdigo vinogradništva na Slovenskem, zlasti za regeneracijo po trtni uši uničenih vinogradov, za izboljšanje kletarstva in za napredek vinske trgovine. V obdobju 1894-1938 je bil stalni dopisnik in sotrudnik pri celi vrsti slov. časnikov in strokovnih časopisov (Dolenjske novice, Gospodarski list, Gostilničar, Jutro, Kmetijski list, Kmetovalec, Meja, Naš glas, SIV, S, SN, Trgovski list), pa tudi nemških (Allgemeine Weinzeitung, Neue Weinzeitung, Tschechoslovakische Weinzeitung). Sodeloval je še pri različnih publikacijah, kot Gospodarski nauki

(Clc 1905, 39-67), Kmetijski koledar in Veliki koledar Kmetijske matice (Lj. 1925-31), Čitanka za strokovne obrtnonadaljevalne šole (Lj. 1925) in dr., samostojno pa je objavil: *Najcenejša in najhitrejša obnovitev opustošenih vinogradov* (Lj. 1896); *Naše vinogradništvo* (Lj. 1897, ki je le pomnož. izd. prejšnjega dela); *Umno kletarstvo* (Lj. 1900, 1927); *Gnojenje vinogradov* (Lj. 1922). Svoje prispevke je označeval tudi s šiframi: -č, F. G., G., Gč, pogosto pa jih sploh ni podpisoval (zlasti v Kmetovalcu). Portret: Kmetovalec 1926, 81; 1928, 129; 1934, 64; SiV 1938, 215.

Prim.: J. Vencajz, Spomenica o petindvajsetletnici akad. društva »Slovenija« na Dunaji, Lj. 1894, 154; Simonič, 133; SBL I, 231; V. Rohrman (Kmetovalec 1926, 81; 1928, 129; 1934, 64); Glonar, 424; Naše gorice 1938, 135; SiV 1938, 215; Kmetovalec 1938, 206-07; Šlebing-Marentič, passim; Moh. Bibl., 131; I. Zupanič, Zgodovina vinogradništva Slovenskih gor, Mrb 1969, 115, 144; Vas, ljudje in čas, Trst 1975, 70.

Lc.

GOMILŠAK Jakob (v matični knjigi Gomilšchag), pisatelj, pesnik in pridigar, r. 1. maja 1843 v Bišu pri Sv. Bolfenku v Slov. goricah, u. 23. mar. 1906 v Trstu. Oče Jožef je bil kmet, mati Uršula Muršec je bila iz družine duhovnika in narodnega buditelja dr. Josipa Muršca, ki je bil otrokov krstni boter. S stričevo podporo je dovršil gimn. v Gradcu in Mariboru in bogoslovje v Gradcu (1863-67). Bil kpl v Radgoni (do 1876), nem. pridigar v Trstu (do 1891) in katehet na trž. realki do 1905, ko je stopil v pokoj. Spočetka je zlagal nem. pesmi, kot mariborski gimn. je začel pesniti v slov. Pesmi je pošiljal v dij. list Torbica jugoslavjanske mladosti (1862-64), v N. SG (1866), predvsem pa v SV, v Cvetnike in Ske-tove Slov. čitanke. V njih je opeval naravo, verska in domoljubna čustva. Izmed domoljubnih pesmi je najbolj znana *Slovenec sem* (SG 1866, KMD 1883), ki je z Ipavčevim napevom skoraj ponarodela (Slov. pesmarica, I. zv. 1896, 1911, 1923, 1936). Zlagal je tudi vesele študentovske pesmi, ki so jih radi prepevali (*Kovač, Od pridnega študenta*). Nabiral je ljudsko blago: *Pregovori s Stajerskega* (SG 1862, 176, 271), razpravljal o njem: *Volkodlak* (N 1865, 154, 167). Napisal je zgod. pripovedko *Devica oglejska* (KMD 1865), po ljudski pravljici *Slava nedolžnosti* (KMD 1866), opisoval domače kraje: *Turki pri Radgoni* (N 1862), *Pohorje* (KMD 1867), *Sv. Trojica, romarsku cerkev v Slov. goricah* (KMD 1868), *Haloze* (Zora 1875), *Trst* (KMD 1890), *Mesto Trst in luka njegova* (Sketova Slov. čit. za 4. razr., 1893), napisal

je dva življenjepisa: *Mihael Debelak, kanonik v Trstu* (KMD 1890) in *Dr. Jožef Muršec* (SV 1898). Priobčil je nekaj črtic: *Iskrice* (SV 1865), *Bog v naravi* (SV 1866), *Čujte, čujte, možje!* Tožba starega kmeta, in *Človek in živali* (KMD 1879). V posebni knjigi je izšlo pri MD *Potovanje v Rim* (1878, 176 str.). Dopisoval je v SN, E in v nem. liste, ki so bili prijazni s Slov. Zapustil je 1.000 kron za dij. semenišče v Mrbu s pogojem, da se pridružijo ustanovi dr. Jožefa Muršca. Pseudonimi I. G-k, J. G-k, J.G. Vrbanov, Višečki, Šak, = = .

Prim.: Glaser III, 195; Fr. Ilešič, G. J., LZ 1906, 319; isti (dr. = =), † J. G., KMD 1908, 32-3 s sl.; SBL I, 231; MohBibl. 42 idr.; Moder II, 327 sl.; 356; Arh. Slov. 18. maja 1977.

Jem.

GOMIŠČEK Ervin Marij, planinec, r. 17. apr. 1922 v Solkanu, u. 30. nov. 1950 pri sestopu s Krna. Oče Eugenio Fossati, mati Avgusta Gomišček. Bil je zaposlen kot lesni tehnik v tovarni pohištva (danes »Meblo«) v Novi Gor. Aktivno je deloval kot referent za gradnje v Planinskem društvu Nova Gorica. Pri ogledu lokacije in zavarovanju gradnje za bodoče planinsko zavetišče na Krnu se je smrtno ponesrečil. Po njem nosi ime zavetišče na Krnu (2200 m), ki je bilo preurejeno iz spomenika (z zavetiščem) padlim it. vojakom v prvi svet. vojni; slovesno je bilo odprto 16. sept. 1951. Pri vходу v zavetišče na Krnu so mu vzdali spominsko ploščo.

Prim.: GorZb II, 110; PV 1951, 388; 1969, 273; 1975, 426-7; Sreč 1968, št. 13-14, 89.

B. Mar.

GOREC Fran, istrski narodni buditelj, r. v Sv. Vidu pri Ptuj 19. jan. 1848, u. v Baderni 27. jan. 1923. Po končani osn. š. v domačem kraju je obiskoval gimn. v Varaždinu (1860-68) in nato študiral bogoslovje v Gor. (1868-72), za kar ga je pridobil škof Juraj Dobrila (PSBL IV, 290). Ordiniran 1. sept. 1872 za duhovnika poreško-puljske škofije je kratko služboval v Poreču, nato pa polnih 50 let do smrti bil žpk v Baderni. G. se je vključil v istrski preporodni boj, budil v narodu nacionalno zavest in ljubezen do domače govorice in skušal dvigniti kmečko ljudstvo prosvetno in gospodarsko. Sodeloval je pri ustanovitvi Družbe sv. Cirila in Metoda za Istro (1893) in 1894 ustanovil njeno podružnico v Baderni ter tu še istega leta kupil z Družbino pomočjo hišo za hrvaško š., ki je bila odprta 23. nov. 1896. 1897 je ustanovil »Konobo« Istarske vinarske zadruge (iz Pule), 1901 »Posojilnico« in »Gospodar

sko društvo«, a 1903 še »Društvo za štednjo i zajmove«. G. sodi med istrske narodne buditelje; bil je v stalnih stikih s školom Dobrilo, Volčičem, Laginjo in Spinčičem in z njimi sodeloval pri vseh političnih akcijah istrskega narodnega preporoda. It. so ga odkrito sovražili, avstrijske oblasti pa so ga sumničile. Po izbruhu prve svet. vojne je moral še pred evakuacijo južne Istre (1915) bežati iz Baderne in se je zatočel v Veliko Loko pri Lj., a je bil tudi tam pod policijskim nadzorstvom. 1917 se je vrnil v Baderno, ker je želel ostati z narodom v težkih dneh it. okupacije. Tam je tudi umrl.

Prim.: Naša sloga XXVII, Pula 13. sept. 1894; XXIX, Pula 16. jun. 1896; Status personalis et localis unitarum dioeceseon Parentiae et Polensis, Tridenti 1914 do 1924; Hribar II, 101; F. Barbalčić, Narodna borba u Istri od godine 1870. do 1915. godine, Zgb 1952, 74, 78, 94-95, 99; Milanović, 326, 264.

Lc.

GORENSZACH (GORENŠČAK) Josip Evgen Jakob, duhovnik, r. 24. jul. 1878 v Marsinu (Mersino, obč. Podbonsec (Pulfero), u. 18. febr. 1950 v Čedadu. Oče Matej, kmet, mati Jožefa Jelinčigh. Posvečen v Vidmu 1902, kpl. v Marsinu in St. Lenartu, žpk v St. Lenartu od 1919 do 1939, nato msgr. in kanonik čedadskega kapitlja. Do 1933 se je izkazal kot neustrašen bорец za narodnostne pravice, sodeloval je pri sestavljanju Katoliškega katekizma za vernike videmske nadškofije skupaj s Trinkom (1928); protestiral proti zaplembi katekizmov in fašistični prepovedi, da se pridiga in uči verouk v slov. jeziku (15. avg. 1933). Zbral in objavil *Marsinske narodne* (Luč VIII/1932, str. 12-20). 1933 je podpisal skupaj z drugimi duhovniki (Durjava, Gujon G., msgr. Petricig) znano izjavo zvestobe tedanji fašistični vladi; vsi, razen Gujona so bili odlikovani (»cavalieri«) in se niso pozneje ukvarjali vsaj javno z narodnostno problematiko.

Prim.: A. Cracina, Costumanze religiose di nostra gente, Gorica 1965, 9-12, 22 s sl.

B. Z.

GORIUP Anton, sodnik, politik, r. 29. jun. 1812 na Vrhu pri Kanalu, u. 1. dec. 1883 v Gor. Gimn. v Gor. (1824-29). Bil je najprej pravni praktikant, nato okrajni komisar in končno deželnosodni in apelacijski svetnik v Gor. 1848 je bil izvoljen v drž. zbor v tolminskem volivnem okraju (1848-49) in bil tudi član ustavnega odbora (1848-49). 1863 spet izvoljen v drž. zbor za veleposestvo kot efektiven član (1863-67), nato za leta 1867-69 kot

namestnik A. Černeta (PSBL III, 230-31). 1864-65 je bil član odseka za davčno reformo. Zastopnik kmečke kurije v okraju Tolmin-Bovec-Cerkno (1867-80). Izvoljen za odbornika od celotnega dež. zbora (1867-69) in od predstavnikov veleposestva (1870-80). Bil član odseka za diskusijo novega obč. zak. in zak. o delitvi obč. zemljišč (1863), odseka za predračun in zaključni račun, član in preds. odseka za notranji pravilnik dež. zbora, poročevalec odseka za reformo zemljiških knjig, član odseka za reformo volivnega dež. reda, finančnega odseka, komisije za direktne volitve v drž. zbor, odseka za Predelsko železnico, pravnega odseka in vrste drugih komisij in odsekov. V drž. zboru je glasoval proti predlogu o razdelitvi Avstrije na narodne države in se ni odločno zavzel ne za centralistični ne za federalistični program. Kar pa se tiče zemljiške odveze, je bil odločno proti odškodnini, ki bi jo morali kmetje plačati za odpravo tlake in desetine. G. je bil vladni poslanec, ki se v zboru ni nikoli opredelil za slovenščino ter je v svojih govorih obravnaval predvsem gospodarske probleme Goriške in Istre. V dež. zboru je sicer pokazal naklonjenost do Slovencev, vendar so bile njegove akcije pretežno posledica zavesti lojalnega gor. deželana, Avstrijca. 1866 je dež. zbor sprejel G-ov predlog, ki je predvideval razdelitev veleposestniške kurije na dve volivni področji: ital. in slov., od katerih naj bi vsako volilo po tri poslance. Predlog je sprožil razpravo, ki se je raztegnila tudi na narodnostna vprašanja in it. poslanec F. Rismondo ter G. sta razpravljala o pomenu obeh narodov v deželi. Po odobritvi tega zakona (12. jun. 1866) so Slovenci dobili tri nove poslance v dež. zboru. Od 1863 do 1874 je imel G. zelo važno vlogo pri sestavljanju nove dež. zakonodaje o zemljiških knjigah.

Prim.: SBL I, 233; Juventus... (Gymnasium), 1824-1829; Penetrationi 1863-1880; S. Rutar, Tolm. 203; Gabršček I, pass.; J. Humar, Goriški Slovenci in '48. leto, GorZb I; B. Marušič, Razvoj polit. življenja gor. Slovencev od uvedbe ustavnega življenja do prvega polit. razkola, ZC 1969, 1/2, 1-30 in 3/4, 211-256; isti, Doncski k polit. zgod. gor. Slovencev v razdobju 1870-1875, ZC 1971, 3/4, 213-41.

Vh

GORIZZUTTI Jakob Ferdinand, trž. škof, r. v Jalmicco približno 1621, u. 22. sept. 1691 v Trstu. Oče Peter, mati Viktorija Leoncini. Bil je dr. teologije, kanonik sv. Štefana na Dunaju ter dvorni kp!. Ferdinanda III. Cesar Leopold I. ga je 12. dec. (5. sept.?) 1672 imenoval za trž. škofa;

papež Klemen X. je 30. jan. 1673 imenovanje potrdil; v škofa je bil posvečen 28. maja istega leta. Trž. škofijo je vodil do smrti, pokopan je v trž. stolnici. G. je 1687 posvetil farno cerkev v Tolminu in 9. avg. 1688 oltar sv. Mihaela nadangela in oltar presv. Trojice na Sv. gori.

Prim.: Pietro Kandler, *Pel fausto ingresso di Mons. Bartolomeo Legat, Vescovo di Trieste a Capodistria, Trieste 1847*, 68; Morelli II, 120; III, 351, 363; Kociančič, *Hist. Archid.*, 151; Rutar, *Tolm.*, 165; Premrou Miroslav, *Archeografo triestino*, 1926, vol. 41, 9, 10; Babudri Francesco, *I vescovi triestini*, Trieste 1929, 21.

M. P.

GORJAN Bogo, gospodarski in politični delavec, r. 30. jan. 1924 na Premu. Udeležil se je NOV. Po vojni je bil namestnik šefa delegacije SFRJ v Trstu, prvi sekretar jsl. ambasade v Londonu, republiški sekretar za informacije SRS in sekretar republiškega izvršnega sveta SRS. Bil je tudi poslanec republiškega sveta in sveta narodov zvezne skupščine (1965-69), član izvršnega odbora republiške konference SZDL, član komisije ZKJ za notranjo politiko in družbeni razvoj, podpreds. slovenske izsoljenske matice, član glavnega odbora društva OZN za SRS, član komisije CK ZKJ za notranja vprašanja in razvoj družbenih odnosov. Je nosilec partizanske spomenice 1941.

Prim.: Kojeko 2, 314.

Brj.

GORJAN Jordan, politični delavec, r. 11. sept. 1896 v Spodnji Vrtojbi, u. 14. mar. 1960 v bolnišnici v Sežani. Oče Janez, delavec. Osn. š. je obiskoval v Vrtojbi in bil vseskozi odličnjak, kakor tudi v sr. š. v Gor. Razen rednega študija se je hkrati učil štirih jezikov. Prva svet. vojna mu je prekinila gimn. študij; oditi je moral na rusko fronto, kjer je padel v ujetništvo. Tu se je prostovoljno javil v jsl. legijo in odšel z njo na solunsko bojišče, kjer so ga hoteli prisiliti, da bi se bojeval v sklopu it. formacije. Temu se je uprl, zato so ga poslali v internacijo na Sardinijo. Po koncu vojne je nekaj let študiral pravo na lju, potem pa je moral zaradi pomanjkanja sredstev prekiniti študij in se vrniti domov. Stalne zaposlitve ni dobil, delal je le pri zadrugi v Vrtojbi. V OF je sodeloval od začetka, 1943 se je vključil v Goriško fronto, potem pa opravljal vrsto političnih in upravnih funkcij: bil je preds. NOO za Mirenski okraj, tajnik okraj. odb. OF za Goriško in tajnik tedanjega gor. okraj. NOO ter sekretar okrajnega komiteja KPS. Po vojni

je bil tajnik oblastnega odbora za goriško oblast v Postojni, podpreds. planske komisije, član delovnega odbora za zgraditev Nove Gorice, predsednik okraj. odbora zveze borcev in tajnik okraj. ljudskega odbora. Za svoje delo je prejel več odlikovanj.

Prim.: PrimN 1960, 12, s. sl.; Soča 1960, 12 (646), 2+5; GorZb II, 110.

Brj.

GORJUP Alojz, politični in prosvetni delavec, r. 1. nov. 1850 na Proseku, u. 12. dec. 1912 na Proseku, kjer je tudi pokopan. Oče Ivan je prišel s Kanalskega, mati Alojzija Španger. Osn. š. je dovršil na Proseku. G. je sodeloval z očetom na posestvu. Poročil se je s Felicito Gerlane s Kontovela in imel z njo devet otrok. Sina Alojzija je poslal na trg. akademijo v Sankt Michel na Štajersko. G. je posegel v politiko skupaj z Ivanom Nabergojem. Pred volitvami je imel navado, da je kmetom črtal dolgoce, če so volili Nabergoja. Tudi sam je prišel trikrat v trž. občinski in dež. svet (1897, 1906, 1909). Za c. v Trebčah je nabavil sliko sv. Cirila in Metoda. Boril se je za pravice svojih rojakov. Bil je dolgo vrsto let predsednik pevskega društva Hajdrih; 1912 so mu ob 25-letnici obstoja kot dobrotniku podelili častno članstvo.

Prim.: M. Jevnikar, *Liki iz naše preteklosti*, predavanje na RAITrsta; podatki sorodnice Alojzije Gorjup s Proseka.

Šah

GORJUP Ivan, gospodarstvenik in politični delavec, r. 11. jan. 1859 na Proseku, u. 30. maja 1936 v Lj, pokopan na Proseku. Oče Ivan, veleposestnik, trgovec in gostilničar (caupo), mati Alojzija Španger. Osn. š. je opravil na Proseku, kjer je delovala š. že od 1795, 1868 jo je prevzela trž. občina kot dvorazrednico. 1880 se je poročil in se preselil na Opčine, kjer je imel hotel. Po očetovem zgledu se je G. vključil v krog E in bil izvoljen v trž. občinski-deželni svet 1893, 1897, 1900 in 1906. Boril se je za pravice Slovencev, bil odbornik in dve leti preds. Edinosti. 1894 je sodeloval pri ustanovitvi trž. Kmetijske družbe in bil več let njen preds. Bil je tudi odbornik Trž. hranilnice in posojilnice, soustanovitelj Jadranske banke, tiskarne Edinosti in družbe Grljan, lastnice kopališča v Grljanu, častni član Delavskega podpornega društva v Trstu in odbornik Ciril-Methodove družbe za Greto.

Prim.: žpk arhiv na Proseku; podatki poznancev.

Šah

GORJUP Mitja (Franc), politični delavec, publicist, urednik, r. 15. nov. 1943 v Vidmu (Udine), u. 31. okt. 1977 v Kanalu. Gimn. obiskoval v Novi Gorici (maturiral 1962). Pravo je študiral na lju. Že zgodaj se je začel politično udejstvovati. 1969 je bil izvoljen za preds. republiške konference Zveze socialistične mladine Sje. Leto zatem pa je postal, komaj 27-leten, glavni urednik Dela, kar je ostal do svoje smrti. Po njegovi zaslugi je postal list politični dnevnik, ki je »po profesionalni ravni dosegel evropsko raven, po aktualnosti, po moči angažiranega političnega komentiranja pa je zavzel eno najvidnejših mest v jsl. časnikarstvu« (Vlado Jarc). 1975 je G. postal predsednik Zveze novinarjev Jsle. Kot tak je vodil jsl. časnikarsko delegacijo v LR Kitajsko, kar mu je nudilo snov, da je napisal knjigo *Kitajski dnevnik* (podlistek in knjiga, 1977; tudi hrv. prev.), ki je našel odmev tudi v tujini. Vlado Jarc je po smrti zbral G-ove članke, ki posredno zadevajo časnikarstvo ter mesto časnikarja v socialistični družbi, in jih objavil v knjigi z naslovom *Samoupravno novinarstvo* (Lj. 1978). Bil je tudi član predsedstva RK SZDL Sje in CK ZKS. Prejel je Tomšičevo nagrado ter red dela z zlatim vencem.

Prim: PrimN 1973, 31, 3 s. sl.; M.G., Start intervju, Start 1977, br. 211, 124 s. sl.; Umro je M.G., Borba 1977, 211, 1; Jože Koren, Umrl je M.G., glavni urednik Dela, PDK 1977, 254 (9862), 1 s. sl.; F.Z., Umrl je M.G., Delo 1977, 254, 1 s. sl.; parte na str. 13-4; Slavko Fras, M.G., beseda ob grobu, NRazgl 1977, 22, 575; V slovo M.G., Stop 1977, 44, 3 s. sl.; Hvala, Mitja!, Jana 1977, 45, 4 s. sl.; Dušan Kralj, M.G., PrimN 1977, 45, 5 s. sl.; Peter Grum, Slovo od M-e G-a, PrimN 1977, 45, 1; Presunljivo slovo od M-e G-a novinarja in borca za socializem, PDK 1977, 256, 1; [Stojan Fakin], In memoriam M.G., PrimSreč 1977, 4, 57.

Bri.

GORKIČ Franc, narodnoobrambni in kulturni delavec, urednik, r. 19. febr. 1888 v Spodnji Vrtojbi, u. v Vrtojbi 16. nov. 1977. Oče Anton, mati Ana Gorkič. Osnovno šolo obiskoval v Vrtojbi, nemško gimn. v Gor., stopil v gor. bogoslovje, a že po nekaj mesecih izstopil. Opravil je enoletni vojaški rok, nato služboval pri gor. deželnem odboru. Tu urejeval list Samouprava (izh. od 1906-13). Tako je imel odličen vpogled v zbor deželnih poslancev, v politiko in v delo njenih slovenskih predstavnikov (takrat je za podpreds. imel dr. Antona Gregorčiča). Ko se je 1915 odbor umaknil pred vojnimi dogodki na Dunaj, je G. odšel tja in reševal zadeve slov. beguncev. Nato je bil na raznih frontah; tako na vzhodni (Polj-

ska, Bukovina itd.), kakor tudi na it. (Asiago itd.). Po vojni se je spet znašel doma in bil med prvimi pobudniki v slovensko-italijanskem odboru za obnovo Goriške. Bil je govornik na javnih shodih in krepko zastavil svojo besedo za vojno odškodnino (Gorica, Prvačina, Tolmin), šel tudi z deputacijo v Rim in pri ministrstvih branil kredite, namenjene za obnovo (vsa skrb za obnovo je slonela pretežno na njegovih ramenih). Tudi je po prvi vojni urejeval Obnovo Goriške, glasilo Zveze zadrug vojnih oškodovancev Goriško-Gradiščanske (1922, 7 štev.) It. izd. je bil Il Risorgimento del Goriziano, prim. Luč VI, 138-9). Poleg tega je G. urejeval še Gospodarski vestnik (izd. Zadruga zveza v Gor., izhajal v Trstu 1923-28, G. je uredil letn. 1-4) ter Občinski prijatelj (1924, le 4 štev.; tu je G. prevajal članke iz it. L'Amico del Comune). Kot član goriškega pododbora Edinosti je podpisal znano Izjavo, s katero se je na Gor. ustanovilo samostojno politično društvo Edinost (gl. GorS 1922, 21. junija). Po nastopu fašizma (1922) je bil G. 1923 upokojen, vendar je še nekaj let delal pri Zadrugi zvezi; internaciji se je izognil le tako, da je odšel v Jslo in se reaktiviral 1928 pri Oblastni samoupravi v Mrbu. Delal v uredništvu Samouprave. Ko je bila ta ukinjena, je prestopil k banski upravi Dravske banovine v Lj. Na tem položaju ga je dohitela druga svetovna vojna. Mobiliziran se je udeležil boja pri Ptuj, kjer so ga Nemci zajeli, a kmalu oprostili; potem je bil nekaj časa zaprt v okupirani Lj. G. je 1963 sprožil zamisel Kluba starih goriških študentov in bil ves čas njegov neurtudni in izredno delavni predsednik. Pod njegovim vodstvom je klub nanovo postavil od 1965 vrsto spominskih obeležij, obnovil pa vrsto drugih spominskih objektov, predvsem nagrobnih spomenikov in plošč, tako da moremo število postavljenih ali obnovljenih obeležij šteti kar na 35. Pri odkritjih vseh teh spomenikov je bil G. tisti, ki če že ni imel glavnega govora, je pa vsaj povezoval celotno proslavo in tudi sam z nagovori, recitacijami, izrednim zanosom dajal pečat tem svojevrstnim »narodno budilnim« manifestacijam. Predvsem pa je bil G. tudi izkušen strokovni izvedenec v praksi samouprave pred prvo svetovno vojno in med obema vojnoma. Bil je npr. član likvidacijske komisije pri likvidaciji Društva kolonov v Fojani. O finančnih zadevah je tudi pisal (npr. O novih davkih, KolGM 1925) ali O razdelitvi skupnih zemljišč (KolGM 1926, 81). Udeleževal se je in aktivno posegal v narodno-

obrambno in kulturno prosvetno delo na Goriškem; aktivno se je vključil v vrtojbensko čitalnico. Pripomogel je, da se je v Vrtojbi ustanovilo Konzumno društvo in Zavarovalnica goveje živine. Velik delež je imel pri združevanju Gore-nje in Dolnje Vrtojbe po prvi vojni. Objavil je spominski zapis *Utrinek iz narodnoobrambnega dela na Goriškem pred prvo svetovno vojno* (Sreč 1969, 18, 63-4 ilustr.). G. je bil izredno vitalen; komunikativen, prijazen, ustrežljiv, vztrajen in naravnost trmast, ko je šlo za uresničitev kulturnih ali nacionalno potrebnih dejanj.

Prim.: rojstna knjiga v Vrtojbi; Gabršček II, 300, 446, 546; Šlebinger, Časniki, enote 275, 562, 612, 620, 787; l. z. (= Ludvik Zorzut), F. G. osem-desetletnik, PrimN 1968, 16, 8 s. sl.; Luč VI (1930), 137-9; Tomaž Pavšič, Kulturno delo Kluba starih goriških študentov, Nova Gorica 1973 (prej podlistev v PDK 1972); r. b. (= Rado Bednarik), F. G., 85-letnik, NL 1973, št. 18. jan.; Marijan Breclji, Dokument o delu Kluba starih goriških študentov, PrimN 1973; L. in C. Zorzut, Svobodni kmetje, Dobrovo v Brdih 1974, 70-1; Peter Grum, F. G., PrimN 1977, 48, 16 s. sl.; L. B. (= Lojze Berce), Naše sožalje, F. G., Gosp 1978, 13. jan., 2; Stojan Brajša, F-u G-u v spomin, KatG 1977, 47, 2 s. sl.; M. Kacin-Wohinz, Narodnoobrambno gibanje prim. Slov. 1921-28, Koper 1977, knj. 1, 158; Dr. K., Se o pobudniku Kluba starih goriških študentov, Gosp 1978, 1181, 3 s. sl.; Sreč 1977.

Brj.

GORŠE France, kipar, grafik, r. 26. sept. 1897 v Zamostecu pri Sodražici na Dolenjskem (7. od 12 otrok). Oče Martin, knjigovez, mati Marjeta Brinšek. 1908-12 obiskoval osn. š. v Sodražici, od 1912-14 obrtno š. v Lj. (prof. Repič). Od 1915-17 je bil na it. fronti v okolici Pordenona (Tran-senenabteilung). 1920 se je vpisal na zgb Akad. za lik. um. (Valdec, Frangeš, Meštrovič), diplomiral pri Meštroviču 1925 in za odličen uspeh prejel Meštrovičevo nagrado. Po diplomi je veliko po-toval (Benetke, Padova, Milan, Firenze, Rim, Pra-ga). 1925 se je preselil k bratu Martinu, žpk v Vremah. Od 1926-28 je bival v Trstu, nato se pre-selil v Gor. (na gor. občini registr. šele 27. jan. 1930) v ul. dei Cipressi 4 (danes Duca d'Aosta). V ul. Tre Re (danes XXIV Maggio) si je v hiši na vogalu z ul. Codelli uredil atelje. Ob koncu 1930 se je preselil v Lj., kjer je odprl atelje, 1944 tudi privatno um. š. na Kolizeju št. 13 (med dru-gimi učenci tudi Drago Tršar, Marjan Tršar, Bogdan Borčič, Milan Bizovičar). 1934 izvoljen za tajnika Društva slov. lik. umetnikov v Lj., 1936 pa bil med ustanovitelji revije Umetnost in postal njen upravnik. 1945 se zopet preselil v

Trst. Od š. leta 1945-46 do 31. dec. 1951 poučeval zgod. um. in risanje na znanstvenem liceju in učit. Od 1947 do 1951 sodelavec na radiu Trst A (kot likovni poročevalec in kritik). 14. febr. 1952 se odselil v Cleveland (ZDA), kjer je odprl atelje. 1959 se je prvič vrnil v Evropo. 1964 se preselil v New York. Od tedaj se pogosto vračal v domo-vino na daljša zdravljenja. 1969 je prvič obiskal Št. Jakob v Rožu na Koroškem in začel resno misliti na vrnitev v Evropo. 1971 se vrnil in se naselil v Rimu. 31. maja odprl galerijo Gorše v Kortah, 1972 pa kupil Vrbnikovo domačijo v Sve-čah in se tja naselil 25. maja 1973. 1974 je v novem bivališču odprl atelje, naslednjega leta pa stalno zbirko svojih del. Sedaj pripravlja tudi formo vivo v vrtu pred hišo. 23. okt. 1977 mu je društvo Kočna iz Sveč priredilo proslavo ob 80-letnem jubileju. Gorše je začel s širšim um. delovanjem v Gor., čopprav je prejel nekaj naro-čil že kot študent na akad. 1928 ob naselitvi v Gor. je v svojem ateljeju pripravil prvo razsta-vo. Pred tem je istega leta razstavljial samo v Umetn. krožku v Trstu (le eno delo). 1928 mu je ministrstvo za javna dela naročilo *Križanje* (za žpk c. v Sempetru), *Brezmadežno* (za žpk c. v Opatjem selu) in *Angela miru* (za žpk c. v Devi-nu) kot vojno odškodnino. 19. maja 1929 je odprl v svojem ateljeju drugo razstavo, na kateri je po pisanju tedanjih časopisov razstavil 50 del. Razstava je vzbudila veliko zanimanja tudi v it. kult. krogih. O razstavi so poročali it. listi, sicer Slovencem nenaklonjeni. Od 8. do 26. dec. 1929 se je udeležil skupinske razstave (poleg Jožeta Srebrniča, Maksa Fabianiija, Vena Piloni) v pala-či Attens v Gor., kjer je razstavil štiri dela: *Osmutek za Pietà*, *Potepuha*, *Berača* in *lesoreze* ilustr. pravljice. 1930 je na beneškem bienalu predstavil plastiko *Mati z otrokom*. 6. okt. 1935 ob odprtju prostorov posvečenih Sofroniju Po-cariniju v palači Attens v Gor. je razstavil por-tret *Sofronio Pocarini*. 1935 skupno z M. Malešcem in A. G. Kosom ustanovil umetn. skupino Tro-jica. 1936 v Lj. priredil retrospektivno razstavo in sodeloval tudi na kasnejših razstavah slov. mod umetn. 1948 priredil v gal. San Giusto sa-mostojno razstavo ob svoji 50-letnici. Ze takoj po prihodu v Cleveland je začel prejemati naro-čila posameznikov (portreti K. Mauserja, 1952, A. Grdine, 1952, E. Abramoviča, 1952, Marion Ku-har, 1952). Poleg velikega števila samostojnih pla-stik, ki so večinoma pri zasebnikih v Clevelandu, Chisholmu, Torontu, Washingtonu, New Yorku,

prejemal tudi naročila za opremo cerkva (c. Marije Pomagaj v Torontu, c. Brezmadežne v New Torontu, c. sv. Jožefa v Chisholmu - Minnesota). G-tova dela hrani tudi Galerie International v N. Yorku (npr. *Angel* 1963, *Zmaj* 1963, Sv. *Ciril* 1966, Sv. *Metod* 1966, *Prerokinja* 1966). V Ameriki je G. imel veliko število razstav (npr. Cleveland 1952, Buenos Aires 1954, Toronto 1954, New York 1959, Chicago 1962, Cleveland 1963, New York 1969, Hamilton 1971). Od 13. do 28. nov. 1970 razstavljal v Galeriji Slama v Clcu (64 del). Po vrnitvi v Evropo sprejel naročila za opremo kapele pri šolskih sestrah v Št. Jakobu v Rožu na Koroškem, za c. sv. Cirila in Metoda na Teznem pri Mariboru 1971, za kapelo duh. vaj v Tinjah na Koroškem, za kapelo pri jezuitih v Dravljah (Lj.) in za kapelo pri salezijancih v Želimljem in izdelal Križev pot za kapelo v Trbovljah, 1972 za d. str. kapelo na Rakovniku v Lj. Novejša dela: *Križani* 1973 (žg. glina, Lučana Budal, Gor.), *Sanje* 1973 (bron, M. Terpin, Gor.), *Osnutek za Križev pot* 1974 (risba, A. Košič, Gor.), *Baraga* 1974 (župnišče lj. stolnice), *Abraham* 1975 (žg. glina), *Negativne in pozitivne forme* 1975 (baker), *Vrtna plastika št. 1* 1975 (les), *Križani* 1976 (žg. glina, M. in D. Cotar, Gor.), *Zanjica* (bron, A. Košič, Gor.), *Jože Peterlin* 1976 (Trst), *Ivan Cankar* 1976 (š. pri Sv. Jakobu, Trst), *Kmečke žene* 1976 (risba, A. Vetrih, Gor.), *Baraga* 1976 (bron, Slov. letovišče, Toronto), *A. M. Slomšek* 1977 (um. kamen, MD Clc), *Plesalka* 1977 (bron, L. Budal, Gor.), *Alegorija duhovnosti* 1977 (žg. glina, zas. last, Gor., ista bron), *Baraga* 1978 (bron, Trebnje). 1972 je bila že postavljena v Kostanjevici na Krki velika G-tova retrospektivna razstava, a je odpadla. Izšel je katalog (F. Stelè) z bogato lit. o G-tu in izčrpnim seznamom nj. razstav in del (sestavil Lado Smrekar). V katalogu pa ni del *Sestrici* (Tanja in Marijica Mermolja) 1928, les, relief (L. Mermolja, Gorica), *Otroška glava* (France Mermolja) 1928, žg. glina (L. Mermolja, Gorica), *Dante* 1928, les, relief (druž. Bednarik, Gor.), *Prerok*, dat. ni, risba (družina Bednarik, Gor.), *Sestrici in bratec* 1928, les, relief (V. Bitežnik, Gor.), *Tri gracije*, dat. ni, risba (M. Bitežnik, Trst), *Plesalka* 1929, les (L. Mermolja, Gor.), *Dedek in babica* 1929, les, relief (priv. last, N. Gorica), *Marija* sign. ni, verj. okt. 1929, mavec (priv. last, N. Gorica), *Ženski akt* 192(9?), mavec (priv. last, N. Gorica), *Portret g. in gospe Rustja*, les, relief (zas. last, Gor.), *Marija z Detetom* 1930, lip. les (žpk. c. v Biljah), *Kovač* 1930, les

(muzej Revoltella, Trst), *Križani* 1935, žg. glina (V. Bitežnik, Gor.), *P. Trubar* 1939, bron (M. Terpin, Gor.), *Marija z Detetom* 1942, bron, relief (druž. Vetrih, Gor.), *Merjasec* dat. ni, les (druž. Vetrih, Gor.), *Skladatelj Mirko Filej* 1967, orešec (Katoliški dom, Gor.), *Dve materi* 1970, žg. glina (A. Košič, Gor.), *Materinstvo* 1971, bron, relief (A. Košič, Gor.). Številna dela pri zasebnikih na Goriškem, Tržaškem, v Sji, Jsli in po svetu še niso registrirana. Na svoji dolgi umetn. poti je G. prejel tudi več nagrad in odlikovanj (npr. 1929 srebrno odličje v Umetn. krožku v Trstu, 1937 nagrado in naročilo za plastiki *Kmetijstvo in Industrija* v Zvezni skupščini v Bgdu, 1943 nagrado za *Kopalko*, sedaj na fasadi kopališča Ilirija v Lj., 1969 nagrado in naročilo za reliefe v slov. kapeli Marijinega svetišča v Washingtonu, 1969 odlikovanje ob avdienci pri papežu Pavlu VI.). G. se je poskusil v vseh kiparskih tehnikah in jih izredno obvladal. V začetku je raje uporabljal trše materiale (kamen, marmor), vzporedno pa tudi bron, žgano glino in les. V ZDA okr. 1960 ustvaril novo tehniko, orešec, ki odgovarja tudi stilnemu premiku v njegovi umetnosti. Zadnja leta se vrača k tršim materialom. Od začetnih vplivov Meštrovica, pa tudi Rodina in Maillola, ki G-ta vpeljejo v svet krepkih form in čvrste vitalnosti, se je umetnik z odhodom v ZDA pomikal v vedno večjo abstrahiranost. Zorijo poduhovljene oblike, ki jih podpira tudi uporaba lažjega materiala, orešca. Po vrnitvi v Evropo se G. zopet bliža trdnejšim oblikam in včasih skoraj ljudskemu izrazu. G-ta lahko označimo kot enega izmed največjih slov. kiparjev. Gojil je tudi grafiko in risbo, tako: oprema za Našč 1928-29, za Sfs 1929, za Kol-GMD 1930, 1931 - platnice in mesečna zaglavja - 1939 mesečna zaglavja - za knjigo *Naši paglavci Ivana Trinka*, za pesmarico *Gospodov dan* (1930), za Rokovnjače v Mladi setvi, za Janežičevo pesniško zbirko *Romar s kitaro*, za Volčičevega [= Lovrenčičevega] *Duhovina*, za Vrečarjev molitvenik *Kristus kraljuj*, za Prešernov *Krst* pri Savici (Slov. Prosveta, Trst 1949). Nekaj G. del, ki so jih do danes imeli za znana, so izginila (npr. *Brezmadežna* 1929, iz Opatjega sela, *Ecce homo* 1947, Galleria Papale, Vatikan, *Dva angelca*, c. sv. Ivana, Devin) ali menjala nahajališča (npr. *Prošnja* 1937, les, *Pietà* 1938, bron, relief, *Tesar* Sv. Jožef delavec 1970, žg. glina niso več last G-ta, ampak A. Košiča, Gor.; *Baraga* 1953, prej v Domu slov. sester v Rimu, sedaj pri šolskih

sestrah v Lj. v Ključavničarski ulici). G. je napisal tudi več člankov o umetnosti.

Prim.: Mali list 1927, 21. jan.; Našč 1928, št. 12; SIs 1929, 408-409; L'Idée del Popolo 1929, 26. maja; Catalogo della II esposizione goriziana di belle arti 8-26 dic. 1929; Albrecht Ivan, Umetnost na naših grobeh, Lj. 1936; R. Ložar, Kipar F. G., 1938; Cetrti razstava um. skupine G. A. Kos, M. Maleš, F. G., Lj. 1938; Il Piccolo della Sera 1941, 26. maja, 24. jun.; F. Šijanec, Kipar F. G., slikar M. Maleš, Lj. 1942; SlovPrim 1948, 21. apr.; Cos-sar, Storia; Stelè, Umetnost; Šijanec; ELU II, 407-408; Civico Museo Revoltella - Trieste, Galle-ria d'arte moderna, Catalogo delle opere, Trieste 1967; KatG 1969, 4. dec.; Baraga v Goršetovi umet-nosti, Toronto 1969, 160-162; ZbSS, 209-210 s sl., 141-145 (3 reprodu.); F. G. - Galerie Slama, Klagen-furt 13.-28. nov. 1970; KatG 1970, 3. dec.; Sloven-ska država 1971, 1. mar. - 1. apr.; Kleine Zeitung 1971, 28. apr.; Menaše; John A. Arnez-Rudi Ve-ccerin, Studia Slovenica VIII - Sculptor F. G., New York - Washington 1971; Delo 1972, 11. apr.; F. Stelè, G. (katalog), Kostanjevica na Krki 1972 (lit., seznam del, seznam razstav); KatG 1972, 12. okt.; KatG 1973, 5. apr.; M(Trst) 1973, 11-12; NL 1973, 22. nov.; ZbSS 1973-75, 377-78 (F. P., Zdom-ska likovna um., s 3 reprodu.); Ognjišče 1974, 4 s sl.; Gosp 1975, 12. sept.; M(Trst) 1976, 5-6 s sl.; M(Trst) 1977, 9; Glas Slov. kult. akcije 1977, sept.-okt.; Naš tednik 1977, 22. sept., 20. okt.; Družina 1977, 6. nov.; Osemdesetletnica kiparja G-ta, Sve-če 1978; Družina 1978, 27. avg.; Gosp 1978, 22. sept.; M(Trst) 1978, 8; IS 1926, 79 (reprodu.).

V-ž

GORŠIČ Franc, izdelovalec orgel, r. v Lj. 21. okt. 1836, u. prav tam 29. avg. 1898; oče Martin (1811-1881), tudi izdelovalec orgel. V Lj. se je učil pri Malahovskem, potem na Dunaju pri Hesseju. G. je priznan kot najboljši slov. izdelovalec orgel v svojem času. Postavil je 66 orgel po Kranjskem, Štajerskem, v Primorju in Avstriji. Na Primor-skem so njegove orgle v Dolini pri Trstu (1897), v Dutovljah (1896), v Kobaridu.

Prim.: Cvetko III, 442; G. Radole, L'arte orga-naria in Istria. Bologna 1969 na več mestih.

Šah

GORUP Josip Marlija, slikar, r. 27. sept. 1898 na Reki, u. po 14. okt. 1926 (nesreča v Triglavskem pogorju). Bil je iz znane rodbine slov. mecenov. Realno je študiral v Lj., po prevratu se je 1920 preselil v Prago, kjer je študiral slikarstvo naj-prej na zasebni š. prof. Engelmüllerja, nato pa na akademiji (tu absolviral š. prof. Loukote). Šel je nato v Berlin v š. prof. Wolfsberga in prof. Kocha. Po vrnitvi v domovino (1923) se je naselil v Podbrezju na Gorenjskem, kjer je večinoma bival in slikal. Razstavljal je v okviru Strokovne-ga udruženja jugoslovanskih oblikujočih umetni-

kov v področju Sje v Hodoninu (1924). V prvem obdobju je slikal predvsem pokrajinske slike, kasneje se je posvetil upodabljanju živali in ustvaril nekaj odličnih študij iz kraljestva vod-nih bitij. Tehnično dovršeni so posebno njegovi akvareli.

Prim.: Umetniški zbornik 1, 239; PV 1926, 290; DS 1924, 260; ELU 2, 408.

Brj.

GORUP Jožef pl. Slavinski, industrijalec, finanč-nik, politik in mecen, r. v Slavini pri Postojni 6. apr. 1834, u. na Reki 25. apr. 1912. Nečak tr-govskega podjetnika in mecena Janeza Kalistra (1806-64), je obiskoval gimn. v Gor. (1846-47) in Lj. (1847-54), se po maturi zaposlil pri stricu v Trstu kot kontoarist, postal glavni prokurator podjetja (1862) in po stričevi smrti prevzel vod-stvo financ tvrdke »Kalister & dediči« (1864) do njenega razpusta (1876). Potem je še istega leta ustanovil lastno podjetje, ki se je bavilo s fi-nančnimi posli, gradnjo železnic in užitninskimi zakupi. Vodil je gradnjo železniške proge Mrb-Clc (1863), bil soustanovitelj bombažne predilni-ce v Ajdovščini in Kranjske stavbinske družbe, na Reki pa podpreds. Ogrsko-hrvaške parobrodne družbe, ravnatelj dveh bančnih zavodov (Hrvat-ska štedionica i banka ter Banca fiumana), upravni svetnik Società fiumana del Dock in glavni delničar več vodilnih delniških družb (npr. Österreichisches Lloyd, Ungaro-Croata in dr.). Pri volitvah v dež. zbor Kranjske je bil 8. jul. 1889 izvoljen za poslanca v mestno kurijo za okraj Postojna, bil član finančnega oddelka in odseka za deželno hipotekarno banko (1889) ter za dolensko železnico (1890) in pripadal na-rodnemu klubu slov. poslancev. Z veliko vnemo se je v zbornici potegoval za ustanovitev dežel-ne hipotekarne banke in ko je dosegel, da je bi-la sprejeta njegova ponudba o odkupu stare lj. bolnišnice, zasnovi višje dekliške šole in usta-novitev dekliškega liceja, je 28. sept. 1891 odsto-pil. Bil je zelo podjeten in sposoben finančnik, ki je del svojih dohodkov določal v različne kulturne in humanitarne namene ter si pridobil sloves narodnega dobrotnika in mecena. V rojst-nem kraju Slavini sta on in njegov stričnik Franc Kalister (1839-1901) sezidala novo š. poslopje, on sam pa je dal pobudo in poskrbel za gmotna sredstva različnim ustanovam za povzdigo živi-noreje in sadjarstva v tem kraju, ustanovil je številne sklade za štipendiranje srednje- in viso-košolcev (posebno v trgovski stroki), bil pa je

tudi intelektualni začetnik in glavni utemeljitelj podpornega društva »Radogoj« (s 5.000 K). 1888 je kupil staro bolnišnico v Lj. in mestni občini odstopil zemljišče (izkupiček 11.600 K), kar je potem omogočilo otvoritev višje dekliške šole (1896) in mestnega dekliškega liceja (1907), za dograditev stavbe je še posebej prispeval 100.000 K ter utemeljil sklad za štipendiranje gojenk liceja (100.000 K). Po velikem lj. potresu (1895) je sezidal štiri velike stavbe ob Rinski cesti (Gorupova ulica, imenovana po njem). Gmotno je podpiral tudi sicer razna narodna podjetja, društva, dijakke in posameznike. 1886 je sprožil idejo in ponudil Slovenski Matoci gmotno pomoč za izdajo antologije staroslovenskih tekstov s paralelnim prevodom v (novi) slovenščini, a načrt v tej obliki ni bil realiziran. Simonu Gregorčiču je v lastni založbi izdal drugi (1888) in tretji (1902) zvezek Poezij ter pesnika z izplačanim precej visokim honorarjem (6.000 + 3.000 K) rešil dolgove in mu omogočil nakup posestva na Gradišču. Gregorčič se je mecenu oddolžil s posvetilom v 3. knj. Poezij. Za svoje velike zasluge si je pridobil plemiški naslov, mesto Lj. pa ga je 28. dec. 1888 izvolilo za častnega meščana. Portret objavljen v Slovanu 1903/04, 160.

Prim.: LZ 1889, 60; I. Zoch, Hrvatska enciklopedija II, Osiek 1890, 586; SN 1896, 258; LV, Lj. 1912, 95; Ottuv slovník naučný, 1896, 341; Imenik meščanov stolnega mesta Lj. od 1786 do 1899, Lj. 1899, 3; Slovan II, 1903/04, 160; LZ 1904, 319; A. Burgar, Simon Gregorčič, Lj. 1907, 56, 60-61; Izvestje mestnega dekliškega liceja v Lj. 1907/08, 10, 12; 1911/12, 8-9; Dan I, 1912, št. 117; Glas naroda, 1912, 110; E, 1912, 117; S 1912, 96; LZ 1912, 278; Šlehbinger, 250; D. Stribrny, Simon Gregorčič, Lj. 1922, 12-13, 33; SBL I, 234; I. Hribar, Moji spomini I, Lj. 1928, 116, 131, 151-52, 283; F. Šuklje II, 14-16; Glonar I, 435; Gabršček II, 231; Janez Trdina, ZbD VIII, Lj. 1956, 415; Österreichisches biographisches Lexikon 1815-1950, Graz-Köln 1959, 34; Koblar, 140, 156, 176, 206, 307, 420; R. Kodela-J. Munda-N. Rupel, Bibliografsko kazalo LZ 1881-1941, Lj. 1962, 239, 280; V. Melik, Volitve na Slovenskem 1861-1918, Lj. 1965, 348; KL Sje, 264; F. Bernik, Pisma Frana Levca III, Lj. 1973, 56, 258-60; KolGMD 1974, 120-21; R. Savnik v Ljudje in kraji ob Pivki, Postojna 1975, 98-112.

Lc.

GORUP Urbana (pri krstu Viktorija), redovnica, r. 7. jan. 1890 v Tomaju na Krasu, u. 9. okt. 1968 v Trstu. Oče Jožef, gostilničar, mati Ana Jerman. Osn. š. je obiskovala v Tomaju pri š. sestrah, učiti v materni hiši v Mrbu. Julija 1910 je maturirala, 15. avg. pa je sprejela redovno obleko. Učila je na vadnici v Mrbu, Tomaju, Splitu, Mo-

starju, Imotskem in v Velikovcu na Koroškem. V š. letih 1918-1921 je bila na mešč. š. v Mrbu in na učiti, kjer je poučevala srbohrvaščino. Ko so po prvi svet. vojni Jul. krajino zasedli It., je š. oblast zahtevala, da pridejo v Tomaj sestre z it. državljanstvom. Vrhovno predstojništvo je poslalo v Tomaj G.-ovo. Tu je v sept. 1922 postala voditeljica osn. š., kateri je dodala še 4. in 5. razred, 1931/32 pa še enoletni strok. tečaj. Posebno je skrbela za gospodinske tečaje; vzgajala je celo vrsto deklet v skrbne gospodinje in krščanske matere. Iz teh tečajev je prihajal tudi redovni naraščaj. Na vrhovnem kapitlju v Mrbu 1923 je bila kongregacija razdeljena v province. Ustanovljena je bila tudi tomajska provinca sv. Petra in Pavla. Za prvo predstojnico je bila imenovana G.-ova. Ustanovila je podružnice v Kairu (Egipt), Zabnicah, Beli peči, Borštu in Dolini; 1935 je bila imenovana za vikarico in zastopnico v zunanjih zadevah province. Stari Tabor v Tomaju je 1930 dala podreti in na njegovem mestu sezidati hišo za sestre. Upravo province je spet sprejela 1945. Ko je sept. 1947 Tomaj pripadel Jslj, je G.-ova odšla v Gor. v Slov. Sirotišče. Prov. sedež je z odlokom ZVU št. 388, z dne 23. maja 1947 in z odlokom sv. Kongregacije za redovnike št. 2779/47 z dne 14. marca 1947 bil prestavljen v Trst. Medtem je G.-ova urejala priprave za nakup novega prov. doma v Trstu. Kupila je hišo v ul. delle Docce pri Sv. Ivanu, kamor je odšla julija 1949. S pomočjo dobrotnikov je zgradila nov zavod; dobila je tudi nekaj denarja od ZVU (ta denar je bil prej namenjen Borštu). Okt. 1956 je bila premeščena v Gor., kjer je ostala do apr. 1957, ko je postala prednica v Beli peči. V Gor. se je vrnila 1963; zaradi bolezni je 1967 odšla v Trst. Med drugo svet. vojno je požrtvovalno pomagala internirancem, ki so trpeli in umirali v taborišču na Rabu.

Prim.: Prov. hiša v Trstu (arhiv); Zavod sv. Družine v Gorici (arhiv).

M. P.

GOSTIŠA Andrej, pravnik, r. 1821 v Crničah (datum neugotovljiv), u. 16. maja 1875 v Zagrebu. Po končani osn. š. v domačem kraju (1829-1832) je obiskoval gimn. v Lj. (1832-35) in v Gor. (1835-38), nakar je v Gradcu končal filozofski trienij (1838-41) in tam začel tudi študij prava (1841-42), nadaljeval pa na dunU (1842-46), kjer je dosegel doktorat (1847). Bil je odvetniški koncipient na Dunaju (1847-49) in v Zgbu (1849-50). 14. nov. 1850 ga je prosvetno ministrstvo imenovalo za namest-

nega prof. avstrijskega civilnega prava na Pravo-slovni akademiji v Zgbu z deseturno tedensko obvezo predavanj v ilirščini. Ker se je izkazal zelo sposobnega v predmetni stroki in večšega v ilirščini, je bil na predlog banske vlade od ministrstva prosvete že 16. jul. 1851 imenovan za rednega prof. Kot tak je služboval do maja 1864, ko je bil postavljen za prisednika (večnika) Banskega stola v Zgbu. Potem je bil preds. županijskega sodišča v Varaždinu (1870-72) in septemvir v Zgbu (1872-75), malo pred smrtjo pa tudi načelnik (pravosudni odjelni predstojnik) deželne vlade v Zgbu (1875). Bil je odličen teoretik civilnega prava in izvrsten predavatelj, pa tudi splošno cenjen sodnijski praktik; objavil je celo vrsto strokovnih člankov v nemških in hrvaških pravnih časopisih. 1853 je z Matijo Mrazovičem ustanovil (in v njem pisal) tednik *Pravnik*, časopis »za pravne i državne znanosti«, ki je izhajal v Zgbu od 7. jan. 1853 do 7. jul. 1854. Njegov sin **dr. Ivan Gostiša** (1857-1940) je bil klasični filolog, gimn. ravnatelj in deželni srednješolski nadzornik v Zgbu.

Prim.: Ljubljanski časnik 1850, št. 59; N 1851, št. 6-7, 9-10; M. Mrazović, *Pravnik* 1853, 1-2, 344; N 1860, 14-20, 31-33; Vestnik (Mrb) 1875, 32; Mjesečnik pravničkog društva, 1876, 334-35; V. Deželić, *Znameniti i zaslužni Hrvati*, Zgb 1925, 95-96; SBL I, 235; V. Klaić, *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu 1874-1924*, Zgb 1925, 1-54; Glonar, 436; E. Lilek, *Slovenski v tujini službujoči šolniki*, II, Celje 1933, 24, 62; V. Travner, *Pol stoletja društva "Pravnika"*, Lj. 1939, 45; Janez Trdina, *ZbD IV*, Lj. 1952, 299, 386, 399; V, Lj. 1952, 247, 337; G. A. v EJ VI, 1965, 589, avtor B. Andres; Kl Sje, 21; M. Bosanac, *Spo-menica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu I*, Zgb 1969, 79-90.

Lc.

GOSTIŠA Fanči, slikarka, r. 4. apr. 1913 v Idriji. Oče Rafael, učitelj, mati Terezija Jeglič, Korošica iz Bajdiš pri Borovljah. Osn., komplemen-tarno in dvoletno trg. š. obiskovala v Idriji. Oče je moral kot učitelj 1930 v Remedello in Alfianello (Brescia), a je zaradi rahlega zdravja (kronični bronhitis) že 1934 v Brescii umrl. G.-eva je v Brescii obiskovala višjo trgovsko š., a jo je še pred koncem zapustila zaradi svojega antifašističnega vedenja. Zaposlila se je najprej v odvetniški pisarni, nato na anagrafskem uradu in nazadnje pri rudniku živega srebra v Idriji kot pisarniška moč. Znanje več tujih jezikov (angleščina, nemščina, it. in francoščina) ji je omogočilo, da so jo porabili tudi za zahtevnejša dela, saj je prevajala strokovno literaturo ter

veliko inštruirala. V NOB je sodelovala od sept. 1943, a bila kasneje demobilizirana iz zdravstvenih razlogov. Aretirana od Nemcev marca 1944 je bila kasneje obsojena na smrt, a preko idrijskih in lj. zaporov bila odpeljana v taborišče v gornji Sleziiji blizu Breslave. Tu zbolela za tifusom in težjim bronhitisom, ki se je spremenil v tbc. Jan. 1945 pobegnila iz taborišča, apr. 1945 preko Eisenerza prišla v Dornberg na Štajersko in se junija vrnila domov. G.-eva je že pri E. Komelu privatno študirala klavir (1939), s slikanjem pa je začela sorazmerno pozno (1957), če ne upoštevamo njenih šolskih proizvodov, ki so bili večkrat poslani na razstave in je že kot otrok risala portrete (oblikovalno žilico podedovala po očetu, ki je bil vsestranski umetnik (likovni samouk-rezbar, režiser itd.), in pa priložnostnega dela v ateljeju akad. slikarja Baronija (1947). Obiskovala je galerije po Italiji, delala v Ferrari, kopirala slike po galerijah. Prvo samostojno razstavo je priredila v Idriji 1961 (55 olj) s pomočjo Maje Novakove-Zemljčeve, sledile so razstave 1965, 1967, 1971 (večinoma akvareli). Večjo retrospektivno pa je pripravila 1974 (katalog z uvodoma T. Pavšiča in J. Prelovca). Sodelovala je tudi na več skupinskih razstavah in slikarskih kolonijah v Kopru, Tolminu, Trbovljah, Zagorju, Novi Gorici, Ljubljani, Piranu, Kranju, Jesenicah. Zadnjo razstavo (idrijske vedute) je imela v Šoštanju (1978). G.-eva se posveča tako portretu kakor pokrajini, vendar prevladuje slednja, za katero išče motive predvsem v rodni idrijski pokrajini, lepote nekdanje, zdaj že izginjajoče Idrije, pa tudi širši okolici (pokrajine ob Idriji, v Baški grapi in na Cerkljanskem). Prenekateri njena upodobitev zadobiva s časom že dokumentaren in etnografski pomen (*Plac v zimi, Likarjeva hiša v Prontu, Zagoda, Na Rakah, Hiša v Koritnici, Na Vogalcah* itd.). Veliko je že tudi število njenih portretov (nad 60), žal pa so prav ti raztreseni vsepovsod in je nad njimi težko dobiti pregled (*Portret strica, Klekljarica, Petričeva mama, Frice, Franja Poličnik, Tončka*). Reprodukcijske njene del, barvne in črno-bele, glej v katalogu 1974, kakšno njeno delo je izšlo tiskano kot razglednica (npr. *Rut*). Ludovika Kalan ji je posvetila pesem *Slika* (Obzornik 76, št. 8).

Prim: I Sandi Sitarl, SaS, Idrijska slikarka F. G., PrimN 1968, 25, 8 z reprodukcijo; Fanči Gostiša. Razstava del 1959-1974, Idrija 1974 (katalog); I. B., F. G. razstavlja v Šoštanju, PrimN 1978, 25, 9; slikarkina osebna sporočila (april 1978).

Brj.

GOVEKAR Franc, šolnik, r. 30. maja 1840 v Idriji, u. 30. okt. 1890 v Šiški (Lj.). Oče Franc je bil rudar, mati Apolonija Treun. Osn. š. in preparandijo je dovršil v Idriji, postal 1857 učitelj in poučeval v Šturjah na Vipavskem, v Trnovem pri Ilirski Bistrici in na Igu (1861-86), nato je bil do smrti nadučitelj v Šiški (Lj.). Deloval je kot preds. krajnega šolskega sveta na Igu (1870-86), kjer je uredil vzoren š. vrt, ustanovil gasilsko društvo, gojil glasbo in petje, predvsem c. z dobro izvežbanim ženskim pevskim zborom, v Šiški je vodil čitalniški zbor. Veliko je sodeloval v UT (1861-77), kjer je priobčil *Najvažnejše kmetijske resnice za ljudsko šolo* (UT 1871, št. 10-15). Za osn. š. je spisal in založil *Prirodoslovje* (1871), pri MD je izšel njegov *Umni živinorejec s posebnim ozirom na govedje* (Clc 1872), 1889 je založil *Orgeljske odmeve* Danila Fajglja (PSBL IV, 344-5). Sodeloval je v N, SN, kjer se je podpisoval Narodni učitelj. Zanimanje je zbudil njegov listek *Iz dnevnika kranjske učiteljice* (SN 1880, št. 244-51), pozneje je o učit. zadevah poročal v S, o glasbenih v CG, anonimno je sodeloval tudi v LZ. V rkp. je ostal daljši sestavek o praktični obravnavi *Globusa* v osn. š., dalje *Ozir na nebes* in *Gospodarsko berilo*, sestavljeno po učnem načrtu za kmetijska nadaljevalna izobraževališča. Njegov sin **Fran** (1871-1949) je bil pisatelj in dramatik.

Prim.: žpk arh. Idrija; Fr. Trošt, UT 1890, 347; SBL I, 238 (tu je datum r. 29. mar.); MohBibl 40.

Jem.

GRABRIJAN Jurij, kulturni in javni delavec, duhovnik, r. 22. mar. 1800 v Adlešičih, u. 22. jun. 1882 v Vipavi. Osnovno izobrazbo mu je dal domači žpk Jan. Devilla. Oče Mihael, sicer premožen kmet, mu je omogočil nadaljnje šolanje najprej v Karlovcu, potem v Novem mestu, kjer je 1813-19 s prav dobrim uspehom dovršil šest latinskih šol. Študij filozof. je zaključil v Lj. (1819-21) in nato stopil v lj. bogoslovje. 27. avg. 1825 je bil posvečen v duhovnika. Bil je kpl. v Brezovici pri Lj. (od 1. 10. 1825 do 19. 6. 1827), v Škofiji Loki (do 2. 9. 1830), v Zireh (do 1. 8. 1831), od tu je prišel za kurata v Šturje pri Ajdovščini. Njegovo življenje je poslej vezano na Vipavsko. 6. febr. 1838 je postal župnik

upravitelj Vipave, za žpk in dekana vipavskega je bil umeščen 9. jun. 1840. V Vipavi je sept. 1875 še obhajal zlato mašo, potem vztrajno pešal do smrti. G. je bil vnet delavec na versko-cerkvenem, na kulturno-prosvetnem in gospodarsko-političnem področju. Navdušenje za slovenščino se mu je porodilo že v Novem mestu ob branju Vodnikovih Novic in pesmi, stopnjevalo se je v Lj., kjer so bili v liceju njegovi sošolci Prešeren, Slomšek, J. Burger, v bogoslovju študijski vrstniki I. F. Baraga, J. Holzapfel, J. Fink, M. Svetličič, S. Vouk. Tedaj je zložil več slov. pesmi in Prešeren mu jih je nekaj prevedel tudi v nemščino. Zanimanje za slov. je v njem krepil prof. F. Metelko. V bogoslovju je s somišljeniki 1823 soustanovil tajno slovensko društvo »karbonarjev« (po zgledu na revolucionarno-demokratsko združenje v Italiji) z namenom pospeševati zanimanje za slovstvene in politične zadeve, vaditi se v govorništvu ter pisati in širiti slovenski časopis, ki je v rokopisu krožil med člani in zaupniki. Z navdušenjem je podprl zamisel *Slavinje*, ki so jo nameravali izdajati Andrioli, Cigler in Holzapfel. V pozdrav nameravanemu glasilu je za interni list 1823 napisal pesem *Kranjska Slovenija*, (objavil Bleiweis v N šole 1862). Poln narodnega navdušenja je v pesmi narodnoagresiven glede na tujščino, ki da zatira v človeku »nagone sreče« (»pomagaj Večni in Dobrotni popisat jezik mi sirotni, ki mater 'ma - je ne pozna in brž, ko uma kaj dobiva, ga precej - ptuji duh zaliva, in ptuji veter mu pihlja«). Ob Vodnikovi Iliriji in Modrinjakovem pozdravu Cvetku je G. tretji Slovenec na Kranjskem, ki je odločno formuliral narodne zahteve. Čeprav je pisal razmeroma lahko, ni ustvaril izrazitih umetnin: ostal je pri prigodnih pesmih in prevodih. Kot pesnik se je oglašal le ob izrednih prilikah: ob odprtju vipavske šole 9. dec. 1861, ob prihodu Vipavcev v Lj. čitalnico 4. maja 1862 (N 1862, 149-152), ob slavlju na vipavskem Zemonu 8. sept. 1862 (N 1862, 320, 329), za vipavsko slavnost iz Schillerja prevedel pesem *Vrednost žensk* (N 1863, 206), ob ustanovitvi vipavske čitalnice 14. avg. 1864 pesem *Pozdrav gostom* (N 1864, 287-289), več pesmi je objavil Kleinmayr v E od 25. do 29. okt. 1894, nekaj jih je ostalo v rkp. Napisal je operetni libreto *Prepir o ženitvi* (delo je uglasbil učitelj in skladatelj Anton Hribar, ki mu je bil G. mecen), in je na natečaju DD 1869 dobil 2. nagrado. Vmes je prevajal igre dovtipne vsebine za oder vipavske čitalnice: V. K. Klicpera *Dobro jutro*

Dodatne kratice in krajšave

A. Splošne

AS	Arhiv Slovenije, Ljubljana (gl. ODAS)
CecD	Cecilijansko društvo
HMZ	Hidrometeorološki zavod
INV	Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
KID	Kranjska industrijska družba
JNS	Jugoslovenska narodna stranka
NNS	Narodno napredna stranka
ODAS	Osrednji državni arhiv Slovenije, Ljubljana
okraj.	okrajni
PA	Pedagoška akademija, Ljubljana (prej: VPS = Višja pedagoška šola)
sez.	sezona
VMA	Vojno-medicinska akademija, Beograd
ZDUS	Združenje dramskih umetnikov Slovenije

B. Bibliografske

Ferenc, Tiger	Tone Ferenc, Akcije organizacije TIGR v Avstriji in Italiji spomladi 1940. Ljubljana 1977.
GlasSKA	Glas Slovenske kulturne akcije - Vocero de la cultura eslovena. Buenos Aires I (1955) - .
GlasZ	Glas zaveznikov. Dnevna izdaja PWB (od 13. jul. 1945: Informacijski dnevnik PWB oz. od 31. jul. 1945/AIS). Trst I (1945) - III (1947).
Jsl(n)	Jugoslovan. Ljubljana I (1917/18).
Kacinova, 1921-28	Milica Kacin-Wohinz, Narodnoobrambno gibanje primorskih Slovencev 1921-1928. Knj. 1-2. Koper 1977.
Kermavner, Temeljni problemi	Temeljni problemi primorske politične zgodovine (zlasti v letih 1918-1921). [Napisal] Dušan Kermauner [prav. Kermavner!]. Ljubljana 1977.
NP	Nova proizvodnja. Glasilo Zveze inženirjev in tehnikov Slovenije. (Prej: Glasilo uprave za napredek v proizvodnji pri Planski komisiji). Ljubljana I (1950) - .
Prijatelj, KPZS I-V	Ivan Prijatelj, Kulturna in politična zgodovina Slovencev 1848-1895. Ljubljana I (1938) do V (1940).
Sij (SijSS)	Sij slovenske svobode - Alba de la libertad eslovena. Buenos Aires I (1969) - .
SKol	Slovenčev koledar. Ljubljana 1941-1945.
SodG	Sodobno gospodinjstvo. Ljubljana I (1954) - VII (1960).
Stancovich, Biografia	Biografia degli uomini distinti dell'Istria. Del canonico Pietro Stancovich. Trieste I - III (1828-1829).
ZZ	Zgodovinski zbornik. Priloga Laibacher Diocesanblatt-u. Ljubljana 1888-1908.

POPRAVKI IN DOSTAVKI

BELIČ Vinko (II, 56) v. 3: oče Anton (ne: Andrej); v. 4: Petric (ne: Petrič). V 4. v. odsp.: do- daj; Bližine in daljave, s spremno besedo M. Jevnikarja (str. 81-88).	pravi letnico 1907 v 1903. Kratiko SDZ (IV, 3. str. platnic) popravi v: SZD Kratiko SNJP (IV, 3. str. platnic) popravi v: SNPJ Kratiko Šleibinger (IV, 5. str. platnic) dopolni v: Šleibinger, Časniki
BIZJAK Alojz (Lojze) (II, 86) 5. v. odsp. d.: po-	